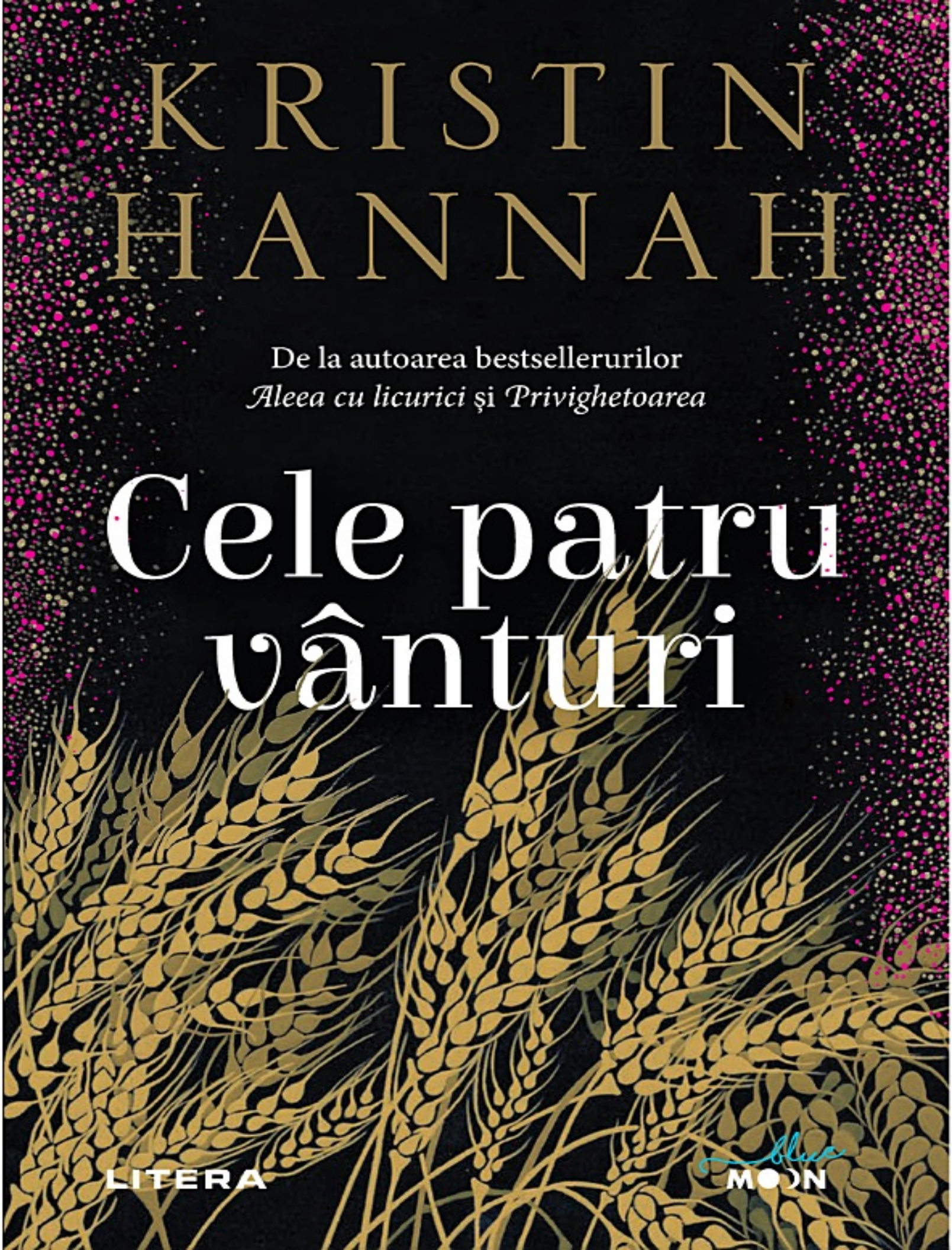
KRISTIN HANNAH

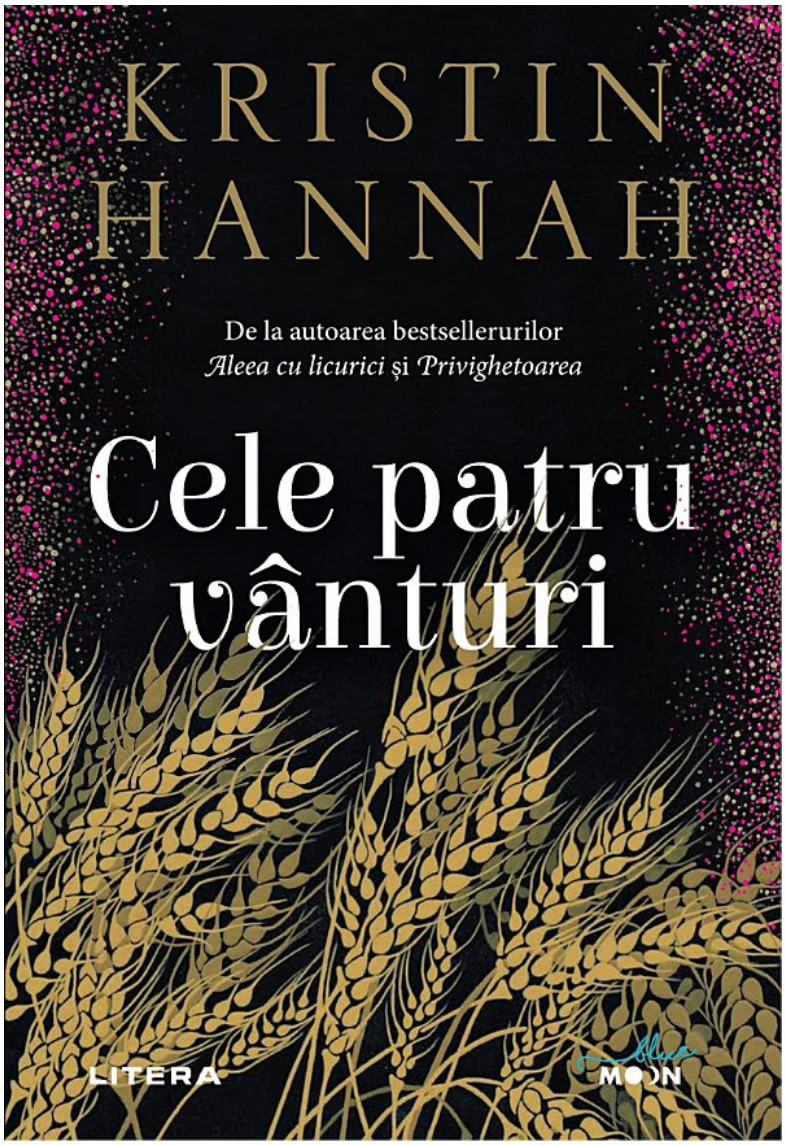
De la autoarea bestsellerurilor
Aleea cu licurici şi *Privighetoarea*

Cele patru vânturi

LITERA

blue MOON

KRISTIN
HANNAH
De la autoarea bestsellerurilor
Aleea cu licurici și *Privighetoarea*
Cele patru vânturi
LITERA
Blue MOON

blue
MOON

KRISTIN
HANNAH

Cele patru vânturi

Traducere din limba engleză și note
SIMONA SĂSĂRMAN

LITERA
București
2021

The Four Winds

Kristin Hannah

Copyright © Visible Ink Corporation, 2021

Toate drepturile rezervate

Editura Litera

Tel.: 0374 82 66 35, 021 319 63 90; 031 425 16 19

Mobil: 0770 408 924

e-mail: contact@litera.ro

www.litera.ro

Cele patru vânturi

Kristin Hannah

Copyright © 2021 Grup Media Litera

pentru versiunea în limba română

Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Monica Nedelcu

Corector: Păunița Ana

Copertă: Bell Studio

Ilustrația copertei: Simona Săsărman

Tehnoredactare și prepress: Laurenția Carîp

Seria de ficțiune a Editurii Litera este coordonată

de Cristina Vidrașcu Sturza.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HANNAH, KRISTIN

Cele patru vânturi / Kristin Hannah ;

trad. din lb. engleză şi note: Simona Săsărman. –

Bucureşti : Litera, 2021

ISBN 978-606-33-6946-9

ISBN EPUB 978-606-33-7146-2

I. Săsărman, Simona (trad. ; note)

821.111

Tată, îți dedic această carte

PROLOG

Hope e numele unei monede pe care o țin mereu cu mine: un bănuț american primit de la un bărbat pe care am ajuns să-l iubesc. În timpul călătoriei mele, au existat momente în care am simțit că acel bănuț și speranța pe care el o reprezenta erau singurele lucruri mulțumită cărora puteam să merg mai departe.

Am venit în vest în căutarea unei vieți mai bune, dar sărăcia, lăcomia și greutățile mi-au transformat visul american în coșmar. Acești ultimi ani au fost o perioadă în care am pierdut lucruri: locuri de muncă, locuințe, mâncare.

Pământul pe care l-am iubit s-a întors împotriva noastră, ne-a îngenuncheat pe toți, chiar și pe bărbații bătrâni și încăpățânați care obișnuiau să vorbească despre vreme și să se felicite reciproc pentru recolta bogată de grâu. „Un bărbat trebuie să lupte ca să-și câștige existența în ținuturile astea“, își spuneau unii altora.

Un bărbat.

Întotdeauna a fost vorba despre bărbați. Păreau să creadă că a găti, a face curat, a naște copii, a avea grijă de grădini erau lucruri fără valoare. Dar și noi, femeile din Marea Câmpie, munceam de la răsărit până la apus, trudeam în fermele de grâu până când ajungeam să fim la fel de uscate și de arse de soare precum pământul pe care îl iubeam.

Jur că uneori, atunci când închid ochii, simt încă gustul prafului...

1921

Dacă rănești pământul înseamnă că-ți rănești copiii.

WENDELL BERRY,FERMIER ȘI POET

Capitolul 1

Elsa Wolcott a petrecut ani întregi în solitudine impusă, citind povești despre aventuri și imaginându-și viețile altor oameni. În dormitorul ei pustiu, înconjurată de romanele care îi deveniseră prietene, avea îndrăzneala de a visa, deși nu des, la o aventură a ei. Familia îi spusese în mod repetat că boala căreia îi supraviețuise în copilărie îi făcuse viața fragilă și singuratică, lucru pe care, în zilele bune, ea îl credea.

În zilele proaste, precum era ziua aceea, Elsa știa că întotdeauna fusese un intrus în propria familie. Îi văzuseră lipsurile de la început, văzuseră că nu își găsea locul printre ei.

Dezaprobarea continuă îi provoca suferință; sentimentul că pierduse ceva ce nu putea fi numit sau cunoscut. Ca să supraviețuiască acelui sentiment, Elsa era foarte tăcută, nu pretindea și nici nu căuta atenție, accepta ideea că era iubită, dar că nu era plăcută. Suferința devenise ceva atât de normal, încât rareori o mai observa. Știa că nu avea nimic de-a face cu boala căreia îi era atribuită în mod obișnuit respingerea de care avea parte.

Dar acum, în timp ce stătea în salon, cufundată în scaunul ei preferat, se gândea la cartea pe care tocmai o închisese în poală. *Vârsta inocenței* trezise ceva în ea, îi amintise în mod acut de trecerea timpului.

A doua zi era ziua ei de naștere.

Douăzeci și cinci de ani.

Tânără, după cei mai mulți. O vârstă la care bărbații obișnuiau să bea gin făcut în cada de baie, să conducă primejdios, să asculte muzică ritmată și să danseze cu femei care purtau bentițe pe cap și se îmbrăcau în rochii cu franjuri.

Pentru femei, lucrurile stăteau diferit.

Speranța unei femei începea să se diminueze după ce împlinea vârsta de douăzeci de ani. La douăzeci și doi, șoaptele și privirile lungi și triste își făceau apariția la biserică și în oraș. Până la douăzeci și cinci, verdictul era sigur. O femeie nemăritată era fată bătrână. Spuneau despre ea că era „pe raft“, dădeau din cap și scoteau sunete de regret față de șansele pe care le pierduse. De obicei oamenii se întrebau „de ce“, care anume fusese motivul pentru care o femeie perfect normală, dintr-o familie bună, ajunsese fată bătrână. Dar, în cazul Elsei, toată lumea știa. Vorbeau despre ea de parcă ar fi fost surdă: „Biata fată! Slabă ca o coadă de greblă. Nici pe departe la fel de drăguță ca surorile ei“.

Frumusețea. Elsa știa că totul se reducea la frumusețe. Ea nu era o femeie atractivă. Într-o zi bună, îmbrăcată în rochia ei cea mai drăguță, un străin ar fi putut spune despre ea că era chipeșă, dar niciodată mai mult de-atât. Era „prea“ de toate – prea înaltă, prea slabă, prea palidă, prea nesigură.

Elsa participase la nunțile ambelor ei surori. Nici una dintre ele nu o rugase să stea lângă ea la altar. Elsa înțelesese de ce. La aproape un metru optzeci, era mai înaltă decât mirii; ar fi stricat fotografiile, iar imaginea era totul pentru familia Wolcott. Părinții ei o prețuiau mai presus de orice.

Nu era nevoie să fii un geniu ca să privești înainte pe drumul vieții Elsei și ca să-i vezi viitorul. Urma să rămână în casa de pe Rock Road a părinților ei, în îngrijirea Mariei, menajera care gestionase dintotdeauna treburile casei. Într-o bună zi, după ce Maria avea să se pensioneze, părinții ei ar fi rămas în grija Elsei, iar după ce ei aveau să nu mai fie, ea urma să rămână singură.

Și cu ce realizări ar fi putut să se laude? Ce ar fi însemnat viața ei? Cine și-ar fi adus aminte de ea și pentru ce?

A închis ochii și a lăsat un vis vechi și familiar să i se furișeze în minte: s-a imaginat trăind în altă parte. În casa ei. Auzea râsete de copii. Copiii *ei.*

O viață, nu doar o existență. Acesta îi era visul: o lume în care viața și alegerile ei să nu fie definite de febra reumatică pe care o contractase la vârsta de paisprezece ani, o viață în care să-și descopere puteri necunoscute până atunci și în care să fie judecată pentru mai mult decât felul în care arăta.

Ușa din față s-a deschis, iar familia ei a dat năvală, tropăind, în casă. Se mișcau așa cum o făceau de obicei, flecărind, râzând în hohote. Corpolentul ei tată, roșu la față din cauza băuturii, deschidea drumul. De-a stânga și de-a dreapta lui se găseau, precum aripile unei lebede, frumoasele surori mai mici ale Elsei, iar mama, elegantă ca întotdeauna, închidea formația în timp ce discuta cu frumoșii ei gineri.

Tatăl ei s-a oprit.

– Elsa, a spus el. De ce ești încă trează?

– Am vrut să vorbim.

– La ora asta? a întrebat mama. Ești îmbujorată. Ai febră?

– N-am mai avut febră de ani buni, mamă. Știi asta.

Elsa s-a ridicat în picioare, și-a încrucișat brațele și și-a privit rudele.

„Acum“, s-a gândit ea. Trebuia s-o facă. Nu avea voie să renunțe din nou.

– Papa, a spus Elsa, vorbind prea șoptit ca să poată fi auzită, așa că a încercat din nou, ridicându-și vocea: Papa!

El a privit-o.

– Mâine împlinesc douăzeci și cinci de ani, a spus Elsa.

Mama ei a părut iritată de faptul că le reamintise.

– Știm asta, Elsa.

– Da, bineînțeles. Vreau numai să spun că am luat o hotărâre.

Aceste vorbe i-au făcut pe toți să tacă.

– Eu... În Chicago există o facultate la care se predă literatură și care acceptă femei. Vreau să mă înscriu.

– Elsinore, a spus tatăl ei. Ce nevoie ai tu de studii superioare? Și așa ai fost prea bolnavă ca să termini școala. Este o idee ridicolă.

Era dificil pentru ea să stea acolo și să-și vadă ratările reflectate în atât de mulți ochi. „Luptă-te pentru tine. Fii curajoasă!“ și-a zis Elsa.

– Dar, Papa, sunt o femeie adultă. Nu am mai fost bolnavă de când aveam paisprezece ani. Cred că doctorul... s-a grăbit cu diagnosticul. Acum sunt bine. Vorbesc serios. Aș putea să mă fac profesoară. Sau scriitoare.

– Scriitoare? a întrebat Papa. Ai vreun talent ascuns de care noi nu suntem conștienți?

El i-a aruncat o privire tăioasă.

– Se poate să am, a răspuns ea cu o voce firavă.

Papa s-a întors către mama Elsei.

– Doamnă Wolcott, dă-i, te rog, ceva care s-o calmeze.

– Nu sunt deloc isterică, Papa.

Elsa știa că discuția se terminase. Asta nu era o bătălie pe care să o poată câștiga. Fusese sortită să rămână tăcută și claustrată, să nu iasă în lume.

– Sunt bine. Mă duc sus.

S-a întors cu spatele către membrii familiei ei, dintre care, odată momentul depășit, nu o mai privea nimeni. Se evaporase cumva din cameră, în acel fel al ei de a dispărea instantaneu.

Își dorea să nu fi citit niciodată romanul *Vârsta inocenței*. Cu ce se alesese de pe urma acelui dor neexprimat? Nu avea să se îndrăgostească niciodată, nu avea să aibă niciodată un copil al ei.

În timp ce urca scările, a auzit muzică venind de la parter. Ai ei o ascultau la noul gramofon.

A făcut o pauză.

„Du-te la ei. Trage-ți un scaun“, și-a zis.

A închis repede ușa camerei, blocând sunetele care veneau de jos. Nu ar fi fost bine-venită acolo.

Și-a văzut reflexia în oglinda de deasupra lavoarului. Fața ei palidă arăta ca și cum ar fi fost trasă de niște mâini nemiloase înspre bărbia ascuțită. Părul ei lung, de culoarea mătăsii de porumb, era foarte subțire și drept, într-o perioadă în care buclele erau în vogă. Mama ei nu-i dăduse voie să-și facă o tunsoare modernă, spunând că ar fi arătat și mai rău dacă ar fi avut părul scurt. Totul la Elsa era incolor și spălăcit, cu excepția ochilor ei albaștri.

A aprins lampa de pe noptieră și a scos din sertar unul dintre romanele ei preferate. *Memoriile unei femei ușoare*.[1]

S-a băgat în pat, s-a cufundat în istoria scandaloasă din carte și a simțit o nevoie înfricoșătoare de a se masturba. Aproape că a dat curs acelei porniri. Durerea provocată de cuvinte era aproape insuportabilă; o durere fizică venită din dorință.

A închis cartea, simțindu-se ca o paria mai puternic decât la începutul lecturii. Un sentiment de neliniște. De lipsă de satisfacție.

Dacă nu făcea repede ceva drastic, viitorul ei nu avea să fie cu nimic diferit de prezent. Ar fi rămas în casa aceea pentru tot restul vieții, prizonieră din pricina unei boli pe care o avusese în urmă cu un deceniu și a unei lipse de atractivitate care nu putea fi schimbată. Nu ar fi simțit niciodată plăcerea atingerii unui bărbat sau intimitatea de a-și împărți patul cu cineva. Nu și-ar fi ținut niciodată în brațe propriul copil. Nu ar fi avut niciodată un cămin al ei.

În acea noapte, Elsa a fost bântuită de dorință. Până dimineață, știa că trebuia să facă ceva ca să-și schimbe viața.

Dar ce?

Nu toate femeile erau frumoase și nici măcar drăguțe. Și alți oameni suferiseră de febră în copilărie și ajunseseră să aibă vieți împlinite. Deteriorarea inimii ei era doar o speculație de ordin medical, din câte putea ea să-și dea seama. Nu avusese niciodată palpitații sau alt simptom care să o alarmeze cu adevărat. Trebuia să creadă că era înzestrată cu tărie, chiar dacă aceasta nu îi fusese niciodată dovedită sau testată. Cum ar fi putut fi sigură de asta? Nu i se permisese niciodată să alerge, să se joace sau să danseze. Fusese obligată să renunțe la școală la vârsta de paisprezece ani, așa că nu avusese niciodată un iubit. Își petrecuse cea mai mare parte din viață în camera ei, citind cărți de ficțiune, imaginându-și povești și ducându-și la bun sfârșit instruirea școlară de una singură.

Trebuiau să existe oportunități și pentru ea, dar unde ar fi putut să le găsească?

Biblioteca. Da, cărțile dețineau răspunsurile tuturor întrebărilor.

Și-a făcut patul, s-a dus la lavoar și și-a pieptănat părul lung într-o parte, l-a împletit, după care s-a îmbrăcat cu o rochie simplă de crep, bleumarin, și-a pus niște dresuri de mătase și s-a încălțat cu pantofi negri, cu toc. O pelerină, mănuși de piele de căprioară și o geantă îi completau ținuta.

A coborât scările, recunoscătoare că mama ei încă dormea la acea oră matinală. Mamei nu-i plăceau ieșirile Elsei, cu excepția slujbei religioase de duminică, la care le cerea întotdeauna enoriașilor să se roage pentru sănătatea fiicei ei. Elsa a băut o cană de cafea și a ieșit în lumina soarelui unei dimineți de la mijloc de mai.

Orașul Dalhart din regiunea Texas Panhandle[2] se întindea în fața ei, trezindu-se sub soarele strălucitor. De când ruta trenului care mergea din Kansas către New Mexico fusese deviată pe acolo, orașul se extinsese. Orizontul era dominat de un nou turn de apă. Marele Război transformase acest pământ într-o adevărată mină de aur de grâu și porumb. „Grâul va câștiga războiul!“ era o expresie care încă îi umplea de mândrie pe fermieri. Își făcuseră partea lor de datorie.

Tractorul apăruse la timp ca să facă viața mai ușoară, iar anii buni pentru recolte – cu ploaie și prețuri mari – le permiseseră fermierilor să are mai mult teren și să cultive mai mult grâu. Seceta din 1908, mult comentată de veterani, era de mult uitată. De ani întregi ploaia cădea regulat și toată lumea din oraș era avută, cu atât mai mult tatăl Elsei, care, pentru echipamentul agricol pe care îl vindea, încasa atât bani, cât și obligațiuni.

În acea dimineață, fermierii se strânseseră în fața restaurantului ca să discute despre prețul recoltei, iar femeile își duceau copiii la școală. Cu doar câțiva ani în urmă, pe străzi erau cai și trăsuri; acum automobilele își croiau drum, claxonând și scoțând fum, spre viitorul luminos. Dalhart era o localitate – care se transforma rapid în oraș – a strângerilor de fonduri, a cadrilului și a slujbelor de duminică dimineața. Un loc în care oamenii muncitori, care gândeau cu toții la fel, își agoniseau traiul de pe urma pământului.

Elsa a pășit pe trotuarul care se întindea de-a lungul Străzii Principale. Plăcile de sub picioarele ei se mișcau pe măsură ce pășea pe ele și îi dădeau impresia că mergea puțin săltat. Câteva cutii cu flori erau atârnate de streșinile magazinelor, adăugând bine-venite pete de culoare. Societatea de Înfrumusețare a Orașului le îngrijea cu atenție. Elsa a trecut de casa de economii și împrumut și de noua reprezentanță Ford. Încă i se părea uimitor că puteai să mergi la magazin, să alegi un automobil și să pleci cu el acasă în aceeași zi.

Lângă ea, magazinul general și-a deschis ușile și proprietarul, domnul Hurst, a ieșit cu o mătură în mână. Mânecile suflecate dezvăluiau două antebrațe vânjoase. Nasul ca un hidrant de incendiu, îndesat și rotund, îi domina fața rumenă. Era unul dintre cei mai bogați bărbați din oraș. Deținea magazinul general, restaurantul, toneta de înghețată și farmacia. Numai familia Wolcott era mai veche în oraș decât el. Iar ei erau a treia

generație mândră de texani. Mult iubitul bunic al Elsei, Walter, se socotise polițist texan până în ultima zi a vieții lui.

– Hei, domnișoară Wolcott, a spus negustorul, dându-și la o parte de pe fața roșie cele câteva șuvițe de păr care îi mai rămăseseră. Ziua asta pare a fi foarte frumoasă. Vă îndreptați spre bibliotecă?

– Da, a răspuns ea. Unde în altă parte?

– Am niște mătase roșie nouă. Spuneți-le surorilor dumneavoastră. Ar putea ieși niște rochii frumoase.

Elsa s-a oprit.

Mătase roșie.

Nu purtase niciodată mătase roșie.

– Arătați-mi. Vă rog.

– A! Desigur. Ați putea să le faceți o surpriză.

Domnul Hurst a zorit-o să intre în magazin. Peste tot pe unde s-a uitat, Elsa a văzut numai culoare: cutii cu mazăre și căpșuni, stive de săpunuri cu lavandă, fiecare săpun fiind ambalat separat în hârtie de mătase, pungi de făină și de zahăr, borcane de murături.

A condus-o dincolo de seturile de veselă de porțelan și tacâmuri, de vrafurile împăturite de fețe de masă multicolore și de șorțuri, până la un teanc de materiale textile. A scotocit printre ele și a scos un metraj de mătase roșie-rubinie.

Elsa și-a scos mănușile din piele de căprioară, le-a pus deoparte și s-a întins după mătase. Nu atinsese niciodată ceva atât de fin. Iar azi *era* ziua ei...

– Cu tenul lui Charlotte...

– O iau, a spus Elsa.

Oare accentuase în mod nepoliticos cuvântul „iau“? Da. Probabil. Fiindcă domnul Hurst i-a aruncat o privire ciudată.

El a împachetat materialul în hârtie maro, l-a legat cu sfoară și i l-a dat.

Elsa tocmai voia să plece, când a văzut o bentiță argintie strălucitoare, cu mărgele. Era exact genul de accesoriu pe care l-ar fi purtat contesa Olenska din romanul *Vârsta inocenței*.

Elsa s-a întors acasă de la bibliotecă ținând strâns la piept mătasea roșie, împachetată în hârtie maro.

A deschis poarta neagră de fier forjat și a pășit în lumea mamei ei – o grădină tunsă și ordonată, care mirosea a iasomie și a trandafiri. La capătul aleii mărginite de gard viu se ridica grandioasa reședință Wolcott, pe care bunicul ei o construise, la sfârșitul Războiului Civil, pentru femeia pe care o iubea.

Elsei încă îi era dor de bunicul ei în fiecare zi. Fusese un bărbat gălăgios, cu înclinații spre băutură și ceartă, dar ceea ce iubise, iubise până la abandon. Suferise ani în șir după moartea soției lui. În afară de Elsa, el fusese singurul Wolcott căruia îi plăcuse să citească, și deseori îi luase partea nepoatei lui în neînțelegerile din familie. „Nu-ți face griji pentru că vei muri, Elsa. Fă-ți griji dacă nu trăiești. Fii curajoasă!“

De când murise el, nimeni nu-i mai spusese Elsei așa ceva, iar ea îi ducea dorul tot timpul. Poveștile lui despre anii fără legi din Texas, Laredo, Dallas, Austin și din Marea Câmpie erau cele mai frumoase amintiri ale ei.

Cu siguranță că el ar fi sfătuit-o să cumpere mătasea roșie.

Mama ei și-a ridicat privirea dintre trandafiri, și-a dat pe spate noua bonetă de soare și a spus:

– Elsa, unde ai fost?

– La bibliotecă.

– Ar fi trebuit să-l lași pe Papa să te ducă acolo cu mașina. Drumul e prea lung pentru tine.

– Sunt bine, mamă.

Serios. Uneori părea că voiau ca ea să fie bolnavă.

– Du-te și întinde-te. O să fie foarte cald. Roag-o pe Maria să-ți facă o limonadă.

Apoi a continuat să taie trandafirii și să-i pună în coșulețul împletit.

Elsa a mers până la ușa din față, după care a pășit în interiorul umbros al casei. În zilele care se anunțau fierbinți, toate jaluzelele erau trase. În acea parte a statului, asta însemna multe zile cu interioare întunecate. A închis ușa în urma ei și a auzit-o pe Maria care, în bucătărie, fredona ceva în spaniolă.

Elsa s-a furișat prin casă și s-a dus în dormitorul ei de la etaj. Acolo, a desfăcut hârtia maro și s-a uitat la mătasea de un roșu-rubiniu intens. Nu se putea abține să o atingă. Suprafața fină o alina cumva, îi amintea de panglica pe care o ținea în mână pe când era mică și-și sugea degetul.

Oare ar fi putut s-o facă, să facă acel lucru nebunesc care îi venise brusc în minte? Totul începea cu felul în care arăta...

„Fii curajoasă!“

Elsa a apucat o parte din părul care-i ajungea până la talie și l-a tăiat până în dreptul bărbiei. S-a simțit foarte tulburată, dar a continuat să taie până când podeaua din jurul picioarelor ei a ajuns să fie acoperită de șuvițe lungi de păr blond.

O bătaie în ușă a speriat-o atât de tare, încât a scăpat foarfeca. Aceasta a căzut cu zgomot pe masa de toaletă.

Ușa s-a deschis. Mama ei a intrat în cameră, a văzut părul ciumpăvit al Elsei și s-a oprit.

– Ce-ai făcut?

– Am vrut...

– Nu ai voie să ieși din casă până când nu crește la loc. Ce o să spună oamenii?

– Femeile tinere se tund așa, mamă.

– Nu femeile tinere cuminți, Elsinore. Îți aduc o pălărie.

– Am vrut numai să fiu drăguță.

Compătimirea din ochii mamei ei era mai mult decât putea să îndure.

Capitolul 2

Elsa a stat ascunsă în camera ei zile întregi, spunând că nu se simțea bine. În realitate, nu putea să dea ochii cu tatăl ei din pricina tunsorii zimțate, care îi mai și exprima nevoia lăuntrică. La început, a încercat să citească. Cărțile fuseseră întotdeauna alinarea ei; romanele îi permiteau să fie îndrăzneață, curajoasă, frumoasă, chiar dacă numai în imaginație.

Dar mătasea roșie îi șoptea, o chema, până când, în cele din urmă, ea a pus cărțile deoparte și a început să-și croiască o rochie după tiparul pe care îl găsise într-un ziar. Treaba asta odată terminată, a părut o prostie să nu

continue. Așa că a tăiat materialul și s-a pus pe cusut, doar ca să se distreze.

În timp ce cosea, a început să aibă o senzație remarcabilă: *speranța*.

În sfârșit, într-o dimineață de sâmbătă, a ținut ridicată în fața ochilor rochia terminată. Era întruchiparea modei de la oraș – corsaj cu decolteu în V, talie joasă, fustă terminată în colțuri; pe deplin și îndrăzneț de modernă. O rochie pentru genul de femei care dansau toată noaptea, nu aveau nici o grijă și care erau numite „fetișcane“. Femei tinere ce făceau paradă cu independența lor, fumând, bând whisky contrafăcut și dansând în rochii care le expuneau picioarele.

Trebuia măcar să o probeze, chiar dacă nu ar fi purtat-o niciodată în afara celor patru pereți ai camerei ei.

A făcut baie și s-a ras pe picioare, după care și-a tras pe pielea goală o pereche fină de dresuri de mătase. Și-a răsucit părul umed, l-a prins cu agrafe și s-a rugat să se creeze *măcar* câteva bucle. În timp ce i s-a uscat părul, s-a furișat în camera mamei ei, de unde a luat câteva articole de cosmetică de pe măsuța de toaletă. De jos se auzea gramofonul.

În cele din urmă, Elsa și-a pieptănat părul ușor buclat și și-a așezat pe frunte bentița argintie. A îmbrăcat rochia; aceasta plutea în jurul ei, vaporoasă ca un nor. Tivul în colțuri îi scotea în evidență picioarele lungi.

Aplecându-se spre oglindă, și-a trasat câte o linie neagră în jurul ochilor albaștri și s-a dat cu pudră roz-deschis pe pomeții ascuțiți. Rujul roșu i-a făcut buzele să pară mai pline, exact așa cum pretindeau reclamele din revistele pentru femei.

S-a privit în oglindă și s-a gândit: „O, Doamne, sunt aproape drăguță“.

– O poți face, a spus ea cu voce tare.

„Fii curajoasă!“

Pe când a ieșit din cameră și a început să coboare treptele, a simțit o încredere surprinzătoare. Toată viața i se spusese că era neatrăgătoare. Dar nu acum...

Mama ei a fost prima care a observat-o. L-a frapat pe Papa suficient de tare încât să-l facă să-și ridice privirea din broșura *Jurnalul fermierului*.

Fața lui Papa s-a încruntat și s-a acoperit de cute.

– Ce porți?

– Eu... eu am făcut-o, a spus Elsa, împreunându-și mâinile, emoționată.

Brusc, Papa a închis broșura.

– Părul tău. O, Doamne! Și rochia de boarfă. Întoarce-te la tine în cameră și nu te mai face de râs.

Elsa a căutat ajutorul mamei ei.

– Asta este moda cea mai nouă...

– Nu pentru femeile cu frica lui Dumnezeu, Elsinore. Ți se văd *genunchii.* Nu suntem la New York.

– Pleacă, a spus Papa. *Acum!*

Elsa s-a întors să facă ceea ce i se poruncise. Apoi s-a gândit la sensul pe care îl avea acel act de supunere și s-a oprit. Bunicul Walt nu ar fi lăsat-o să cedeze.

Și-a ridicat bărbia.

– În seara asta mă duc la bodegă ca să ascult muzică.

– Nu te duci, a spus Papa ridicându-se în picioare. Îți interzic!

Elsa a fugit spre ușă, temându-se că, dacă ar fi încetinit, s-ar fi oprit. S-a strecurat afară și a continuat să fugă, ignorând glasurile care o strigau. Nu s-a oprit decât atunci când a silit-o propria respirație întretăiată.

În oraș, bodega era înghesuită între un vechi grajd, care, în acea epocă a automobilelor, era dezafectat și placat cu scânduri, și o brutărie. De la ratificarea Amendamentului al Optsprezecelea și începutul prohibiției, Elsa văzuse dispărând în spatele ușii de lemn a bodegii atât bărbați, cât și femei. Și, contrar părerii mamei ei, multe dintre acele tinere erau îmbrăcate exact ca Elsa.

A coborât treptele de lemn până la ușa închisă și a bătut. O fantă pe care nu o observase s-a deschis, iar dincolo de ea a apărut o pereche de ochi mijiți. Dinăuntru au plutit acordurile de pian ale unei melodii de jazz și fum de țigară.

– Spune parola!

– Parola?

– Domnișoară Wolcott, te-ai pierdut? a întrebat omul acela, râzând răgușit.

– Nu, Frank. Am chef să ascult niște muzică, a spus Elsa, mândră de tonul ei calm.

– Bătrânul tău mi-ar da de gol ascunzătoarea dacă te-aș lăsa înăuntru. Du-te acasă. O fată ca tine nu trebuie să colinde străzile îmbrăcată așa. În felul ăsta, dai de necaz.

Fanta s-a închis. Elsa încă putea auzi muzica, o piesă care se numea „Nu-i așa că ne distrăm?“, de Peggy Lee și Nelson Riddle. Un damf de țigară persista în atmosferă.

Pentru o clipă, Elsa a rămas locului, derutată. Nu putea nici măcar să intre? Sigur, conform legii prohibiției era ilegal să bei alcool, dar toată lumea din oraș își uda gâtlejul în locuri similare, iar polițiștii se făceau că nu observă.

Elsa a început să cutreiere străzile fără țintă, mergând spre tribunalul districtului.

Atunci a văzut un bărbat care venea spre ea.

Înalt și subțire, avea părul negru, des, parțial acoperit de briantină. Purta o pereche de pantaloni de un negru spălăcit, care îi atârnau pe șoldurile înguste, și un pulover bej de sub care se vedeau o cămașă albă, închisă până la ultimul nasture, și nodul unei cravate ecosez. Pe cap avea o șapcă de piele așezată într-o rână.

În timp ce se îndrepta spre ea, Elsa a observat cât de tânăr era – nu mai mult de optsprezece ani, probabil. Era bronzat și avea ochi căprui (ochi languroși, conform romanelor de dragoste pe care le citea ea).

– Bună ziua, doamnă, a spus el oprindu-se, zâmbind și scoțându-și șapca.

– Cu mi... mine vorbești?

– Nu mai văd pe nimeni prin zonă. Sunt Raffaello Martinelli. Locuiești în Dalhart?

Italian. Doamne, Dumnezeule! Tatăl ei nu i-ar fi dat voie nici măcar să se uite la băiatul ăla, cu atât mai puțin să-i vorbească.

– Da.

– Eu, nu. Sunt din aglomerata metropolă Lonesome Tree, pe drumul dinspre granița cu Oklahoma. Ai putea s-o ratezi dacă clipești. Cum te cheamă?

– Elsa Wolcott, a spus ea.

– Ca pe furnizorul de tractoare? Hei, îl cunosc pe taică-tău, a spus el zâmbind. Ce faci singurică pe aici, îmbrăcată în rochia asta drăguță, Elsa Wolcott?

„Fii Fanny Hill! Fii îndrăzneață!“ Asta putea fi ultima ei șansă. Odată ajunsă acasă, Papa avea de gând, cel mai probabil, să n-o mai lase să iasă.

– Sunt... sunt singură, presupun.

Ochii căprui ai lui Raffaello s-au căscat. Mărul lui Adam s-a ridicat și a coborât în timp ce a înghițit iute.

Elsei i s-a părut că trecuse o eternitate înainte ca el să vorbească din nou.

– Și eu sunt singur.

A întins brațul și a apucat-o de mână.

Ea aproape că s-a retras; într-atât de uimită era.

Oare când fusese atinsă ultima oară?

„E doar o atingere, Elsa. Nu fi nătăfleață!“

El era atât de frumos încât ei i s-a făcut puțin rău. Oare era ca băieții de la școală, care o tachinau și o necăjeau cu porecle de genul „Elsa-las-o-baltă“? Lumina lunii și umbrele sculptau fața lui Raffaello – pomeții înălțați, fruntea lată și teșită, nasul fin, drept, și niște buze atât de pline încât ea nu putea să nu se gândească la romanele imorale pe care le citise.

– Vino cu mine, Els.

I-a dat un alt nume și, astfel, a transformat-o într-o altă femeie. La gândul acelei intimități, Elsa și-a simțit corpul traversat de un fior.

El a condus-o, printr-o alee pustie și plină de umbre, spre strada întunecoasă.

„Toot toot, Tootsie! Rămas-bun!“ se auzea din bodegă, prin ferestrele deschise, sunetul muzicii.

Mergând până dincolo de noul depou al trenurilor, afară din oraș, au ajuns lângă o camionetă Ford Model T, nouă și arătoasă, cu o benă mare, cu fețe de lemn.

– Drăguță camionetă, a spus ea.

– An bun pentru grâu. Îți place să mergi cu automobilul noaptea?

– Sigur că da.

Ea s-a urcat pe locul pasagerului, iar el a pornit motorul. Cabina se zdruncina în timp ce înaintau spre nord.

După mai puțin de doi kilometri, cu imaginea orașului Dalhart în oglinda retrovizoare, nu mai rămăsese nimic de văzut. Nu erau dealuri, nici văi, nici copaci, nici râuri, ci doar un cer înstelat, ce părea atât de mare încât parcă ar fi înghițit întreaga lume.

El a condus o vreme pe drumul desfundat și plin de hârtoape, după care a apucat-o spre ferma Steward. Cândva renumit în tot ținutul pentru dimensiunea grajdurilor, locul fusese abandonat la ultima secetă, iar căsuța

din spatele șopronului era, de ani întregi, pustie și închisă cu scânduri bătute cruciș.

Raffaello a tras camioneta în fața grajdului gol și a scos cheia din contact, după care a stat o vreme cu privirea ațintită înainte. Tăcerea dintre ei era întreruptă numai de ticăitul motorului care se oprea.

El a stins farurile și a coborât, după care a ocolit mașina și i-a deschis ușa Elsei.

Ea l-a urmărit cum a întins brațul și i-a oferit mâna ca să coboare din camionetă.

Raffaello ar fi putut face un pas în spate, dar nu l-a făcut, așa că Elsa i-a simțit respirația impregnată cu whisky și parfumul lavandei pe care mama lui probabil că o folosise atunci când îi spălase sau îi călcase cămașa.

El i-a zâmbit, iar ea a zâmbit la rândul ei, plină de speranță.

Apoi el a întins două pături pe jos, în bena de lemn a camionetei, după care s-au urcat.

Au stat întinși unul lângă celălalt, uitându-se la cerul imens, plin de stele.

– Câți ani ai? a întrebat Elsa.

– Optsprezece, dar mama mă tratează de parcă aș fi un copil. A trebuit să mă furișez afară din casă în seara asta. Își face prea multe griji pentru ce gândesc oamenii. Ești norocoasă.

– Norocoasă?

– Poți umbla singură noaptea, într-o astfel de rochie, fără să ai un însoțitor.

– Tatăl meu nu e deloc fericit din pricina asta, te asigur.

– Dar ai făcut-o. Ai evadat. Te-ai gândit vreodat' că viața în lumea largă e mai spectaculoasă decât cea pe care o trăim noi aici, Els?

– Mă gândesc, a spus ea.

– Vreau să zic... undeva sunt oameni de vârsta noastră care beau gin făcut în cada de baie și dansează pe muzică de jazz. Femeile fumează în public, a spus el oftând. Și uite unde suntem noi.

– Mi-am tăiat părul, a spus ea. Ai fi zis că am omorât pe cineva după cum a reacționat tata.

– Bătrânii sunt doar bătrâni. Ai mei au venit din Sicilia, cu doar câțiva dolari în buzunar. Îmi spun povestea asta toată ziua și-mi arată bănuțul lor norocos. Ca și cum ar fi un *noroc* s-o sfârșești aici.

– Ești bărbat, Raffaello. Poți face orice, poți să te duci unde vrei.

– Spune-mi Rafe. Mama pretinde că sună mai americănește, dar, dacă voia atât tare să fiu american, trebuia să-mi spună George. Sau Lincoln, a zis el oftând. Chiar e plăcut să spui chestiile astea cu voce tare, în sfârșit. Ești un bun ascultător, Els.

– Mulțumesc, Rafe.

Ea s-a întors pe o parte. I-a simțit privirea pe obraz și s-a străduit să continue să respire regulat.

– Pot să te sărut, Elsa?

Ea abia a putut să dea din cap în semn că da.

El s-a apropiat și a sărutat-o pe obraz. Elsa i-a simțit buzele moi pe piele; a simțit cum învia sub atingerea lui.

A sărutat-o până pe gât, ceea ce a făcut-o să vrea să-l atingă, dar nu a îndrăznit. Mai mult ca sigur că femeile cuminți nu făceau astfel de lucruri.

– Pot să... fac mai mult, Elsa?

– Vrei să spui...

– Să te iubesc?

Elsa visase la un astfel de moment, se rugase pentru el, îl crease din pasajele pe care le găsise în cărți, dar acum îl trăia. Era real. Un bărbat îi cerea să-l lase să o iubească.

– Da, a șoptit ea.

– Ești sigură?

Ea a dat din cap în semn de încuviințare.

El s-a tras înapoi, a bâjbâit după curea, a desfăcut-o, a smuls-o și a aruncat-o. Cureaua s-a lovit de marginea benei în timp ce el își scotea pantalonii.

I-a ridicat fusta roșie de mătase; aceasta a alunecat pe corpul ei, excitând-o. Și-a văzut picioarele descoperite în lumina lunii în timp ce el i-a dat jos chiloții. Aerul călduț al nopții a mângâiat-o, a făcut-o să tremure. Și-a ținut picioarele apropiate până când el i le-a îndepărtat cu blândețe și s-a urcat peste ea.

„Sfinte Dumnezeule!“

A închis ochii în timp ce el a pătruns-o. A durut-o atât de tare încât a scos un țipăt.

Apoi și-a pus palma peste gură ca să-și înăbușe glasul.

El a gemut și s-a cutremurat, după care a rămas inert peste ea. Elsa i-a simțit, pe scobitura gâtului, respirația agitată.

S-a dat jos de pe ea, dar a rămas aproape.

– Uuu-za, a spus el.

Glasul i-a sunat de parcă ar fi zâmbit, dar cum de era posibil așa ceva? Probabil că făcuse ea ceva greșit. Nu putea fi... doar atât.

– Ești specială, Elsa.

– A fost... bine? a îndrăznit ea să întrebe.

– A fost *grozav*.

Elsa ar fi vrut să se întoarcă pe-o parte și să-i studieze fața. Să-l sărute. Văzuse de un milion de ori aceleași stele. Pe el nu-l mai văzuse, pe el, care o dorise. Efectul acestui fapt reprezenta o schimbare zguduitoare în lumea ei. O oportunitate pe care nu și-o imaginase niciodată. „Pot să te iubesc?“ o întrebase. Poate că aveau să adoarmă împreună și...

– Ei bine, cred că ar trebui să te duc acasă, Els. Tata o să mă cârpească dacă nu sunt pe tractor la răsărit. Mâine arăm încă o sută douăzeci de acri ca să plantăm mai mult grâu.

– O, a spus ea. Da, desigur.

Elsa a închis ușa camionetei și s-a uitat la fața lui Rafe prin fereastra deschisă. El a zâmbit, a ridicat încet mâna și apoi a plecat.

Ce fel de rămas-bun era ăsta? Oare ar fi vrut să o mai vadă?

„Uită-te la el. Bineînțeles că nu.“

În afară de asta, locuia la Lonesome Tree, adică la o distanță de patruzeci și cinci de kilometri față de oraș. Iar dacă s-ar fi întâlnit întâmplător în Dalhart, nu ar fi avut nici o importanță.

El era italian. Catolic. Tânăr. Nimic din toate astea nu ar fi fost acceptabil pentru familia ei.

Elsa a deschis poarta și a intrat în lumea înmiresmată a mamei ei. De atunci înainte, noaptea în care înflorea iasomia avea să-i amintească întotdeauna de el...

Ajunsă lângă casă, a deschis ușa din față și a pășit în salonul umbros.

În timp ce închidea ușa, a auzit un scârțâit și s-a oprit. Lumina lunii pătrundea pe fereastră. L-a văzut pe tatăl ei stând lângă gramofon.

– Cine ești? a întrebat-o, apropiindu-se de ea.

Bentița argintie de pe fruntea Elsei a alunecat într-o parte; ea a împins-o la loc.

– Fi... fiica ta, a răspuns.

– Așa e. Tatăl meu a luptat pentru ca Texasul să devină o parte din Statele Unite. S-a alăturat jandarmilor și a luptat la Laredo, unde a fost împușcat și aproape că a murit. Sângele nostru este în acest pământ.

– D... da, știu, dar...

Elsa nu i-a văzut mâna până când a fost prea târziu ca să se mai ferească. El a pocnit-o peste falcă atât de tare încât ea s-a dezechilibrat și a căzut pe podea.

S-a târât până într-un colț, ca să scape.

– Papa...

– Ne-ai făcut de râs. Să nu te mai văd.

Elsa s-a ridicat în picioare împleticindu-se, a fugit în sus pe scară și a trântit ușa dormitorului.

Cu mâini tremurânde, a aprins veioza de pe noptieră și s-a dezbrăcat.

Avea o urmă roșie deasupra sânului. (Oare Rafe i-o făcuse?) Deja îi apărea o vânătaie pe obraz, iar părul îi era încâlcit de la partida de amor, dacă putea fi numită astfel.

Chiar și așa, ar fi făcut-o din nou dacă ar fi putut. L-ar fi lăsat pe tatăl ei s-o lovească, să țipe la ea, s-o jignească, s-o dezmoștenească.

Știa acum ceva ce nu știuse înainte, ceva ce nici măcar nu bănuise: ar fi făcut orice, ar fi suportat orice ca să fie iubită, chiar dacă numai pentru o noapte.

A doua zi de dimineață, Elsa a fost trezită de razele soarelui, care pătrundeau pe fereastră. Rochia roșie stătea atârnată de ușa dulapului. Junghiul din falcă i-a amintit de seara anterioară, la fel ca durerea cu care rămăsese după ce făcuse dragoste. O seară pe care voia s-o uite; o seară pe care voia să și-o amintească.

Patul de fier era ticsit de păturile pe care ea le lucrase, deseori la lumina lumânării, în lunile nesfârșite de iarnă. La picioarele patului era așezată lada ei de zestre, în care se aflau cearșafuri brodate, o cămașă de noapte fină, de batist, precum și cuvertura pentru patul matrimonial la care Elsa începuse să lucreze de la vârsta de doisprezece ani, înainte ca lipsa ei de atractivitate să se dovedească a fi fost ceva permanent, nu doar o fază. Încă de când fata începuse să aibă menstruație, mama ei deja renunțase discret să mai vorbească despre viitoarea nuntă și, de asemenea, încetase să mai brodeze cu mărgele niște bucăți de dantelă de Alençon. O cantitate

suficientă pentru o jumătate de rochie de mireasă era împăturită printre alte fâșii de țesătură.

S-a auzit o bătaie în ușă.

Elsa s-a ridicat.

– Intră.

Mama ei a intrat în cameră, iar pantofii ei moderni, de zi, nu au scos nici un sunet pe covorul împletit care acoperea cea mai mare parte a podelei de lemn. Era o femeie înaltă, cu umeri lați și cu o ținută serioasă; ducea o viață ireproșabilă, conducea comitete la biserică, era șefa Societății de Înfrumusețare a Orașului și vorbea pe un ton scăzut chiar și atunci când era nervoasă. Nimeni și nimic nu o putea tulbura pe Minerva Wolcott. Ea pretindea că asta era o trăsătură de familie, moștenită de la strămoșii care veniseră în Texas pe vremea când nu se mai vedea o altă față de alb cale de șase zile de mers călare.

Mama s-a așezat pe marginea patului. Părul, vopsit negru, era prins la spate într-un coc care îi accentua severitatea trăsăturilor ascuțite. S-a întins și a atins rana proaspătă de pe falca Elsei.

– Tatăl meu mi-ar fi făcut ceva cu mult mai rău.

– Dar...

– Fără nici un „dar“, Elsinore, a spus ea aplecându-se și dându-i fiicei ei pe după ureche o șuviță încâlcită din părul blond și tuns.

– Presupun că azi, în oraș, o să-mi ajungă niște bârfe la ureche. *Bârfe*. Despre una dintre fiicele mele, a zis ea oftând adânc. Ai intrat în necazuri?

– Nu, mamă.

– Deci încă ești fată cuminte?

Elsa a dat din cap în semn că da, incapabilă să articuleze minciuna.

Degetul arătător al mamei s-a mișcat în jos, a atins bărbia Elsei și i-a ridicat fața astfel încât s-o vadă.

– O rochie drăguță nu te face drăguță, scumpa mea.

– Am vrut doar...

– Nu mai vorbim despre asta și niciodată nu se va mai întâmpla ceva asemănător.

Mama s-a ridicat în picioare și și-a netezit fusta de crep, deși nici o cută nu apăruse și nici n-ar fi îndrăznit să apară. Între cele două femei a apărut distanța, la fel de concretă ca un zid.

– Ești de nemăritat, Elsinore, cu toți banii noștri și cu toată poziția socială pe care o avem. Nici un bărbat de vază nu-și dorește o soție neatractivă alături de el. Și chiar dacă ar apărea un bărbat care să-ți tolereze punctele slabe, cu siguranță că nu ar face abstracție de o reputație pătată. Învață să fii fericită cu viața reală. Aruncă prostioarele alea de romane de dragoste pe care le citești.

Înainte să iasă din cameră, mama a luat cu ea rochia roșie.

Capitolul 3

În anii care au urmat Marelui Război, patriotismul a fost la cote înalte în Dalhart. Asta, în combinație cu ploile și cu prețul în creștere al grâului, era un motiv suficient de bun pentru ca toată lumea să vrea să sărbătorească ziua de 4 Iulie. În oraș, vitrinele magazinelor făceau reclamă reducerilor de Ziua Independenței, iar clopoțeii sunau vesel în timp ce clienții intrau și ieșeau din prăvălii ca să-și facă provizii de mâncare și de băutură pentru petreceri.

În mod obișnuit Elsa aștepta cu nerăbdare sărbătoarea, dar ultimele săptămâni fuseseră dificile. După noaptea petrecută cu Rafe, se simțise încarcerată. Neliniștită. Nefericită.

Nu că cineva din familie i-ar fi acordat suficientă atenție ca să vadă diferența. În loc să-și exprime nemulțumirea, Elsa a îngropat-o și a mers înainte. Era singurul lucru pe care știa să-l facă.

Și-a ținut capul plecat și a pretins că totul era la fel. A stat în dormitorul ei cât de mult a putut, chiar și în timpul căldurii chinuitoare a verii. Cărțile îi erau livrate de la bibliotecă – cărți potrivite –, pe care le-a citit din scoarță-n scoarță. Și-a petrecut timpul brodând prosoape de bucătărie și fețe de pernă. La cină a ascultat conversațiile părinților ei și a dat din cap atunci când a trebuit. La biserică a purtat o glugă peste părul scandalos de scurt, după care, ca să fie lăsată în pace, s-a folosit de scuza că nu se simțea bine.

De cele câteva ori când a îndrăznit să-și ridice ochii din preaiubita carte pe care o citea și s-a uitat pe fereastră, a văzut pustietatea unei vieți de fată bătrână întinzându-se până la orizont și dincolo de el.

„Acceptă!“

Vânătaia de pe obraz îi dispăruse. Nimeni, nici măcar surorile ei, nu o întrebase nimic. Viața se întorsese la normal în reședința Wolcott.

Elsa și-a imaginat că era un personaj literar precum doamna din Shalott, o femeie ținută ostatică într-un turn, blestemată, condamnată să privească pentru totdeauna viața înfloritoare de afară. Dacă cineva observa cum ea tăcea dintr-odată, nimeni nu făcea nici o remarcă și nici nu o întreba care era motivul tăcerii. În realitate, nu era o diferență prea mare. Învățase de mult cum să se facă nevăzută. Elsa era ca unul dintre acele animale al căror mecanism de apărare este camuflarea. Era modalitatea în care ea făcea față respingerii: nu spune nimic și dispari. Nu te lupta niciodată. Dacă stătea suficient de tăcută și de liniștită, până la urmă oamenii uitau că era acolo și o lăsau în pace.

– Elsa! a strigat tatăl ei în sus pe scări. E timpul să plecăm. Nu ne face să întârziem.

Elsa și-a pus mănușile din piele de căprioară – obligatorii chiar și pe o căldură înfiorătoare – și și-a fixat pe cap pălăria de pai. Apoi a coborât scările.

S-a oprit la jumătatea drumului, incapabilă să continue. Dacă l-ar fi văzut pe Rafe la petrecere?

4 Iulie era unul dintre rarele evenimente la care se aduna tot ținutul. De obicei, fiecare oraș sărbătorea în propria sală de festivități, dar pentru petrecerea aceasta oamenii veneau de la distanțe de zeci de kilometri.

– Să mergem! a spus Papa. Mamei tale nu-i place să întârzie.

Elsa și-a urmat părinții până la noul automobil al tatălui ei, o mașină decapotată model T Runabout, de culoare verde-sticlă. S-au urcat și s-au înghesuit pe scaunele de piele. Deși locuiau în oraș și sala de petreceri era aproape de ei, aveau multă mâncare de cărat, iar mama oricum nu s-ar fi dus nici moartă pe jos la un astfel de eveniment.

Sala de petreceri din Dalhart fusese decorată cu fâșii de pânză de steag roșii, albe și albastre. În față erau parcate în jur de douăsprezece mașini. Cele mai multe dintre ele aparțineau fermierilor care o duseseră bine în ultimii ani și bancherilor care finanțaseră acea dezvoltare. Femeile din

Societatea de Înfrumusețare a Orașului avuseseră mare grijă ca peluza din față să fie de un verde bogat. Florile crescuseră din abundență pe lângă treptele care duceau la ușa principală. Peste tot erau copii care se jucau, râdeau, alergau. Elsa nu vedea nici un adolescent, dar sigur erau pe undeva, probabil furând săruturi prin colțurile întunecate.

Papa a parcat în stradă și a oprit motorul.

Elsa a auzit muzică. Zgomotele petrecerii pluteau prin ușile deschise: sporovăieli, râsete, oameni tușind. O pereche de viori acompaniau un banjo și o chitară: „Second Hand Rose“[3].

Papa a deschis portbagajul, scoțând la iveală mâncarea pe care Maria o pregătise de-a lungul mai multor zile și pentru care mama avea să-și asume meritul. Rețete de familie, lăsate din generație în generație de către strămoșii ei, deschizătorii de drumuri texani – stive de prăjituri cu melasă, turta dulce cu mirodenii a mătușii Bertha, plăcintă cu piersici și felul de mâncare preferat al bunicului Walt, șuncă cu sos și terci –, fiecare articol fiind menit să le aducă aminte oamenilor despre locul important al familiei Wolcott în istoria texană.

Elsa mergea în spatele părinților ei, ducând un ceaun care încă nu apucase să se răcească. S-au îndreptat cu toții către marea sală de petreceri construită din lemn.

Încăperea fusese decorată cu ajutorul unor cuverturi multicolore folosite în toate felurile, de la ornamente pe pereți până la fețe de masă. Pe lângă peretele din spate erau așezate mai multe mese lungi, încărcate cu mâncăruri: fripturi de porc, tocănițe bogate, închise la culoare, tăvi pline cu fasole verde gătită în untură de porc. Cu siguranță că era obligatoriu să se servească salată de pui, salată de cartofi, cârnați și pesmeți, pâine, turte de mălai, prăjituri și plăcinte de toate felurile. Tuturor oamenilor din ținut le plăceau petrecerile, iar femeile trudeau din greu ca să se impresioneze una pe alta. Pe masă se mai găseau șuncă afumată, cârnați de iepure, franzele cu unt proaspăt bătut, ouă fierte tari, plăcinte cu fructe și platouri pline cu crenvurști. Mama a deschis drumul spre masa din colț, unde femeile din Societatea de Înfrumusețare a Orașului erau ocupate cu rearanjarea darurilor.

Elsa le-a văzut pe surorile ei alături de femeile din Societatea de Înfrumusețare a Orașului. Suzanna purta o bluză făcută din mătasea roșie a rochiei Elsei. Charlotte avea o eșarfă de mătase roșie la gât.

Elsa s-a oprit; imaginea surorilor ei înveștimântate în mătasea roșie a făcut-o s-o doară inima.

Papa s-a dus lângă scenă și li s-a alăturat bărbaților de acolo, angajați cu toții în conversații gălăgioase.

Deși prohibiția făcuse ca alcoolul să fie ilegal, era destulă băutură pentru bărbați, care formau un grup de imigranți duri și voinici din Rusia, Germania, Italia și Irlanda. Veniseră aici fără să aibă nimic, făcuseră ceva din acel nimic și nu le plăcea să li se spună cum să trăiască, nici de către prieteni și nici de către guvern, care părea să nici nu prea știe că Marea Câmpie exista. Deși aveau tendința de a arăta puțin ponosiți, mulți dintre ei aveau destui bani în bancă. Într-o vreme în care grâul se vindea cu un dolar și treizeci de cenți găleata și costa patruzeci de cenți să-l crești, toată lumea din oraș era fericită. Dacă aveai suficient pământ, puteai să te îmbogățești.

– Dalhart e pe drumul cel bun, a spus Papa suficient de tare cât să acopere muzica. O să construiesc un nenorocit de teatru de operă anul viitor. De ce să trebuiască să mergem până la Amarillo pentru puțină cultură?

– Avem nevoie de electricitate în oraș. Ăsta e biletul câștigător, a adăugat domnul Hurst.

Mama a continuat să rearanjeze mâncarea, care, în absența ei, nu era niciodată așezată după standardele potrivite. Suzanna și Charlotte râdeau împreună cu prietenele lor drăguțe și bine îmbrăcate, cele mai multe dintre ele tinere mame.

Elsa l-a văzut pe Rafe stând împreună cu celelalte familii de italieni într-un colț, lângă o masă cu mâncare. Părul negru, vâlvoi în vârful capului și mai scurt pe lângă urechi, avea nevoie de o tunsoare. Briantina îi dădea strălucire, dar nu-l prea ținea locului. Purta o cămașă simplă, uzată la coate, pantaloni maro, bretele de piele maro și un papion ecosez. O fată drăguță, cu părul negru, era agățată de brațul lui.

În cele șase săptămâni care trecuseră de la întâlnirea lor, fața lui Rafe devenise mai închisă la culoare, urmare a orelor petrecute în câmp.

„Uită-te în direcția asta“, și-a spus Elsa, după care: „Nu, nu te uita“.

El s-ar fi prefăcut că nu o cunoștea. Sau, și mai rău, că nici măcar nu o vedea.

Elsa și-a impus să înainteze, auzindu-și zgomotul tocurilor pe lemnul ringului de dans.

A pus ceaunul pe masa acoperită cu o pânză albă.

– Doamne, Elsa. Șuncă în mijlocul mesei cu deserturi. La ce te-oi fi gândind? a întrebat mama.

Elsa a luat ceaunul și l-a dus pe masa alăturată. Fiecare pas o apropia din ce în ce mai mult de Rafe.

A așezat ceaunul pe masă cât a putut de silențios.

Rafe s-a uitat în direcția ei și a văzut-o. Nu a zâmbit; mai rău, a privit-o îngrijorat pe fata care stătea lângă el.

Imediat, Elsa și-a abătut privirea în altă parte. Nu putea rămâne acolo, chinuită de dorul lui, care o sufoca de-a dreptul. Iar ultimul lucru pe care și l-ar fi dorit ar fi fost ca el s-o ignore toată seara.

– Mamă? a spus, ducându-se lângă mama ei. Mamă?

– Nu vezi că stau de vorbă cu doamna Tolliver?

– Da. Scuză-mă. Doar că..., a murmurat ea, spunându-și în gând: „Nu te uita la el“. Nu mă simt bine.

– Prea multă emoție, îmi imaginez, a spus mama uitându-se la prietena ei.

– Cred că ar trebui să plec acasă, a spus Elsa.

Mama a aprobat cu o înclinare din cap.

– Desigur.

Elsa a fost atentă să nu se uite la Rafe în timp ce se îndrepta spre ușa deschisă. Cuplurile se învârteau pe lângă ea, pe ring.

A deschis ușa și a pășit în după-amiaza călduță, aurie. Ușa s-a trântit în spatele ei, atenuând sunetele muzicii de vioară și pe cele ale pașilor de dans.

Elsa și-a croit drum printre mașinile parcate, pe lângă trăsurile care îi aduceau la oraș, pentru evenimente de acel gen, pe fermierii mai puțin avuți.

Strada Principală era liniștită, scăldată într-o văpaie de culoarea caramelului, care în scurt timp avea să se topească în noapte. Elsa a pășit pe trotuar.

– Els?

Ea s-a oprit și s-a întors încet.

– Îmi pare rău, Els, a spus Rafe cu un aer jenat.

– Rău?

– Ar fi trebuit să îți vorbesc înăuntru. Să-ți fac un semn, sau ceva de genul ăsta.

– Ooo...

A venit mai aproape, atât de aproape încât Elsa a putut să-i simtă căldura corpului și mirosul de grâu care i se impregnase în piele.

– Înțeleg, Rafe. Este drăguță.

– Gia Composto. Părinții noștri au hotărât să ne căsătorim înainte să începem să mergem.

Rafe s-a apropiat mai mult, iar Elsa i-a simțit respirația caldă pe obraz.

– M-am gândit la tine, a spus Rafe, grăbit.

– D... da?

El a dat din cap, cu nu aer un pic cam rușinat.

Elsa a avut sentimentul că se apropiase de o prăpastie; dacă ar fi căzut, și-ar fi rupt oasele. Felul în care arăta Rafe, vocea lui. L-a privit în ochi, care erau întunecați precum noaptea, expresivi și puțin triști, deși ea nu-și putea imagina ce motive ar fi avut să fie trist.

– Întâlnește-te cu mine diseară, a spus el. La miezul nopții. La vechiul hambar Steward.

Elsa stătea întinsă în pat, complet îmbrăcată.

Nu ar fi trebuit să se ducă. Asta era clar. Vânătaia de pe falcă i se vindecase, dar urma rămăsese sub piele. Femeile cuminți nu făceau ceea ce îi ceruse ei Rafe.

Și-a auzit părinții întorcându-se acasă, urcând scările, deschizând și închizând ușa dormitorului de la capătul holului.

Ceasul de pe noptieră arăta ora 21.40.

Elsa stătea întinsă, respirând superficial în timp ce casa se cufunda în tăcere.

Așteptând.

Nu ar fi trebuit să se ducă.

Nu conta cât de des își repetase asta în minte, pentru că nici măcar o dată nu intenționase să-și asculte propriul sfat.

La ora 23.30 s-a dat jos din pat. Camera era în continuare extrem de caldă, dar fereastra dădea spre cerul noptatic de deasupra Marii Câmpii. Portalul spre aventură din copilăria ei. Cât de des stătuse la acea fereastră și își trimisese visurile spre universuri necunoscute?

A deschis geamul și a ieșit pe spalierele de metal pentru flori. Părea că se strecura chiar în cerul înstelat.

A căzut pe covorul gros de iarbă și a făcut o pauză, a așteptat, nervoasă, să fie găsită, dar în casă nu s-a aprins nici o lumină. S-a furișat de-a lungul zidului și a luat o veche bicicletă a uneia dintre surorile ei. S-a urcat pe șa, după care a pedalat ca să iasă în Strada Principală și afară din oraș.

Lumea era mare și pustie noaptea, într-un fel cu care localnicii se obișnuiseră, luminată numai de licărirea stelelor, puncte sclipitoare într-o lume întunecată. Nu erau case acolo, nu era nimic altceva decât întuneric cale de kilometri întregi.

S-a oprit la vechiul hambar și s-a dat jos de pe bicicletă, după care a așezat-o pe pătura de iarbă de pe marginea drumului.

El nu avea să apară.

Bineînțeles că nu avea să apară.

Își amintea de toate cuvintele pe care el i le spusese, așa puține câte fuseseră, și de fiecare detaliu al expresiei feței lui în timp ce îi vorbise. Felul în care zâmbetul îi pornise dintr-un colț al gurii și i se înstăpânise încetul cu încetul pe chip. Urma palidă a unei cicatrici de pe falcă, felul în care un incisiv îi ieșea puțin în față.

„M-am gândit la tine. Întâlnește-te cu mine diseară.“

Oare ea îi răspunsese? Sau doar încremenise locului, mută? Nu-și amintea.

Dar acum era aici, stând singură în fața unui hambar abandonat.

Cât de proastă putea să fie!

S-ar fi dezlănțuit iadul dacă ar fi prins-o tatăl ei.

A pășit înainte, zdrobind cu tocurile maro pietricelele de pe drum. Hambarul se ridica în fața ei, cu vârful acoperișului părând să se agațe în cârligul lunii. De pe acoperiș lipseau bucăți de șipci. Plăci căzute erau împrăștiate pe jos.

Elsa și-a încrucișat brațele, și le-a strâns în jurul mijlocului, dar în realitate îi era mult prea cald.

Cât a stat acolo? Suficient de mult ca să înceapă să-i fie greață. Era pe punctul de a renunța, când a auzit un zgomot de motor. S-a întors și a văzut o pereche de faruri venind pe drum.

Era atât de șocată încât nu putea să se miște.

Rafe conducea prea repede, era neglijent. Pietrișul sărea de sub roți. A claxonat: *aaa, oaa, aaa!*

Probabil că apăsase frâna prea tare, pentru că automobilul a derapat până când s-a oprit. În jurul lui s-a ridicat un nor de praf.

Rafe a sărit grăbit din mașină.

– Els, a spus zâmbind, scoțând un buchet de flori roz și roșii.

– Mi... mi-ai adus flori?

El a băgat mâna în cabină și a scos o sticlă.

– Și niște gin!

Elsa n-avea idee cum să reacționeze la nici unul dintre cadouri.

I-a întins florile. Ea l-a privit în ochi și a gândit: „Asta“. Ar fi plătit orice preț.

– Te doresc, Els, a șoptit el.

L-a urmat în spatele camionetei.

Păturile erau deja întinse. Elsa le-a îndreptat puțin și s-a întins. Numai un fir subțire de lumină venea de la luna în formă de seceră.

Rafe s-a întins alături.

Elsa i-a simțit corpul lipit de al ei, i-a auzit respirația.

– Te-ai gândit la mine? a întrebat-o.

– Da.

– Și eu. La tine, vreau să spun. La asta, a mai zis el începând să-i descheie corsajul.

Elsa simțea flăcări în locurile în care o atingea. Avea senzația că se destrăma. Nu putea să se calmeze, să ascundă ceea ce simțea.

I-a ridicat rochia și i-a dat jos chiloții, iar ea a simțit cum o învăluia aerul nopții. Totul o excita, aerul pe piele, propria goliciune, felul în care el respira.

Își dorea să-l atingă, să-l guste, să-i spună unde voia – avea nevoie – să fie atinsă, dar frica de a nu se face de râs a determinat-o să tacă. Probabil că orice ar fi spus ar fi fost greșit, nepotrivit pentru o femeie bine-crescută. Voia atât de tare să-l facă fericit.

Înainte ca ea să fie pregătită, el era deja înăuntru, împingând tare, gemând. După câteva secunde a căzut peste ea, cutremurându-se și respirând accelerat.

I-a șoptit ceva neinteligibil la ureche. Elsa a sperat că era ceva romantic.

Ea i-a atins barba nerasă de pe falcă. Atingerea i-a fost atât de delicată și de firavă încât nu a crezut că el a simțit-o.

– O să-mi fie dor de tine, Els.

Elsa și-a retras repede mâna.

– Unde pleci?

Rafe a deschis sticla de gin și a tras o dușcă zdravănă, după care i-a întins-o ei.

– Ai mei mă obligă să merg la facultate.

S-a întors pe-o parte, și-a sprijinit capul pe-o mână și s-a uitat la ea în timp ce a luat o gură de gin și s-a șters cu mâna la gură.

Apoi a mai o tras o dușcă.

– Mama vrea să termin o facultate ca să fiu american adevărat. Sau ceva de genul ăsta.

– Facultate, a spus ea, melancolică.

– Daaa. Stupid, nu? Nu am nevoie să învăț din cărți. Vreau să văd Times Square, Podul Brooklyn și Hollywood. Să învăț din practică. Să văd lumea, a spus el luând încă o gură de gin. Tu la ce visezi, Els?

A fost atât de surprinsă de întrebare, încât a durat ceva până să răspundă.

– Să am un copil, presupun. Poate că și un cămin al meu.

El a zâmbit.

– La naiba, astea nu se pun! O femeie care-și dorește un copil e ca o sămânță care vrea să crească. Altceva?

– O să râzi.

– Ba nu. Promit.

– Vreau să fiu curajoasă, a spus Elsa aproape prea încet ca să fie auzită.

– Ce te sperie?

– Totul, a spus ea. Bunicul meu a fost polițist texan. Obișnuia să-mi spună sa mă lupt pentru ceea ce vreau. Dar pentru ce? Nu știu. Sună stupid când spun asta cu voce tare...

I-a simțit privirea și a sperat că noaptea era blândă cu fața ei.

– Nu te asemeni cu nici o fată pe care o cunosc, a spus el și i-a dat o șuviță de păr în spatele urechii.

– Când pleci?

– În august. Asta ne dă niște timp. Dacă mai vrei să te întâlnești cu mine.

Elsa a zâmbit.

– Da.

Voia să ia tot ce putea de la Rafe și să plătească orice preț i s-ar fi cerut pentru asta. Chiar și să ajungă în iad. El o făcuse să se simtă într-un minut mai frumoasă decât restul lumii în douăzeci și cinci de ani.

Capitolul 4

Până la jumătatea lui august, florile din cele câteva ghivece atârnătoare și cutii de la ferestrele din centrul orașului Dalhart erau pârlite și aveau tulpinile prea lungi. Tot mai puțini comercianți găseau energia de a curăța și de a uda plantele pe așa o căldură, iar florile oricum nu ar mai fi rezistat prea mult. Domnul Hurst a făcut cu mâna, indiferent, în timp ce Elsa a trecut pe lângă el în drumul ei de la bibliotecă spre casă.

În timp ce Elsa deschidea poarta, mirosul îngrozitor de dulce al grădinii, dezgustător, a doborât-o. Și-a dus o palmă la gură, dar nu a putut să se abțină. A vomitat pe trandafirii preferați ai mamei ei.

Elsa a continuat să icnească mult timp după ce nu-i mai rămăsese nimic în stomac. După un timp, s-a șters la gură și s-a îndreptat, simțindu-se slăbită.

A auzit un foșnet în apropiere.

Mama era în genunchi în grădină, purtând o pălărie de soare împletită și un șorț peste rochia de zi din bumbac. Și-a pus jos foarfeca și s-a ridicat în picioare. Buzunarele șorțului erau pline de ceea ce tăiase. Oare cum de n-o deranjau spinii?

– Elsa! a spus mama pe un ton surprinzător de ascuțit. Nu ți-a fost greață acum câteva zile?

– Sunt bine.

Mama și-a scos mănușile, câte un deget pe rând, în timp ce se apropia de Elsa.

Și-a pus dosul palmei pe fruntea ei.

– Nu ai febră.

– Sunt bine. Îmi e doar greață.

Elsa a așteptat ca mama ei să vorbească. Era evident că se gândea la ceva; se încruntase, ceea ce încerca să nu facă niciodată. O doamnă nu-și arată emoțiile, asta era una dintre zicalele ei preferate, pe care Elsa o auzise de fiecare dată când plânsese din cauza singurătății sau implorase să fie lăsată să meargă la dans.

Mama o studia pe Elsa.

– Nu se poate.

– Ce?

– Nu cumva ne-ai acoperit de rușine?

– Ce?

– Ai fost cu un bărbat?

Bineînțeles că mama putea ghici secretul Elsei. Toate cărțile pe care le citise Elsa romanțau legătura mamă-fiică. Chiar dacă mama nu-și arăta iubirea întotdeauna (afecțiunea fiind un alt lucru pe care o doamnă trebuia să-l ascundă), Elsa știa cât de legate erau.

S-a întins după mâinile mamei, le-a cuprins într-ale ei și i-a simțit tresărirea instinctivă.

– Am vrut să-ți spun. Am vrut. Am fost atât de singură cu aceste sentimente ale mele, care m-au derutat. Iar el...

Mama și-a tras mâinile.

Elsa a auzit poarta deschizându-se și a rămas tăcută în liniștea care s-a lăsat între ea și mama ei.

– O, Doamne, de ce stați amândouă în căldura asta înfiorătoare? Cu siguranță că un pahar de ceai rece ar fi o soluție.

– Fiica ta așteaptă un copil.

– Charlotte? Era și timpul. Am crezut...

– Nu! a izbucnit mama. Elsinore!

– Eu? a întrebat Elsa. *Însărcinată?*

Nu putea fi adevărat. Ea și Rafe fuseseră împreună doar de câteva ori și de fiecare dată lucrurile se petrecuseră foarte rapid. Totul se terminase înainte de a începe. Cu siguranță că nu avea cum să rezulte un copil din asta.

Dar ce știa ea despre asemenea lucruri? O mamă nu îi vorbea fiicei ei despre sex până în ziua nunții, iar Elsa nu se măritase, așa că mama ei nu îi vorbise despre pasiune sau despre făcutul de copii, presupunând că Elsa nu avea să aibă parte de nici unul dintre cele două lucruri. Tot ce știa Elsa despre sex și procreare aflase din romanele pe care le citea. Și, cinstit vorbind, detaliile erau sărăcăcioase.

– *Elsa*? a întrebat Papa.

– Da, a fost răspunsul abia auzit al mamei ei.

Papa a apucat-o pe Elsa de braț și a tras-o aproape.

– Cine te-a făcut de rușine?

– Nu, Papa...

– Spune-mi cine este chiar acum sau, Dumnezeu mi-e martor, o să merg din ușă-n ușă și o să îl întreb pe fiecare bărbat din acest oraș dacă el este cel care mi-a făcut fiica de rușine.

Elsa și-a imaginat: Papa, târând-o din ușă-n ușă, o Hester Prynne a erei moderne; și l-a imaginat pe tatăl ei bătând la uși și întrebându-i pe bărbați, ca, de pildă, pe domnul Hurst sau pe domnul McLaney: „Tu ai făcut-o de rușine pe această femeie?“

Mai devreme sau mai târziu, tatăl ei împreună cu ea ar fi părăsit orașul și ar fi început să meargă pe la ferme.

Ar fi făcut asta. Elsa știa că ar fi făcut-o. Atunci când își punea ceva în minte, tatăl ei nu mai putea fi oprit.

– O să plec, a spus ea. O să plec chiar acum. O să plec de una singură.

– Trebuie să fi fost... știi... o crimă, a spus mama. Nici un bărbat nu ar...

– Nu m-ar vrea? a întrebat Elsa, întorcându-se către mama ei. Nici un bărbat nu ar putea vreodată să mă vrea. Mi-ai spus asta toată viața. Ați făcut tot posibilul să înțeleg că sunt urâtă și de neiubit, dar nu e adevărat. Rafe m-a vrut. El...

– Martinelli, a spus Papa, cu o voce plină de dezgust. Un ie-talian. Taică-său a cumpărat o batoză de la mine anul ăsta. Doamne, Dumnezeule! Când o auzi oamenii..., a spus el împingând-o pe Elsa. Du-te în camera ta. Trebuie să mă gândesc.

Elsa a plecat împleticindu-se. A vrut să spună ceva, dar care erau cuvintele care ar fi putut repara o astfel de situație? A urcat treptele prispei și a intrat în casă.

Maria stătea în arcada bucătăriei, ținând în mână un sfeșnic și o cârpă.

– Domnișoară Wolcott, sunteți bine?

– Nu, Maria, nu sunt.

Elsa a fugit în sus pe scări și s-a dus în camera ei. A simțit cum începea să plângă, dar și-a refuzat ușurarea pe care lacrimile o promiteau.

Și-a atins stomacul plat, aproape concav. Nu-și putea imagina un bebeluș înăuntru, crescând în taină. Cu siguranță că o femeie ar fi trebuit să simtă dacă se întâmpla așa ceva.

A trecut o oră, apoi încă una. Oare despre ce vorbeau părinții ei? Ce aveau de gând să-i facă? S-o bată, s-o închidă, să cheme poliția ca să raporteze o infracțiune fictivă?

S-a plimbat prin cameră. S-a așezat. S-a plimbat din nou. Pe fereastră, a văzut cum se apropia seara.

Aveau s-o alunge, iar ea urma să rătăcească prin Marea Câmpie, fără un ban și distrusă, până când ar fi venit momentul să nască, lucru pe care l-ar fi făcut singură, în mizerie, iar corpul ei, în cele din urmă, ar fi cedat. Avea să moară în timpul nașterii.

La fel și bebelușul.

„Oprește-te.“ Părinții ei nu i-ar fi făcut așa ceva. Nu ar fi putut. O iubeau.

În sfârșit, ușa dormitorului s-a deschis. Mama stătea acolo, arătând neobișnuit de hărțuită și de frustrată.

– Împachetează-ți niște lucruri, Elsa.

– Unde mă duc?

Avea să fie precum Gertrude Renke? Fata aceea fusese plecată câteva luni după scandalul cu Theodore. Apoi se întorsese acasă și nimeni nu mai pomenise nimic despre toată întâmplarea.

– Fă-ți bagajul.

Elsa a îngenuncheat lângă pat și a scos valiza de sub el. Ultima oară fusese folosită atunci când se dusese la spitalul din Amarillo. În urmă cu unsprezece ani.

A scos haine din dulap, fără vreun plan sau vreun gând, și le-a așezat în geamantanul deschis.

Apoi s-a uitat la biblioteca arhiplină, care avea cărți nu numai pe rafturi, ci și deasupra, unele dintre ele fiind grămădite chiar jos, pe podea. Noptiera era, de asemenea, ticsită. Să aleagă între toate acele cărți ar fi fost pentru Elsa ca și cum ar fi avut de ales între apă și aer.

– Nu am toată ziua la dispoziție, a spus mama.

Elsa a luat *Vrăjitorul din Oz*, *Rațiune și simțire*, *Jane Eyre* și *La răscruce de vânturi*. A lăsat *Vârsta inocenței*, care, într-un fel, era cauza a ceea ce se întâmplase.

A pus cele patru romane în valiză și a închis-o.

– Fără Biblie, văd. Haide, să mergem! a spus mama.

Elsa a urmat-o afară din casă. Au traversat grădina și s-au dus la Papa, care stătea lângă automobil.

– Nu poate să se întoarcă la noi, Eugene, a spus mama. Va trebui să se mărite cu el.

Elsa s-a oprit.

– Să mă mărit? a întrebat ea, uluită, fiindcă în tot răstimpul în care încercase să-și imagineze soarta amară ce o aștepta, nici o secundă nu-i trecuse prin cap acea variantă. Nu puteți vorbi serios. Are doar optsprezece ani.

Mama a scos un sunet de dezgust.

Papa a deschis ușa pasagerului și a așteptat, nerăbdător, ca Elsa să se urce în mașină. În momentul în care s-a așezat, a trântit ușa, a luat loc pe scaunul șoferului și a pornit motorul.

– Du-mă la gară.

Papa a aprins farurile.

– Te temi că ie-talianul tău n-o să te vrea? Prea târziu, domnișorico. Nu vei dispărea pur și simplu. O, nu. Vei suporta consecințele păcatului tău.

La câțiva kilometri în afara orașului nu mai rămăsese nimic altceva de văzut decât fasciculele galbene de lumină ale perechii de faruri. Teama Elsei sporea cu fiecare minut, cu fiecare kilometru, până când ea a ajuns să simtă că s-ar fi putut dezintegra.

Lonesome Tree era un orășel de doi bani, înghesuit înspre granița cu Oklahoma. L-au traversat cu viteza de treizeci de kilometri pe oră.

Peste trei kilometri, farurile au luminat o cutie poștală pe care era scris MARTINELLI. Papa a luat curba pe o alee de acces lungă și nepavată, mărginită pe ambele laturi de plopi și de un gard de sârmă ghimpată prinsă în stâlpi făcuți din lemnul pe care Martinelli putuse să-l găsească în acel ținut aproape lipsit de copaci.

Mașina a tras într-o curte bine îngrijită și a oprit în fața unei case vopsite în alb, care avea o prispă acoperită și lucarne pe latura dinspre stradă.

Papa a claxonat. Tare. O dată. De două ori. De trei ori.

Din hambar a ieșit un bărbat cu un topor așezat lejer pe umăr. Atunci când el a intrat în lumina farurilor, Elsa a observat că purta uniforma fermierilor de prin părțile locului: salopetă peticită și cămașă cu mânecile suflecate.

O femeie a ieșit din casă și i s-a alăturat bărbatului. Era scundă și avea părul negru, împletit într-o coroniță. Purta o rochie simplă și un șorț alb, curat. Era la fel de frumoasă pe cât era Rafe de chipeș; amândoi aveau același gen de față sculptată, cu pomeți înalți, buze cărnoase și ten măsliniu.

Papa a ieșit din mașină, s-a dus la ușa pasagerului, a deschis-o și a tras-o pe Elsa în picioare.

– Eugene, a spus fermierul. Sunt la zi cu plățile pentru batoză, nu-i așa?

Papa l-a ignorat și a strigat:

– Rafe Martinelli!

Elsa și-a dorit ca pământul să se deschidă și s-o înghită. Știa ce vedeau fermierul și soția lui atunci când se uitau la ea: o fată bătrână, slabă ca o salcie, înaltă precum majoritatea bărbaților, cu părul tăiat inegal, cu bărbia ascuțită pe o față îngustă, la fel de plată ca o câmpie stearpă. Buzele ei subțiri erau crăpate, rănite și pline de sânge, fiindcă și le mușcase din pricina nervozității. Valiza pe care o ținea în mâna dreaptă era mică, dovadă a faptului că era o femeie care avea foarte puține lucruri ale ei.

Rafe a apărut pe prispă.

– Ce putem face pentru voi, ha? a întrebat domnul Martinelli.

– Fiul tău a făcut-o de rușine pe fiica mea, Tony, iar acum ea așteaptă un copil.

Elsa a văzut fața doamnei Martinelli schimbându-se la auzul acelor vorbe, a observat cum expresia blândă i s-a transformat într-una suspicioasă. O expresie care o evalua pe Elsa și o condamna drept mincinoasă, femeie ușoară sau amândouă.

În acest fel aveau s-o vadă oamenii din oraș de atunci încolo: fata bătrână care sedusese un băiat și fusese făcută de rușine. Elsa a reușit să se controleze prin forța voinței, refuzând să articuleze urletul care îi umplea capul.

Rușine.

Credea că nu era străină de rușine, ar fi spus chiar că rușinea reprezenta norma, dar acum vedea diferența. În familia ei, Elsa simțise rușinea datorată lipsei ei de atractivitate, a incapacității de a se mărita. Lăsase rușinea să devină parte din ea, să i se strecoare prin corp și prin minte, să devină țesutul conjunctiv care o ținea adunată. Dar în acea rușine existase speranța că într-o zi ai ei aveau să o vadă pe ea cea reală, de dincolo de aparențe, fiica și sora care credea că era. O floare închisă ermetic, cu petalele strânse în așteptarea soarelui, disperată să înflorească.

Rușinea de acum era diferită. Elsa și-o provocase singură și, mai rău, distrusese viața acelui biet tânăr.

Rafe a coborât treptele și s-a așezat între părinții lui.

În lumina farurilor, familia Martinelli se holba la Elsa cu o expresie clară de oroare.

– Fiul tău a profitat de fiica mea, a spus Papa.

Domnul Martinelli s-a încruntat.

– De unde știi...

– Papa, a șoptit Elsa. Te rog, nu...

Rafe a făcut un pas în față.

– Els, a spus el. Ești OK?

Elsa ar fi vrut să plângă, mișcată de acel mic semn de bunătate.

– Nu poate fi adevărat, a spus doamna Martinelli. E logodit cu Gina Composto.

– Logodit? l-a întrebat Elsa pe Rafe.

Acesta s-a înroșit.

– Săptămâna trecută.

Elsa a înghițit în sec și a dat din cap, cu o expresie împietrită pe față.

– Nu am crezut că tu... știi. Vreau să spun, înțeleg. O să plec. Asta este ceva ce trebuie să gestionez singură.

A făcut un pas în spate.

– O, nu, nu, domnișorico, a spus Papa uitându-se la domnul Martinelli. Familia noastră este o familie bună. Suntem respectați în Dalhart. Aștept ca băiatul tău să facă ceea ce trebuie, Tony, a continuat el aruncându-i Elsei o ultimă privire, plină de dezgust. Oricum, nu vreau să te mai văd niciodată, Elsinore. Nu mai ești fiica mea.

În această notă, s-a dus la mașina care avea în continuare motorul pornit și a plecat.

Elsa a rămas locului, cu valiza în mână.

– Raffaello, a spus domnul Martinelli uitându-se la fiul lui. Este adevărat?

Rafe a tresărit, incapabil să-și privească tatăl în ochi.

– Da.

– *Madonna mia*[4], a spus doamna Martinelli, după care a mai îngăimat ceva în italiană.

Era furioasă, iată singurul lucru pe care l-a înțeles Elsa. L-a plesnit zgomotos pe Rafe peste ceafă și a început să strige:

– Alung-o, Antonio! *Puttana!*[5]

Domnul Martinelli și-a tras soția deoparte.

– Îmi pare rău, Rafe, a spus Elsa de îndată ce au rămas singuri.

Simțea cum o îneca rușinea. A auzit-o pe doamna Martinelli țipând „*Nu!*“ și apoi „*Puttana!*“ din nou.

O clipă mai târziu, domnul Martinelli s-a întors la Elsa, arătând mai bătrân decât păruse înainte să plece. Avea fața aspră, cu fruntea ieșită în afară și ornamentată cu o pereche de sprâncene stufoase, arcul nasului îi era denivelat, părând să fi fost spart de mai multe ori, iar bărbia îi era boantă. O mustață de modă veche, care semăna cu un plug de locomotivă, îi acoperea aproape în întregime buza superioară. Fiecare detaliu al climei proaste din Panhandle Texas putea fi citit pe fața lui mult prea bronzată și în ridurile ce-i brăzdau fruntea precum sunt săpate în trunchiul unui copac inelele ce indică vârsta.

– Eu sunt Tony, a spus el, după care și-a înclinat capul în direcția soției lui, care stătea la o distanță de mai bine de un metru. Nevastă-mea, Rose.

Elsa a dat din cap. Știa că Tony era unul dintre nenumărații fermieri care în fiecare anotimp cumpărau materiale pe credit de la tatăl ei și care plăteau după ce culegeau recolta. Se întâlniseră la câteva adunări ale districtului, dar nu la multe. Familia Wolcott nu socializa cu de-alde Martinelli.

– Rafe, a continuat Tony, uitându-se la fiul lui. Fă-ne cunoștință cum trebuie cu fata ta.

„Fata ta.“

Nu „stricata“ lui, „amanta“ lui.

Elsa nu fusese niciodată „fata“ nimănui. Și oricum era prea bătrână ca să mai fie fată.

– Papa, aceasta este Elsa Wolcott, a spus Rafe cu o voce care s-a spart atunci când a rostit ultimul cuvânt.

– Nu, nu, nu! a țipat doamna Martinelli, după care s-a lovit cu palmele peste coapse. Pleacă la facultate în trei zile, Tony. Am dat avansul. De unde putem ști că femeia asta este însărcinată? Poate fi o minciună. Un copil...

– Schimbă tot, a spus domnul Martinelli.

A adăugat câteva cuvinte în italiană, care au redus-o la tăcere pe soția lui.

– O să te însori cu ea, i-a spus domnul Martinelli lui Rafe.

Doamna Martinelli a înjurat cu voce tare în italiană; sau cel puțin așa a părut.

Rafe a aprobat înclinând din cap. Părea la fel de speriat ca și Elsa.

– Cum rămâne cu viitorul lui, Tony? a întrebat doamna Martinelli. Cu toate visurile pe care le-ai avut pentru el?

Domnul Martinelli nu s-a uitat la soția lui.

– Toate astea s-au sfârșit, Rose.

Elsa a așteptat în liniște. Timpul părea să încetinească și să se dilate în timp ce Rafe o privea. Tăcerea din jurul lor ar fi fost totală fără cotcodăcitul găinilor din coteț și pleoscăitul porcului care se scălda, leneș, în mocirlă.

– O s-o instalez, a spus doamna Martinelli pe un ton ferm, cu fața încremenită într-un rictus de nemulțumire.

Domnul Martinelli și Rafe au plecat fără să scoată un cuvânt.

Elsa și-a spus în gând: „Pleacă. Pur și simplu, pleacă“. Asta își doreau. Dacă ar fi plecat chiar atunci, acea familie ar fi putut să-și vadă de viață în continuare.

Dar unde s-ar fi putut duce?

Cum ar fi putut trăi?

S-a apăsat cu palma peste abdomenul plat și s-a gândit la viața care creștea înăuntru.

Un bebeluș.

Cum se făcea că, în toată acea vâltoare de rușine și de regret, uitase de singurul lucru care conta?

Urma să fie mamă. *Mamă*. Urma să nască un copil care să o iubească și pe care ea să-l iubească.

Un miracol.

S-a întors cu spatele la doamna Martinelli și a pornit pe lungul drum spre ieșire. Și-a auzit fiecare pas, alături de murmurul plopilor bătuți de vânt.

– Așteaptă!

Elsa s-a oprit. S-a întors.

Doamna Martinelli stătea chiar în spatele ei, cu degetele făcute pumn și cu gura contorsionată într-un rictus de dezaprobare. Era atât de mică încât ar fi putut fi răsturnată de un vânticel firav, dar, cu toate astea, emana o forță indiscutabilă.

– Unde te duci?

– Ce vă pasă? Plec.

– Părinții te vor primi înapoi așa, făcută de rușine?

– Nu prea cred.

– Atunci...

– Îmi pare rău, a spus Elsa. Nu am vrut să-i ruinez viața fiului dumneavoastră. Sau să spulber speranțele pe care le aveați pentru el... Am vrut doar... nu mai contează acum.

Elsa se simțea ca o girafă ce o umbrea pe acea micuță femeie cu înfățișare exotică.

– Deci asta-i tot? Pleci, pur și simplu?

– Nu asta vreți să fac?

Doamna Martinelli s-a apropiat și a studiat-o cu atenție pe Elsa. După câteva momente lungi și inconfortabile, a întrebat:

– Câți ani ai?

– Douăzeci și cinci.

Doamna Martinelli nu a părut încântată de răspuns.

– O să te convertești la catolicism?

Elsei i-a luat câteva momente să înțeleagă ce se întâmpla. Negociau.

Catolică.

Părinții ei ar fi fost îngroziți. Familia ar fi dezmoștenit-o.

Dar deja făcuseră asta. „Nu mai ești fiica mea.“

– Da, a spus Elsa.

Copilului ei avea să-i trebuiască sprijinul unei religii, iar ea avea să facă parte din familia Martinelli.

Doamna Martinelli a dat, scurt, din cap.

– Bine. Atunci...

– O să iubiți acest copil? a întrebat Elsa. Așa cum ați fi iubit un copil născut de Gia?

Doamna Martinelli a părut surprinsă.

– Sau doar o să-l tolerați pe copilul *puttanei?* a întrebat Elsa, neștiind ce însemna cuvântul, dar știind că nu era unul cordial. Pentru că știu cum este să crești într-o casă în care iubirea îți e refuzată. Nu o să-i fac asta copilului meu.

– Atunci când o să fii mamă, o să știi ce simt acum, a zis doamna Martinelli în cele din urmă. Visurile pe care le ai pentru copiii tăi sunt atât de... atât de..., a spus ea, iar apoi s-a oprit și s-a uitat în altă parte în timp ce ochii i se umpleau de lacrimi, după care a continuat: Nu-ți poți imagina sacrificiile pe care le-am făcut pentru ca Raffaello să aibă o viață mai bună decât a noastră.

Elsa și-a dat seama de durerea pe care i-o provocase acelei femei, iar rușinea i s-a intensificat. Atât putea să facă fără să-și ceară scuze din nou.

– Pe copil o să-l iubesc, a umplut doamna Martinelli tăcerea. Primul meu nepot.

Elsa a înțeles foarte bine cuvintele nerostite: „Pe tine nu te voi iubi“, dar acel unic cuvânt, „iubire“, era suficient ca să echilibreze inima Elsei și să consolideze soluția fragilă la care se ajunsese.

Putea trăi nedorită printre acei străini; deprinsese abilitatea de a fi invizibilă. Acum conta doar copilul.

Și-a pus o mână pe stomac și s-a gândit: „Tu, tu, micuțule, o să fii iubit de mine și o să mă iubești, la rândul tău“.

Nimic altceva nu mai conta.

„O să fiu mamă.“

Pentru acel copil, Elsa era dispusă să se mărite cu un bărbat care nu o iubea și să se alăture unei familii care nu o dorea. De atunci înainte, toate alegerile ei aveau să fie făcute astfel.

Pentru copilul ei.

– Unde să-mi pun lucrurile?

Capitolul 5

Doamna Martinelli mergea atât de repede, încât era greu să ții pasul cu ea.

– Ți-e foame? a întrebat femeia miniaturală în timp ce urca scările și trecea de grămada de scaune desperecheate de pe prispă.

– Nu, doamnă.

Doamna Martinelli a deschis ușa din față și a intrat în casă. Elsa a urmat-o. În salon a văzut mai multe piese de mobilier din lemn și o masă de cocktail ovală, zgâriată. Milieuri albe, croșetate, stăteau atârnate pe spătarele scaunelor. Pe doi dintre pereți erau agățate crucifixe mari.

Catolică.

Ce însemna asta, de fapt? Ce promisese Elsa să devină?

Doamna Martinelli a trecut prin camera de zi și a intrat pe un hol îngust, trecând de o ușă deschisă dincolo de care se vedeau o cadă de baie din cupru și un spălător. Fără vas de toaletă.

Oare nu aveau canalizare?

La capătul holului, doamna Martinelli a intrat într-o cameră.

Dormitorul unui băiat, cu tot cu trofeele sportive așezate pe un scrin. Un pat nestrâns, pus cu fața la fereastra încadrată de draperii albastre de batist. Elsa a văzut, așezată pe noptieră, o fotografie a Giei Composto. O valiză – fără îndoială, pregătită pentru plecarea la facultate – așezată pe pat.

Doamna Martinelli a luat fotografia și a aruncat valiza sub pat.

– Vei sta aici, singură până la nuntă. Rafe poate să doarmă în hambar. Oricum, îi place să facă asta în nopțile fierbinți, a spus ea, iar apoi a aprins o veioză. O să vorbesc cât mai curând cu părintele Michael. Nu e nevoie s-o lungim, a adăugat, iar după aceea s-a încruntat și a conchis: Va trebui să vorbesc și cu familia Composto.

– Poate că ar trebui ca Rafe să facă asta, a spus Elsa.

Doamna Martinelli s-a uitat în sus. Micuța femeie era o alăturare a contrariilor: avea mișcările rapide și agere ale unei păsări și un aspect fragil, dar Elsa percepea la ea o forță copleșitoare. Tărie. Și-a amintit povestea familiei lui Rafe, cum Tony și Rose veniseră în America din Sicilia cu doar câțiva dolari în buzunar. Împreună găsiseră acel pământ și supraviețuiseră pe el, trăind câțiva ani într-un bordei de pământ pe care și-l construiseră singuri. Numai femeile puternice rezistau într-o fermă texană.

– Cred că-i e dator cu asta, a adăugat Elsa.

– Spală-te. Aranjează-ți lucrurile, a spus doamna Martinelli. Ne vedem dimineață. Lucrurile arată deseori mai bine în lumina soarelui.

– Eu, nu, a spus Elsa.

Doamna Martinelli a studiat-o preț de un moment chinuitor, descoperindu-i, în mod evident, lipsurile. Apoi a plecat, închizând ușa în urma ei.

Elsa s-a așezat pe pat, brusc incapabilă să-și stăpânească respirația.

S-a auzit o bătaie slabă în ușă.

– Intră, a spus ea.

Rafe a deschis ușa și a rămas pe loc. Și-a dat jos șapca și a început s-o răsucească în mâini.

Apoi, încet, a închis ușa în spatele lui. A venit la ea și s-a așezat pe pat. Arcurile au scârțâit din pricina greutății suplimentare.

Elsa i-a privit, dintr-o parte, profilul perfect. *Atât de frumos!*

– Îmi pare rău, a spus ea.

– Ei, la naiba, Els, oricum nu voiam să merg la facultate, a lămurit-o el aruncându-i un zâmbet forțat, iar părul negru i-a căzut peste un ochi. Nu voiam nici să rămân aici, dar...

S-au uitat unul la celălalt.

În cele din urmă, el a apucat-o de mână și a ținut-o așa.

– O să încerc să fiu un soț bun, a spus.

Elsa a vrut să-i strângă mâna ca să-i arate cât de mult însemnau acele cuvinte pentru ea, dar nu a îndrăznit. Se temea că, dacă s-ar fi agățat cu adevărat de el, nu i-ar mai fi dat drumul niciodată. Trebuia ca de atunci înainte să fie precaută, să se poarte cu el așa cum s-ar fi purtat cu o pisică fricoasă; să aibă grijă să nu se miște niciodată prea repede sau să vrea prea mult.

Ea nu a spus nimic și, peste ceva timp, Rafe i-a dat drumul mâinii și a lăsat-o în dormitorul lui, stând pe patul lui, singură.

A doua zi de dimineață, Elsa s-a trezit târziu. Și-a dat părul la o parte de pe față. Șuvițe subțiri erau lipite de obraji; plânsese în somn.

Bun. Mai bine să plângi noaptea, când nu te vede nimeni. Nu voia să-și expună slăbiciunile în fața acelei familii noi.

S-a dus la spălător și și-a aruncat cu apă călduță pe față, apoi s-a spălat pe dinți și și-a pieptănat părul.

Noaptea trecută își dăduse seama, în timp ce despacheta, cât de nepotrivite îi erau hainele pentru o viață la fermă. Era fată de oraș; ce știa ea despre traiul la țară? Nu-și adusese decât rochii de crep, dresuri de mătase și pantofi cu toc. Haine de duminică.

S-a îmbrăcat cu cea mai simplă rochie de zi, de un gri-cărbune, cu nasturi de perle și cu guler de dantelă, apoi și-a tras pe ea dresurile și s-a încălțat cu pantofii cu toc pe care îi purtase cu o seară înainte.

Casa mirosea a șuncă și a cafea. I-a chiorăit stomacul, ceea ce a făcut-o să-și amintească de ultima masă, pe care o luase în urmă cu aproape o zi.

Bucătăria – cu tapet de un galben viu, draperii cadrilate și podea așternută cu linoleum alb – era goală. Vasele care se uscau pe chiuvetă erau dovada

faptului că Elsa dormise în timpul micului dejun. La ce oră se sculau oamenii ăștia? Era abia ora nouă.

Elsa a ieșit afară și a văzut ferma Martinelli în plin soare. Sute de acri de miriște rămasă în urma recoltării grâului se întindeau în toate direcțiile, alcătuind o mare de tulpini retezate, galbene și uscate, iar o porțiune de câțiva acri din mijlocul terenului era ocupată de gospodărie.

Un drum de mașină, o panglică maro de pământ mărginită de plopi și de garduri, traversa câmpul. Ferma în sine era alcătuită din casă, un hambar mare de lemn, un padoc pentru cai, un ocol pentru vaci, o cocină pentru porci, un coteț pentru găini și o moară de vânt. În spatele casei erau o livadă, o mică vie și o grădină de legume. Doamna Martinelli era în grădină, aplecată.

Domnul Martinelli a ieșit din hambar și a venit la ea.

– Bună dimineața! a spus el. Vino cu mine.

A condus-o pe marginea lanului de grâu; resturile secerișului păreau rezultatul unei distrugeri, al unei devastări. La fel ca și starea în care se afla Elsa. O adiere blândă a răscolit, cu un șuierat, cioturile de tulpini rămase drepte.

– Ești fată de oraș, a spus domnul Martinelli cu un accent puternic italian.

– Presupun că nu mai sunt.

– Ăsta e un răspuns bun, a spus el aplecându-se și luând un pumn de țărână. Dacă-l asculți, pământul meu îți spune povestea. Istoria familiei noastre. Plantăm, îngrijim, culegem. Fac vin din strugurii pe care i-am adus din Sicilia, și vinul pe care-l fac îmi amintește de tatăl meu. Acest pământ ne unește între noi, așa cum a făcut-o cu generații de-a rândul. Acum te va lega pe tine de noi.

– Nu am avut niciodată grijă de nimic.

El a privit-o.

– Vrei să schimbi asta?

Elsa a văzut compasiunea din ochii lui întunecați, ca și cum ar fi știut câtă frică simțise ea până atunci, dar s-a gândit că, probabil, asta era doar în imaginația ei. Tot ce știa el în privința ei era faptul că acum se afla la ferma lor și că, odată cu ea, îl trăsese în jos și pe fiul lui.

– Începuturile nu sunt altceva decât începuturi, Elsa. Eu și Rosalba am ajuns aici venind din Sicilia și având doar șaptesprezece dolari și un vis. Iată care a fost începutul nostru. Dar nu de aici ne-a venit această viață

bună. Avem pământul ăsta pentru că muncim pentru el, pentru că, oricât de grea a fost viața, am rămas aici. Acest pământ ne-a întreținut. Te va întreține și pe tine, dacă îi permiți.

Elsa nu se gândise niciodată la pământ în felul acela, ca la ceva care putea să reprezinte o sursă de stabilitate și o viață în sine. Acea idee, de a rămâne acolo și de a avea o viață bună și un loc căruia să-i aparțină, a sedus-o așa cum n-o mai făcuse nimic altceva înainte.

Avea de gând să facă tot ce putea ca să devină o Martinelli din cap până-n picioare, ca să se poată alătura poveștii lor, poate chiar să și-o asume și s-o transmită mai departe copilului pe care îl purta în pântec. Ar fi făcut orice, ar fi devenit oricine, ca să se asigure că acea familie avea să iubească necondiționat bebelușul, ca pe un membru al familiei.

– Vreau asta, domnule Martinelli, a spus ea în cele din urmă. Vreau să aparțin acestui loc.

El a zâmbit.

– Am văzut asta în tine, Elsa.

Ea a început să-i mulțumească, dar a fost întreruptă de doamna Martinelli, care l-a strigat pe soțul ei în timp ce se apropia ducând un coș plin cu roșii coapte și verdețuri.

– Elsa, a spus ea după ce s-a oprit. Ce plăcere să văd că te-ai sculat!

– Am... dormit prea mult.

Doamna Martinelli a aprobat înclinând din cap.

– Urmează-mă.

În bucătărie, doamna Martinelli a scos legumele din coș și le-a pus pe masă; roșii coapte, mari, ceapă galbenă, verdețuri, căpățâni de usturoi. Elsa nu văzuse niciodată atât de mult usturoi la un loc.

– Ce știi să gătești? a întrebat-o pe Elsa în timp ce-și lega un șorț.

– Ca... cafea.

Doamna Martinelli s-a oprit.

– Nu știi să gătești? La vârsta ta?

– Îmi pare rău, doamnă Martinelli. Nu, dar...

– Știi să faci curat?

– Ei bine... sunt sigură că pot să învăț.

Doamna Martinelli și-a încrucișat brațele.

– Ce știi să faci?

– Să cos. Să brodez. Să cârpesc. Să citesc.

– Ești o doamnă. *Madonna mia!* a spus doamna Martinelli privind de jur împrejurul bucătăriei impecabil de curate. Bine. Atunci o să te învăț să gătești. Începem cu *arancini*[6]. Și spune-mi Rose.

Nunta a fost un eveniment discret și făcut în grabă, fără nici o petrecere înainte sau după. Rafe a strecurat o verighetă simplă pe degetul Elsei, a spus „da“ și asta a fost cam tot. A părut să sufere de niște dureri fizice în timpul scurtei ceremonii.

În noaptea nunții, s-au întâlnit în întuneric și și-au pecetluit jurămintele cu trupurile lor, așa cum o făcuseră cu vorbele, punând în asta o pasiune la fel de tăcută ca și noaptea care îi înconjura.

În zilele, săptămânile și lunile ce au urmat, el a încercat să fie un soț bun, iar ea a încercat să fie o soție bună.

La început, cel puțin din punctul de vedere al lui Rose, Elsa nu era capabilă să facă nimic ca lumea. S-a tăiat la degete mărunțind roșiile și și-a ars încheietura scoțând pâinea proaspăt coaptă din cuptor. Nu putea deosebi un dovleac copt de unul necopt. Să facă flori de zucchini umplute părea o misiune imposibilă pentru cineva atât de neîndemânatic precum Elsa. S-a convertit la catolicism și a ascultat slujba în latină, fără a înțelege o boabă din ea, dar fiind ciudat de alinată de sunetele frumoase care o însoțeau; a memorat rugăciuni, a învățat rozariile și a ținut unul în buzunarul de la șorț. S-a dus la spovedanie, unde a stat într-un confesional mic și întunecat, din care și-a spus păcatele părintelui Michael, care s-a rugat ca să-i fie iertate. La început nimic din toate astea nu aveau prea mult sens pentru ea, dar în timp au devenit ceva familiar și totodată parte din rutină, din noua ei viață, ca, de pildă, zilele de vineri cu post de carne și mulțimea de sfinți pe care îi sărbătoreau.

Elsa a învățat – spre surprinderea ei și a soacrei ei – că nu era o persoană care să renunțe. Se scula în fiecare dimineață cu mult înaintea soțului ei și ajungea în bucătărie la timp ca să pună de cafea. A învățat să gătească, să mănânce și să iubească feluri de mâncare de care nu auzise înainte, preparate din ingrediente pe care nu le mai văzuse – ulei de măsline, *fettuccine*, *arancini*, *pancetta*. A învățat cum să devină invizibilă la o fermă: să lucreze mai mult decât restul lumii și să nu se plângă niciodată.

În timp, un sentiment nou și neașteptat de apartenență i s-a strecurat în suflet. Petrecea ore întregi îngenuncheată pe pământul grădinii, urmărind

cum semințele pe care le plantase germinau, ieșeau din pământ și deveneau verzi, fiecare părând un nou început. O promisiune pentru viitor. A învățat să culeagă strugurii Nero d'Avola de un roșu intens și să-i transforme într-un vin despre care Tony jura că era la fel de bun precum cel făcut de tatăl lui. A descoperit liniștea ce venea din contemplarea unui pământ proaspăt arat și speranța pe care acele ogoare o inspirau.

Aici, se gândea ea uneori, pe pământul pe care îl iubea, aici copilul ei avea să prospere, avea să alerge și să se joace, să învețe poveștile spuse de pământ, de struguri și de grâu.

În timpul iernii a nins, iar ei s-au retras în casă, urmând o nouă rutină; femeile petreceau ore lungi făcând curățenie, cosând, cârpind și tricotând, în timp ce bărbații aveau grijă de animale și pregăteau echipamentele de fermă pentru apropiata primăvară. În după-amiezile în care ningea, se adunau în jurul focului, iar Elsa citea cu voce tare povești, în timp ce Tony cânta la scripcă. Elsa a învățat mici detalii despre soțul ei – că sforăia tare și că avea un somn agitat, deseori fiind trezit în mijlocul nopții de câte un coșmar.

„Poți să înnebunești de la liniștea asta", spunea el uneori, iar Elsa încerca să înțeleagă ce voia să spună. De cele mai multe ori îl lăsa să vorbească și aștepta să o abordeze, ceea ce el făcea, dar rareori și întotdeauna în întuneric. Știa că imaginea burții ei care creștea îl speria. Când vorbea cu ea, de obicei mirosea a vin sau a whisky; atunci zâmbea, spunea povești despre imaginata lor viitoare viață de la Hollywood sau de la New York. În realitate, Elsa nu prea știa ce să-i spună bărbatului frumos și agil cu care se măritase, dar cuvântul rostit nu fusese niciodată punctul ei forte și oricum nu avea curajul să-i spună ce simțea. Nu avea curajul să i se destăinuie despre puterea neașteptată pe care și-o descoperise trăind la acea fermă și despre cum devenise aproape feroce în iubirea pe care o avea atât pentru soțul ei, cât și pentru părinții lui. În loc de asta, făcea ceea ce făcuse întotdeauna în fața unei respingeri dureroase: devenea invizibilă, se abținea de la comentarii și aștepta – uneori, disperată – ca soțul ei să vadă femeia care devenise.

În luna februarie au început ploile în Marea Câmpie, hrănind semințele plantate. Până în martie, pământul vibra de noua viață – întinderi verzi

peste tot. Tony stătea după-amiaza la hotarele ogoarelor lui, uitându-se la grâul care creștea.

În acea zi deosebit de senină și de luminoasă, Elsa deschisese toate ferestrele din casă. O briză adia, aducând cu ea mirosul noii vieți.

Elsa stătea lângă plită, călind pesmet în uleiul delicios, cu aromă de alune, pe care îl cumpăraseră de la magazinul general. Aroma intensă de usturoi care se călea în uleiul fierbinte umplea bucătăria. Foloseau la orice, de la legume până la paste, acel pesmet amestecat cu brânză și cu pătrunjel proaspăt.

Pe masa din spatele ei era un vas de ceramică plin cu făină măcinată din recolta abundentă a anului anterior, care aștepta să fie transformată în aluat de pâine. De la gramofonul din camera de zi se auzea cântecul „Santa Lucia“ suficient de tare încât să o convingă și pe Elsa să fredoneze, deși nu înțelegea cuvintele.

Deodată, o durere a străpuns-o adânc în abdomen și a făcut-o să se îndoaie de mijloc. A încercat să stea liniștită, s-a ținut de burtă, a așteptat.

Dar după câteva minute a simțit un nou junghi, mai intens decât primul.

– Rose!

Grăbită, Rose a venit în casă, cu brațele pline de rufe care trebuiau spălate.

– Este...

Apa Elsei s-a rupt, a stropit-o pe picioare și a făcut o baltă pe jos. Vederea acelei imagini a panicat-o. În ultimele luni simțise că devenise mai puternică, dar acum, când era cuprinsă de durere, nu se putea gândi la nimic altceva decât la doctorul care îi spusese cu mult timp în urmă să evite surescitările, ca să nu solicite inima printr-un efort suplimentar.

Dacă avusese dreptate? Elsa a privit-o pe Rose cu o expresie de teroare pe față.

– Nu sunt pregătită, Rose.

Aceasta a pus rufele jos.

– Nici o femeie nu este pregătită niciodată.

Elsa nu putea să-și calmeze respirația. A fost lovită de un nou val de durere, care i-a răvășit stomacul.

– Uită-te la mine, a spus Rose. Asta e normal.

I-a cuprins Elsei fața cu palmele, deși a trebuit să se ridice pe vârfuri pentru asta, iar apoi luat-o de mână și a condus-o în dormitor, unde a dat la

o parte cuvertura de pe pat și a aruncat păturile și cearșafurile pe jos.

A dezbrăcat-o pe Elsa, care în mod normal s-ar fi rușinat să fie văzută astfel, cu burta umflată și cu membrele deformate, dar, fiind atât de chinuită, nu i-a mai păsat.

Durerea aceasta avea colți, o mesteca și o scuipa, dându-i răgaz să respire doar o clipă, pentru ca apoi să muște din nou.

– Țipă, i-a spus Rose, ajutând-o să meargă până la pat.

Elsa a pierdut noțiunea timpului, a tuturor lucrurilor în afară de durere. Urla atunci când avea nevoie să urle și gâfâia ca un câine în pauzele dintre două urlete.

Rose a așezat-o pe Elsa pe pat ca pe o păpușă, cu picioarele depărtate.

– Văd capul, Elsa. Poți să împingi acum.

Elsa a împins, s-a încordat și a țipat.

– Inima... mea se va opri, a gâfâit ea, fără răsuflare.

Ar fi trebuit să le spună că era bolnavă, că nu avea voie să aibă copii, că ar fi putut să moară.

– Dacă se oprește...

– Aduce ghinion să vorbești despre astfel de lucruri, Elsa. Împinge.

Elsa a mai împins o dată, cu disperare, a avut o senzație puternică de ușurare și a căzut între perne, epuizată.

Țipetele unui copil au umplut camera.

– O fetiță frumoasă, cu plămâni sănătoși!

Rose a tăiat cordonul ombilical, apoi a înfășat copilul într-una dintre nenumăratele pături pe care le tricotaseră în timpul iernii și i-a întins ghemotocul Elsei.

Elsa a luat-o în brațe pe fiica ei și a privit-o uimită. Iubirea a inundat-o până la refuz și i s-a revărsat în lacrimi. Nu simțise niciodată ceva asemănător, o combinație amețitoare, exaltantă, de bucurie și de frică.

– Bine ai venit, fetița mea!

Copilul a tăcut și s-a uitat în sus la ea.

Rose a băgat mâna în săculețul violet pe care-l purta la gât în chip de colier. În săculeț era un bănuț american. Rose a sărutat bănuțul și i l-a arătat Elsei. Moneda avea snopi de grâu gravați pe spate.

– Tony a găsit-o pe stradă, lângă prispa casei părinților mei, în ziua în care urma să plecăm cu vaporul în America. Poți să-ți imaginezi un asemenea

noroc? Grâul ne-a arătat care avea să ne fie destinul. *Un semn*, ne-am spus noi, și a fost adevărat. Acest bănuț va avea grijă de o nouă generație acum, a spus Rose uitându-se la Elsa. Frumoasa mea nepoțică.

– Vreau să-i pun numele de Loreda, a spus Elsa. În memoria bunicului meu, care s-a născut în Laredo.

Rose a rostit numele neobișnuit:

– Lo-re-da. Frumos. Foarte american, cred, a spus ea, așezând bănuțul în palma Elsei. Crede-mă, Elsa, această fetiță te va iubi cum nu te-a iubit nimeni... și te va înnebuni și-ți va pune la încercare sufletul. Deseori, toate în același timp.

În ochii negri ai lui Rose, luminați de lacrimi, Elsa a văzut reflectarea perfectă a propriilor sentimente și o înțelegere profundă a acelei legături – maternitatea – care le unește pe femei de milenii.

A văzut, de asemenea, mai multă afecțiune decât văzuse vreodată în ochii mamei ei.

– Bine ai venit în familie! a spus Rose cu o voce tremurată, iar Elsa a știut că i se adresa atât ei, cât și Loredei.

Memories of a Woman of Pleasure (în limba engleză în original) – roman al scriitorului britanic John Cleland, publicat în 1749

Regiunea de nord a Texasului, denumită în glumă „mâner de tigaie“

„Trandafir la mâna a doua“ (în limba engleză în original) – piesă muzicală compusă în 1921 de G. Clarke și J.F. Hanley pentru actrița și cântăreața Fanny Brice

„Sfântă Fecioară“ (în limba italiană în original)

„Curvă“ (în limba italiană în original)

Aperitiv cu orez și carne, din bucătăria siciliană

1934

Văd cum o treime din națiune este prost hrănită, prost îmbrăcată, prost adăpostită... Testul progresului nostru nu constă în capacitatea de a spori belșugul celor care au mult; constă în capacitatea de a le oferi destul celor care au prea puțin.

FRANKLIN D. ROOSEVELT

Capitolul 6

Era atât de cald, încât din când în când o pasăre cădea din cer, aterizând cu un zgomot înfundat pe pământul bătătorit. Găinile se adăposteau în grămezi de praf, cu capetele împinse înainte, iar ultimele două vaci stăteau una lângă cealaltă, prea copleșite de căldură și prea obosite ca să se mai miște. O briză letargică străbătea ferma, mișcând sârma goală de rufe.

Aleea care ducea la fermă era în continuare mărginită de stâlpi improvizați și de sârmă ghimpată, dar, din loc în loc, stâlpii căzuseră. Copacii erau scheletici, pe moarte. Vântul și seceta reconfiguraseră ferma, transformând-o într-un tărâm al rotocoalelor de ciulini și al arbuștilor mesquite pe moarte.

Anii de secetă și ravagiile Marii Recesiuni îngenuncheaseră Marea Câmpie.

Se suferea în Texas Panhandle în acei ani fără ploi, dar, cu întreaga țară devastată de crahul din ’29 și cu cele douăsprezece milioane de șomeri, ziarele din orașele mari nu se mai deranjau să scrie despre secetă. Guvernul

nu oferea nici un fel de asistență, nu că fermierii și-ar fi dorit-o. Erau prea mândri ca să trăiască din ajutorul de șomaj. Tot ce-și doreau era o ploaie care să înmoaie pământul și să facă semințele să germineze, astfel încât grâul și porumbul să-și ridice din nou brațele aurii spre cer.

Ploile au început să se rărească în ’31, iar în ultimii trei ani aproape că nu plouase deloc. În anul curent, până în prezent, plouase mai puțin de 12 centimetri. Nu era suficient nici ca să umpli un ceainic, cu atât mai puțin să uzi mii de acri de grâu.

Acum, într-o nouă zi de august târziu cu temperaturi record, Elsa stătea în căruță pe locul vizitiului și ținea hățurile cu mâinile transpirate și iritate în mănușile de piele întoarsă. Nu mai aveau bani de benzină, așa că vechea camionetă devenise o relicvă depozitată în hambar, la fel ca tractorul și batoza.

Pălăria de paie care fusese odată albă, dar care acum era maro din cauza prafului, îi acoperea fruntea arsă de soare, iar în jurul gâtului avea legată o bandană albastră. Praful o făcea să-și țină ochii mijiți în timp ce a scos, folosindu-și dinții și limba, un sunet ce semăna cu un clămpănit, iar apoi a manevrat căruța afară din curtea fermei și s-a îndreptat spre stradă. Pașii greoi ai lui Milo sunau zgomotos pe pământul bătătorit. Firele de telefon prinse între stâlpi erau pline de păsări.

Era aproape ora trei după-amiază atunci când a ajuns la Lonesome Tree. Orașul era liniștit, căci toată lumea se adăpostise ca să se ferească de căldură. Nu vedeai pe nimeni ieșit după cumpărături, nici femei adunate în fața vitrinelor. Zilele acelea erau de mult apuse, la fel ca verdele câmpurilor.

Magazinul de pălării era închis, având ușile și ferestrele placate cu scânduri, la fel ca și farmacia, restaurantul, toneta la care se vindeau înghețată și băuturi răcoritoare. Soarta cinematografului Rialto atârna de un fir; cinematograful avea un matineu pe săptămână, dar puțină lume își permitea să cumpere bilete. Oameni îmbrăcați în haine răpciugoase stăteau la coadă pentru mâncare în fața bisericii prezbiteriene, ținând în mâini linguri și căni de metal. Copiii pistruiați, bronzați și la fel de descurajați ca și părinții lor, erau tăcuți.

Copacul singuratic de pe Strada Principală, un plop de câmpie care și dăduse numele orașului, era pe moarte. De fiecare dată când Elsa venea în oraș, plopul arăta mai rău.

Căruța înainta trosnind din roți. A depășit clădirea părăsită a casei de ajutor social (era multă nevoie de ajutor, dar nici un fond) și pușcăria plină până la refuz de vagabonzi, oameni ai străzii și amărâți fără căpătâi care călătoreau clandestin cu trenul. Cabinetul medical era deschis în continuare, dar brutăria dăduse faliment. Cele mai multe clădiri aveau numai un etaj și erau construite din lemn. În anii în care ploua, fuseseră zugrăvite regulat. Acum erau neîngrijite și cenușii.

Elsa a strigat:

– Hooo, Milo!

Apoi a tras de frâie. Calul și căruța s-au oprit cu zgomot. Calul jugănit a dat din cap și a pufnit, obosit. Nici lui nu-i plăcea să stea afară pe așa o căldură.

Elsa se uita la localul Silo. Clădirea compactă, pătrată, avea jumătate din lățimea și dublul lungimii oricărei alte clădiri de pe Strada Principală, iar două dintre ferestrele ei dădeau spre stradă. Una fusese spartă cu un an în urmă, în timpul încăierării dintre doi beți, și nu fusese reparată niciodată. Benzi adezive murdare țineau loc de geam. Crâșma fusese construită în anul 1880 pentru cowboy-i de la o fermă de vite care se întindea pe trei milioane de acri, de-a lungul granței cu New Mexico. Ferma dispăruse de multă vreme, cei mai mulți cowboy plecaseră, dar localul Silo era tot acolo.

În lunile care trecuseră de la abrogarea prohibiției, stabilimentele precum Silo se redeschiseseră, dar din cauza recesiunii erau tot mai puțini bărbați care să-și permită să cheltuie bani pe bere.

Elsa a legat calul de o bârnă și și-a îndreptat partea din față a rochiei de bumbac umezite de sudoare. Își făcuse rochia singură, din foști saci de făină. În zilele acelea, toată lumea își făcea hainele din saci vechi de cereale și de făină. Fabricanții începuseră chiar să imprime materialele cu modele florale drăguțe. Nu era mare lucru, dar orice detaliu care putea face o femeie să se simtă mai drăguță în asemenea vremuri grele valora cât greutatea lui în aur. Elsa s-a asigurat că rochia, care fusese croită pe corp și care acum îi atârna pe pieptul și pe șoldurile ce i se micșoraseră, era încheiată până la ultimul nasture. Părea destul de trist ca o femeie matură, de treizeci și opt de ani, mamă a doi copii, să urască în continuare să intre într-un astfel de loc. Deși nu-și văzuse părinții de ani buni, se dovedise că dezaprobarea lor reprezenta o voce persistentă, puternică, ce îi modela și definea imaginea de sine.

Elsa și-a adunat curajul și a deschis ușa. Interiorul îngust și lung al cârciumii era la fel de mohorât și de neîngrijit ca și orașul. Aerul plin de fum mirosea a poșircă vărsată și a transpirație de bărbat. Barul de mahon fusese transformat într-o suprafață satinată de cei cincizeci de ani în care sprijinise coatele bărbaților care beau acolo. Scaune rupte și decolorate erau așezate de-a lungul barului; acum, în mijlocul unei zile toride de vară, cele mai multe erau goale.

Rafe stătea prăbușit pe unul dintre ele, cu coatele sprijinite de tejgheaua barului, cu un shot gol dinainte și cu bărbia lăsată în piept. Părul negru îi acoperea fața. Purta o salopetă peticită, uzată și o cămașă simplă, croită din pânză de sac. O țigară maro, răsucită de mână, îi atârna între degetele murdare.

Din spatele încăperii s-a auzit un bătrân chicotind:

– Ai grijă, Rafe! A venit șeriful.

Omul vorbea fără dicție din cauza bărbii grizonante care îi acoperea aproape în întregime gura.

Barmanul s-a uitat în sus în timp ce-și arunca o cârpă murdară pe umăr.

– Sal'tare, Elsa. Ai venit să-i plătești nota?

Perfect. Nu aveau bani să le cumpere pantofi noi copiilor, iar soțul ei bea pe credit.

S-a simțit jenată și neatractivă în rochia lăbărțată din pânză de sac, ciorapii groși de bumbac și pantofii de piele uzați care îi făceau labele picioarelor să pară și mai mari decât erau.

– Rafe? a spus ea încet, apropiindu-se de el prin spate și așezându-i o mână pe umăr, în speranța de a-l înmuia cu atingerea delicată la fel ca pe un mânz speriat.

– Am vrut să beau doar un pahar, a scos el un oftat răgușit.

Elsa nu putea să numere frazele soțului ei care începuseră cu „Am vrut". În primii ani de căsnicie, încercase. Îl văzuse încercând s-o iubească, să fie fericit, dar seceta îl secase, exact așa cum secase pământul. În ultimii patru ani încetase să-și mai facă visuri pentru viitor. Cu trei ani în urmă îngropaseră un fiu, dar nici măcar acea pierdere nu-l doborâse la fel ca sărăcia și seceta.

– Tatăl tău se baza pe tine ca să-l ajuți să planteze cartofi de toamnă în după-amiaza asta.

– Daaa.

– Copiii au nevoie de cartofi, a spus Elsa.

El și-a înclinat capul atât cât s-o vadă printre șuvițele părului negru.

– Crezi că nu știu?

„Cred că ai stat aici și ai băut puținii bani pe care-i aveam, așa că de unde să-mi dau seama ce știi și ce nu? Loreda are nevoie de pantofi noi!“ s-a gândit ea, dar nu a îndrăznit s-o spună cu voce tare.

– Nu sunt un tată bun, Elsa, și sunt un soț și mai prost. De ce stai cu mine?

„Pentru că te iubesc.“

Privirea din ochii lui întunecați i-a frânt din nou inima. Își iubea *într-adevăr* bărbatul la fel de mult cum își iubea copiii, pe Loreda și pe Anthony, și la fel de mult cum ajunsese să-i iubească pe socrii ei și pământul. Elsa descoperise că avea o capacitate aproape nelimitată de a iubi. Și, Dumnezeu s-o ajute, blestemata, neclintita iubire pentru Rafe era cea care o făcea mai mult decât orice să rămână mută de fiecare dată, să se retragă ca să nu pară jalnică. Uneori, mai ales în nopțile în care el nu venea deloc în patul lor, simțea că merita mai mult și că, dacă și-ar fi cerut drepturile și ar fi pretins mai mult, ar fi primit. Apoi își amintea de lucrurile pe care i le spuseseră părinții ei despre ea, de lipsa de atractivitate care nu se schimbase deloc, și tăcea în continuare.

– Haide, Elsa, du-mă acasă. Abia aștept să-mi petrec restul zilei scurmând în pământ și plantând cartofi care vor muri fără ploaie.

L-a sprijinit în timp ce se împleticea în drum spre ieșire și l-a ajutat să se urce în căruță. A luat frâiele și a plesnit fundul calului. Milo a pufnit fără vlagă și a pornit în lunga și greoaia călătorie prin oraș, dincolo de sala de festivități abandonată în care se întâlniseră cândva membrii cluburilor Rotary și Kiwanis.

Rafe s-a sprijinit de Elsa și și-a pus cu blândețe o mână cu degete lungi pe coapsa ei.

– Îmi pare rău, Els, a spus el cu un glas scăzut, plin de vinovăție.

– Este OK, a spus ea cu sinceritate.

Atât timp cât el se afla alături de ea, totul era în ordine. Avea să-l ierte întotdeauna.

Oricât de puțin i-ar fi dat, oricât de firavă ar fi fost uneori afecțiunea lui față de ea, Elsa trăia cu teama de a nu o pierde. De a nu-l pierde pe el. Tot așa cum îi era frică să nu piardă iubirea fiicei ei adolescente capricioase.

În ultima vreme, acea frică ajunsese aproape prea mare ca să fie gestionată.

Loreda împlinise doisprezece ani și devenise instantaneu furioasă. Zilele petrecute împreună în grădină și serile de lectură în care discutau caracterul lui Heathcliff și forța lui Jane Eyre dispăruseră peste noapte. Loreda fusese întotdeauna fata lui tata, dar găsise loc în inima ei pentru ambii părinți. Pentru toată lumea, de fapt. Loreda fusese un copil fericit, întotdeauna cu zâmbetul pe buze, agitându-se și cerând atenție. Ani de-a rândul nu reușise să adoarmă decât dacă Elsa stătea cu ea în pat și o mângâia pe păr.

Toate acestea se sfârșiseră.

Elsa suferea în fiecare zi din cauză că pierduse acea apropiere de primul ei născut. La început încercase să facă față mâniei irațională a fiicei ei adolescente; îi răspunsese cu vorbe de iubire, dar lipsa continuă de răbdare a fiicei ei față de ea făcuse mai mult decât s-o macine; îi reînviase toate insecuritățile din copilărie. La un moment dat în acea perioadă, Elsa începuse să se retragă față de Loreda, mai întâi sperând ca fiica ei să-și depășească perioada de toane, iar apoi, chiar mai rău, crezând că Loreda îi văzuse lipsurile la fel cum i le văzuse cândva familia ei.

Elsa simțea o rușine adânc înrădăcinată din cauza respingerii fiicei ei. Lovită fiind de acea suferință, făcuse ceea ce obișnuia să facă mereu în asemenea situații: devenise invizibilă. Dar între timp aștepta și se ruga ca, într-o bună zi, atât soțul, cât și fiica ei să vadă cât de mult îi iubea și s-o iubească, la rândul lor. Până atunci, nu îndrăznea să insiste prea tare sau să ceară prea mult. S-ar fi putut ca prețul să fie prea mare.

Era ceva ce nu știuse atunci când se măritase și devenise mamă, dar știa acum: este posibil să trăiești fără iubire doar dacă nu ai cunoscut-o niciodată.

În acea primă zi de școală, singura profesoară care rămăsese în oraș, Nicole Buslik, stătea la tablă cu o bucată de cretă în mână. Părul castaniu îi ieșise din agrafe și devenise un nor creț în jurul feței roșii de căldură. Transpirația îi colorase gulerul de dantelă cu un ton, iar Loreda era destul de sigură că doamnei Buslik îi era teamă să ridice brațele, ca nu cumva să-și expună petele de transpirație.

Loreda stătea în banca ei, prăbușită în față, neatentă la lecție. Era doar o trăncăneală în plus despre lucrurile care merseseră prost. Marea Recesiune,

seceta, bla, bla, bla.

De când își putea aduce aminte Loreda, fuseseră timpuri grele. Ei bine, știa că în anii de început, înaintea primelor ei amintiri, ploile căzuseră anotimp după anotimp, hrănind pământul. Cam tot ce-și amintea Loreda din anii roditori era imaginea grâului bunicului ei, tulpinile aurii dansând sub enormul cer albastru. Foșnetul lanurilor. Imaginea tractoarelor arând lanul timp de douăzeci și patru de ore pe zi, răscolind pământul. Un roi de insecte mecanice mestecând țărâna.

Când, mai exact, începuseră anii de criză? Era greu de spus, fiindcă existau atât de multe variante. Căderea Bursei din 1929, ar fi spus unii, dar nu cei de prin părțile locului. Loreda avea șapte ani în vremurile acelea și își amintea unele lucruri. Și-i amintea pe oameni stând la coadă la casa de economii și împrumuturi. Și-l amintea pe bunicul ei plângându-se de prețurile proaste ale grâului. Și-o amintea pe bunica aprinzând lumânări și ținându-le aprinse în timp ce spunea rugăciuni cu rozariul în mână.

Recesiunea fusese ceva rău, dar răul cel mai mare se petrecuse în orașe în care Loreda nu fusese niciodată. 1929 fusese un an bun, cu ploi, ceea ce însemnase un an bun pentru recoltă, ceea ce însemnase un an bun pentru familia Martinelli.

Bunicul conducea în continuare tractorul și planta grâul chiar și atunci când prețurile scăzuseră din cauza recesiunii. Chiar cumpărase o camionetă nouă, Ford model AA. Tati zâmbea și îi spunea povești despre ținuturi îndepărtate, în timp ce mama se ocupa de treburile casei.

Ultima recoltă bună fusese în 1930, anul în care Loreda împlinise opt ani. Își amintea petrecerea de ziua ei de naștere. O zi frumoasă de primăvară. Cadouri. Prăjitura tiramisu a bunicii, cu lumânări înfipte în praful de cacao presărat pe deasupra. Prietena ei cea mai bună, Stella, dormise la ea pentru prima oară. Tati le învățase să danseze charleston, în timp ce bunicul îl acompania la scripcă.

Apoi ploile încetaseră și nu mai reveniseră. Secetă.

În prezent, câmpurile verzi erau o amintire îndepărtată, un miraj al tinereții ei. Adulții arătau la fel de scorojiți ca și pământul. Bunicul petrecea ore nesfârșite în lanurile de grâu uscat, apucând pământul prăfos în căușul palmelor bătătorite și privindu-l cum îi aluneca printre degete. Suferea pentru strugurii lui pe moarte și le povestea celor care erau dispuși să-l asculte cum venise din Italia cu buzunarele ticsite de primii lăstari.

Bunica amenajase altare peste tot, dublase numărul de crucifixe de pe pereți și îi obliga pe toți să se roage în fiecare duminică pentru venirea ploilor. Toate confesiunile îi cereau umezeală Domnului: prezbiterienii, baptiștii, catolicii irlandezi și italieni, fiecare în comunitatea lui. Mexicanii își aveau propria biserică, pe care o construiseră cu sute de ani în urmă. Toată lumea vorbea constant despre secetă și tuturor le era dor de vremurile bune de demult. Cu excepția mamei ei.

Loreda a suspinat din greu.

Fusese mama ei veselă vreodată? Dacă da, asta însemna că veselia ei se afla printre amintirile pierdute ale Loredei. Uneori, pe când era întinsă în pat și pe punctul de a adormi, fetei i se părea că-și amintea sunetul râsului mamei ei, senzația atingerii ei, chiar și îndemnul „Fii curajoasă!“ rostit înaintea sărutului de noapte bună.

Însă acele amintiri păreau din ce în ce mai mult fabricate de mintea ei, false. Nu-și putea aminti când râsese mama ei ultima oară.

Tot ce făcea Elsa era să muncească.

Muncă, muncă și iar muncă. Ca și cum asta i-ar fi putut salva.

Loreda nu-și putea aminti momentul exact în care începuse s-o înfurie felul în care mama ei devenea... invizibilă. Nu exista o expresie mai potrivită pentru asta. Mama ei se scula cu mult înainte de răsăritul soarelui și muncea. Zi după zi. Oră după oră. Insista în mod constant asupra economiei de mâncare, de haine curate și de apă.

Loreda nu-și putea imagina cum de tatăl ei frumos, fermecător și amuzant putuse să se îndrăgostească de mama ei. Îi spusese într-o zi tatălui ei că mamei părea să-i fie frică să râdă. El îi răspunsese: „Nu, Lolo“, în acel fel al lui, cu capul înclinat și cu un zâmbet care însemna că nu voia să dezbată subiectul. Nu se plângea niciodată de soția lui, dar Loreda știa ce simțea el, așa că se plânsese ea în locul lui. Asta îi apropiase, demonstrase cât de asemănători erau ea și tati.

Semănau ca două picături de apă. Toată lumea spunea asta.

Ca și tati, Loreda vedea cât de limitată era viața la fermă în Texas Panhandle și nu avea nici cea mai mică intenție să ajungă precum mama ei. Nu avea de gând să rămână întreaga ei viață în acea fermă de grâu muribundă, să se ofilească și să îmbătrânească sub un soare atât de fierbinte încât ar fi putut să topească și cauciucul. Nu avea de gând să-și irosească toate rugăciunile pe ploaie. Nici o șansă!

Avea de gând să călătorească în lume și să scrie despre aventurile ei. Avea să devină la fel de cunoscută ca Nellie Bly[7].

Într-o bună zi.

Loreda a urmărit cum un șoarece de câmp maro s-a furișat de-a lungul plintei de sub fereastră, s-a oprit la catedră și a sorbit dintr-o mică pată de cerneală. Șoarecele s-a uitat în sus și i s-a văzut năsucul albastru de cerneală.

Loreda i-a dat un cot Stellei Devereaux, care stătea în banca învecinată.

Stella a ridicat capul. Avea ochii încețoșați de căldură.

Loreda i-a arătat șoarecele.

Stella aproape că a zâmbit.

A sunat clopoțelul, iar șoarecele a fugit într-un colț și a dispărut în gaura lui.

Loreda s-a ridicat în picioare. Rochia făcută din pânză de sac de făină era lipicioasă din cauza transpirației. Și-a luat ghiozdanul și și-a coordonat pașii cu Stella. În mod normal, vorbeau fără întrerupere după ce ieșeau din clasă. Flecăreau despre băieți, sau cărți, sau locuri pe care voiau să le vadă, sau despre filmele care aveau să ruleze la cinematograful Rialto, dar ziua aceea era prea fierbinte ca să mai poată face vreun efort.

Fratele mai mic al Loredei, Anthony, a fost primul la ușă, ca de obicei. Avea șapte ani și alerga precum un mânz nărăvaș, cu coatele îndoite și cu încheieturile slăbite. Mai isteț decât toți copiii, Ant avea un mers care îi vădea energia. Era îmbrăcat într-o salopetă peticită, uzată, cu pantalonii prea scurți și cu un tiv zdrențuit, care îi lăsa la vedere gleznele subțiri ca niște cozi de mătură și pantofii găuriți la vârfuri. Fața lui pistruiată, cu trăsături ascuțite, era bronzată în culoarea pieii de șa, iar obrajii îi erau plini de pete roșii de la soare. Pe cap avea o șapcă ce îi ascundea părul negru, murdar. I-a văzut pe părinții lui stând afară, în căruță, le-a făcut larg cu mâna și a luat-o la fugă spre ei. Nu cunoscuse cu adevărat nimic altceva decât seceta, așa că alerga și se juca precum un băiețel obișnuit. Sora mai mică a Stellei, Sophia, încerca să țină pasul cu el.

– Cum stă mama ta atât de dreaptă întotdeauna pe căldura asta? a întrebat Stella.

Era singura din clasă care avea pantofi noi și o rochie croită din material pepit. Vremurile nu erau atât de rele pentru familia Devereaux, dar bunicul Loredei spunea că toate băncile aveau probleme.

– Nu contează cât de cald e, nu se plânge niciodată.

– Nici mama mea nu spune mare lucru, dar ar trebui s-o auzi pe sora mea. De când s-a măritat, se plânge ca un animal prins în cursă despre cât de mult trebuie să muncești ca să fii soție.

– Eu nu mă mărit, a spus Loreda. Eu și tatăl meu o să mergem la Hollywood într-o bună zi.

– Pe mama ta n-o s-o deranjeze?

Loreda a ridicat din umeri. Cine știa ce o deranja pe mama ei? Și cui îi păsa?

Stella și Sophia au cotit la stânga și s-au dus spre casă, în cealaltă parte a orașului.

Ant a fugit la căruță.

– Hei, mami, a spus el, cu zâmbetul dezvăluindu-i golul lăsat de un nou dinte căzut. Tati!

– Sal'tare, fiule! a spus tati. Urcă-te în spate.

– Vre' să vedeți ce am desenat azi în clasă? Doa'na Buslik spune că...

– Urcă-te în căruță, Anthony, l-a îndemnat tati. O să mă uit la lucrarea ta acasă, după ce apune soarele și se termină blestemăția asta de căldură.

Pe fața lui Ant s-a putut citi dezamăgirea.

Loreda ura expresia tristă și apăsată a tatălui ei. Seceta îl seca de-a dreptul. El și Loreda erau niște stele luminoase, care aveau nevoie să strălucească, astea erau chiar vorbele lui.

– Vrei să mergem la film mâine, tati? a spus ea aruncându-i o privire plină de adorație. Rulează din nou *Little Miss Marker*.[8]

– Nu sunt bani pentru asta, Loreda, a spus mama ei. Urcă-te în spate, lângă fratele tău.

– Dar dacă...

– Urcă-te în căruță, Loreda, a spus din nou mama.

Loreda și-a aruncat traista cu cărți în spatele căruței, după care a urcat și ea.

Mama a pocnit din hățuri și au pornit.

Legănată de mișcarea căruței, Loreda privea pământul uscat. Aerul mirosea a praf și a căldură. Au trecut pe lângă hoitul în putrefacție al unui taur, din care ieșeau coastele și coarnele. Mușchii făceau un nor în jurul lui. O cioară s-a așezat pe schelet, a croncănit ca o șefă și a început să

ciugulească din hoit. Alături era un automobil model T, abandonat, cu ușile deschise și cauciucurile îngropate până la osie în pământul uscat.

În stânga lor se vedea o mică fermă, neumbrită de copaci, înconjurată de pământ maro. O pereche de panouri – LICITAȚIE și EXECUTARE SILITĂ – erau fixate în cuie pe ușa principală.

În curte se afla un vehicul hârbuit, arhiplin cu oameni și vechituri, care avea legate la spate un teanc de găleți, o tigaie și o ladă de lemn plină cu borcane și cu saci de porumb. Motorul scotea fum negru și zdruncina cadrul metalic. Oale și cratițe erau agățate în toate locurile de care se putea atârna ceva. Doi copii stăteau pe treptele ruginite ale mașinii și o femeie cu fața tristă și părul lins era așezată pe scaunul pasagerului, cu un bebeluș în brațe.

Fermierul – Will Bunting – stătea în picioare lângă ușa șoferului, îmbrăcat în salopetă și într-o cămașă cu o singură mânecă. O pălărie turtită, de cowboy, îi acoperea în parte fața plină de praf.

– Hooo, a spus mama oprind căruța și împingându-și pe spate pălăria de soare.

– Hei, Rafe, a spus Will, scuipând tutun în țărână. Elsa!

S-a îndepărtat de mașina supraîncărcată și s-a apropiat încet de căruță. După ce a ajuns, s-a oprit, a tăcut și și-a înfundat mâinile în buzunare.

– Un' mergeți? a întrebat tati.

– Ne declarăm învinși, a spus Will. Știi că băiatul meu, Kallson, a murit vara asta? a spus el uitându-se în spate, la soția lui. Ș-acum îl avem p'ăsta micu'. Nu mai suportăm. Plecăm.

Loreda s-a îndreptat de spate. *Plecau?*

Mama s-a încruntat.

– Dar pământul vostru...

– E al băncii acum. N-am putut plăti ratele.

– Unde mergeți? a întrebat tati.

Will a scos o fițuică mototolită din buzunarul de la spate.

– California. Ținut unde curg laptele și mierea, se spune. Nu am nevoie de miere. Doar de muncă.

– De unde știi că-i adevărat? a spus tati, luând fițuica în mână.

Locuri de muncă pentru toată lumea! Ținut al oportunităților! Mergeți în vest, în California!

– Nu știu.

– Nu poți să pleci așa, pur și simplu, a spus mama.

– E prea târziu pentru noi. O familie nu poate să îngroape la nesfârșit. Spune-le alor tăi că ne luăm rămas-bun.

Will s-a întors cu spatele și a plecat spre mașina prăfuită, unde s-a urcat pe scaunul șoferului. Ușa de metal a clănțănit atunci când s-a închis.

Mama a plescăit din limbă și a scuturat hățurile, iar Milo a început să se târască din nou. Loreda a urmărit mașina care i-a depășit într-un nor de praf și, brusc, a fost incapabilă să se mai gândească la altceva. *Să pleci*. Ar fi putut să meargă într-unul dintre locurile despre care vorbea cu tati: San Francisco, Hollywood sau New York.

– Glenn și Mary Lynn Mounger au plecat săptămâna trecută, a spus tati. Pur și simplu s-au hotărât peste noapte să meargă în California, s-au suit în Packardul lor vechi și au plecat.

A trecut o vreme înainte ca mama să spună:

– Îți amintești buletinul de știri? Cozi la pâine în Chicago. Oameni care trăiesc în cocioabe și cutii de carton în Central Park. Noi cel puțin avem ouă și lapte.

Tati a suspinat. Loreda a simțit durerea din acel sunet, chinul care îl însoțea. Mama ar fi spus „nu“.

– Da, cred că ai dreptate, a spus el lăsând fițuica să cadă pe podeaua căruței. Oricum, ai mei n-ar pleca niciodată de aici.

– Niciodată, a adeverit mama.

În seara aceea, după cină, Loreda s-a așezat în leagănul de pe prispă.

Să pleci.

Soarele a apus încet peste fermă, iar noaptea a înghițit pământul plat, uscat și maro. Una dintre vaci mugea după apă de parcă ar fi plâns. În scurt timp, pe întuneric, bunicul ei avea să înceapă să adape șeptelul, cărând una câte una de la fântână gălețile pline cu apă, iar bunica și mama aveau să ude grădina.

Lanțul leagănului scârțâia în liniștea profundă. S-a auzit țârâitul telefonului din casă. În zilele acelea, un telefon care suna nu mai însemna nimic plăcut; singurul lucru despre care lumea vorbea toată ziua era seceta.

Cu excepția tatălui ei. El nu era ca toți ceilalți fermieri sau proprietari de magazine. Viețile lor se învârteau numai în jurul pământului, al condițiilor

meteorologice și al recoltei. La fel era și bunicul ei.

Pe când Loreda era mică și ploile cădeau regulat, pe când grâul creștea înalt și auriu, bunicul Tony zâmbea tot timpul, bea rachiu de secară la sfârșit de săptămână și cânta din scripcă la petrecerile orășenești. Obișnuia să o ia de mână, să o ducă prin lanurile foșnitoare de grâu și să-i spună că, dacă ar fi ascultat cu atenție, ar fi putut auzi poveștile spuse chiar de tulpini. Apuca un pumn de pământ cu mâna lui mare, plină de bătături, și i-l întindea ca și cum ar fi fost un diamant, spunând:

– Toate astea vor fi ale tale într-o bună zi, și vor deveni ale copiilor tăi, și ale copiilor copiilor tăi.

„Pământul“: o spunea pe același ton pe care părintele Michael spunea „Dumnezeu“.

Și bunica, și mama? Ele erau ca toate soțiile de fermieri din Lonesome Tree. Munceau din greu, râdeau rar și abia dacă vorbeau. Atunci când o făceau, nu spunea niciodată ceva interesant.

Tati era singurul care vorbea despre idei, alegeri sau visuri. Vorbea despre călătorii, despre aventuri și despre toate felurile de vieți pe care un om le putea trăi. Îi spusese în mod repetat Loredei că exista o lume vastă și frumoasă dincolo de acea fermă.

A auzit ușa deschizându-se în spatele ei. Mirosul de roșii înăbușite, *pancetta* prăjită și usturoi gătit i-a ajuns până la nas.

Tati a ieșit pe prispă și a închis ușa încet în urma lui. S-a așezat în leagăn, lângă ea, în timp ce și-a aprins o țigară. Loreda a simțit dulceața vinului în respirația lui. Ar fi trebuit să economisească totul, dar tati refuzase să renunțe la vin și la rachiu. Spunea că băutura era singurul lucru care îl ținea pe linia de plutire. Îi plăcea să strecoare o felie alunecoasă și dulce de piersică de la conservă în vinul de după cină.

Loreda s-a sprijinit de el. Tati a cuprins-o cu brațul și a tras-o aproape, în timp ce se mișcau înainte și înapoi.

– Ești tăcută, Loreda. Asta nu e fata mea.

În jurul lor, ferma se transforma într-o lume întunecată, plină de sunete: moara de vânt bocănea în timp ce scotea la suprafață prețioasa apă, găinile scurmau în pământ, porcii se bălăceau în mizerie.

– Această secetă, a început Loreda, pronunțând înfiorătorul cuvânt cu accentul oamenilor locului, apoi oprindu-se ca să-și aleagă bine cuvintele, iar apoi încheind: Omoară pământul.

– Daaa.

Tati a terminat de fumat țigara și a stins-o în ghiveciul de flori moarte de lângă el.

Loreda a scos fițuica din buzunar și a desfăcut-o cu grijă.

California. Ținut unde curg laptele și mierea.

– Doamna Buslik spune că sunt locuri de muncă în California. Bani pe stradă. Stella spune că unchiul ei a trimis o carte poștală în care a scris că sunt locuri de muncă în Oregon.

– Mă îndoiesc că sunt bani pe stradă, Loreda. Recesiunea asta e mai rea la oraș. Ultima oară când am citit ziarele, spuneau că sunt peste treisprezece milioane de șomeri. I-ai văzut pe vagabonzii care merg cu trenul. A apărut un oraș de cocioabe în Oklahoma City, unul ce te-ar face să plângi dacă l-ai vedea. Familii care trăiesc în furgoane pentru căratul merelor. La venirea iernii o să moară de frig pe băncile din parcuri.

– Nu mor de frig în California. Ai putea să-ți găsești de lucru. Poate să muncești la căile ferate.

Tati a oftat, iar ea a știut ce gând ascundea expirația. Într-atât erau ei pe aceeași lungime de undă.

– Părinții mei și mama ta nu vor pleca niciodată de pe pământul ăsta.

– Dar...

– O să plouă, a spus tati, dar în glasul lui era tristețe, aproape ca și cum nu ar fi vrut ca ploaia să-l salveze.

– Trebuie să fii fermier?

S-a întors către ea. Loreda a văzut încruntarea care i-a apropiat sprâncenele groase, negre.

– M-am născut fermier.

– Întotdeauna îmi spui că asta e America: un om poate fi orice.

– Da, ei bine. Am făcut o alegere greșită în urmă cu niște ani și... ei bine... uneori altcineva îți alege viața, a spus el, iar apoi a tăcut pentru o vreme.

– Ce alegere greșită?

Nu s-a uitat la ea. Corpul lui era acolo, dar mintea îi era în altă parte.

– Nu vreau să mă usuc și să mor aici, a zis Loreda.

În cele din urmă, el a spus:

– O să plouă.

Capitolul 7

Încă o zi caniculară și nu era nici măcar zece dimineața. Până în acel moment, septembrie nu oferise nici un respiro de la căldură.

Elsa a îngenuncheat pe linoleumul din bucătărie, frecând cu forță podeaua. Deja era trează de ore bune. Era mai bine să faci muncile casei în atmosfera mai răcoroasă de la răsărit și apus.

Un foșnet i-a atras atenția. A văzut o tarantulă cu un corp cât un măr, făcându-și apariția din ascunzătoarea ei din colț. S-a ridicat în picioare și s-a folosit de mop ca s-o alunge afară. Era mai crud să trimiți păianjenul afară în căldură decât să-l strivești cu pantoful. În afară de asta, abia dacă avea energie să-l strivească, cu atât mai puțin voința suficientă să-i pese. În ultima vreme îi era greu să facă orice acțiune din care nu rezultau mâncare sau băutură.

Soluția ca să trăiască în acea căldură uscată era conservarea a orice: apă, mâncare, emoții. Ultima reprezenta cea mai mare provocare.

Știa cât de nefericiți erau Rafe și Loreda. Ei doi, asemănători ca două fire de nisip, se descurcau în acele zile mai greu decât restul familiei. Nu că vreunul dintre ceilalți ar fi fost fericit. Cum ar fi putut fi? Dar Tony, Rose și Elsa erau genul de oameni care se așteptau ca viața să fie grea și care deveniseră mai puternici ca să supraviețuiască. Socrii ei munciseră ani la rând – el, la căile ferate, ea, la fabrica de bluze – ca să câștige banii pentru cumpărarea pământului. Prima lor locuință fusese un adăpost zidit din cărămizi de chirpici, pe care îl făcuseră singuri. Poate că atunci când veniseră cu vaporul erau Antonio și Rosalba, dar munca îi transformase în Tony și Rose. Americani. Ar fi murit de sete și de foame înainte să abandoneze. Și, deși Elsa nu se născuse fermier, asta devenise.

În ultimii treisprezece ani, învățase să iubească acel pământ și acea fermă mai mult decât și-ar fi imaginat că ar fi fost posibil. În anii buni, primăvara fusese un timp al bucuriei pentru ea, fiindcă atunci privea cum creștea grădina, iar toamna, un timp al mândriei; îi plăcea să vadă roadele muncii ei așezate pe rafturile pivniței: borcane umplute cu legume și fructe – roșii grase, piersici lucioase și mere cu aromă de scorțișoară. Rulouri de

pancetta cu mirodenii, din burtă de porc, și șuncă afumată atârnând în cârlige. Cutii arhipline cu cartofi, ceapă și usturoi din grădină.

Familia Martinelli o primise în sânul ei, iar ea răsplătise acea bunătate neașteptată cu un devotament profund, cu o iubire puternică pentru ei și pentru felul lor de a fi. Dar în timp ce Elsa se integra mai deplin în familie, Rafe se îndepărta. Era nefericit, fusese nefericit vreme de ani întregi, iar acum Loreda îi călca, vezi bine, pe urme tatălui ei. Nu puteai să nu fii captivat de farmecul lui Rafe și să nu fii cucerit de visurile lui imposibile. Zâmbetul lui lumina încăperea. Își hrănise fiica cea influențabilă și ageră, pe când ea era doar un copil, cu un meniu constant de visuri, iar acum îi transmisese și nemulțumirea lui. Elsa știa că el îi spusese anumite lucruri Loredei, că se plânsese de lucruri pe care nu li le-ar fi spus părinților lui sau soției. Loreda deținea cea mai mare parte din inima lui Rafe și o făcuse de la prima respirație.

Elsa s-a întors la frecatul podelei din bucătărie, apoi la frecatul podelelor din celelalte opt camere și la ștergerea prafului de pe suprafețele de lemn și de pe pervazuri. Încheind acea sarcină, a strâns cârpele și le-a scos afară, unde le-a agățat pe o sârmă și le-a bătut cu un băț ca să scoată murdăria din ele.

Vântul s-a întețit și i-a ridicat rochia. Ea s-a oprit din lucru cu transpirația curgându-i șiroaie pe față și între sâni și și-a ferit ochii cu mâna. Dincolo de șopron, cerul era luminat de o pâclă tulbure, de culoarea urinei.

Elsa și-a împins pălăria de soare pe spate și s-a uitat la orizontul de un galben nesănătos.

Furtună de praf. Cea mai nouă calamitate din Marea Câmpie.

Cerul și-a schimbat culoarea, devenind roșu-maroniu.

Vântul s-a întețit și a traversat ferma dinspre sud.

Un ciulin-rusesc a lovit-o peste față, zgâriindu-i obrazul. O întreagă tufă de astfel de ciulini s-a rostogolit prin apropiere. O bucată de placaj s-a desprins din cotețul găinilor și s-a lovit de zidul lateral al casei.

Rafe și Tony au venit, alergând, din hambar.

Elsa și-a acoperit nasul și gura cu bandana.

Vacile au început să mugească, furioase, și să se împingă una într-alta, expunându-și fundurile osoase în furtuna de praf. Electricitatea statică le făcea cozile să stea ridicate. Un stol de păsări a zburat pe lângă ele, fâlfâind

cu putere din aripi, cârâind și vătându-se, mișcându-se mai repede decât praful.

Lui Rafe i-a zburat pălăria de pe cap și i s-a rostogolit spre gardul de sârmă ghimpată, unde a rămas agățată într-o țepușă.

– Intră în casă! a țipat el. O să am eu grijă de animale.

– Copiii!

– Se descurcă doamna Buslik. Intră în casă!

Copiii ei. *Afară pe vremea asta.*

Acum vântul urla, se izbea de ei și îi împingea în toate părțile. Elsa s-a aplecat cu fața în direcția din care venea vântul și s-a luptat cu praful ca să poată ajunge în casă.

A urcat treptele inegale și a traversat prispa plină de pietricele, după care a apucat clanța metalică a ușii. Un curent de electricitate statică a trântit-o la pământ. A rămas acolo pentru o secundă, amețită, tușind și încercând să respire.

Ușa s-a deschis.

Rose a ridicat-o în picioare și a tras-o în casa care se zgâlțâia și șuiera zgomotos.

Elsa și Rose au fugit de la o fereastră la alta ca să se asigure că ziarele și cârpele care acopereau sticla și pervazurile erau bine prinse. Praful cădea în ploaie din tavan, pătrunzând prin găurile infime din tâmplărie și pereți. Lumânările de pe altarul improvizat s-au stins. Miriapodele au ieșit din pereți cu sutele și au început să se târască pe podea, în căutarea unei ascunzători.

O pală de vânt a lovit cu asemenea putere încât a părut că avea să smulgă acoperișul.

Iar *zgomotul*...

Era ca și cum o locomotivă s-ar fi îndreptat spre ele cu motoarele scrâșnind. Casa s-a scuturat ca și cum ar fi respirat cu dificultate; un vânt prevestitor de moarte a scos un urlet de iad.

Ușa s-a deschis și în casă au intrat, împleticindu-se pe picioare, Rafe și Tony. Cel din urmă a trântit ușa în urma lui și a tras zăvorul. Un crucifix a căzut pe podea.

Elsa s-a sprijinit de peretele care se zgâlțâia.

Se auzea vocea sacadată și hârâită a lui Rose, care se ruga.

Elsa a întins brațul în lateral și a apucat-o de mână.

Rafe s-a dus lângă soția lui. Era clar că se gândeau amândoi la același lucru: dacă Loreda și Anthony erau pe terenul de joacă? Furtuna pornise *brusc*. Toată vegetația fiind pe moarte în acele zile, nu existau rădăcini puternice, care să ancoreze solul de pământul de dedesubt. Un asemenea vânt putea să smulgă ferme întregi. Cel puțin așa părea.

– O să fie bine, a spus Rafe, tușind prin norul de praf.

– De unde știi?! a strigat ea ca să acopere zgomotul furtunii.

Singurul răspuns pe care l-a primit de la soțul ei a fost disperarea din ochii lui.

Loreda stătea pe podeaua școlii cu Ant ghemuit lângă ea, amândoi având bandanele trase peste gură și nas, ca niște bandiți. Ant încerca să fie curajos, dar tresărea la fiecare pală mai puternică de vânt care lovea clădirea și zgâlțâia geamurile.

Praful cădea din tavan. Loreda simțea cum i se aduna în păr și pe umeri. Vântul lovea în pereții de lemn, se tânguia într-un țipăt ascuțit, aproape uman. Păsări panicate se loveau încontinuu de geamuri.

Atunci când începuse furtuna, doamna Buslik îi chemase pe toți înăuntru și îi pusese să stea în colțul cel mai îndepărtat de ferestre. Încercase să le citească o poveste, dar nu reușise să se concentreze, iar, cu timpul, nimeni nu mai putuse să-i audă vocea, așa că renunțase și închisese cartea.

Fuseseră cel puțin zece astfel de furtuni de praf în decursul ultimului an. Într-o zi, primăvara, vântul și praful bătuseră douăsprezece ore neîntrerupte, așa încât fuseseră nevoiți să gătească, să mănânce și să se ocupe de treburile casei în praful dezlănțuit.

Bunica și mama spuseseră că trebuia ca ei toți să se roage.

Să se roage.

De parcă lumânările aprinse și îngenuncheatul ar fi putut opri asta. Cu siguranță că dacă Dumnezeu îi privea pe oamenii din Marea Câmpie, voia ca ei fie să trăiască, fie să moară.

După ce furtuna s-a terminat, în sfârșit, iar liniștea a cuprins clădirea școlii, copiii au rămas locului, cu ochii mari, traumatizați și acoperiți de mizerie.

Doamna Buslik s-a ridicat încet de pe locul în care stătuse pe podea. În timp ce se ridica, mizeria i-a căzut din poală. Conturul din nisip al corpului

ei a rămas pe pardoseală ca un desen din mizerie. S-a dus la ușă și a deschis-o, înfățișând un frumos cer senin.

Loreda a observat că doamna Buslik a răsuflat ușurată. Expirația a făcut-o să tușească.

– OK, copii, a spus ea cu o voce pițigăiată. S-a terminat.

Ant s-a uitat la Loreda. Fața lui pistruiată era acoperită de mizerie deasupra bandanei care îi ascundea nasul și gura. Fiindcă se frecase la ochi, arăta ca un raton. Lacrimile care îi atârnau de gene, încăpățânate, păreau niște mărgele de noroi.

Loreda și-a tras bandana în jos.

– Haide, Ant, a spus ea cu o voce slabă și hârâită.

Loreda, Stella și Ant și-au luat ghiozdanele și cutiile de mâncare goale și au ieșit din clădirea școlii. Sophia și-a târât picioarele în spatele lor, înaintând cu capul plecat înainte.

Loreda îl ținea strâns de mână pe Ant în timp ce ieșea din școală.

Orașul era liniștit ca după o catastrofă. Felinarele arcuite care reprezentaseră un mare prilej de mândrie pentru comunitate în urmă cu patru ani, când fuseseră instalate, erau aprinse pentru că oamenii, mașinile și animalele avuseseră nevoie de lumină ca să se deplaseze în siguranță prin furtună.

Au mers pe Strada Principală. Grămezi de ciulini-ruseși erau agățate de trotuar. Ferestrele erau astupate cu scânduri, atât din cauza recesiunii, cât și a furtunilor de praf.

În timp ce se apropiau de gară, Stella a spus cu voce șoptită, ca și cum altfel vocea i s-ar fi auzit până la casa părinților ei:

– Situația se înrăutățește, Lolo.

Loreda nu a dat nici un răspuns. În casa Martinelli lucrurile mergeau prost de ani întregi. A privit-o pe Stella îndepărtându-se adusă de umeri, ca și cum ar fi vrut să se protejeze de orice rău ar fi așteptat-o; s-a urcat pe o dună de nisip care fusese purtată în stradă și a dat colțul spre casa ei. Sophia a urmat-o.

Loreda și Ant au mers în continuare. Parcă erau singurii oameni care rămăseseră pe pământ.

Au trecut de mai multe panouri pe care era scris DE VÂNZARE, după care nu mai era nimic. Nu erau nici case, nici garduri, nici animale, nici mori de vânt. Doar dune și dealuri nesfârșite, sculptate din pământ maro-

auriu. Nisipul se adunase la baza stâlpilor de telefon. Unul dintre ei fusese dărâmat.

Loreda a fost prima care a auzit zgomotul greoi, monoton, al copitelor de cai.

– Mami! a strigat Ant.

Loreda s-a uitat în sus.

Mama mâna căruța înspre ei; stătea aplecată în față, ca și cum ar fi vrut ca Milo să înainteze mai iute, mai iute, dar biata mârțoagă bătrână era la fel de epuizată ca tot restul lumii.

Ant și-a eliberat mâna și a luat-o la fugă.

Mama a oprit calul și a sărit din căruță. A început să alerge spre ei, cu fața maro din cauza mizeriei, cu rochia ruptă în fâșii subțiri de la mijloc în jos, cu șorțul fâlfâind și cu părul blond-deschis murdar de praf.

Elsa l-a luat pe Ant în brațe și l-a ridicat de la pământ ca și cum ar fi crezut că n-avea să-l mai vadă niciodată și i-a acoperit fața murdară cu săruturi.

Loreda își amintea acele săruturi; în anii buni, mama mirosise a săpun de lavandă și a pudră de talc.

Lucrurile nu mai stăteau așa. Loreda nu-și mai amintea de ultima dată în care o lăsase pe mama ei s-o sărute. Ea nu-și dorea acel fel de iubire ce te ținea captiv. Voia să i se spună că putea să zboare la înălțime, să fie oricine și să ajungă oriunde – voia lucrurile pe care și le dorea tatăl ei. Într-o bună zi avea să fumeze, să meargă în cluburi de jazz și să își găsească o slujbă. Să fie *modernă.*

Ideea mamei ei despre rostul femeii era insuportabil de tristă pentru Loreda.

Mama l-a ajutat pe Ant să se așeze pe locul din față al căruței, apoi a venit și s-a așezat în fața Loredei.

– Ești bine? a întrebat-o, aranjându-i părul în spatele urechii și menținându-și pentru o clipă mâna acolo.

– Daaa, minunat, a spus Loreda, conștientă de duritatea vocii ei.

Știa că era greșit să fie furioasă pe mama ei în acel moment – starea vremii nu era vina ei –, dar nu se putea abține. Era furioasă pe lume și, într-un fel, asta însemna că mama ei era cea care o înfuria cel mai mult.

– Ant arată ca și cum ar fi plâns.

– A fost speriat.

– Sunt bucuroasă că sora lui mai mare a fost cu el.

Cum putea mama să zâmbească într-un asemenea moment? Era enervant.

– Știi că ai dinții maro de mizerie? a întrebat Loreda.

Mama ei a tresărit și s-a oprit brusc din zâmbit.

Loreda își rănise mama. Din nou.

Fata a simțit dintr-odată că îi venea să plângă. Înainte ca mama ei să-i poată vedea acea emoție, ea s-a îndreptat spre spatele căruței.

– Poți sta aici, cu noi, a spus mama.

– Nu e cu nimic mai bine să văd unde mergem decât să văd unde am fost. Peisajul nu se schimbă nimic.

– Cu nimic, a corectat-o mama, automat.

– O, da, a spus Loreda. Educația e totul.

În timp ce se îndreptau spre casă, Loreda privea terenul plat, plat.

Toți copacii care erau aliniați de-a lungul drumului mureau. Anii fierbinți și uscați le transformaseră culoarea într-un gri-maroniu bolnăvicios; frunzele deveniseră niște confetti negricioase, crocante și fuseseră măturate de vânt. Numai trei copaci mai erau în picioare. Pământul prăfos era adunat în grămezi și dune la baza fiecărui stâlp de gard. Nimic nu creștea sau prospera pe acele câmpuri. Nicăieri nu era nici măcar o fâșie de iarbă verde. Ciulinii-ruși și yucca erau singurele plante vii pe care le puteau vedea. Hoitul în putrefacție al unui animal – un iepure, poate – zăcea într-o grămadă de nisip; ciorile ciuguleau din el.

Mama a oprit căruța în curte. Milo zgâria cu copitele pământul tare de sub potcoave.

– Loreda, du-l pe Milo la locul lui. O să iau lămâile conservate și o să fac o limonadă.

– Bine, a spus Loreda, îmbufnată.

S-a dat jos din căruță, a apucat hățurile și l-a dus pe Milo și căruța în hambar.

Bietul Milo se mișca atât de încet încât Loredei nu putea să nu-i fie milă de acest cal de tracțiune care fusese la un moment dat cel mai bun prieten al ei.

– E în ordine, băiete. Cu toții ne simțim așa.

I-a mângâiat botul fin ca de catifea, amintindu-și ziua în care tatăl ei o învățase sa călărească. Fusese o zi însorită, în care lanurile de grâu aurii se

întindeau cât vedeai cu ochii. Îi fusese frică. Atât de frică să se urce pe o șa de oameni mari.

Tati o ajutase să se urce, șoptindu-i „Nu te îngrijora“, și se dusese în spate, lângă mama, care părea să se simtă la fel de terifiată ca Loreda.

Ea nu căzuse de pe cal nici măcar o dată. Tati îi spusese că era talentată, iar la cină vestise întreaga familie că Loreda era cel mai bun jocheu pe care-l cunoștea.

Loreda se bucurase de compliment și făcuse tot posibilul să devină demnă de el. Apoi, ani întregi, ea și Milo fuseseră inseparabili. Își făcea temele la el în grajd de câte ori putea, în timp ce amândoi ronțăiau morcovii pe care ea îi smulsese singură din pământ.

– Mi-e dor de tine, băiete, a spus Loreda mângâindu-l pe cap.

Calul a pufnit și a azvârlit niște mucus umed, de culoarea nisipului, pe brațul ei gol.

– Bleah, a făcut ea.

Apoi a deschis ușile duble ale hambarului care reprezenta bucuria și mândria bunicului ei. Hambarul avea un culoar central larg, pe care erau parcate tractorul și camioneta, și câte două boxe de-o parte și de alta a acestuia, care se deschideau spre țarcuri. Două erau pentru cai, iar două, pentru vaci. Podul, care fusese cândva plin cu baloți de fân verzi, înmiresmați, se golea cu repeziciune. Toată lumea știa că acel pod era ascunzătoarea preferată a tăticului ei; lui îi plăcea să stea acolo, să fumeze, să bea rachiu și să-și făurească în minte visuri îndrăznețe. În ultimele zile stătea acolo din ce în ce mai mult.

În timp ce Loreda scotea harnașamentul de pe cal, simțea mirosul de cauciuc al anvelopelor și de vopsea metalică al motorului, amestecate cu aroma liniștitoare a fânului și a bălegarului. Într-una dintre boxele gemene de la capătul culoarului se afla celălalt cal, Bruno, care pufăia domol în chip de salut și lovea cu botul în ușa grajdului.

– O să vă aduc niște apă, a spus Loreda scoțând zăbala lipicioasă din botul lui Milo și ducând calul în boxa lui, care se deschidea în spate, spre padoc.

În timp ce închidea și încuia ușa boxei, a auzit ceva.

Ce?

A plecat din hambar, iar, odată ajunsă afară, s-a uitat de jur împrejur.

Zgomotul s-a auzit din nou. Un huruit adânc. Nu un tunet. Nu era nici un nor pe cer.

Pământul s-a zgâlțâit sub picioarele ei și a făcut un zgomot puternic, ca și cum ceva ar fi crăpat.

Apoi s-a despicat într-un zigzag uriaș.

Bum!

Praful a țâșnit în aer, pământul s-a prăbușit în crevasa nou creată, iar cele două laturi s-au sfărâmat. O porțiune din gardul de sârmă ghimpată a căzut în deschizătură. Noi crăpături au apărut din cea principală, precum crengile unui copac.

O crevasă zigzagată de cincisprezece metri s-a deschis în curtea fermei. Rădăcini moarte ieșeau din pereții crăpăturii precum scheletele unor mâini.

Loreda a privit scena, terorizată. Auzise povești despre asemenea întâmplări, pământul crăpându-se din cauza uscăciunii, dar credea că era doar un mit...

Acum nu se uscau pe picioare numai animalele și oamenii. Pământul însuși murea.

Loreda și tăticul ei stăteau în locul lor favorit, unul lângă altul pe platforma de sub palele uriașe ale morii de vânt. Pe când cerul devenea roșu în ultimele secunde înainte ca soarele să apună, fata putea să vadă până la capătul lumii despre care știa și își imagina că se desfășura dincolo de orizont.

– Vreau să văd oceanul, a spus Loreda.

Acela era jocul lor, să-și imagineze alte vieți, pe care aveau să le trăiască într-o bună zi. Ea nu-și mai amintea când începuseră; știa numai că în zilele acelea jocul părea mai important, din cauza tristeții noi pe care o simțea la tatăl ei. Sau cel puțin avea impresia că era nouă. Uneori se întreba dacă nu cumva el simțise întotdeauna acea tristețe, iar ea ajunsese în sfârșit suficient de adultă ca s-o perceapă.

– O să-l vezi, Lolo.

De obicei, tatăl ei vorbea la *plural* atunci când se referea la visurile lor.

El s-a aplecat în față și și-a sprijinit antebrațele de pulpe. Părul negru și ondulat îi acoperea fruntea lată; pe lateral era tuns scurt, dar mama nu avea timp să-l finiseze, așa că marginile erau tăiate neglijent.

– Vrei să vezi Podul Brooklyn, îți aduci aminte? a spus Loreda.

O speria să se gândească la nefericirea tatălui ei. Abia dacă mai apuca să petreacă timp cu el în ultima vreme și îl iubea mai mult decât orice pe lume pe el, care o făcea să se simtă ca o fetiță specială, cu un viitor măreț.

El o învățase să viseze. Era opusul mamei ei dure și muncitoare, care nu făcea altceva decât să-i dea înainte cu muncile casei, fără să se distreze vreodată. Loreda chiar arăta la fel ca tatăl ei. Toată lumea spunea asta. Aceleași păr des, negru, aceeași față cu oase fine, aceleași buze pline. Singurul lucru pe care îl moștenise de la mama ei erau ochii albaștri, dar chiar și având ochii mamei, Loreda vedea lucrurile la fel ca tatăl ei.

– Sigur, Lolo. Cum aș putea uita? Noi doi vom vedea lumea într-o bună zi. Vom sta pe clădirea Empire State sau vom merge la o premieră pe bulevardul Hollywood. La naiba, am putea chiar...

– Rafe!

Mama stătea la baza morii, uitându-se în sus. Cu basmaua maronie, cu rochia făcută din pânză de sac de făină și cu ciorapii lăbărțați, arăta, practic, la fel de bătrână ca bunica. Ca de obicei, avea o poziție țeapănă, dreaptă. Își perfecționase o postură neînduplecată, neiertătoare: umerii în spate, șira spinării dreaptă, bărbia ridicată. Șuvițe de păr subțire și blond ca mătasea de porumb îi ieșeau de sub basma.

– Hei, Elsa! Ne-ai găsit, a spus tati aruncându-i un zâmbet conspirativ Loredei.

– Tatăl tău are nevoie de ajutor la udatul plantelor câtă vreme e răcoare, a spus mama. Și știu o fetiță care are niște sarcini pe care trebuie să le ducă la bun sfârșit.

Tati și-a lovit umărul de cel al Loredei și apoi a coborât de pe moară. Panourile scârțâiau și se clătinau sub pașii lui. A sărit de pe ultima platformă și a aterizat cu fața la mama.

Loreda s-a târât în spatele lui, dar nu era suficient de rapidă. Atunci când ea a ajuns jos, tatăl ei deja se îndrepta spre hambar.

– Cum se face că nu poți lăsa pe nimeni să se distreze? a întrebat-o pe mama ei.

– Vreau ca tu și tatăl tău să vă distrați, Loreda, dar am avut o zi lungă și am nevoie de ajutorul tău ca să pun rufele la loc.

– Ești atât de rea, a spus Loreda.

– Nu sunt rea, a răspuns mama.

Loreda a auzit durerea din vocea mamei ei, dar nu i-a păsat. Acea furie a ei, întotdeauna atât de aproape de suprafață, și-a făcut loc, incontrolabilă.

– Nu-ți pasă că tati e nefericit?

– Viața e grea, Loreda. Trebuie să fii mai tare, sau te va da peste cap, așa cum i s-a întâmplat tatălui tău.

– Nu viața este ceea ce îl face pe tatăl meu nefericit.

– O, serios? Spune-mi, atunci, cu toată experiența ta de viață, ce îl face pe tatăl tău nefericit?

– Tu, a spus Loreda.

Capitolul 8

Patruzeci de grade la umbră, iar fântâna seca. Apa din rezervor trebuia conservată cu grijă și cărată cu gălețile până în casă. Noaptea le dădeau animalelor atâta apă câtă puteau.

Legumele pe care Elsa și Rose le îngrijiseră cu atâta dragoste muriseră. Între vântul și praful zilei precedente și soarele neiertător de acum, toate plantele fie că fuseseră smulse din rădăcini, fie că zăceau ofilite și moarte.

A auzit-o pe Rose apropiindu-se.

– Nu are rost să le mai udăm, a spus Elsa.

– Nu.

A simțit durerea din vocea soacrei ei și și-a dorit să poată spune ceva care s-o aline.

– Ai fost foarte tăcută azi, a spus Rose.

– Spre deosebire de vorbăreața care sunt de obicei, a spus Elsa ca să devieze atenția de la o discuție pe care nu voia s-o aibă.

Rose a împuns-o cu umărul în braț pe Elsa.

– Spune-mi ce s-a întâmplat. Pe lângă ce e evident, bineînțeles.

– Loreda e furioasă pe mine. Tot timpul. Îți jur, chiar înainte să vorbesc, se enervează din cauza a ceea ce urmează să spun.

– E la acea vârstă.

– E mai mult decât atât, cred.

Rose s-a uitat la câmpurile devastate.

– Fiul meu. *Stupido*. Îi umple capul de visuri.

– Este nefericit.

– *Pfui*, a spus Rose, pierzându-și răbdarea. Cine nu este? Uită-te la ce se întâmplă.

– Părinții mei, familia mea, a spus Elsa cu glas scăzut.

Era un subiect pe care rareori îl deschidea, o durere care nu putea fi exprimată în cuvinte, mai ales că nici un cuvânt nu putea schimba situația; părerea Loredei despre Elsa îi amintea acesteia din urmă de toată durerea din tinerețe. Elsei i-a venit acum în minte ziua în care o dusese pe Loreda, îmbrăcată în roz, la casa părinților ei, sperând că măritișul avea să-i determine s-o accepte din nou. Elsa lucrase săptămâni întregi la o rochie de bebeluș adorabilă, împodobită cu dantelă. Tricotase o căciuliță asortată. În sfârșit, împrumutase camioneta și se dusese singură la Dalhart, la casa părintească, unde parcase lângă ieșirea din spate. Își amintea fiecare detaliu. *Cum mersese pe potecă; mirosul trandafirilor. Toate plantele înflorite. Un cer albastru, senin. Albinele zumzăind în jurul trandafirilor.*

Fusese emoționată și mândră în același timp. Acum era soție și avea o fetiță atât de frumoasă încât până și străinii îi făceau complimente.

Bătuse la ușă. Se auziseră pași, tocuri pe parchet. Mama ei deschisese ușa, îmbrăcată pentru biserică, cu un șirag de perle la gât. Tatăl ei era îmbrăcat într-un costum maro.

– Uitați, spusese Elsa, cu un zâmbet nesigur și cu ochii plini de lacrimi pe care nu le dorea acolo. Fiica mea, Loreda.

Mama își întinsese gâtul ca să privească fața mică, perfectă, a Loredei.

– Uite, Eugene, ce ten închis are. Ia-ți rușinea de aici, Elsinore.

Ușa trântindu-se.

Elsa fusese foarte hotărâtă să nu-i mai vadă și să nu le mai vorbească niciodată, dar, chiar și așa, absența lor îi provoca o durere de care nu putea scăpa.

Aparent, nu puteai să te hotărăști să nu mai iubești anumiți oameni sau să nu mai ai nevoie de iubirea lor, chiar și dacă te învățaseși minte în ceea ce-i privea.

– Da? a spus Rose uitându-se în sus la ea.

– Nu m-au iubit. N-am știut niciodată de ce. Dar acum Loreda a devenit atât de furioasă încât mă întreb dacă mă vede în același fel în care mă vedeau ei. Nici ei nu erau de acord cu nimic din ce făceam.

– Îți amintești ce ți-am spus în ziua în care s-a născut Loreda?

Elsa aproape că a zâmbit.

– Că mă va iubi așa cum nu m-a iubit nimeni, că mă va înnebuni și că-mi va pune sufletul la încercare?

– *Si*. Și vezi câtă dreptate am avut?

– Parțial, presupun. Cu siguranță că îmi frânge inima.

– Da. Și eu am fost o încercare pentru biata mea mamă. Iubirea vine la începutul vieții ei și la sfârșitul vieții tale. Dumnezeu e nemilos în felul ăsta. Oare inima ta este prea frântă ca să iubească?

– Bineînțeles că nu.

– Atunci, mergi mai departe, a sfătuit-o Rose ridicând din umeri, ca și cum ar fi spus: „Maternitatea!“ Ce altă variantă avem?

– Este... dureros.

Rose a tăcut o vreme; până la urmă, a zis:

– Da, așa e.

Pe câmpul îndepărtat, Tony și Rafe lucrau din greu, plantând grâu de iarnă în pământul care la suprafață era prăfos ca făina, iar dedesubt era dur. Trei ani la rând plantaseră grâu și se rugaseră să plouă, avuseseră parte de prea puțină apă și nu obținuseră nici un fel de recoltă.

– Acest sezon va fi mai bun, a spus Rose.

– Încă mai avem lapte și ouă de vânzare. Și săpun.

Micile binecuvântări erau importante. Elsa și Rose își adunau împreună optimismul într-o speranță comună, care era, astfel, mai puternică și mai durabilă.

Rose și-a trecut un braț în jurul mijlocului Elsei, care s-a sprijinit de micuța femeie. Din momentul nașterii Loredei și în toți anii care urmaseră, Rose devenise mama Elsei în toate felurile care contau. Chiar dacă nu vorbeau despre iubirea lor și nu-și împărtășeau sentimentele în discuții lungi, sentimentale, legătura dintre ele exista. Solidă. Își țesuseră viețile împreună, în felul tăcut al femeilor neobișnuite să vorbească. Zi de zi munceau împreună, se rugau împreună, își țineau laolaltă familia care creștea și care trebuia s-o scoată la capăt în ciuda greutăților vieții de la fermă. Atunci când Elsa își pierduse cel de al treilea copil – un fiu care nici

nu apucase să respire –, Rose fusese cea care o susținuse pe Elsa, lăsând-o să plângă și spunându-i: „Unele vieți nu avem cum să le ținem lângă noi: Dumnezeu hotărăște fără să ne întrebe“. Rose, care îi vorbise nurorii ei prima oară despre copiii pe care îi pierduse ea însăși, îi arătase Elsei că acea durere putea fi suportată luând pe rând fiecare zi, fiecare greutate.

– Mă duc să dau apă animalelor, a spus acum Elsa.

Rose a aprobat cu o înclinare din cap.

– O să scot ce pot.

Elsa a luat o găleată metalică de pe prispă și a șters nisipul din interior. La pompă, și-a pus mănuși ca să-și protejeze mâinile de metalul fierbinte, iar apoi a pompat o găleată de apă.

Ducând înapoi în casă găleata în care clipocea apa, cu grija de a nu vărsa din ea nici un strop prețios, tocmai se apropia de hambar când a auzit un zgomot ca o lamă de fierăstrău trecând peste o bucată de metal.

A încetinit, a ascultat și a auzit sunetul din nou.

A lăsat găleata jos și a dat colțul după hambar, unde l-a văzut pe Rafe stând lângă noua crăpătură din pământ, cu mâinile sprijinite de coada unei greble și cu șapca trasă peste fața deprimată.

Plângând.

Elsa s-a apropiat și a stat, tăcută, lângă el. Niciodată nu reușea să-și găsească ușor cuvintele, nu atunci când voia să-i vorbească lui. Întotdeauna îi era frică să nu spună ceva greșit, sau să-l îndepărteze în loc să și-l apropie. El era ca Loreda, plin de stări de spirit schimbătoare și înclinat spre accese de pasiune. Aceste stări pe care nu le putea nici domoli, nici înțelege o speriau. Așa că nu spunea nimic.

– Nu știu cât o să mai suport toate astea, a spus el.

– O să plouă în curând, o să vezi.

– Cum de nu cedezi? s-a întrebat el, ștergându-și ochii cu dosul palmei.

Elsa nu știa cum să răspundă. Erau părinți. Trebuia să fie puternici pentru copiii lor. Sau el se referea la altceva?

– Avem copii care au nevoie ca noi să nu cedăm.

Rafe a suspinat, iar ea a știut că spusese ceva greșit.

În acea lună septembrie căldura a măturat Marea Câmpie zi de zi, săptămână de săptămână, pârjolind ceea ce supraviețuise verii.

Elsa nu a mai putut să doarmă bine sau, de fapt, n-a mai putut să doarmă deloc. Era bântuită de coșmaruri despre copii vlăguiți și recolte moarte. Animalele – doi cai și două vaci, numai piele și os – rămâneau în viață fiindcă se hrăneau cu ciulinii care creșteau precum buruienile. Cantitatea redusă de fân pe care reușiseră să o culeagă aproape că se terminase. Animalele stăteau nemișcate ore în șir, ca și cum le-ar fi fost frică să nu moară la primul pas. În cea mai fierbinte parte a zilei, când temperatura trecea de patruzeci și șase de grade, ochii le deveneau tulburi și vedeau încețoșat. Ori de câte ori puteau, cei din familie cărau găleți de apă la țarcuri, dar întotdeauna era insuficient. Fiecare picătură de apă care ieșea din fântână trebuia păstrată cu mare grijă. Găinile abia dacă se mișcau din cauza letargiei; zăceau în mizerie ca niște grămezi de pene și nu se mai oboseau nici măcar să cotcodăcească atunci când ceva le deranja. Încă făceau ouă, fiecare dintre ele fiind ca un mic bulgăre de aur, deși, de fiecare dată când lua un ou din cuibar, Elsa se temea că avea să fie ultimul.

În acea zi, ca în fiecare dimineață, ea s-a trezit înainte să cânte cocoșul.

A stat întinsă în pat, încercând să nu se gândească la grădina moartă, la pământul uscat sau la iarna care se apropia. Atunci când soarele a pătruns pe geam, s-a ridicat și a citit un capitol din *Jane Eyre* și s-a alinat cu vorbele cunoscute și familiare. Apoi a pus romanul deoparte și s-a dat jos din pat, atentă să nu-l trezească pe Rafe. După ce s-a îmbrăcat, a făcut o pauză ca să se uite la soțul ei care dormea. Stătuse în hambar până târziu în seara precedentă, pentru ca până la urmă să se îmbrățișeze și să ajungă în pat, mirosind a whisky.

Și ea fusese neliniștită, dar nici unul dintre ei nu apelase la celălalt pentru alinare. Elsa presupunea că nu știau cum s-o facă; niciodată nu învățaseră să se consoleze reciproc. Sau poate că nu aveai unde să găsești consolare într-un moment în care viața era atât de grea.

Elsa știa, însă, că firava putere pe care ea o avea asupra lui Rafe slăbea. În ultimele săptămâni observase cât de frecvent plecase de lângă ea. Să se fi întâmplat asta, oare, de când furtunile de nisip le distruseseră ogoarele, iar munca se triplase? Sau de când plantase grâul de iarnă împreună cu tatăl lui?

Rafe se culca târziu, citind ziare de parcă ar fi fost romane de aventuri, uitându-se pe fereastră sau la hărți. După ce în cele din urmă venea,

împleticindu-se, în pat, se întorcea cu spatele la ea și se adâncea într-un somn atât de adânc încât uneori Elsa se speria că murise în timpul nopții.

Noaptea trecută, așa cum se întâmpla deseori, atunci când el venise în sfârșit în pat, ea stătea întinsă în întuneric, dorindu-și cu ardoare ca el să se întoarcă spre ea, să o atingă, deși, chiar dacă asta s-ar fi întâmplat, amândoi ar fi rămas nesatisfăcuți. El nu vorbea niciodată în momentele lor de intimitate, nici măcar șoapte despre dorința lui, și se grăbea ca și cum ar fi regretat actul chiar înainte de a începe. Uneori, Elsa se simțea mai singură după ce făceau dragoste decât se simțise înainte. Rafe spunea că păstra distanța fiindcă ea rămânea însărcinată atât de ușor, dar Elsa știa că adevărul era mai neplăcut de atât. Ca de obicei, era vorba despre lipsa ei de atractivitate. Bineînțeles că lui Rafe îi era greu s-o dorească. Și, evident, nu era bună la pat; așa că el făcea totul în grabă.

În primii ani visase să se apropie de el cu îndrăzneală, să schimbe felul în care se atingeau, să-i exploreze corpul cu mâinile și cu gura; apoi, atunci când se trezea din reverie, se simțea chiar mai frustrată decât înainte și inflamată de o dorință pe care nu putea nici s-o exprime, nici s-o împărtășească. Așteptase ani de-a rândul ca el să vadă acea dorință, s-o vadă *pe ea* și s-o abordeze.

În ultima vreme însă, acel vis părea îndepărtat. Sau poate că, pur și simplu, Elsa era prea obosită și prea epuizată ca să mai creadă în el.

A ieșit din dormitor și a mers pe hol. S-a oprit în dreptul camerelor copiilor și a aruncat o privire înăuntru. Pacea de pe fețele lor adormite i-a strâns inima. În astfel de momente și-o amintea pe Loreda pe când era mică și fericită, râzând mereu și cu brațele deschise în așteptarea unei îmbrățișări. Vremurile în care Elsa era persoana favorită a Loredei.

S-a dus în bucătărie, unde mirosea a cafea și a pâine care se cocea. Nici socrii ei nu mai dormeau. Ca și ea, erau agățați de credința/speranța nefondată conform căreia mai multă muncă avea să-i salveze.

Și-a turnat o cană de cafea neagră, a băut-o repede și a spălat cana, apoi s-a încălțat cu pantofii maro, care aveau tocurile aproape complet roase, și și-a pus pălăria de pai.

Ajunsă afară, a mijit ochii din cauza soarelui strălucitor, punându-și streașină mâna înmănușată.

Tony era deja la muncă, profitând de răcoarea relativă a dimineții. Strângea fân – puținul care mai rămăsese – și făcea asta devreme, fiindu-i

frică de căldura după-amiezii, care ar fi putut să-i omoare caii. Amândouă animalele se mișcau mai încet cu fiecare zi care trecea. Uneori, gemetele pe care bieții cai le scoteau din pricina înfometării erau suficiente ca s-o facă pe Elsa să plângă.

Elsa i-a făcut semn cu mâna socrului ei, care i-a răspuns în același fel. Ea și-a legat pălăria, a făcut o oprire rapidă la șopron, iar apoi a cărat o cantitate mare de apă la bucătărie, pentru rufe. Nu mai avea nici un rost să ude livada sau grădina. După ce a terminat de cărat apa, o dureau mâinile și era transpirată. În cele din urmă, s-a dus la mica ei grădină. Scobise un pătrat de pământ care se afla pe o fâșie îngustă ce rămânea în umbră dimineața, chiar sub fereastra bucătăriei. Acel petic de pământ era prea mic ca să poată crește pe el ceva de valoare, așa că Elsa plantase niște semințe de flori. Tot ce voia era puțin verde, poate chiar și niște pete de culoare.

A îngenuncheat în țărâna prăfoasă, rearanjând pietrele pe care le așezase în formă de semicerc ca să-și delimiteze grădina. Ultimul vânt dislocase câteva dintre ele. În centru, încă în picioare, era un fir prețios de calico aster[9], cu tulpinile ei maro, lungi, și frunzele verzi, rezistente.

– Dacă poți să faci față acestui val de căldură, o să se răcorească în curând, a spus Elsa turnând câțiva stropi prețioși de apă pe pământ și observând cum acesta se închidea instantaneu la culoare. Știu că vrei să înflorești.

– Iar vorbești cu micuța ta prietenă?

Elsa s-a lăsat pe spate, sprijinindu-se pe călcâie, și s-a uitat în sus, orbită pentru o clipă de soarele strălucitor.

Rafe stătea într-un halou de lumină galbenă. Rareori se mai deranja să se bărbierească în ultima vreme, așa că jumătatea inferioară a feței îi era acoperită de niște țepi negri și groși.

S-a lăsat pe pământ într-un genunchi, lângă ea, și i-a pus o mână pe umăr. Elsa a putut să simtă umezeala vagă a palmei lui și felul în care îi tremura mâna din cauza beției din seara precedentă.

Nu s-a putut abține și s-a împins în palma lui, suficient cât să aibă senzația că acea atingere era una posesivă.

– Îmi pare rău dacă te-am trezit atunci când am intrat în dormitor, a spus el.

Elsa s-a întors. Borul pălăriei ei de paie a atins borul pălăriei lui și a scos un sunet hârșâit.

– Nu-i nimic.

– Nu știu cum poți suporta toate astea.

– Toate astea?

– Viața noastră. Să săpăm după fărâmături. Să ne fie foame. Să ne vedem copiii atât de slabi.

– Avem mai multe decât au cei mai mulți oameni zilele astea.

– Ai prea puține pretenții, Elsa.

– Faci ca asta să pară ceva rău.

– Ești o femeie bună.

Și asta, ieșind din gura, lui a părut ceva rău. Elsa nu a știut cum să răspundă și, în tăcerea confuziei ei, Rafe s-a ridicat, obosit, în picioare.

Ea stătea în fața lui, uitându-se în sus. Știa ce vedea Rafe: o femeie înaltă, neatractivă, cu pielea arsă de soare și cojită, cu o gură prea mare și cu niște ochi ce păreau să fi înghițit toată culoarea cu care Dumnezeu o înzestrase pe ea.

– Trebuie să merg să muncesc, a spus Rafe. Deja e o căldură atât de nenorocită încât nu pot să respir.

Elsa s-a uitat în urma lui, gândind: „Uită-te înapoi, zâmbește“, dar el nu a făcut-o, așa că, până la urmă, ea a renunțat să aștepte și a intrat în casă, să se ocupe de rufe.

Prima serbare de Ziua Pionierului avusese loc în 1905, în zilele în care Lonesome Tree era o câmpie vastă pe care creștea iarbă verde-albăstruie, iar ferma XIT[10] avea angajați mii de cowboy. Fermierii fuseseră atrași spre acel pământ cu ajutorul broșurilor care dădeau asigurări că acolo se puteau crește atât grâu, cât și verze de dimensiunea unor cărucioare de copii. Totul, fără irigații. Se chema agricultură uscată, iar asta era ce li se promisese.

Într-adevăr.

Loreda era destul de sigură că petrecerea de Ziua Pionierului era, în realitate, despre bărbați care se sărbătoreau pe ei înșiși.

– Ești frumoasă, a spus mama intrând în dormitorul Loredei fără să bată la ușă.

Loreda a simțit un val de iritare din cauza acelei intruziuni. S-a abținut de la a face o observație furioasă despre intimitate.

Mama a venit în spatele ei; pentru o clipă, fețele lor s-au reflectat împreună în oglinda de deasupra spălătorului Loredei. Lângă tenul închis la culoare și părul negru, tuns bob, al fiicei ei, paloarea Elsei era remarcabilă. Oare de ce pielea nu i se bronza niciodată, doar se ardea și se cojea? Nici măcar nu se deranjase să facă altceva cu părul ei în afară de a-l împleti într-o coroniță. Mama Stellei folosea întotdeauna produse cosmetice și avea părul ondulat și prins în agrafe, chiar și în aceste timpuri grele.

Mama nici măcar nu *încerca* să arate bine. Rochia pe care o purta – făcută din pânză de sac de făină imprimată cu motive florale și cu un corsaj închis până la gât – era cel puțin cu un număr prea mare, iar asta nu făcea altceva decât să scoată în evidență cât de înaltă și de slabă era.

– Îmi pare rău că nu am putut să-ți fac o rochie nouă sau măcar să-ți cumpăr niște ciorapi. Anul viitor. După ce plouă.

Loreda nu-și putea imagina cum reușea mama ei să mai și spună acele cuvinte. S-a tras într-o parte, și-a îndreptat buclele pe care și le făcuse în părul ce îi ajungea până la bărbie și și-a ciufulit bretonul.

– Unde este tati?

– Pregătește căruța.

Loreda s-a întors.

– Poate Stella să rămână la noi diseară?

– Sigur că da, a spus mama. Dar va trebui să-ți faci treburile dimineața.

Loreda era atât de fericită încât a îmbrățișat-o pe mama ei, care a stricat momentul fiindcă s-a agățat de ea prea mult și a strâns-o prea tare.

Loreda s-a eliberat.

Mama arăta tristă. A spus:

– Du-te jos. Ajut-o pe bunica să împacheteze mâncarea.

Loreda a țâșnit afară din dormitor și s-a grăbit în jos pe scări până în bucătărie, unde bunica deja împacheta cratița cu supă *minestrone*. Un platou de *cannoli* cu umplutură de *ricotta* dulce aștepta pe masă. Mâncăruri din care aveau să se înfrupte numai celelalte familii de italieni.

Loreda a pus un prosop de bucătărie peste platoul cu desert și l-a dus la căruță. S-a urcat pe locul din spate și s-a așezat aproape de tatăl ei, care i-a trecut un braț pe după umeri și a strâns-o. Bunica și bunicul și-au ocupat locurile în față. Mama s-a urcat ultima, în spatele căruței.

Ant stătea lângă mama și vorbea fără întrerupere, iar tonul vocii lui subțiri se ridica din pricina emoției pe măsură ce se apropiau de oraș. Tati,

a observat Loreda, era neobișnuit de tăcut.

Lonesome Tree a apărut la orizont, un oraș modest, ghemuit pe un teren plat, fără nimic de jur împrejur.

Numai turnul de apă se ridica spre cerul albastru, senin.

Cândva patriotismul fusese foarte răspândit în oraș. Loreda își amintea cum obișnuiau bătrânii să vorbească despre Marele Război la fiecare întâlnire a comunității. Cine luptase, cine murise și cine crescuse holdele ca să hrănească soldații. Pe vremea aceea, Zilele Pionierului erau o expresie a mândriei personale a fermierilor și o celebrare a muncii grele. Americani! Prosperi! Îmbrăcau magazinele de pe Strada Principală în material de steag roșu, alb și albastru, înfigeau drapele americane în ghivece și scriau pe ferestre, cu vopsea, sloganuri patriotice. Bărbații se adunau ca să bea, să fumeze și să se felicite unii pe alții pentru câștigarea războiului și pentru transformarea pășunilor în teren arabil. Beau rachiu de casă și cântau la scripcă și la chitară, în timp ce femeile făceau toată munca.

Sau așa vedea Loreda lucrurile. În săptămâna de dinaintea sărbătorii, mama și bunica Rose găteau mai mult, făceau mai multe macaroane de casă, spălau mai multe rufe și aveau de cârpit sau de reparat fiecare articol de îmbrăcăminte care urma să fie purtat. Indiferent de cât de cumplite erau vremurile, de cât de puțini bani aveau, mama voia ca ambii ei copii să fie prezentabili.

În ziua aceea nu erau pânze de steag agățate nicăieri (era prea cald, și-a imaginat ea, sau în sfârșit o femeie întrebase: „De ce să ne mai agităm?“), nu erau flori sau drapele înfipte în ghivece, nu erau sloganuri patriotice scrise nicăieri. În schimb, Loreda a văzut vagabonzi adunați lângă depoul de trenuri, îmbrăcați în zdrențe și cu buzunarele de la spate scoase în afară, alcătuind așa-numitele „steaguri Hoover“. Un pantof cu găuri era „un pantof Hoover“. Toată lumea știa pe cine să dea vina pentru recesiune, dar nimeni nu știa cum să rezolve situația.

Clop-clop-clop, s-a auzit pe Strada Principală, pe care erau parcate numai două automobile. Amândouă le aparțineau unor bancheri. „Tâlharo-bancheri“, după cum erau numiți în zilele acelea, din cauza felului în care le furau oamenilor muncitori pământurile, după care declarau faliment și-și închideau porțile, însușindu-și banii despre care oamenii crezuseră că le fuseseră păstrați în siguranță.

Bunicul a manevrat calul și căruța până lângă școală și s-a oprit acolo.

Prin ferestrele deschise, Loreda a auzit muzică și tropăit de pași. A sărit din căruță și s-a grăbit să intre în școală.

Înăuntru, petrecerea începuse. O formație improvizată cânta într-un colț, iar câteva cupluri dansau.

Pe latura din dreapta se aflau mesele cu mâncare. Aceasta nu era multă, dar Loreda știa că, după anii de secetă, Ziua Pionierului era o sărbătoare din pricina căreia femeile se îngrijorau și pentru care munceau.

– Loreda!

Loreda a văzut-o pe Stella venind spre ea. Ca de obicei, Stella și sora ei mai mică, Sophia, erau singurele fete din încăpere îmbrăcate în rochii de petrecere noi și frumoase.

Loreda a simțit o înțepătură de invidie, pe care și-a reprimat-o. Stella era prietena ei cea mai bună. Cui îi păsa de rochii?

Loreda și Stella s-au dus una la cealaltă, așa cum făceau întotdeauna, și-au strâns mâinile și și-au atins capetele.

– Hei, care-i treaba, unde-i graba? a spus Loreda încercând să pară cunoscătoare.

– Sunt la galere, nu știi? a răspuns Stella.

Părinții Stellei au venit în spatele fetelor și s-au oprit locului ca să vorbească cu familia Martinelli.

Loreda l-a auzit pe domnul Devereaux spunând:

– Am primit o nouă carte poștală de la cumnatul meu. Se muncește la calea ferată din Oregon. Ar trebui să te gândești la asta, Tony. Și tu, Rafe.

De parcă femeile n-ar fi avut o părere.

Și răspunsul bunicului ei:

– Nu învinovățesc pe nimeni dintre cei care pleacă, Ralph, dar nu e pentru noi. Pământul ăsta...

Nu asta din nou. Pământul.

Loreda a tras-o pe Stella de lângă adulți.

Ant a fugit pe lângă ele, purtând o mască de gaze care-l făcea să arate ca o insectă. S-a lovit de Loreda, a chicotit și a fugit din nou, cu brațele întinse ca și cum ar fi zburat.

– Crucea Roșie a donat băncii o cutie mare cu măști de gaze, ca să fie purtate de copii în timpul furtunilor de praf. Mama le împarte în seara asta.

– Măști de gaze, s-a mirat Loreda. Drace!

– Tatăl meu spune că situația se înrăutățește.

– Haide să nu vorbim despre măștile de gaze. Asta e o petrecere, ce naiba! a zis Loreda întinzându-se și apucând-o pe Stella de mâini. Mama a spus că poți rămâne la mine în seara asta. Am niște reviste de la bibliotecă. E acolo o poză a lui Clark Gable care o să te facă să leșini.

Stella s-a tras înapoi și s-a uitat în altă parte.

– Ce s-a întâmplat?

– Se închide banca, a spus Stella.

– Ooo!

– Îl știi pe unchiul meu, Jimmy, cel din Portland, Oregon? I-a trimis o vedere tatei. Zice că se fac angajări la căile ferate și că nici nu există furtuni de praf acolo.

Loreda a făcut un pas în spate. Nu voia să audă continuarea.

– Plecăm, a spus Stella.

Capitolul 9

Loreda a scos capul pe fereastra dormitorului și a țipat de frustrare. Dedesubt, găinile au cotcodăcit drept răspuns.

– Zburați, păsări idioate! Nu înțelegeți că murim aici?

Stella urma să plece.

Cea mai bună prietenă din Lonesome Tree a Loredei – și singura – urma să plece.

Camera părea să se micșoreze, devenind atât de mică încât Loreda nu mai putea respira. A ieșit și a coborât pe scări. Casa era nemișcată, nici un vânt nu împungea pe la crăpături, nici un lemn nu se mișca în fundație.

Loreda s-a strecurat ușor prin întuneric. În ultimele luni renunțaseră la telefon – nu aveau bani să-l plătească –, iar acum erau cu adevărat singuri. A găsit ușa și a ieșit. Afară, luna strălucitoare poleia acoperișul hambarului cu o lumină argintie.

A simțit mirosul pământului pârjolit de soare, amestecat cu un iz de găinaț și de... fum de țigară? Mergând pe urma mirosului, Loreda a ocolit

clădirea fermei.

A văzut, sub moara de vânt, strălucirea roșie a unui vârf de țigară care se aprindea, se stingea și se aprindea din nou. *Tati*. Deci nici el nu putea să doarmă.

Pe când se apropia de el, i-a văzut ochii înroșiți și șiroaiele de lacrimi de pe obraji. Stătuse singur în întuneric, fumând și plângând.

– Tati?

– Hei, păpușico. M-ai prins.

A încercat să pară degajat, dar prefăcătoria lui evidentă a făcut-o pe Loreda să se simtă chiar mai prost. Dacă exista un om în care avea încredere că îi spunea adevărul, acela era tatăl ei. Dar acum el *plângea*.

– Ai auzit că familia Devereaux pleacă?

– Îmi pare rău, Lolo.

– M-am săturat de câte ori am auzit „Îmi pare rău“, a spus Loreda. Am putea pleca și noi. Ca familiile Devereaux, Mounger și Mull. Pur și simplu să plecăm.

– Vorbeau despre plecare în seara asta, la petrecere. Cei mai mulți oameni sunt ca bunicii tăi. Mai bine ar muri aici decât să plece.

– Ei știu că s-ar putea *chiar* să murim aici?

– Ooo, știu, crede-mă. În seara asta bunicul tău a spus, și citez: „Îngropați-mă aici, băieți. Eu nu plec“, a spus tatăl ei expirând fum de țigară. Ei zic că fac asta pentru viitorul nostru. Ca și cum peticul ăsta de țărână ar fi tot ce ne-am putea dori vreodată.

– Poate că îi putem convinge să plecăm.

Tatăl ei a râs.

– Și poate că lui Milo o să-i crească aripi și o să zboare.

– Am putea pleca fără ei? Mulți oameni pleacă. Tot timpul spui că suntem în America, unde orice e posibil. Am putea merge în California. Sau ai putea să te angajezi în Oregon, la căile ferate.

Loreda a auzit sunet de pași. Câteva clipe mai târziu a apărut mama, îmbrăcată în vechea ei rochie jerpelită, încălțată cu ghetele de lucru și cu părul ei subțire împrăștiat în toate direcțiile.

– Rafe, a spus ea cu un aer ușurat, ca și cum ar fi crezut că el fugise.

Era penibil cât de îndeaproape îl supraveghea mama pe tati. Pe toți, de fapt. Era mai mult polițist decât părinte și elimina distracția din toate situațiile.

– M-am trezit și nu te-am mai găsit. Am crezut...

– Sunt aici, a spus el.

Zâmbetul mamei era la fel de firav ca toate celelalte caracteristici ale ei.

– Veniți înăuntru. Amândoi. Este târziu.

– Sigur, Els, a spus tati.

Loreda ura tonul abătut pe care vorbea tatăl ei, ura să vadă cum i se stingea focul lăuntric în preajma soției lui. Cu aerul ei trist, de suferință îndelungată, ea storcea viața din toți cei pe care îi întâlnea.

– Tu ești de vină pentru tot.

– Pentru ce mă fac vinovată, Loreda? Pentru vreme? Pentru recesiune?

Tati a atins-o pe Loreda și a dat din cap în semn de „Nu face asta!“

Mama a așteptat o clipă ca Loreda să vorbească, apoi s-a întors cu spatele și s-a îndreptat spre casă.

Tati a urmat-o.

– Am putea pleca, i-a spus Loreda tatălui ei, care a continuat să meargă ca și cum nu ar fi auzit. Orice e posibil, a adăugat ea.

A doua zi de dimineață, Elsa s-a trezit cu mult înainte de răsărit și a găsit jumătatea de pat a lui Rafe goală. Dormise din nou în hambar. În ultima vreme prefera asta dormitului cu ea. Scoțând un suspin, Elsa s-a îmbrăcat și a ieșit din cameră.

În bucătăria întunecată, Rose stătea lângă chiuveta de modă veche, cu mâinile băgate în apa pe care o scosese din fântână. Un bol mare, crăpat, era așezat la uscat pe prosoapele de lângă ea, de pe bufet. Prosoape pe care Elsa le brodase de mână, noaptea, la lumina lumânării, în culorile preferate ale lui Rafe. Se gândise că secretul unei căsnicii fericite era un cămin perfect. Cearșafuri curate, parfumate cu lavandă, fețe de pernă brodate, fulare tricotate de mână. Umpluse ore întregi cu astfel de activități, li se dedicase trup și suflet, folosind fire de cusut și de împletit ca să spună acele cuvinte pe care nu putea să le articuleze.

Un ibric de cafea era așezat pe soba de gătit cu foc de lemne, emanând o aromă liniștitoare în cameră. Pe masă se afla o tavă dreptunghiulară cu *panelle* din năut, iar o lingură de ulei de măsline fierbea pe sobă, într-o cratiță de fontă. Alături, terciul bolborosea în oală.

– ’Neața! a spus Elsa.

A scos o spatulă din sertar și a pus două *panelle* în uleiul încins. Asta urma să fie masa de prânz, consumată ca un sandvici stropit cu picături prețioase de lămâie conservată.

– Arăți obosită, a spus Rose cu blândețe.

– Rafe nu doarme bine.

– L-ar putea ajuta să nu mai bea noaptea, în hambar.

Elsa și-a turnat o cană de cafea și s-a sprijinit de peretele acoperit cu tapet pe care erau desenați trandafiri plini de petale. A observat că într-un colț al podelei se ridicase linoleumul. Apoi s-a dus să întoarcă pe cealaltă parte bucățile de *panella*, care făcuseră o crustă maronie, frumoasă.

Rose a venit lângă ea și a preluat gătitul.

Elsa a început să desfacă putineiul de unt. Părțile componente trebuiau spălate, opărite și montate la loc într-o ordine precisă, iar apoi depozitate până la următoarea întrebuințare. Era sarcina perfectă ca să-și țină mintea ocupată.

Un miriapod s-a târât afară din ascunzătoarea lui și a încremenit pe bufet. Elsa a luat un cuțit și l-a ciopârțit în bucățele. Devenise un lucru obișnuit să împartă casa cu miriapode, păianjeni și alte insecte. Toate ființele vii din Marea Câmpie căutau adăpost din calea furtunilor de praf.

Cele două femei au lucrat în tăcere până când a răsărit soarele și copiii au ieșit din dormitoarele lor.

– Îi hrănesc eu, a spus Rose. De ce nu-i duci o cafea lui Rafe?

Elsa i-a fost recunoscătoare soacrei pentru intuiția ei. A spus, zâmbind:

– Mulțumesc.

Apoi a turnat o cană de cafea pentru Rafe și a ieșit.

Afară, soarele era un glob galben, strălucitor, pe un cer albastru ca florile de nu-mă-uita. În loc să observe ultimele ravagii ale pământului – stâlpii de gard rupți, pagubele de la moara de vânt, grămezile de praf care creșteau în dimensiune –, Elsa s-a concentrat pe veștile bune. Dacă s-ar fi grăbit, ar fi reușit să spele rufele în acea zi, să albească totul. Cearșafurile proaspăt spălate care atârnau pe frânghie aveau ceva ce o binedispunea. Poate că era ceva simplu, ca mulțumirea că îndeplinise o sarcină care îmbunătățea viața familiei ei, chiar dacă nimeni nu observa.

Tony era cățărat pe moară, reparând o paletă. Bătăile ciocanului se auzeau pe întreaga întindere a câmpului cafeniu.

Rafe era în ultimul loc în care s-ar fi așteptat să-l găsească: în cimitirul familiei. Un petic mic de pământ maro, delimitat de un gărduleț îndoit. Pe vremuri includea o grădină frumoasă, cu zorele roz care se cățărau pe gardul alb, și un covor de iarbă verde-albăstrui. În fiecare duminică, Elsa obișnuia să-și petreacă o oră acolo, fie ploaie, căldură sau ninsoare, dar în ultima vreme nu se mai dusese la fel de des. Ca de obicei, pietrele funerare îi aminteau de fiul pe care-l pierduse, de visurile pe care și le făcuse pentru el pe când era în burta ei, și de durerea care se atenuase în timp, dar nu dispăruse niciodată.

A deschis portița, care atârna înclinată într-o balama stricată. Zeci de țăruși erau împrăștiați pe pământ; unii se rupseseră, alții fuseseră smulși de vântul sălbatic.

Patru pietre cenușii de mormânt se ridicau din pământ. Trei dintre ele, ale copiilor lui Rose și ai lui Tony – trei fete – și cea a lui Lorenzo...

Rafe era îngenuncheat în fața mormântului fiului lor. *Lorenzo Walter Martinelli, născut în 1931, decedat în 1931*.

Elsa a îngenuncheat lângă el și i-a pus o mână pe umăr.

Rafe s-a întors cu fața către ea. Elsa nu văzuse niciodată o asemenea durere în ochii lui, nici măcar atunci când își îngropaseră fiul abia născut. Rafe avea doar douăzeci și opt de ani pe când își ținuse în brațe copilul mic, mort, și plânsese pentru pierderea pe care o suferiseră. Din câte știa Elsa, el nu venise niciodată acolo, nu îngenunchease niciodată în fața acelui mormânt.

– Și mie mi-e dor de el, a spus Elsa, împiedicându-se puțin în cuvinte.

– Bătrânul Orloff și-a tăiat ultimul bou săptămâna asta. Bietul animal era plin de mizerie.

– Da.

Elsa s-a încruntat din cauza schimbării bruște de subiect.

– Ant m-a întrebat de ce-l doare burtica tot timpul. Cum să-i spun că-l omoară pământul? a întrebat Rafe ridicându-se, apucând-o de mână și trăgând-o ca să se ridice lângă el. Haide să mergem!

– Să mergem?

– În vest. În California. Zilnic pleacă oameni într-acolo. Am auzit că există locuri de muncă disponibile la căile ferate. Și poate că o să mă calific pentru un program al lui FDR[11]. Conservation Corps.[12]

– Nu avem bani de benzină.

– Am putea merge pe jos. Să sărim în trenuri. Oamenii o să ne ia cu ei. O să ajungem acolo. Copiii sunt puternici.

– Puternici? a întrebat Elsa eliberându-se din strânsoarea lui și făcând un pas în spate. Nu au încălțăminte potrivită. Nu avem nici un ban. Nici mâncare. Ai văzut fotografiile din Hooverville, ai văzut cum e acolo. Anthony are șapte ani. Cât de departe crezi că poate să meargă pe jos? Vrei să sară într-un tren în mișcare?

– În California e altfel, a spus el cu încăpățânare. Acolo sunt locuri de muncă.

– Părinții tăi nu vor pleca. Știi asta.

– Am putea pleca fără ei?

El și-a formulat spusele ca pe o întrebare, nu ca pe o afirmație, iar Elsa și-a dat seama cât de rușine îi era și numai să sugereze așa ceva.

– Să mergem fără ei?

Rafe și-a trecut mâna prin păr și și-a făcut ochii roată peste lanurile de grâu uscat și peste mormintele care erau deja acolo.

– Acest vânt blestemat și această secetă o să-i omoare. Și pe noi la fel. Nu mai pot să suport. Nu mai pot.

– Rafe... nu vorbești serios.

Acel pământ era moștenirea lui, viitorul lor, viitorul copiilor lor. Copiii aveau să crească acolo, cunoscându-și istoria, știind cine erau și din cine se trăgeau. Aveau să cunoască mândria pe care o aducea o zi de muncă cinstită. Aveau să aparțină unui loc. Rafe nu știa ce însemna să nu aparții nici unui loc, durerea pe care acest lucru o aducea, dar Elsa știa, așa că nu le-ar fi provocat niciodată o asemenea durere copiilor ei. Ferma însemna *acasă*. Rafe trebuia să știe că vremurile grele se termină odată și-odată. Pământul rezistă. Familia rezistă. Cum să creadă el că ar fi putut să-i lase singuri pe Tony și pe Rose? Era de neconceput, de neacceptat.

– Când va ploua...

– Iisuse, urăsc propoziția asta! a spus el pe un ton mai înverșunat decât avusese vreodată.

Elsa i-a văzut agonia din ochi, dezamăgirea, furia.

A vrut să se întindă și să-l atingă, dar nu a îndrăznit. Cuvintele „Te iubesc“ îi ardeau gâtul uscat.

– Cred doar...

– Știu ce crezi.

Rafe a plecat fără să se uite înapoi.

Să pleci. Să renunți, pur și simplu, la pământul acela și să pleci fără să iei nimic cu tine.

De fapt, *să-ți părăsești* căminul. Elsa încă se mai gândea la asta ore mai târziu, mult după căderea nopții.

Nu putea să se imagineze alăturându-se hoardei de vagabonzi și de migranți șomeri și fără căpătâi care se îndreptau spre vest. Auzise că era periculos să sari în acele trenuri, că puteai să rămâi fără mâini și fără picioare, că trupul putea să-ți fie secționat de roțile gigantice de metal. Iar acolo exista și criminalitate, oameni răi care își abandonaseră conștiința odată cu familia. Elsa nu era o femeie curajoasă.

Totuși.

Își iubea soțul. Jurase să-l iubească, să-l onoreze și să i se supună. Cu siguranță că asta implica și „să-l urmeze".

Ar fi trebuit să-i spună că era de acord ca ei să meargă în California? Sau măcar să vorbească despre asta? Poate că primăvara, dacă ar fi venit ploaia și ar fi avut recoltă, ar fi putut să facă rost de bani pentru benzină.

Pentru numele Domnului, știa că Rafe era nefericit la fermă. La fel era și Loreda.

Poate că ar fi putut să plece – cu toții – și să se întoarcă atunci când s-ar fi terminat seceta.

De ce nu?

Pământul i-ar fi așteptat.

Putea, cel puțin, să discute serios cu el, să-l facă să vadă că era soția lui, că erau o echipă și că, dacă el își dorea îndeajuns de mult ca ei să plece, ea ar fi fost de acord. Elsa ar fi abandonat acel pământ pe care ajunsese să-l iubească, singurul cămin pe care îl avusese vreodată.

Pentru el.

Și-a aruncat un șal peste cămașa de noapte uzată, s-a încălțat cu bocancii de cauciuc de lângă intrare și a ieșit.

Unde era el? La moară, de unul singur, rumegându-și dezamăgirea? Sau luase căruța și plecase la Silo, ca să poată sta la bar și să bea whisky?

Era aproape ora nouă, iar ferma se cufundase în liniște.

Singura lumină aprinsă în casă era cea de la fereastra dormitorului Loredei, de la etaj. Fiica ei citea în pat, așa cum făcuse și ea la aceeași

vârstă. Elsa a păşit în curte şi a trecut pe lângă găini, care au cotcodăcit letargic, după care s-au liniştit rapid. A auzit muzică venind din dormitorul socrilor ei. Tony cânta la scripcă. Elsa ştia că muzica era felul în care el îi vorbea lui Rose în acele vremuri grele, felul în care amândoi îşi aminteau de trecut, de planurile pentru viitor, şi felul în care el îi spunea lui Rose „Te iubesc".

L-a văzut pe Rafe lângă padoc, în întuneric, o pată neagră proiectată pe şipcile întunecate ale padocului poleit în argintiu de lumina vie a lunii. Elsa a văzut vârful portocaliu, strălucitor, al ţigării lui.

Şi-a dat seama că îi auzise paşii.

Rafe s-a îndepărtat de padoc, şi-a stins ţigara şi şi-a pus în buzunarul de la cămaşă mucul care îi rămăsese. Cântecul de dragoste al lui Tony plutea până la ei.

Elsa s-a oprit în faţa lui Rafe. Nu trebuia decât să facă cea mai mică mişcare ca să-i aşeze mâna pe umăr. Ştia că batistul cămăşii lui de lucru, albastru, decolorat, ar fi fost călduţ după ziua lungă şi fierbinte. Tivise, cârpise, spălase şi împăturise fiecare articol de îmbrăcăminte al lui Rafe, aşa că ştia cum se simţeau toate la atingere.

Cum de era posibil să fie atât de aproape de soţul ei încât să-i simtă căldura, mirosul de whisky şi de ţigări din respiraţie, şi totuşi să aibă senzaţia că îi despărţea un ocean?

Rafe a surprins-o pe Elsa apucând-o de mână şi trăgând-o în braţele lui.

– Îţi aminteşti de prima noastră noapte, în camionetă, în faţa hambarului lui Steward?

Elsa a dat din cap, nesigură. Acestea erau lucruri despre care nu vorbeau.

– Atunci ai spus că voiai să fii curajoasă. Eu voiam doar... să fiu în altă parte.

Elsa s-a uitat în sus la el, i-a văzut durerea şi a simţit-o şi ea.

– O, Rafe...

A sărutat-o pe buze, lung, încet şi profund, gustându-i limba cu limba lui.

– Tu ai fost prima fată pe care am sărutat-o, a şoptit el dându-se în spate atât cât să se poată uita la ea. Îţi aminteşti de mine, cel de atunci?

Era cel mai romantic lucru pe care i-l spusese vreodată, iar Elsa a simţit cum se umplea de speranţă.

– Întotdeauna, a şoptit ea.

Muzica lui Tony s-a oprit, lăsând în urmă o tăcere apăsătoare. Insectele cântau ritmat. Caii se mișcau, indiferenți, în padoc, lovind marginile cu boturile, amintindu-le stăpânilor că le era foame.

Noaptea era neagră, cerul uriaș era acoperit de stele. Poate că ceea ce vedeau pe boltă erau alte universuri.

Totul era frumos, romantic, și chiar în clipa aceea ar fi putut să fie singuri pe planetă, acompaniați numai de sunetele nopții.

– Te gândești la California, a început ea, încercând să găsească vorbele potrivite pentru o nouă conversație.

– Daaa. Ant să meargă o mie cinci sute de kilometri într-o pereche proastă de pantofi. Noi undeva la coadă la pâine. Ai dreptate. Nu putem pleca.

– Poate că la primăvară...

Rafe a redus-o la tăcere cu un sărut.

– Du-te la culcare, a murmurat. Vin și eu imediat.

Elsa a simțit cum Rafe s-a tras îndărăt și i-a dat drumul.

– Rafe, cred că ar trebui să vorbim despre...

– Nu te agita, Els, a spus el. Vin imediat în pat. Putem vorbi atunci. Trebuie să le dau apă animalelor.

Elsa a vrut să-l oprească și să-l determine s-o asculte, dar nu era capabilă de o asemenea îndrăzneală. În adâncul sufletului, îi era întotdeauna frică de cât de fragilă era puterea pe care o avea asupra lui. Nu-și permitea s-o testeze.

Dar *avea de gând* să-l abordeze în seara aceea, să-l atingă cu acel gen de intimitate la care visa. Avea să învingă lucrul care era în neregulă cu ea și, în sfârșit, să-l satisfacă.

Așa avea de gând să facă. Iar după ce vor fi făcut dragoste, avea să vorbească serios cu el despre plecare. Mai important decât atât, avea să asculte.

S-a întors în camera lor și a început să se plimbe. Până la urmă, s-a dus la fereastră și a dat la o parte cârpele acoperite cu o crustă de mizerie care acopereau pervazul și geamul.

Putea să vadă moara, niște linii negre, aproape semănând cu o floare proiectată pe cerul înstelat.

Rafe era acolo, sprijinit de ramă, aproape imposibil de distins. Fuma.

S-a urcat în pat și s-a acoperit cu pătura, după care l-a așteptat pe soțul ei.

Următorul lucru pe care l-a știut Elsa a fost că era dimineață și că simțea mirosul cafelei. Aroma bogată, amăruie, a scos-o din confortul patului. Și-a pieptănat părul cu degetele și s-a îmbrăcat în rochia de casă, încercând să nu se simtă rănită de faptul că Rafe nu venise în pat noaptea trecută.

Și-a împletit părul și l-a răsucit într-un coc în spatele capului, l-a prins cu agrafe și l-a acoperit cu o basma.

Și-a verificat copiii – lăsându-i să doarmă mai mult în acea sâmbătă dimineață – și s-a dus la bucătărie, unde o cratiță plină cu apa în care fuseseră fierți cartofii cu o seară înainte aștepta să fie folosită pentru pregătirea pâinii.

Tot ce aveau de mâncare la micul dejun erau cereale de grâu, așa că s-a apucat de treabă. Slavă Domnului, aveau o vacă ce încă dădea lapte.

Loreda a fost prima care a ieșit din cămăruța ei de la etaj. Părul negru, tuns bob, îi era ca un cuib plin de păr încâlcit și de bucle. De pe obraz, pielea arsă i se desprindea în fâșii.

– Cereale de grâu. Mmm, bun, a spus ea îndreptându-se spre răcitor.

L-a deschis și a scos un urcior galben de faianță, în care era puțină frișcă prețioasă, și l-a dus la masa acoperită cu o mușama, unde erau deja așezate cu susul în jos, ca să fie protejate de praf, bolurile și farfuriile. A întors cu fața în sus trei dintre ele.

Ant a fost următorul care a ieșit și care s-a cățărat, apoi, pe scaunul de lângă sora lui.

– Vreau clătite, a mormăit el.

– O să pun niște sirop de porumb peste cerealele tale, i-a spus mama lui.

Elsa a turnat cerealele, le-a adăugat niște frișcă și sirop de porumb, apoi a pus pe masă două pahare de lapte bătut.

În timp ce copiii mâncau în liniște, Elsa s-a îndreptat spre hambar. Vântul și nisipul care se mișca modificaseră peste noapte peisajul și umpluseră cea mai mare parte a crăpăturii ce se deschisese pe proprietatea lor.

În timp ce trecea pe lângă cotețul porcilor, a văzut că ultimul care le mai rămăsese era letargic și îngenuncheat pe pământul dur. Sonda pentru semințe John Deere, pe care nu o foloseau acum, era pe jumătate îngropată în nisip. Dincolo de asta, Elsa a văzut-o pe Rose în livadă, căutând mere pe pământul crăpat.

În țarc, cele două vaci stăteau una lângă alta cu capetele plecate, mugind jalnic. Coastele le ieșeau în afară, burțile li se micșoraseră, iar pieile le erau

acoperite de răni. Elsa nu putea să nu-și amintească ziua în care, în urmă cu câțiva ani, se născuse Bella, vaca cea mai tânără dintre cele două. Elsa o hrănise cu biberonul fiindcă mama ei murise la fătare. Rose o învățase cum să pregătească laptele și să-l determine pe vițelul nesigur să mănânce. Uneori Bella încă o urmărea pe Elsa prin curte, ca un animal de companie.

– Hei, Bella, a spus Elsa, mângâind-o pe burta slabă.

Bella s-a uitat în sus, cu ochii mari, orbiți de mizerie, și a mugit tânguitor.

– Știu, a spus Elsa, apucând o găleată agățată de un stâlp al gardului.

Elsa a condus-o pe Bella în răcoarea relativă a hambarului, a legat-o de stâlpul central și a tras scăunelul pentru muls. Nu a putut să nu se uite în podul care mai conținea foarte puțin fân. Era destul de sigură că Rafe dormise acolo peste noapte. Din nou.

Elsei îi plăcuse întotdeauna mulsul. Îi luase mult timp să se deprindă cu el; auzise sute de „ntț“-uri de la Rose în timp ce încerca să-și perfecționeze tehnica, dar reușise s-o facă, iar acum era una dintre îndeletnicirile ei preferate. Îi plăcea să stea cu Bella, îi plăcea mirosul dulce al laptelui proaspăt, sunetul de gol pe care îl auzea atunci când primul șuvoi de lapte lovea găleata metalică. Îi plăcea chiar și ceea ce urma: să care găleata cu lapte proaspăt și călduț în casă, să-l toarne în separator, să dea la manivelă ca să pornească mașinăria, să curețe stratul cremos, galben, de la suprafața laptelui, să-l păstreze pe cel integral ca să-și hrănească familia și să-l folosească pe cel degresat pentru animale.

Elsa s-a întins după ugerele abia umflate ale vacii și a atins cu blândețe mameloanele crăpate.

Vaca a mugit de durere.

– Îmi pare rău, Bella.

A încercat din nou și a stors cât de delicat a putut, trăgând încet în jos.

A ieșit un jet firav, maroniu, cu miros de mlaștină. Părea că în fiecare zi era tot mai greu să ajungă la un lapte alb, utilizabil. Primele jeturi erau întotdeauna murdare. Elsa a azvârlit laptele maroniu, a spălat găleata și a încercat din nou. Nu renunța niciodată, indiferent de cât de triste erau sunetele pe care le scotea Bella sau de cât de mult îi lua să ajungă la laptele curat.

După ce a terminat, adunând o cantitate de lapte mai mică decât cea necesară, a dus-o pe biata vacă înapoi în ocol.

Pe când trecea pe lângă boxele cailor, i-a auzit pe Milo și pe Bruno pufăind greoi și mușcând din ușă, fiindcă încercau să mănânce lemnul.

În timp ce închidea ușa hambarului, Elsa a auzit un foc de armă.

Asta ce mai era?

S-a întors și l-a văzut pe socrul ei lângă cocina porcilor. A lăsat pușca în jos, în timp ce ultimul lor porc s-a înclinat într-o parte și s-a prăvălit la pământ.

– Mulțumesc lui Dumnezeu! a murmurat Elsa. Carne pentru copii.

I-a făcut cu mâna lui Tony în timp ce el împingea porcul într-o roabă ca să-l ducă în hambar, să-l atârne și să-l taie în bucăți.

Un tufiș de ciulin-rusesc s-a rostogolit leneș pe lângă ea, împins de o briză ușoară. Elsa l-a urmărit cu privirea până la linia gardului, unde ciulinii supraviețuiseră contrar tuturor așteptărilor, crescând cu încăpățânare chiar și pe secetă și vânt. Vacile îi mâncau atunci când nu mai găseau altceva. La fel și caii.

A dus laptele în casă, după care a ieșit din nou și a traversat fâșia de pământ care se întindea între hambar și gard. Vântul îi smulgea basmaua, ca și cum ar fi încercat s-o oprească.

Ciulinii erau o încâlceală de țepi și de tulpini de un verde șters. Sârmoși. Puternici. Cu ace ascuțite ca niște piuneze.

Și-a scos mănușile din buzunarul șorțului, iar apoi și le-a tras peste mâini. A făcut un ghem din șorț, și-a strecurat cu atenție mâna dincolo de țepii ascuțiți și a smuls porțiunile verzi.

A gustat.

Nu era rău. Dacă le-ar fi gătit cu ulei de măsline, vin, usturoi și ierburi, poate că ar fi fost bune la gust. Oare să fi semănat la gust cu anghinarele? Lui Tony îi plăcea anghinarea. Sau poate că ar fi trebuit să le mureze...

A doua zi avea să pună pe toată lumea să le culeagă, iar apoi trebuia să găsească o modalitate de a le conserva.

La miezul zilei, după ce culesese câte putea căra în șorț, s-a întors în casă.

Acolo i-a găsit pe copii și pe Tony așezați deja la masă pentru prânz.

– Am găsit niște struguri, a spus Ant sărind pe loc, fericit pentru contribuția pe care și-o adusese.

Elsa i-a ciufulit părul și i-a simțit textura:

– Diseară, un băiețel pe care-l știu face baie.

– Trebe?

Elsa a zâmbit.

– Simt de aici cum miroși. Daaa.

Tony și-a dat jos șapca, expunând o fâșie albă care îi traversa sprânceana, și s-a așezat. A băut un pahar întreg de ceai din două înghițituri, după care s-a șters cu dosul palmei.

Rose a venit în bucătărie și i-a turnat soțului ei un pahar de vin roșu.

Tony și-a luat în primire porția de *arancini*. Era felul de mâncare preferat al familiei: chiftele de orez umplute cu brânză cremoasă, plutind într-un suc de roșii cu *pancetta* și aromă de usturoi.

Elsa a pus grămada de ciulini într-un bol pe care l-a așezat lângă chiuvetă.

– Ce-s alea? a întrebat Rose ștergându-se pe mâini de șorț.

– Ciulini. Cred că pot să găsesc o metodă să-i fac comestibili. Aproape că au gust de anghinare.

Rose a suspinat.

– La asta s-a ajuns. Italieni supraviețuind cu mâncare de cai. *Madonna mia!*

– Unde e Rafe? a întrebat Elsa uitându-se în jur.

– Nu l-am văzut toată ziua, a spus Ant. Și eu l-am căutat.

Elsa a ieșit pe prispă, a sunat din clopotul care îi chema la masă pe cei ai casei și a așteptat, uitându-se în toate direcțiile.

Calul și căruța erau acolo, deci Rafe nu plecase în oraș.

Poate că era la ei în cameră.

A intrat înapoi în casă și s-a dus la ei în dormitor. Lumina soarelui făcea ca pereții albi, palizi, să pară aurii. Un portret mare al lui Iisus o privea.

Camera era goală – numai patul, scrinul pe care îl împărțea cu soțul ei și spălătorul cu oglinda lui ovală, care îi reflecta imaginea. Toate lucrurile erau la locul lor, cu excepția...

Erau urme pe podea, venind de sub pat, ca și cum ceva ar fi fost băgat dedesubt sau scos de acolo.

A ridicat cuvertura și s-a uitat sub pat. A văzut valiza ei, cea cu care venise atunci când se măritase, și cutia cu haine de bebeluș pe care le păstrase pentru orice eventualitate.

Ceva lipsea. Ce?

S-a așezat în genunchi ca să vadă mai bine.

Valiza lui Rafe. Cea pe care el și-o pregătise cu ani în urmă, ca să plece la facultate. Cea pe care el o despachetase atunci când tatăl ei o lăsase acolo.

S-a uitat în lateral. Hainele lui dispăruseră de pe cuiele din ușă, ca și pălăria.

S-a ridicat încet, s-a dus la scrin și a deschis sertarul de sus.

Sertarul lui.

O cămașă albastră, de batist, era singurul lucru care rămăsese.

Capitolul 10

Elsa nu putea crede că Rafe plecase în miez de noapte, fără să spună un cuvânt.

Trăise treisprezece ani cu el, împărțind același pat, făcând copii împreună. Știa că nu fusese îndrăgostit de ea niciodată, dar asta?

Elsa a ieșit din cameră, a văzut familia – familia ei, a lor – așezată la masă, vorbind. Ant povestea din nou cum găsise strugurii.

Rose s-a uitat în sus, a văzut-o pe Elsa și s-a încruntat.

– Elsa?

Ea ar fi vrut să-i spună lui Rose despre lucrul îngrozitor care se întâmplase și să fie ținută în brațe, dar nu putea spune nimic până ce ar fi fost pe deplin sigură. Poate că Rafe se dusese în oraș pentru... ceva.

Cu toate obiectele personale.

– Am... treburi, a spus ea, văzând că Rose nu o credea.

Elsa a ieșit în grabă din casă și a luat bicicleta Loredei. S-a urcat pe ea și a pedalat cu putere prin stratul gros de mizerie care acoperea aleea de acces auto. De mai multe ori a trebuit să meargă în zigzag ca să ocolească crengile moarte, căzute din copaci la ultima furtună. S-a oprit la cutia poștală și s-a uitat înăuntru. Nimic.

Pe drumul spre oraș nu a văzut nici măcar un automobil sau vreo căruță. Păsările stăteau adunate pe firele de telefon și ciripeau la ea. Câțiva cai și vaci cutreierau liberi, gemând jalnic după apă sau mâncare. Incapabili să le omoare sau să le îngrijească, fermierii eliberaseră animalele ca să se descurce singure.

Pe când a ajuns la Lonesome Tree, părul îi ieșise Elsei din agrafele pe care le folosea ca să-l dea la o parte de pe față, iar basmaua îi era umedă.

S-a oprit pe Strada Principală. Un ghem de ciulin-rusesc s-a rostogolit pe lângă ea și a zgâriat-o pe gamba goală. Orașul se desfășura, anesteziat, în fața ei, cu vitrinele magazinelor baricadate cu scânduri și cu copacul care dădea nume orașului, pe jumătate mort; pe toată lungimea străzii, vântul smulsese scândurile care acopereau vitrinele.

Elsa a pedalat până la gară, iar, odată ajunsă, s-a dat jos de pe bicicletă.

Poate că el mai era încă acolo.

Înăuntru era o cameră plină de bănci goale. O podea murdară. O cișmea numai pentru albi.

Elsa s-a dus la ghișeul de bilete. În spatele ghișeului mic, cu bolta arcuită, se găsea un bărbat îmbrăcat cu o cămașă albă, prăfuită, cu manșete negre, detașabile.

– Bună ziua! domnule McElvaine.

– Salutare, doa'nă Martinelli! a spus bărbatul.

– A fost soțul meu pe aici recent? A cumpărat un bilet?

Bărbatul s-a uitat în jos la hârtiile de pe birou.

– Vă rog, domnule. Nu mă faceți să vă interoghez. E și așa suficient de umilitor, nu credeți?

– Nu avea nici un ban.

– A spus unde voia să meargă?

– Nu vreți să vă spun.

– Vreau.

El a suspinat și s-a uitat la ea.

– A zis: „Oriunde, numai nu aici".

– A spus el asta?

– Dacă vă ajută, aflați că era aproape d'a plânge.

Bărbatul a scos un plic mototolit și pătat și l-a împins printre zăbrelele de fier ale ghișeului.

– Mi-a zis să vă dau asta.

– Știa că aveam să vin?

– Soțiile vin întotdeauna.

Elsa a tras aer adânc în piept, ca să se calmeze.

– Deci, dacă nu avea bani, poate...

– A făcut ce fac toți.

– Toți?

– Bărbați din toată țara ș-au lăsat familiile. Familiile ș-au abandonat copiii și rudele. N-am mai văzut așa ceva. Un bărbat din comitatul Cimarron ș-a ucis toată familia ’nainte să plece.

– Unde se duc, fără bani?

– Vest, doa’nă. Cei mai mulți. Sar în primul tren care trece.

– Poate că se întoarce.

Omul a oftat.

– N-am văz’t nici unu’ ’napoi pân’ acu’.

Elsa stătea în fața gării. A deschis scrisoarea lui Rafe încet, ca și cum ar fi conținut explozibil. Hârtia era mototolită, plină de praf și părea pătată de la umezeală. Lacrimile lui?

Elsa,

Îmi pare rău. Știu că vorbele nu contează; s-ar putea ca ele să-ți facă mai rău decât dacă nu ți-aș fi scris nimic.

Mor aici, asta-i tot ce știu. Încă o zi la ferma asta și s-ar putea să-mi pun pistolul la tâmplă. Sunt slab. Tu ești puternică. Iubești acest pământ și această viață într-un fel în care eu n-aș putea s-o fac niciodată.

Spune-le părinților și copiilor mei că-i iubesc. O să vă fie tuturor mai bine fără mine. Te rog, nu mă căuta. Nu vreau să fiu găsit. Oricum nu știu încotro mă duc.

R

Elsa nu putea nici măcar să plângă.

Suferința făcuse parte din viața ei atât de mult timp încât îi devenise la fel de familiară ca ușoara curbură pe care o avea la coloană sau culoarea părului ei. Uneori suferința reprezenta lentila prin care vedea lumea, iar alteori era eșarfa pe care și-o lega peste ochi ca să n-o mai vadă. Dar o însoțea mereu. Știa că era vina ei, cumva ea o crease, deși, în contemplările disperate ale începuturilor acestei suferințe, Elsa nu fusese niciodată capabilă să-și vadă lipsurile care se dovediseră a fi determinante. Părinții ei le văzuseră. Tatăl ei cu siguranță că le văzuse. De asemenea, surorile ei mai mici și mai frumoase. Cu toții intuiseră ce anume îi lipsea Elsei. Loreda cu siguranță că o făcuse.

Cu toții – inclusiv Elsa – presupuseseră că ea avea să ducă o viață de penitentă, ascunsă printre nevoile celorlalți oameni, mai vibranți. Protectoare, blândă, femeia lăsată în planul doi ca să țină focul aprins în vatră.

Iar apoi îl întâlnise pe Rafe.

Fermecătorul, atrăgătorul, capriciosul ei soț.

– Ține capul sus, și-a spus ea cu voce tare.

Avea copii la care trebuia să se gândească. Doi omuleți cărora le trebuia consolare în clipa în care tatăl lor îi trădase.

Copii care aveau să crească știind că tatăl lor îi abandonase în acele vremuri grele.

Copii care, precum se întâmplase cândva cu Elsa, aveau să fie modelați de suferință.

Elsa a ajuns la fermă simțindu-se ca o mașinărie care se strica încet-încet. Familia ei se agita prin casă.

Rose și Loreda erau în bucătărie, gătind paste, iar Ant și Tony erau în camera de zi, ungând cu ulei fâșiile de piele ale unui harnașament.

Viețile copiilor aveau să se schimbe din acea zi. Părerile lor aveau să se schimbe, dar mai ales părerile despre ei înșiși, despre durabilitatea iubirii și despre autenticitatea familiei lor. Aveau să știe pentru totdeauna că tatăl lor nu o iubise pe mama lor – și nu-i iubise nici pe ei – suficient de mult ca să le rămână alături în acele vremuri dificile.

Ce trebuia să facă o mamă bună într-o astfel de situație? Trebuia să le spună adevărul dur și urât?

Sau poate că o minciună era mai bună?

În cazul în care Elsa ar fi mințit ca să-și protejeze copiii de egoismul lui Rafe și ca să-l protejeze pe Rafe de resentimentele lor, ar fi putut să treacă mult timp până când adevărul să iasă la iveală, dacă ar fi ieșit vreodată.

Elsa a trecut prin camera de zi, pe lângă Tony și Ant, și s-a dus în bucătărie, unde fiica ei frământa aluatul de paste pe masa presărată cu făină. Elsa a strâns umerii fragili ai fiicei ei. Abia s-a stăpânit și n-a strâns-o în brațe cu putere, așa cum și-ar fi dorit, dar, sincer, nu mai putea să facă față încă unei respingeri.

Loreda s-a retras.

– Unde e tati?

– Daaa, a spus Ant din camera de zi, unde e? Vreau să-i arăt vârful de săgeată pe care l-am găsit cu bunicu'.

Rose era lângă plită, adăugând sare într-o cratiță plină cu apă. S-a uitat la Elsa și a stins focul.

– Ai plâns? a întrebat Loreda.

– Am lăcrimat din cauza prafului, a spus Elsa, forțându-se să zâmbească. Puteți să vă duceți să căutați cartofi, copii? Am ceva de vorbit cu bunicu' și bunica.

– Acum? s-a plâns Loreda. Nu-mi place să fac asta.

– Acum, a spus Elsa. Ia-l și pe fratele tău.

– Haide, Ant, a spus Loreda împingând aluatul într-o parte, haide să scurmăm în pământ, ca porcii.

Ant a chicotit.

– Ca niște porci.

– Tu ești ca un porc.

Copiii au ieșit din casă și au trântit ușa în urma lor.

Rose s-a uitat la Elsa.

– Mă sperii.

Elsa a intrat în camera de zi, s-a dus direct la sticla de rachiu a lui Tony și și-a turnat un pahar.

Avea un gust suficient de neplăcut, dar ea și-a turnat încă un pahar și l-a băut.

– *Madonna mia*, a spus Rose încet. Nu te-am văzut să bei nici măcar un pahar în toți anii ăștia, iar acum bei două.

Rose a venit în spatele Elsei și i-a pus o mână pe umăr.

– Elsa, a spus Tony punând harnașamentul deoparte și ridicându-se în picioare. Ce este?

– E vorba despre Rafe.

– Rafe? s-a încruntat Rose.

– A plecat.

– Rafe a plecat? s-a mirat Tony. Unde a plecat?

– A plecat, a spus Elsa, obosită.

– Înapoi la nenorocita de tavernă? s-a înfuriat Tony. I-am spus...

– Nu, a spus Elsa. A plecat din Lonesome Tree. Cu trenul. Sau așa mi s-a spus.

Rose s-a holbat la Elsa.

– *A plecat?* Nu. N-ar face una ca asta. Știu că e nefericit, dar...

– Pentru numele Domnului, Rose! a spus Tony. Cu toții suntem nefericiți. Plouă cu mizerie din cer. Copacii cad morți. Animalele mor. Cu toții suntem nefericiți.

– Voia să se ducă în California, a spus Elsa. Eu am spus „nu“. A fost o greșeală. Aveam de gând să vorbesc cu el despre asta, dar...

A scos scrisoarea din buzunar și le-a dat-o.

Rose a luat-o cu mâinile tremurânde și a citit-o, mișcându-și buzele în tăcere în timp ce parcurgea textul. Atunci când și-a ridicat privirea din scrisoare, avea ochii plini de lacrimi.

– Nenorocitul! a spus Tony mototolind scrisoarea. Cu asta ne-am ales după ce l-am cocoloșit.

Rose arăta foarte afectată.

– Se va întoarce.

Cei trei se uitau unii la alții. Aparent, absența cuiva putea să umple până la refuz o cameră.

S-a auzit trântindu-se ușa din față. Loreda și Ant se întorseseră cu mâinile și cu fețele murdare, aducând un total de trei cartofi mici.

– Abia dacă avem ce folosi, a spus Loreda, iar apoi s-a oprit din vorbit. Ce s-a întâmplat? Cine a murit? a reluat ea.

Elsa a așezat paharul pe masă.

– Trebuie să vorbesc cu voi doi.

Rose și-a acoperit gura cu mâna; Elsa a înțeles. Dacă ar fi rostit cuvintele, viețile copiilor ei s-ar fi schimbat.

Rose a strâns-o tare pe Elsa în brațe, iar apoi i-a dat drumul.

Elsa s-a întors cu fața la copii.

Fețele lor au tulburat-o. Erau amândoi niște cópii fidele ale tatălui lor. S-a dus la ei, i-a luat în brațe, pe amândoi în același timp. Ant a îmbrățișat-o, fericit. Loreda s-a luptat ca să se elibereze.

– Mă sufoci, s-a plâns ea.

Elsa i-a dat drumul.

– Unde e tati? a întrebat Ant.

Elsa i-a dat părul la o parte de pe fața plină de pistrui.

– Veniți cu mine.

I-a condus pe prispă, unde s-au așezat în leagăn. Elsa l-a tras pe Ant la ea în brațe ca să facă loc.

– Ce s-a mai întâmplat? a întrebat Loreda deodată.

Elsa a tras aer în piept și a împins leagănul, făcându-l să se miște înainte și înapoi. Doamne, ar fi vrut ca bunicul ei să fi fost acolo, să-i spună „Fii curajoasă!“ și să-i dea un imbold.

– Tatăl vostru a plecat.

Loreda a părut neliniștită.

– O, da? Unde a plecat?

Acela era momentul. Momentul în care trebuia să mintă sau să spună adevărul.

„S-a angajat în afara orașului ca să ne salveze.“ Ar fi fost ușor de spus, mai greu de demonstrat fără să primească bani sau scrisori, în condițiile în care el nu ar fi venit acasă luni de zile. Dar, dacă Elsa le spunea asta, copiii n-ar mai fi adormit după aceea plângând.

Doar Elsa ar fi plâns.

– Mamă? a întrebat Loreda pe un ton dur. Unde a plecat tata?

– Nu știu. Ne-a părăsit.

– Stai. Ce?! a strigat Loreda sărind din leagăn. Vrei să spui...

– A plecat, Lolo, a spus Elsa. Se pare că a sărit într-un tren.

– NU-MI SPUNE AȘA! NUMAI EL ÎMI SPUNE AȘA! a țipat Loreda.

Elsa s-a simțit atât de vulnerabilă încât s-a temut că îi apăruseră lacrimi în ochi.

– Îmi pare rău.

– Pe *tine* te-a părăsit, a spus Loreda.

– Da.

– TE URĂSC! a strigat Loreda coborând treptele prispei și dispărând pe după colțul casei.

Ant s-a răsucit ca să se uite la Elsa. Deruta lui îți rupea inima.

– Cân’ vine?

– Nu cred că se mai întoarce, Ant.

– Dar... avem nevoie de el.

– Știu, scumpule; e dureros, a spus Elsa dându-i la o parte părul de pe față.

Ochii lui Ant s-au umplut de lacrimi, iar, la vederea acestei imagini, Elsa a simțit că îi venea și ei să plângă, dar a refuzat să facă asta în fața lui Ant.

– Îl vreau pe tati al meu. Îl vreau pe tati al meu...

Elsa l-a ținut strâns în brațe și l-a lăsat să plângă.

– Știu, puiule, știu...

Nu îi venea nici o altă idee.

Loreda s-a urcat pe moară și s-a așezat pe platforma de sub paletele gigantice, ținându-și genunchii strânși la gură. Lemnul pe care stătea era călduț de la soare.

Cum de putuse tati să facă așa ceva? Cum de putuse să-și lase familia la fermă, fără recoltă și fără apă? Cum de putuse să...

„...mă abandoneze.“

Durea atât de tare, încât nu putea respira din cauza acelui gând.

– Întoarce-te! a țipat ea.

Cerul albastru, luminat de soarele de deasupra Marii Câmpii, i-a înghițit plânsul firav și a făcut-o să se simtă mică și singură.

Cum de putuse el s-o abandoneze știind cât de mult își dorea ea să plece de la fermă? Ea era la fel ca el, nu ca mama, bunica și bunicul. Loreda nu-și dorea să lucreze la fermă; voia să meargă în lumea mare și largă, să devină scriitoare și să scrie ceva important. Voia să plece din Texas.

A simțit moara zgâlțâindu-se și s-a gândit că, *minunat*, acum urma să urce mama, cu un aer devastat, și să încerce să o consoleze. Mama era ultima persoană pe care Loreda voia s-o vadă.

– Pleacă, a spus Loreda ștergându-se la ochi. E vina ta.

Mama a oftat. Era palidă, aproape la fel de firavă ca o rădăcină de yucca.

Elsa a continuat să se urce spre platformă și s-a așezat lângă Loreda pe locul pe care stătea întotdeauna tatăl ei, ceea ce a făcut-o pe fată să se înfurie brusc.

– Ăsta nu e locul tău. Aici stătea...

Vocea i s-a spart.

Mama a pus o mână pe coapsa Loredei.

– Iubito...

– Nu. *Nu*, s-a opus Loreda eliberându-se printr-o smucitură. Nu vreau să aud nici o minciună despre cum totul o să fie bine. Nimic n-o să mai fie bine niciodată. L-ai alungat.

– Îl iubesc pe tatăl tău, Loreda.

Mama a spus-o atât de încet încât Loreda abia dacă a putut auzi. A văzut ochii mamei ei luminați de lacrimi și s-a gândit: „Nu o să mă uit la tine cum plângi“.

– Pe mine nu m-ar fi părăsit.

Loreda păruse să-și smulgă vorbele dinlăuntrul ei. A coborât de pe moară și, orbită de lacrimi, a fugit înapoi în casă, unde bunica și bunicul stăteau pe sofa ținându-se de mână, cu aerul că supraviețuiseră unei tornade.

– Loreda, a spus bunica, întoarce-te...

Loreda a dat buzna la ea în dormitor, unde l-a găsit pe Ant făcut ghem pe patul ei, sugându-și degetul mare.

Imaginea lui plângând a făcut-o, în sfârșit, să cedeze. Și-a simțit lacrimile arzând-o.

– Ne-a părăsit? a întrebat Ant. De-adevăratelea?

– Nu pe noi. Probabil că ne așteaptă undeva.

Ant s-a ridicat.

– Așa, ca într-o aventură?

– Da, a spus Loreda ștergându-se la ochi. Bineînțeles. Ca într-o aventură.

Elsa a rămas pe platformă, uitându-se drept înainte fără să vadă nimic. Gândul de a coborî, de a se întoarce în casă, în dormitorul ei – în patul ei – era mai mult decât putea să suporte. Așa că a rămas acolo, gândindu-se la toate greșelile pe care le făcuse, care duseseră la acel moment, și întrebându-se cum urma să fie viața ei de aici încolo.

A simțit o adiere de vânt în păr. Era atât de pierdută în durere încât abia dacă a observat.

„Ar trebui să mă duc după Loreda.“

Dar nu putea face față furiei și suferinței fiicei ei. Nu încă.

Ar fi trebuit să-i spună lui Rafe că se hotărâse să plece cu el în vest. Totul ar fi fost diferit acum dacă i-ar fi spus, pur și simplu: „Sigur, Rafe, o să mergem“. El nu ar fi plecat. Ar fi putut să-i convingă pe Tony și pe Rose să vină cu ei.

Nu.

Asta era o minciună pe care Elsa nu și-o putea spune nici măcar acum. Și cum ar fi putut Elsa și Rafe să-i lase în urmă pe părinții lui? Cum ar fi putut să plece în vest fără mașină și fără bani?

Vântul i-a smuls basmaua de pe cap.

Elsa a văzut-o zburând. Platforma s-a clătinat; paletele de deasupra capului ei s-au învârtit și au trosnit.

Venea furtuna.

Elsa a coborât de pe platforma care se clătina. De cum a pus piciorul pe pământ, o rafală a măturat stratul superficial de pământ, l-a ridicat într-un vârtej urlător și l-a suflat într-o parte. Nisipul a lovit fața Elsei ca niște mici bucățele de sticlă.

Rose a fugit din casă și a strigat după Elsa:

– Furtună! Vine repede!

Elsa a fugit la soacra ei.

– Copiii?

– Sunt înăuntru.

Ținându-se de mână, au alergat înapoi în casă, trântind ușa în urma lor. Înăuntru, pereții s-au cutremurat. Praful a căzut din tavan. O pală puternică de vânt a lovit și a zgâlțâit totul din țâțâni.

Rose a îndesat mai multe ghemotoace de cârpe și de ziare vechi în pervazurile ferestrelor.

– Copii! a țipat Elsa.

Ant a intrat în fugă în camera de zi, arătând speriat.

– Mami!

S-a aruncat în brațele ei.

Elsa l-a prins.

– Pune-ți masca de gaze, a spus ea.

– Nu vreau, mamă. Nu pot respira cu ea, s-a smiorcăit el.

– Pune-ți-o, Ant! Și vâră-te sub masa din bucătărie. Unde este sora ta?

– Ce?

– Du-te după Loreda. Spune-i să-și pună masca de gaze.

– Ăăă, nu pot.

– Nu poți? De ce?

Arăta chinuit.

– Am promis să nu spun.

Elsa s-a lăsat în jos ca să se uite la el. Mizeria cădea peste ei.

– Anthony, unde este sora ta?

– A fugit.

– Ce?

Ant a clătinat din cap, amărât.

– I-am zis că-i o idee tâmpită.

Elsa a dat fuga la dormitorul Loredei și a deschis ușa.

Nici urmă de Loreda.

A văzut ceva alb prin praful care cădea.

Un bilețel pe masa de toaletă.

Mă duc să-l caut.

Elsa s-a grăbit în jos pe scări și a strigat către Rose și Tony:

– Loreda a fugit. Iau camioneta. Mai e benzină în rezervor?

– Puțină! a țipat Tony. Dar nu poți pleca pe vremea asta.

– Trebuie.

Din coșul cu nimicuri pe care îl țineau în bucătărie, Elsa a pescuit cheile de mult nefolosite și a ieșit din nou în furtuna năprasnică de praf. Și-a tras bandana peste gură și nas și și-a mijit ochii ca să-i protejeze.

Vântul făcea vârtejuri în fața ei. Electricitatea statică îi ridica părul. A văzut flame albastre urcând de la sârma ghimpată din locul în care fusese înainte gardul.

Mergând pe pipăite prin furtuna de praf, a găsit frânghia pe care o agățaseră între casă și hambar.

S-a deplasat spre hambar de-a lungul sforii dure și a deschis ușile. Vântul a pătruns și a smuls șipcile, terifiind caii.

Bruno a evadat din boxa lui printr-o șipcă ruptă și a rămas pe culoar cu nările fremătând de frică, panicat. A pufăit către Elsa și a fugit în furtună.

Elsa a dat la o parte husa de pe camionetă; vântul i-a smuls pânza din mână și a făcut-o să zboare, umflată ca o pânză de corabie, prin hambar. Milo a gemut, terorizat, în boxa lui.

Elsa s-a urcat pe locul șoferului și a băgat cheia în contact, după care a răsucit-o cu putere. Greoi, motorul s-a trezit la viață. „Doamne, ajută-mă să fie suficientă benzină ca s-o găsesc.“

A ieșit cu mașina în furtună, cu mâinile strânse pe volan în timp ce vântul încerca s-o azvârle în șanț. Un lanț agățat de osie zornăia în urma ei, legând automobilul la pământ astfel încât să nu facă scurtcircuit.

În fața ei, pământul maroniu zbura într-o parte, iar farurile spintecau bezna. La capătul aleii auto, s-a gândit: „Încotro?“

În oraș.

Loreda nu s-ar fi dus niciodată în cealaltă direcție. Nu era nimic, cale de kilometri întregi, între locul acela și granița cu Oklahoma.

Elsa a făcut un efort să vireze. Vântul era în spatele ei acum, împingând-o înainte. S-a aplecat în față, încercând să vadă. Nu putea să înainteze cu mai mult de cincisprezece kilometri pe oră.

În oraș aprinseseră felinarele pe timpul furtunii. Ferestrele fuseseră acoperite cu scânduri, iar ușile, ferecate. Praful, nisipul și grămezile de ciulini-rusești zburau de-a lungul străzii.

Elsa a văzut-o pe Loreda stând în gară, ghemuită lângă ușa închisă, agățată de o valiză pe care furtuna încerca să i-o smulgă din mână.

A parcat și a ieșit din mașină. Halouri palide de lumină galbenă înconjurau becurile felinarelor, ca niște ace care străpungeau obscuritatea maro.

– Loreda! a strigat Elsa cu glas ascuțit.

– Mamă!

Elsa s-a aplecat în furtună; aceasta i-a smuls rochia, i-a zgâriat obrajii și a orbit-o. S-a poticnit pe treptele gării și a tras-o pe Loreda în brațele ei, ținând-o atât de strâns încât pentru o secundă nu a mai existat furtună, nici vânt sau nisip usturător, numai ele.

„Doamne, îți mulțumesc!“

– Trebuie să intrăm în clădirea gării, a spus ea.

– Ușa e închisă.

O fereastră a explodat lângă ele. Elsa i-a dat drumul Loredei și a înaintat până la fereastra aceea, s-a cățărat peste colții de sticlă spartă înfipți în pervaz și a simțit vârfurile ascuțite pătrunzându-i în piele.

Ajunsă înăuntru, a descuiat ușa principală și a tras-o pe Loreda înăuntru, apoi a trântit ușa.

Clădirea gării s-a zgâlțâit în jurul lor; încă o fereastră a explodat. Elsa a mers la țâșnitoare, a luat un pumn de apă călduță și i l-a dus Loredei, care a băut cu lăcomie.

Elsa s-a lăsat în jos, lângă fiica ei. Ochii o înțepau atât de rău încât abia putea să vadă.

– Îmi pare rău, Loreda.

– Voia să meargă în vest, nu-i așa?

Pereții clădirii gării s-au zdruncinat; părea că lumea se prăbușea.

– Da.

– De ce nu ai acceptat, pur și simplu?

Elsa a suspinat.

– Fratele tău nu are încălțăminte. Nu avem bani de benzină. Nu avem nici un ban. Bunicii tăi nu vor să plece. N-am văzut decât motive să rămânem pe loc.

– Am ajuns aici și nu am știut unde să mă duc. El nu a vrut să știu încotro a plecat.

– Știu.

Elsa a atins-o pe fiica ei pe spate.

Loreda s-a tras într-o parte, sustrăgându-se atingerii.

Elsa și-a retras mâna și a rămas nemișcată, știind că nu avea ce să spună ca să repare acea ruptură dintre ele. Rafe le abandonase pe amândouă, își abandonase copiii și responsabilitățile, iar Loreda continua să o învinovățească pe *ea.*

În acea noapte, după ce furtuna a încetat, Elsa s-a întors cu Loreda la fermă. A găsit apoi puterea de a mânca și de a-i hrăni pe copii, după care i-a băgat în pat. A făcut toate astea fără să plângă în fața nimănui. O simțea ca pe o mare victorie. În orele care au urmat plecării lui Rafe, durerea lui Rose s-a transformat într-o furie clocotitoare, care s-a manifestat în răbufniri în italiană. Disperarea Loredei o lăsase mută în timpul cinei, iar confuzia lui Ant era dureros de privit. Tony nu privea în ochi pe nimeni.

După ce a intrat în dormitorul ei, Elsa și-a dat seama, în sfârșit, că nu mai vorbise de mult timp și că nici măcar nu se deranjase să răspundă atunci când cineva îi vorbise. Durerea plecării lui Rafe continua să se extindă în interiorul ei, ocupând din ce în ce mai mult spațiu.

Nu mai bătea vântul, forțele naturii nu mai încercau să dărâme pereții. Nu era decât liniște. Mai scheuna câte un coiot și, din când în când, se auzea câte o insectă traversând podeaua, dar nimic altceva.

Elsa a mers până la scrinul de lângă fereastră. A deschis sertarul lui Rafe ca să se uite la singura cămașă pe care o lăsase. Asta era tot ce-i mai rămăsese de la el.

A ridicat-o. Era o cămașă albastru pal, cu capse metalice. O croise pentru el de Crăciun. Încă mai avea pe manșetă pata roșie-maronie de la sângele ei, de când se înțepase în timp ce cosea.

Elsa și-a înfășurat cămașa în jurul gâtului ca pe o eșarfă și a ieșit din casă, iar apoi a mers fără țintă prin noaptea luminată de stele. Poate că avea să meargă fără să se mai oprească vreodată... sau nu avea să își mai dea jos eșarfa până când într-o zi, bătrână și căruntă fiind, niște copii aveau să întrebe cine era femeia nebună care purta o cămașă pe post de eșarfă, iar ea

nu avea să-și mai amintească deloc cum începuse totul sau a cui era cămașa.

Pe când se apropia de cutia de scrisori, l-a văzut pe Bruno, calul lor, cu botul plin de pământ, mort, prins între crengile uscate ale unui copac ce căzuse. A doua zi trebuia să sape o groapă în pământul dur și uscat ca să-l îngroape. Încă o sarcină oribilă, încă o despărțire.

Cu un suspin, s-a întors în casă și s-a băgat în pat. Salteaua părea prea mare pentru ea, chiar dacă își întindea cât de mult putea mâinile și picioarele în lateral. Și-a încrucișat brațele pe piept ca și cum ar fi fost un cadavru spălat și pregătit pentru înmormântare și s-a uitat în sus la tavanul prăfuit.

Toți acei ani, toate acele rugăciuni, toate speranțele ei că într-o bună zi, în sfârșit, avea să fie iubită, că soțul ei avea să se întoarcă spre ea, să o vadă și să îi placă ceea ce vedea... totul se dusese.

Părinții ei avuseseră dreptate în legătură cu ea.

Capitolul 11

Loreda știa că nu-și putea învinovăți mama pentru faptul că tatăl ei îi abandonase, sau că, în orice caz, n-o putea învinovăți în întregime. Acesta era adevărul trist la care ajunsese după o noapte lungă de nesomn.

Tati îi părăsise. Odată ce înțelesese acest fapt, nu mai putuse să facă abstracție de el. Tati îi umpluse capul cu visuri și îi spusese că o iubea, dar în cele din urmă o abandonase.

Asta a făcut-o să se simtă complet lipsită de speranță pentru prima oară în viața ei.

Când s-a trezit a doua zi de dimineață și a văzut cerul albastru pe fereastra camerei ei, s-a îmbrăcat în aceleași haine murdare în care fugise de acasă și nici măcar nu s-a deranjat să se pieptene sau să se spele pe dinți. Ce sens avea? Nu mai putea să scape niciodată de la acea fermă, și, dacă asta era situația, ce mai conta cum arăta?

A găsit-o pe bunica Rose în bucătărie, pregătind un mic dejun alcătuit din cereale de grâu cu frișcă, ce bolborosea pe plită. Bunica arăta... încordată. Ăsta era cel mai potrivit cuvânt. Vorbea încontinuu singură în italiană, limbă pe care nu voise ca nepoții ei s-o învețe, fiindcă își dorea ca ei să fie americani.

Ant s-a târât în bucătărie, lovind cu piciorul mizeria care se adunase pe podea, iar Loreda i-a tras un scaun la masa acoperită cu mușama, pe care erau așezate, cu susul în jos, două boluri acoperite, și ele, de un strat de mizerie.

Loreda a întors bolurile cu gura în sus, le-a șters și s-a așezat la masă lângă fratele ei. În timp ce își mânca încet cerealele, care erau atât de insipide încât nici măcar frișca și untul nu le puteau face mai gustoase, umerii aduși în față îl făceau pe Ant să pară chiar mai mic decât era.

Bunicul a intrat în bucătărie încheindu-se la cataramele salopetei peticite.

– Miroase bine cafeaua, Rose, a spus el, iar apoi a ciufulit părul murdar al lui Ant.

Copilul a început să plângă, iar plânsul i s-a transformat apoi într-o tuse înecată. Loreda s-a întins și l-a apucat de mână. Și ei îi venea să plângă.

– Cum a putut să-i părăsească? a întrebat-o bunicul pe bunica, ce părea devastată.

– *Silenzio*[13], a șuierat ea. La ce sunt bune vorbele?

Bunicul a scos un oftat adânc; după ce a terminat de expirat, a început să tușească. Și-a pus o palmă pe piept, ca și cum praful de la furtuna anterioară s-ar fi adunat acolo.

Bunica Rose s-a întins după mătură și făraș. Loreda a gemut. Petrecuseră o zi întreagă făcând curat după furtuna din ziua trecută – bătând covoare, adunând mizeria strânsă la pervazurile ferestrelor, spălând toate obiectele din dulapuri și așezându-le la loc, cu susul în jos. După care măturaseră din nou.

S-a auzit o bătaie în ușă.

– Tati! a strigat Loreda, sărind în picioare.

A fugit la ușă, a deschis-o brusc.

Omul care stătea în prag era îmbrăcat în zdrențe și avea fața murdară.

Și-a dat jos șapca turtită, de băiat care distribuia ziare, și a început s-o răsucească în mâinile murdare.

Îi era *foame*. La fel ca tuturor vagabonzilor care se opreau la ei în drum spre „acolo“.

Asta era ceea ce-și dorea tatăl ei? Să flămânzească de unul singur, să bată la uși străine ca să cerșească mâncare? *Asta* era mai bine decât să rămână la fermă?

Bunica a venit lângă Loreda.

– Mi-e foame, coniță. Dacă aveți ceva merinde de-mpărțit, v-aș fi recunoscător. Aș fi fericit să vă fac niște trebi.

Cămașa vagabondului era atât de decolorată de mizerie și de transpirație, încât era imposibil să-ți dai seama care fusese culoarea ei inițială. Albastru, poate. Sau gri. Purta o salopetă încinsă cu o curea pe care el și-o strânsese tare în jurul mijlocului.

– Avem cereale, a spus bunicul. Și ai putea mătura prispa.

Erau obișnuiți cu vagabonzii care se opreau la ei în jurul prânzului, cerșind mâncare sau oferindu-se să muncească pentru o felie de pâine. În vremurile acelea grele, oamenii îi ajutau cum puteau pe cei mai puțin norocoși decât ei. Majoritatea vagabonzilor făceau o muncă sau două, după care plecau. Unul dintre ei desenase un simbol pe peretele hambarului. Un mesaj pentru alți hoinari. Aparent, semnificația lui era: „Opriți aici. Oameni buni“.

Bunicul l-a studiat pe cerșetor.

– De unde ești, fiule?

– Din Arkansas, dom’le.

– Și câți ani ai?

– Douăzeci și doi, dom’le.

– De când ești pe drumuri?

– De destul timp ca s-ajung unde mergeam dacă știam unde er’ asta.

– Ce îl determină pe un bărbat să plece pur și simplu? Poți să-mi spui? a întrebat bunicul.

Se uitau cu toții la vagabond, care părea să caute un răspuns.

– Ei bine, dom’le, cre’ că pleci atunci cân’ nu-ți mai suporți viața un’ ești.

– Și cum rămâne cu familia pe care ai abandonat-o? a întrebat bunica cu o voce aspră. Oare unui bărbat nu-i pasă de ceea ce se întâmplă cu soția și cu copiii lui?

– Dacă i-ar păsa, ar rămâne, zic, a spus el.

– Asta nu-i adevărat, l-a contrazis Loreda.

– Haide să-ți dăm cerealele, bine? a spus bunica. N-are rost să pierdem ziua vorbind.

– Loreda, a spus Ant trăgând-o de mânecă. S-a întâmplat ceva cu mami.

Loreda și-a dat la o parte de pe față părul încâlcit și s-a sprijinit de mătură, cu care muncise suficient de mult și de greu ca să transpire.

– Ce vrei să zici?

– Nu se trezește.

– Asta-i o prostie. Bunica a zis s-o lăsăm să doarmă.

Umerii lui Ant s-au lăsat.

– Am știut că n-o să mă crezi.

– Bine.

Loreda l-a urmat pe Ant în dormitorul părinților lor. Cămăruța era de obicei ordonată și curată, dar acum mizeria trona peste tot, chiar și pe pat. Iată un memento dur al faptului că tati îi abandonase; mama nici măcar nu se deranjase să mănture înainte să se culce. Iar ea era înnebunită după curățenie.

– Mamă?

Elsa stătea întinsă în patul dublu, așezată lângă marginea din dreapta, astfel încât în stânga ei rămăsese un spațiu mare, gol. Avea pe cap o basma murdară și o cămașă de noapte atât de veche încât avea găuri din loc în loc. O cămașă de lucru din batist albastru – a lui tati – era înfășurată în jurul gâtului mamei. Ea avea fața aproape la fel de albă ca cearșaful, cu pomeții ieșiți în afară.

Mama era întotdeauna palidă. Chiar și atunci când stătea în soarele de vară, se ardea și se cojea. Nu se bronza niciodată. Dar acum...

Loreda a i-a împuns, ușurel, umărul.

– Mamă, trezește-te!

Nimic.

– Du-te și adu-o pe bunica. O mulge pe Bella, i-a spus Loreda lui Ant.

Ea i-a împuns din nou brațul mamei, de data asta cu putere.

– Trezește-te, mamă. Asta nu e amuzant.

Loreda se uita la femeia care păruse întotdeauna invincibilă, neîndoplecată, lipsită de umor. Acum putea să vadă cât de delicată era mama ei,

cât de subțire și de palidă. Întinsă în pat, purtând cămașa tatei ca pe o eșarfă, părea fragilă.

Era înspăimântător.

– Trezește-te, mamă! Haide!

Bunica a intrat în cameră, cu o găleată goală în mână.

– Ce s-a întâmplat?

Ant era aproape, chiar în spatele ei.

– Mama nu se trezește.

Bunica a pus găleata jos. A luat, apoi, prosopul făcut din pânză de sac de ciment care acoperea ligheanul crăpat de porțelan de pe noptieră. Un praf fin a plutit spre podea. Ea a înmuiat o cârpă în apă și a stors excesul în lighean, după care a așezat cârpa pe fruntea mamei.

– Nu are febră, a spus bunica. Apoi: Elsa?

Mama nu a răspuns.

Bunica a adus un scaun în cameră și s-a așezat lângă pat. Mult timp nu a spus nimic, doar a stat acolo. Până la urmă, a suspinat.

– Și pe noi ne-a părăsit, Elsa. Nu numai pe tine. I-a părăsit pe toți oamenii pe care spunea că-i iubește. Nu o să-l iert niciodată pentru asta.

– Nu spune așa ceva, a zis Loreda.

– *Silenzio*, a certat-o bunica. O femeie poate muri de inimă frântă. Nu înrăutățiți lucrurile.

– E vina ei că el s-a dus. Mama nu a vrut să plece în California.

– Ai hotărât asta din vasta experiență pe care o ai cu bărbații și cu iubirea. Îți mulțumesc pentru geniul tău, Loreda. Sunt sigură că e o consolare pentru mama ta.

Bunica a tamponat fruntea Elsei cu pânza răcoroasă.

– Știu cât suferi acum, Elsa. Nu poți să nu mai iubești pe cineva oricât ți-ai dori, chiar dacă îți frânge inima. Înțeleg de ce nu vrei să te trezești. Doamne, cu viața pe care o avem, cine te-ar putea învinovăți? Dar fiica ta are nevoie de tine, mai ales acum. Este la fel de prostuță ca și tatăl ei. Și Ant mă îngrijorează, a zis bunica, iar apoi s-a apropiat de Elsa și i-a șoptit: Îți amintești de clipa în care ai ținut-o în brațe pentru prima oară pe Loreda și am plâns amândouă? Îți amintești de râsul fiului tău și de cât de tare te strânge atunci când te ia în brațe? Copiii tăi, Elsa. Adu-ți aminte... Loreda... Anthony...

Mama a inspirat puternic și neregulat, după care s-a ridicat ca și cum ar fi fost azvârlită din mare pe uscat, iar bunica a liniștit-o, a luat-o în brațe și a strâns-o.

Loreda nu auzise niciodată pe cineva să plângă așa. I s-a părut că mama avea să se rupă pur și simplu în două din cauza forței cu care plângea. După ce, în cele din urmă, a reușit să respire fără să plângă, s-a desprins din îmbrățișarea bunicii cu un aer devastat. Ăsta era cuvântul cel mai potrivit.

– Loreda, Ant, vă rog să ne lăsați singure, a spus bunica.

– Ce s-a întâmplat cu ea? a întrebat Loreda.

– Pasiunea are o latură întunecată. Dacă tatăl tău s-ar fi maturizat vreodată, ți-ar fi spus asta în loc să-ți umple capul cu baliverne.

– Pasiunea? Ce legătură are asta cu cele întâmplate?

– E prea tânără ca să înțeleagă, Rose, a spus Elsa.

Loredei nu-i plăcea să i se spună că era prea tânără ca să una sau alta.

– Ba nu sunt. Pasiunea e bună. Minunată. *Îmi doresc* pasiune.

Bunica a făcut un semn cu mâna, nerăbdătoare.

– Pasiunea este o furtună cu fulgere și tunete, care lovește și apoi dispare. Hrănește, e adevărat, dar te și înnecă. Pământul nostru te va salva și proteja. Asta e ceva ce tatăl tău nu a învățat niciodată. Fii mai înțeleaptă decât prostuțul, egoistul tău tată, *cara*.[14] Mărită-te cu un bărbat al pământului, unul de încredere și autentic. Unul care te va susține.

Căsnicia, din nou. Soluția bunicii pentru orice problemă. Ca și cum să te măriți bine ar fi garantat o viață bună.

– Dar dacă doar îmi iau un câine? Pare la fel de palpitant ca viața pe care ți-o dorești pentru mine.

– Fiul meu te-a răsfățat, Loreda, te-a lăsat să citești prea multe cărți romantice. Asta te va distruge.

– Cititul? Mă îndoiesc.

– Afară! a spus bunica, arătând spre ușă. Acum.

– Oricum nu vreau să stau aici, a spus Loreda. Haide, Ant.

– Bine, a spus bunica. E ziua de spălat rufe. Du-te și adu-ne apă.

Loreda ar fi trebuit să plece cu cinci minute mai devreme.

– Nu m-a iubit niciodată, a spus Elsa. De ce ar fi făcut-o?

– Of, *cara*..., a spus Rose trăgându-se mai aproape și întinzându-se ca să așeze o mână aspră, muncită, pe Elsa. Știi că am pierdut trei fiice. Trei.

Două care n-au apucat să respire și una care a respirat. Dar nu am vorbit niciodată cu adevărat despre asta, a continuat Rose răsuflând adânc. Pe fiecare mi-am permis să o jelesc pentru puțin timp. M-am convins pe mine însămi că Dumnezeu avea un plan pentru mine. M-am dus la biserică, am aprins lumânări și m-am rugat. Nu am fost niciodată atât de înfricoșată ca atunci când am fost însărcinată cu Raffaello. Era atât de *agitat* în burtă. Mi-am dat seama că nu mă puteam gândi la el decât ca fiind sănătos, așa că a început să-mi fie frică de speranța mea. Dacă vedeam o pisică neagră, izbucneam în plâns. Dacă vărsam ulei de măsline, mă duceam degrabă la biserică pentru a contracara ghinionul. N-am croșetat nici măcar o pereche de botoșei, n-am făcut nici o pătură, n-am cusut nici o ținută de botez. Se pare că ceea ce am făcut, totuși, a fost să mi-l imaginez. A devenit real pentru mine într-un fel în care fetele nu fuseseră. Atunci când, în sfârșit, s-a născut – atât de voinic, sănătos și insuportabil de frumos – am știut că Dumnezeu îmi iertase păcatele pe care le plătisem cu viața fiicelor mele. L-am iubit atât de mult încât... n-am putut să-l disciplinez, n-am putut să-i refuz nimic. Tony mi-a spus că-l răsfățam, dar m-am gândit: ce rău putea fi în asta? Era o stea căzătoare care mă orbea cu strălucirea ei. Îmi doream... atât de multe pentru el. Voiam să cunoască iubirea, prosperitatea și să fie american.

– Iar atunci am apărut eu.

Rose a rămas nemișcată pentru o clipă.

– Îmi amintesc fiecare detaliu al acelei zile. Era pregătit să plece la facultate. *Facultate*. Un Martinelli. Eram atât de mândră, încât le spusesem tuturor.

– Iar apoi – eu.

– Erai slabă ca o salcie. Păr neîngrijit. Arătai ca o tânără care nu știa să zâmbească. Și mi se părea că erai prea bătrână pentru el.

– Eram toate aceste lucruri.

– Mi-a luat luni bune ca să văd că erai o femeie mai capabilă de iubire și de devotament decât oricine altcineva. Erai cel mai bun lucru care i se întâmplase fiului meu. Este un prost pentru că nu a văzut asta.

– Ești drăguță s-o spui.

– Dar tu nu poți crede, a suspinat Rose. Mi-e teamă că răul pe care eu i l-am făcut lui Raffaello iubindu-l prea mult ți l-au făcut părinții tăi iubindu-te prea puțin.

– Au încercat să mă iubească. La fel cum a încercat și Rafe.

– Chiar au încercat?

– Am fost un copil bolnăvicios. Am avut febră pe când eram adolescentă și din cauza asta am fost mai firavă. Doctorii le-au spus părinților mei că aveam să mor de tânără și că inima mea era bolnavă.

– Iar tu i-ai crezut.

– Bineînțeles.

– Elsa, nu știu nimic despre tinerețea și boala ta, sau despre ce au făcut sau ți-au spus părinții tăi. Dar știu un lucru. Ai o inimă de leu. Să nu crezi pe nimeni care-ți spune altceva. Am văzut-o. Fiul meu e un prost.

– Ultimul lucru pe care mi l-a spus înainte să plece a fost: „Amintește-ți de mine, cel care eram atunci“. Am crezut că voia să fie romantic.

– Îmi imaginez că o să suferim cu toții mult timp, dar Loreda și Ant au nevoie de tine. Loreda trebuie să învețe că pământul ăsta e cel care o va salva, nu caraghiosul de taică-său.

– Vreau să meargă la facultate, Rose. Să fie curajoasă și să aibă aventuri.

– O fată? a râs Rose. Ant va face asta. Loreda o să se așeze la casa ei. O să vezi.

– Nu știu dacă vreau să se așeze la casa ei, Rose. Admir foarte mult focul ei interior. Chiar dacă eu sunt cea care se arde. Vreau doar... să fie fericită. Îmi frânge inima s-o văd la fel de nefericită precum era și tatăl ei.

– Te învinovățești pe tine, când cei vinovați sunt ei.

Rose s-a uitat la ea cu o privire plină de siguranță și a adăugat:

– Ține minte, *cara*, vremurile grele nu durează la nesfârșit. Pământul și familia durează.

Capitolul 12

În noiembrie i-a lovit prima furtună de iarnă dinspre nord, lăsând în urmă un strat subțire de zăpadă. Curat, sclipitor și alb, a curățat de praf paletele aspre ale morii de vânt, cotețul găinilor, țarcul vacilor și pământul însuși.

Zăpada era un semn bun. Însemna apă. Apa însemna recolte. Recoltele însemnau mâncare pe masă.

În acea zi deosebit de friguroasă, Elsa stătea la masa din bucătărie, modelând chifteluțe în palmele ei roz, înțepate și pline de răni. Degerăturile erau ceva obișnuit în acel anotimp și pe toată lumea din casă – din regiune – o ustura gâtul, avea mâncărimi și ochii roșii de la prea multe furtuni de praf.

Elsa a pus chiftelele de porc asezonate cu usturoi pe o hârtie de copt și le-a acoperit cu un prosop. Apoi s-a dus în camera de zi, unde Rose cârpea șosete, așezată lângă sobă.

Tony a intrat în casă, și-a scuturat zăpada de pe cizme și a trântit ușa în urma lui. Și-a făcut palmele căuș, după care a suflat în ele ca să și le încălzească. Avea obrajii roșii, aspriți de frig și bătuți de vânt, iar șuvițele părului îi înghețaseră.

– Moara nu merge, a spus el. Probabil că din cauza frigului.

S-a dus la sobă, lângă care era așezat butoiul cu rezerva de balegă uscată ce se împuțina cu fiecare zi care trecea. În acei ani secetoși și plini de praf, animalele din Marea Câmpie mureau, așa că pe acel teritoriu lipsit de copaci se pierdea sursa de combustibil despre care fermierii presupuseseră că nu avea să se termine niciodată. Tony a aruncat câteva bucăți în foc.

– Mai sunt câteva șipci rupte din cocină, a spus el. Aș face bine să merg să le aduc. O să avem nevoie de un foc puternic la noapte.

– Mă duc eu, a spus Elsa.

Și-a luat haina de iarnă și mănușile din cuierul de lângă ușă și a pășit afară, în lumea înghețată. Grămezi de ciulini-rusești strălucitoare, înghețate, se rostogoleau de-a lungul curții, fărâmițându-se la fiecare rotație.

Elsa a luat un topor din cutia de lemn.

Ajunsă la cocină, a studiat șipcile care mai rămăseseră, și-a ales locul, a ridicat toporul, l-a coborât, apoi a simțit cum bufnitura metalului peste lemn i-a reverberat prin umăr, a auzit trosnitura lemnului care se rupea.

I-a luat mai puțin de jumătate de oră ca să distrugă ce mai rămăsese din cocină și să transforme totul în lemne de foc.

Cerul era atât de cenușiu încât ar fi putut copleși pe oricine.

Elsa stătea cu Ant în căruță, în spate, înfofoliți în niște cuverturi. Loreda stătea singură, învelită în pături. Avea obrajii roz și aspriți din cauza frigului nefiresc. Devenise din ce în ce mai tăcută și mai distantă de când plecase Rafe. Elsa constatase cu surprindere că prefera furia gălăgioasă a fiicei ei, acestei depresii liniștite. Rose și Tony stăteau în față, iar Tony ținea hățurile. Cu toții erau îmbrăcați în zdrențele care puteau fi numite hainele lor de duminică.

Lonesome Tree era tăcut în această zi de noiembrie târziu. Tăcut precum un oraș aflat pe moarte. Zăpada acoperea totul.

Biserica catolică arăta părăsită. Jumătate din acoperiș fusese smuls cu o lună în urmă, iar clopotnița fusese distrusă. Încă un vânt bun și s-ar fi dus cu totul.

Tony a oprit căruța în față și a legat calul de un par. A cărat o găleată la pompă, a umplut-o și i-a dus-o lui Milo.

Elsa și-a pus o pălărie de fetru peste părul împletit și și-a strâns copiii lângă ea. Au urcat împreună treptele crăpate și au intrat în biserică. Câteva geamuri sparte fuseseră acoperite cu placaj, ceea ce făcea ca biserica să fie întunecată.

Nici în anii buni nu fuseseră mulți catolici în oraș, iar aceștia erau departe de a fi niște ani buni. Cu fiecare duminică ce trecea veneau tot mai puțini enoriași. Catolicii irlandezi își aveau propria biserică, în Dalhart, iar mexicanii mergeau la biserici care fuseseră construite cu sute de ani în urmă. Dar toate comunitățile pierdeau din membri. Fiecare biserică din oraș pățea asta. Cutiile poștale din Marea Câmpie se umpleau din ce în ce mai mult cu vederi și cu scrisori de la oameni din California, Oregon și Washington, care găsiseră de lucru și își încurajau rudele să-i urmeze.

Elsa a auzit oameni venind în spatele ei. Spre deosebire de vremurile de demult, femeile nu se adunau ca să flecărească despre rețete, iar bărbații nu stăteau împreună ca să dezbată starea vremii. Până și copiii erau tăcuți. Tusea acoperea scârțâitul stranelor de lemn.

La momentul stabilit, părintele Michael s-a așezat în fața altarului. S-a uitat la grupul de enoriași care se împuțina tot mai mult.

– Suntem testați, a spus el, arătând la fel de obosit pe cât se simțea și Elsa, la fel de obosit ca toți ceilalți. Haideți să ne rugăm ca această zăpadă să însemne că vine ploaia. Că vin recoltele.

– Dumnezeu nu e de ajutor, a mormăit Loreda.

Rose a lovit-o pe Loreda cu cotul.

– „Testați“ nu înseamnă „uitați“, a spus părintele Michael privind-o pe Loreda prin ochelarii lui mici și rotunzi. Haideți să ne rugăm.

Elsa și-a plecat capul. „Doamne, ajută!“, s-a gândit ea, dar nu era sigură că asta reprezenta o rugăciune propriu-zisă. Mai mult o implorare disperată.

S-au rugat, au cântat, s-au rugat din nou, după care s-au așezat la rând pentru comuniune.

După ce s-a terminat slujba, cei din familia Martinelli s-au uitat la prietenii și vecinii care le rămăseseră. Nu se priveau în ochi unii pe alții decât fugar. Fiecare dintre ei își amintea de mâncarea și de camaraderia care obișnuiau să le binecuvânteze duminicile.

Afară, familia Carrio stătea lângă pompa înghețată.

Domnul Carrio a plecat de lângă ai lui și s-a îndreptat spre ei cu fața lipsită de expresie. Nimeni nu voia să afișeze prea multe emoții în acele zile, de teamă ca puțin să nu devină instantaneu prea mult.

– Tony, a spus el, dându-și părul la o parte de pe fața înroșită de frig.

Era un bărbat vânjos, zbârcit, cu maxilare masive și cu nas subțire.

Papa și-a dat jos pălăria și a strâns mâna prietenului său.

– Unde e familia Cirillo?

– Ray a primit o scrisoare de la sora lui din Los Angeles, a spus domnul Carrio cu un puternic accent italienesc. Se pare că a dat de bine, și-a găsit o slujbă bună. Ray, Andrea și copiii fac aranjamente ca s-o apuce și ei într-acolo. Spun că n-au nici un motiv să rămână aici.

A urmat o clipă de tăcere.

– Aș vrea ca și noi să fi plecat deja, a spus domnul Carrio. Acum nu mai avem bani de benzină. Ai auzit ceva de la băiatul tău? A găsit de lucru?

– Nu încă, a răspuns Tony cu fermitate.

Nici unul dintre ei nu spusese adevărul despre plecarea lui Rafe. Ideea că slăbiciunea și trădarea lui ar fi putut deveni publice era mai mult decât puteau suporta.

– Păcat, a spus domnul Carrio. Se pare că sunteți blocați.

– Nu mi-aș părăsi niciodată pământul, a spus Tony.

Fața domnului Carrio s-a întunecat.

– Încă nu ți-ai dat seama, Tony? Pământul ăsta nu ne vrea aici. Și va fi și mai rău.

În fiecare zi din acea iarnă lungă și insuportabil de rece, Elsa s-a trezit cu un singur scop: să-și hrănească repede copiii. Zi de zi, supraviețuirea lor părea mai puțin sigură. Se trezea pe întuneric, singură, și se îmbrăca fără să vadă ce făcea. Pentru numele Domnului, oricum uitatul în oglindă nu aducea nimic bun.

Elsa avea întotdeauna buzele crăpate de la frig și din cauza faptului că și le mușca atunci când era îngrijorată. Și întotdeauna era îngrijorată. În legătură cu frigul, cu recolta, cu sănătatea copiilor. Asta era cea mai mare îngrijorare. Școala se închisese definitiv cu o săptămână în urmă – temperatura ajunsese la minus șase grade în clădirea școlii. Din cauză că rezervele de bălegar pentru foc se împuținau, încălzirea devenise un lux pe care nu și-l mai permitea nimeni. Drept care Elsa adăugase instruirea copiilor ei pe lista îndatoririlor pe care le avea. Pentru o femeie care nu absolvise liceul, această sarcină reprezenta un calvar, dar se achita de ea cu zel. Dacă era ceva ce-și dorea mai mult decât orice, era ca urmașii ei să beneficieze de oportunitățile pe care ți le oferă studiile înalte.

Aștepta până la căderea nopții, după ce spunea rugăciunile împreună cu copiii, ca să se prăbușească în patul ei pustiu și să-și permită să se gândească la Rafe, să-i fie dor și să sufere după el. Se gândea la cât de blând fusese întotdeauna și se întreba dacă îi era dor de ea, chiar și numai puțin. La urma urmei, aveau o istorie împreună, iar ea nu putea să nu-l iubească în continuare. În ciuda tuturor lucrurilor, a durerii, inimilor frânte și furiei pe care le lăsase în urmă, Elsei, atunci când închidea ochii seara, îi era dor să-l simtă lângă ea, îi era dor de sunetul respirației lui și de speranța că într-o bună zi avea s-o iubească. Gândea: „Mi-aș dori să-i fi spus că voiam să merg în California“, până când era cuprinsă de un somn capricios.

Îi mulțumea Domnului că avea ferma și pe copii, fiindcă erau unele zile în care tot ce-și dorea era să se ascundă undeva și să plângă. Sau poate să ajungă precum una dintre acele femei nebune care stăteau în pijama și papuci toată ziua, la fereastră, în așteptarea bărbatului care le părăsise. Pentru prima oară în viața ei, Elsa înțelesese durerea fizică a trădării. Ar fi făcut aproape orice ca să se ascundă de ea. Ar fi fugit. Ar fi băut. Ar fi luat laudanum...

Dar nu era „eu“. Era „noi“. Frumoșii ei copii se bazau pe ea, chiar dacă Loreda încă nu-și dădea seama de asta.

În acea zi de decembrie, Elsa s-a trezit târziu, s-a îmbrăcat cu toate hainele pe care le avea și și-a acoperit părul subțire și lipsit de luciu cu o bandană roșie și cu căciulița de lână pe care Rose i-o tricotase ca dar de Crăciun.

Și-a înfășurat cămașa lui Rafe în jurul gâtului ca pe o eșarfă și s-a dus în bucătărie, unde a pus la fiert cereale de grâu.

Aceea era ziua în care, *în sfârșit*, aveau să primească ajutor de la guvern. Era vestea cea mare care circula prin oraș. Cu o duminică în urmă, la biserică, toată lumea vorbise numai despre asta.

S-a încălțat cu bocancii de iarnă și s-a dus afară, unde a apucat-o instantaneu tremuratul. Le-a aruncat un pumn de grăunțe găinilor și a verificat dacă aveau apă. În timpul înghețului avuseseră probleme cu puțul, care funcționase numai sporadic. Bine că atunci când ningea puteau să adune zăpadă și astfel aveau apă pentru animale și pentru ei înșiși. L-a văzut pe Tony tăind lemne lângă casă – plăci din hambar, rupte și transformate în surcele.

I-a făcut cu mâna lui Tony în timp ce se ducea spre hambar. În grajd, a legat o frânghie de căpăstrul lui Milo.

Bietul animal înfometat i-a aruncat o privire atât de tristă, încât Elsa a făcut o pauză și a spus:

– Știu, băiete. Cu toții ne simțim așa.

A scos calul scheletic în lumina strălucitoare a zilei. Abia îl înhămase la căruță, când Tony a apărut lângă ea.

Elsa i-a văzut fața roșie de frig, aburii respirației și obrajii subțiați din cauză că slăbise. Pentru un om cu două religii – Dumnezeu și pământul –, murea câte puțin în fiecare zi, fiind dezamăgit de amândouă. Petrecea zilnic minute bune uitându-se la ogoarele însămânțate cu grâu de iarnă, care acum erau acoperite de zăpadă, implorându-l pe Dumnezeu să lase grâul să crească.

– Această întâlnire va fi răspunsul, a spus ea.

– Sper, a răspuns Tony.

Sezonul rece fusese greu și pentru Loreda. Își pierduse tatăl, își pierduse și cea mai bună prietenă, iar acum se închisese școala. Faptul că lumea ei se redusese o făcea să fie bosumflată și deprimată.

Elsa a auzit ușa casei deschizându-se. S-au auzit pași pe treptele prispei. Loreda și Ant se duceau spre căruță, încotoșmănați în hainele care le mai

erau bune. Rose venea în spatele lor, ducând o cutie plină cu produse pe care avea să le vândă în oraș.

Elsa și copiii s-au urcat în căruță și s-au așezat în spate, de-a stânga și de-a dreapta cutiei cu mărfuri de vânzare.

Elsa l-a înfofolit pe Ant într-o cuvertură și l-a ținut strâns lângă ea. Loreda prefera să înghețe decât să li se alăture, așa că stătea vizavi de ei, tremurând.

Tony a scuturat hățurile, iar Milo a început să se târască. Bucățile de săpun clămpăneau în lădița lor. Elsa ținea o mână pe stiva de ouă, ca să nu se răstoarne.

– Știi, Loreda, dacă o să vii aici să te încălzești, îți promit că n-o să uit că ești în continuare furioasă.

– Foarte amuzant, a spus Loreda încrucișându-și brațele, în timp ce dinții îi clănțăneau.

– Te învinețești, i-a spus Elsa.

– Ba nu.

– Te cam roșești, totuși, a spus Ant rânjind.

– Nu vă uitați la mine, a răspuns Loreda.

– Ești chiar în fața noastră, i-a întors-o Elsa.

Loreda s-a uitat, cu subînțeles, în altă parte.

Ant a chicotit.

Loreda și-a dat ochii peste cap.

Elsa și-a întors privirea către câmp.

Acoperit pe zăpadă, peisajul arăta frumos. Nu erau multe locuințe pe drumul de la ferma Martinelli până în oraș, dar câteva dintre cele care existau fuseseră abandonate. Barăci, colibe, bordeie, case cu ferestre acoperite cu scânduri și cu pancarte pe care scria DE VÂNZARE și care fuseseră lipite peste anunțuri de executare silită.

Au trecut pe lângă proprietatea familiei Mull. Ultimul lucru pe care îl auzise Elsa despre ei era că Tom și Lorri plecaseră pe jos în California, la rudele lor. *Pe jos.* Cum putea cineva să fie atât de disperat? Iar Tom fusese avocat de meserie. Nu doar fermierii dădeau faliment în acele zile.

Atât de mulți oameni plecau.

„Haide să mergem în California“.

Elsa a făcut un efort ca să nu se mai gândească la asta, deși știa că ideea avea s-o bântuie după lăsarea întunericului.

Ajunși în oraș, Tony a oprit căruța și l-a legat pe Milo de un stâlp. Elsa a tras înspre ea cutia de lemn plină cu ouă, unt și săpun și a luat-o în brațe. În vitrinele puținelor magazine care rămăseseră deschise, se vedeau pancarte care anunțau sosirea în oraș a lui Hugh Bennett, om de știință din Corpul Civil de Conservare al președintelui Roosevelt. Într-o încercare de a-i pune din nou la treabă pe americani, FDR crease zeci de agenții, le dăduse oamenilor de lucru la documentarea recesiunii în texte și fotografii, precum și la construirea podurilor și repararea drumurilor. Bennett venise tocmai din Washington, D.C., ca să-i ajute, în sfârșit, pe fermieri.

În magazin, Elsa a fost șocată de rafturile goale. Chiar și așa, acolo se găsea o colecție ametitoare de culori și de arome. Cafea, parfumuri care probabil că nu fuseseră cumpărate vreme de ani și ani, o cutie cu mere. Ici-colo, pe rafturile pustii, erau tacâmuri, tipare de rochii, pălării de soare, pungi de orez și de zahăr, conserve de carne și lapte la cutie. Teancurile de materiale textile cu buline, dungi și carouri adunau praf, ca și teancurile de dantelă și de butoniere. Pânza de sac de cereale devenise singurul material folosit pentru haine.

Elsa s-a dus la tejgheaua cea mare, în spatele căreia stătea domnul Pavlov, cu un zâmbet obosit pe față și purtând o cămașă care cunoscuse și zile mai bune. Pe vremuri unul dintre cei mai bogați oameni din oraș, acum ținea cu dinții și cu ghearele de magazinul lui și toată lumea știa asta. După ce banca îi pusese sechestru pe casă, domnul Pavlov se mutase, împreună cu toată familia, în spațiul de deasupra magazinului.

– Voi, cei din familia Martinelli, ați venit în oraș pentru întrunire?

Elsa a așezat cutia pe tejghea.

– Am venit, a spus Tony. Tu?

– O să mă duc și eu. Sper sincer că cei din guvern pot să-i ajute pe oamenii de aici. Nu-mi place să-i văd pe localnici cum renunță și pleacă.

Tony a dat din cap în semn de aprobare și a spus:

– Cei mai mulți rămân, totuși.

– Fermierii sunt puternici.

– Am muncit prea mult și am făcut prea multe sacrificii ca să plecăm. Orice secetă are un sfârșit.

Domnul Pavlov a dat și el din cap în semn că era de acord, iar apoi s-a uitat la cutia pe care Elsa o pusese pe tejghea.

– Găinile încă mai fac ouă. Asta-i bine pentru voi.

– Iar aici e săpunul făcut de Elsa, a spus Rose. Cu aromă de lavandă. Soției tale îi place.

Copiii au venit lângă mama lor. Ea nu putea să nu-și amintească de vremurile în care ei alergau de jur împrejur prin magazin, extaziindu-se în fața bomboanelor și rugându-se să li se cumpere bunătăți.

Domnul Pavlov și-a împins mai sus pe nas ochelarii fără rame.

– Ce-ți trebuie?

– Cafea. Zahăr. Orez. Fasole. Poate și niște drojdie? Puțin ulei din cel bun, de măsline, dacă ai.

Domnul Pavlov a făcut niște calcule în minte. După ce a ieșit la socoteală, a apucat coșul care era atârnat de o funie lângă el. A luat o bucată de hârtie și a scris pe ea: *Zahăr. Cafea. Fasole. Orez.* Apoi a spus:

– Nu am ulei de măsline și nu vă iau nimic pentru drojdie.

A pus lista în coș și a tras de o pârghie care ducea la etaj, unde soția și fiica lui întocmeau bonurile.

Câteva clipe mai târziu, o fetiță bondoacă a apărut din camera din spate cărând un sac de zahăr, niște cafea, o pungă de orez și una de fasole.

Ant se uita lung la un borcan plin cu benzi de lemn dulce, așezat pe tejghea.

Elsa l-a atins pe cap pe fiul ei.

– Lemnul dulce e la promoție azi, a spus domnul Pavlov. Două benzi la preț de una. Aș putea să-l pun pe notă.

– Știi că nu vreau nici un fel de pomană, a spus Tony. Și n-am habar când am putea plăti.

– Înțeleg, a spus domnul Pavlov. Fac cinste. Luați două.

Acel gen de bunătate era ceea ce făcea ca viața să fie suportabilă prin părțile locului.

– Mulțumesc, domnule Pavlov, a spus Elsa.

Tony a depozitat cumpărăturile în spatele căruței și le-a acoperit cu o prelată. L-au lăsat pe Milo legat la stâlp și au mers pe trotuarul înghețat spre școala dezafectată, cu ușile și ferestrele acoperite cu scânduri, unde erau oprite și alte căruțe.

– Nu sunt mulți oameni aici, a spus Tony.

Rose l-a luat de mână.

– Am auzit că Emmett a primit o vedere de la rudele lui din Washington. Acolo sunt locuri de muncă la căile ferate.

– O să regrete, a spus Tony. Aceste locuri de muncă sunt niște fantezii. Trebuie să fie. Milioane de oameni sunt șomeri în ziua de azi. Haide să zicem că pleci la Portland sau la Seattle și că nu găsești de lucru. Atunci unde o să fii? Într-un loc străin, fără pământ și fără să ai unde munci.

Elsa îl ținea de mână pe Ant. Au urcat împreună treptele școlii. Înăuntru, băncile fuseseră mutate pe lângă pereți. Câteva dintre ferestrele fără geamuri erau acoperite cu bucăți de placaj. Cineva așezase un rând de scaune în fața unui ecran de proiecție portabil.

– O, frate! a strigat Ant. Un film!

Tony și-a condus familia la un rând de scaune din spate, unde s-au așezat alături de celelalte familii de italieni care mai rămăseseră în oraș.

Au mai intrat câțiva oameni, cu toții, tăcuți. Câțiva dintre cei mai în vârstă tușeau constant, ca un memento al furtunilor de praf ce devastaseră pământul în toamnă.

Ușa s-a închis și s-au stins luminile.

S-au auzit un vâjâit și un huruit; pe ecranul alb a apărut o imagine alb-negru: era o furtună care traversa o fermă. Grămezi de ciulini-ruși se rostogoleau pe lângă o casă cu ușile și ferestrele blocate cu scânduri.

Pe ecran stătea scris: *30% dintre fermierii din Marea Câmpie sunt amenințați cu executarea silită.*

Următoarea imagine înfățișa un spital al Crucii Roșii cu paturile pline și cu asistente în uniforme gri, ce aveau grijă de bebeluși care tușeau și de oameni bătrâni. *Pneumonia provocată de praf face ravagii.*

În următoarea imagine, fermierii aruncau lapte pe străzi, unde acesta dispărea instantaneu, înghițit de mizeria uscată.

Laptele se vinde la prețuri mai mici decât cel de producție...

Bărbați, femei și copii traversau ecranul cenușiu, trași la față, zdrențăroși și arătând ca niște fantome. O tabără din Hooverville. Mii de oameni care locuiau în cutii de carton, în automobile dezmembrate sau în colibe improvizate din containere și foi de metal. Oameni stând la coadă pentru supă...

Filmul s-a oprit. Luminile s-au aprins.

Elsa a auzit pași, tocuri de bocanci călcând ferm pe podeaua de lemn. Ca toată lumea, a întors și ea capul.

Au văzut un bărbat cu prestanță, îmbrăcat mai bine decât toți cei din oraș. El a dat ecranul improvizat la o parte, s-a dus la tablă, a luat o bucată de

cretă, a scris *Metode de cultivare* și a subliniat cuvintele.

S-a întors cu fața la mulțime.

– Numele meu este Hugh Bennett. Președintele Statelor Unite m-a desemnat la șefia Corpului Civil de Conservare. Am petrecut luni întregi vizitând fermele din Marea Câmpie. Oklahoma, Kansas, Texas. Trebuie să vă spun, oameni buni, că această vară a fost la fel de cumplită în Lonesome Tree ca și în toate locurile pe care le-am vizitat. Și cine știe cât va mai dura seceta? Am auzit că numai câțiva dintre voi s-au mai deranjat să planteze ceva anul ăsta.

– Crezi că nu știm?! a strigat cineva, tușind.

– Știți că nu a plouat, prietene. Am venit să vă spun că e vorba de mai mult de-atât. Ceea ce se întâmplă cu pământul vostru este un dezastru ecologic cumplit, poate că cel mai rău în istoria țării noastre. Așa că trebuie să vă schimbați felul de a face agricultură, pentru ca lucrurile să nu se înrăutățească.

– Spui că-i vina noastră? a întrebat Tony.

– Spun că ați contribuit, a răspuns Bennett. Oklahoma a pierdut aproape patru sute cincizeci de milioane de tone de pământ fertil. Adevărul este că voi, fermierii, trebuie să vă dați seama care a fost contribuția voastră, altfel pământul ăsta va muri.

Familia Carrington s-a ridicat și a plecat trântind ușa. Familia Renke i-a urmat.

– Și ce să facem? a întrebat Tony.

– Pământul e distrus de felul în care îl exploatați. Smulgeți ierburile care țineau pe loc stratul superficial de sol. Plugul a distrus preria. Atunci când a încetat să mai plouă și a venit vântul, nu a mai existat nimic care să țină pe loc pământul. Ăsta e un dezastru făcut de mâna omului, așa că trebuie să-l reparăm. Avem nevoie să aducem ierburile înapoi. Trebuie să implementăm niște metode de conservare a solului.

– Vremea și nenorociții de bancheri lacomi de pe Wall Street, care își închid băncile și ne iau banii, asta ne ruinează, a spus domnul Carrio.

– FDR vrea să vă plătească pe toți ca să nu plantați nimic anul viitor. Avem un plan de conservare. Trebuie să lăsați o parte din acest pământ să se odihnească, să plantați iarbă. Dar nu este suficient să facă asta numai unul sau doi dintre voi. Trebuie s-o faceți cu toții. Trebuie să protejați întreaga Mare Câmpie, nu doar terenul vostru.

– Asta-i tot? a întrebat domnul Pavlov ridicându-se, nervos. Le zici să nu planteze anul viitor? Să crească iarbă? De ce nu dai foc la ce-a rămas, mai bine? Fermierii au nevoie de ajutor.

– Lui FDR îi pasă de fermieri. Știe că ați fost uitați. Are un plan. Pentru început, va cumpăra șeptelul cu șaisprezece dolari pe cap de animal. Dacă este posibil, vom folosi bovinele ca să-i hrănim pe cei săraci. Dacă nu, dacă sunt pline de mizerie, ceea ce am văzut pe aici, vă plătim ca să le îngropați.

– Asta-i tot? a întrebat Tony. Ne-ai adus până aici ca să ne spui că dezastrul e vina noastră, că trebuie să plantăm iarbă – care nu înseamnă o recoltă aducătoare de bani – pe un teren care e prea uscat ca să crească ceva pe el – nu că ne-am permite să cumpărăm semințe – și, ooo, da, că ar trebui să ne omorâm ultimele animale pentru niște nenorociți de șaisprezece dolari.

– Există un plan de ajutor. Vrem să vă plătim ca să nu plantați recolte. Poate chiar vom convinge băncile să vă scutească de plata ratelor.

– Nu avem nevoie de acte caritabile! a strigat cineva. Avem nevoie de ajutor. Vrem apă. Ce rost are să ne păstrăm casele dacă pământul nu ne e de nici un folos?

– Suntem fermieri. Vrem să ne cultivăm recoltele. Vrem să ne întreținem.

– Destul, a spus Tony împingându-și scaunul în spate și ridicându-se. Haideți! Plecăm.

Elsa s-a uitat în spate și a văzut dezamăgirea de pe fața lui Bennett în timp ce mai multe familii plecau din sală, urmând familia Martinelli.

Capitolul 13

Elsa stătea în ninsoare. Sunetele lumii înconjurătoare erau amortizate de fulgii de nea. Vălul care se așternuse era strălucitor de alb și foarte frumos; Elsa s-a minunat că se mai putea bucura de frumusețea naturii. În timp ce a pornit spre pivniță, a auzit-o pe Bella mugind încet și dureros. Biata vacă suferea de foame și de sete, la fel ca toată lumea. Tremurând de frig, Elsa s-

a uitat la rafturile goale. Pe ele ar fi trebuit să se afle cutii pline cu ceapă și cartofi, borcane cu fructe și legume; în loc de toate astea, rafturile erau goale.

Iar acum... veștile de la expertul guvernamental.

Elsa s-a gândit la pionierii care veniseră în Marea Câmpie, precum Rose și Tony, ca la niște oameni invincibili, neabătuți. Oameni care veniseră în acea țară vastă și necunoscută fără nimic altceva decât un vis și care îmblânziseră pământul prin curaj, hotărâre și muncă.

Dar, aparent, nu înțeleseseră pământul. Sau, chiar mai rău, îl folosiseră greșit.

S-a gândit la sarcinile zilnice, îndeplinite în ultima săptămână într-un frig mușcător, și la faptul că seara, la cină, urma să aibă de mâncare doar o felie de pâine, câțiva dintre cartofii din anotimpul anterior și ceva șuncă afumată. Prea puțin ca să le umple stomacurile. Iar apoi urma ora de culcare, când fiecare avea să meargă în camera lui răcoroasă și întunecată, nedorind să irosească bani sau combustibil prețios pentru ceva atât de costisitor precum lumina. Drept pentru care aveau să se târască în paturile lor, care păreau la fel de grunjoase indiferent de cât de des schimbau așternuturile, și să încerce să adoarmă.

Elsa a luat trei cartofi scofâlciți din cutie, încercând să nu observe cât de puțini rămăseseră, și s-a întors în mijlocul ninsorii.

– Mamă?

Ea s-a întors.

Loreda era îmbrăcată cu mai multe straturi de haine care nu i se potriveau; încălțase două perechi de ciorapi până la genunchi, ceea ce cu siguranță că îi sporea disconfortul de a purta o pereche de pantofi care îi rămăseseră mici. În ultimele câteva luni, Loreda își lăsase părul să crească, așa că acum îi ajungea până aproape de umeri. Un breton inegal îi atârna peste nas și îi acoperea în permanență ochii. Spunea că nu mai conta cum arăta, fiindcă nu mai avea prieteni.

Chiar și așa, frumusețea ei era remarcabilă. Nici o tunsoare proastă sau haină ieftină nu puteau să i-o diminueze. Moștenise de la tatăl ei tenul măsliniu, osatura elegantă și părul negru, bogat. De la Elsa moștenise ochii, dar de un albastru mai intens. Aproape violet. Într-o bună zi, bărbații aveau să se oprească locului văzând-o pe stradă.

Obrajii Loredei erau de un roz aprins; fulgii i se topeau pe genele închise la culoare și pe buzele pline.

– Vreau să vorbesc cu tine.

– Bine.

Loreda a deschis drumul spre prispă și s-a așezat în leagăn.

Elsa s-a așezat lângă ea.

– M-am gândit, a spus Loreda.

– O, nu, a șoptit Elsa.

– M-am purtat urât cu tine de când tati... știi, a plecat.

Elsa era șocată de această recunoaștere. Singurul lucru pe care a putut să-l spună a fost:

– Știu cât de mult te-a rănit.

– Nu se mai întoarce, nu-i așa?

Elsa își dorea să atingă părul fiicei ei, să i-l dea la o parte de pe frunte în felul acela intim în care o putea face cu ani în urmă, pe când corpul Loredei părea ca o extensie a corpului ei și pe când se gândea că inima curajoasă a fiicei ei cu siguranță că îi întărea propria inimă.

– Nu cred. Nu.

– Eu i-am dat ideea.

– O, iubito. Nu-ți asuma responsabilitatea pentru acțiunile lui. Este adult. A făcut ce a vrut.

Loreda a tăcut o bună bucată de timp înainte să apună:

– Omul acela de la guvern spune că pământul ăsta e distrus.

– Presupun că asta e părerea lui.

– Nu e greu să crezi ce spune.

– Nu.

– Ar trebui să mă angajez, a spus Loreda. Să câștig niște bani... să ajut și eu.

– Sunt mândră de tine că te gândești la asta, Loreda, dar jumătate din țară nu are de lucru. Nu există locuri de muncă. Noi, fermierii, suntem dintre cei norocoși. Încă avem ce mânca.

– Nu suntem norocoși, a spus Loreda.

– La primăvară, când o să plouă...

– Trebuie să plecăm.

– Loreda, iubito, aș face orice pentru tine...

– Dar nu asta, i-a tăiat-o Loreda. Nu ai pleca. Îmi spui „nu“ exact așa cum i-ai spus lui tati.

Elsa a oftat din greu și s-a ridicat în picioare.

– O să-ți spun ceea ce ar fi trebuit să am curajul să-i spun tatălui tău: iubesc acest pământ. Iubesc această familie. Aici este *acasă*. Vreau ca tu să crești aici știind că ăsta e locul tău, viitorul tău.

– Dar e pe moarte, mamă. Și o să ne omoare și pe noi.

– De unde știi că în California e mai bine? Nu-mi vinde prostia aia cu laptele și mierea. Ai văzut jurnalul de știri zilele trecute. Jumătate din țară e șomeră. Cantinele săracilor nu fac față cererilor. Cel puțin aici avem niște mâncare, apă și un acoperiș deasupra capului. Nu prea am șanse să mă angajez la căile ferate dacă sunt o mamă singură. Iar bunicii tăi...

– Nu o să plece niciodată, a spus Loreda.

Elsa și-a scos cămașa lui Rafe din jurul gâtului.

– Aș vrea să iei tu asta. Este destul de veche și de uzată, dar a fost făcută cu dragoste.

Loreda a apucat cămașa lui Rafe cu grijă, ca și cum ar fi fost țesută din visuri, și și-a înfășurat-o în jurul gâtului.

– Încă simt mirosul briantinei lui.

– Da.

Ochii Loredei s-au umplut de lacrimi.

– Îmi pare rău, Loreda.

Loreda a oftat adânc, atingând cămașa din jurul gâtului ca și cum ar fi avut puteri magice.

– O să ajungem să ne pară mult mai rău de-atât. Ai să vezi.

În cele din urmă, lunga iarnă s-a terminat.

În prima săptămână din martie, soarele a devenit un prieten luminos și strălucitor care le-a ridicat moralul și le-a redat speranța. Zilele senine veneau una după alta.

În acea zi, pe când Elsa stătea la masa din bucătărie, pregătind o tranșă de brânză *ricotta* cremoasă, s-a gândit: „Numai puțină ploaie“, și a putut din nou să simtă încredere. Asta era scăparea. Își putea deja imagina altceva decât dezastrul de până atunci: grâul crescând înalt. Un câmp auriu care se întindea până la orizont, sub un nesfârșit cer senin.

Rose a apărut în bucătărie, fixându-și basmaua cu agrafe.

– *Ricotta?* Ce surpriză!

– Nu în fiecare zi împlinește o fetiță treisprezece ani. M-am gândit să o răsfăț. Parcă simt ploaia venind. Tu nu?

Rose a dat din cap, răsucindu-și părul la ceafă.

Elsa a dus un ibric de cafea în camera de zi, împreună cu mai multe cești. A umplut pe rând cănuțele pestrițe cu infuzia aburindă.

– O, Els, ești o mană cerească, a spus Tony luând o gură de cafea.

Elsa a zâmbit.

– E doar cafea.

Tony a apucat scripca și a început să cânte.

Ant a sărit în sus și a spus:

– Dansează cu mine, Lolo.

Loreda și-a dat ochii peste cap – din lipsă de chef –, după care a sărit în picioare și a început o variantă nebunească a charlestonului, complet în afara ritmului.

Toată lumea a râs.

Elsa nu-și amintea când fusese ultima oară casa umplută de râsetele copiilor ei. Era un dar de la Dumnezeu, la fel ca vremea bună.

Lucrurile avea să se schimbe în bine; putea simți asta. Un nou an. O nouă primăvară.

Avea să fie soare – dar nu prea mult – și ploaie – dar nu prea puțină –, iar plantele fragede aveau să crească înalte. Tulpinile aurii de grâu aveau să se ridice și să se întindă către soare.

– Dansează cu mine, a spus Rose așezându-se în fața Elsei, care râdea.

– N-am mai dansat de... nu mai știu când.

– Nici unul dintre noi n-a mai dansat.

Rose și-a așezat mâna stângă pe partea de jos a spatelui Elsei și i-a apucat mâna dreaptă, după care a tras-o aproape.

– A fost o iarnă lungă, a spus Rose.

– Nu la fel de lungă precum vara.

Rose a zâmbit.

– *Si*. Ai dreptate.

Lângă ele, Ant și Loreda se învârteau, dansau și râdeau.

Elsa a fost surprinsă de sentimentul confortabil pe care-l avea dansând cu soacra ei. Se simțea aproape grațioasă. Întotdeauna se simțise

neîndemânatică în brațele lui Rafe. Acum se mișca ușor și-și permitea să fredoneze în ritmul muzicii.

– Te gândești la fiul meu. Îți văd tristețea.

– Da.

– Dacă se întoarce, o să-l bat cu o lopată, a spus Rose. Este prea prost ca să fie fiul meu. Și prea nemilos.

– Auziți asta? a întrebat Ant.

Tony s-a oprit din cântat. Elsa a auzit zgomotul picăturilor de ploaie pe acoperiș.

Ant a alergat până la ușa din față și a deschis-o.

Au fugit cu toții pe prispă. Deasupra lor plutea un nor cenușiu, de culoarea cărbunelui, iar altul își făcea loc pe cer.

Picăturile de ploaie cădeau blând peste casă și făceau pete în formă de stea pe pământul uscat.

Ploaia.

Stropi mari împroșcau treptele pline de mizerie. Cădeau tot mai multe picături. Răpăitul s-a transformat în vuiet. O ploaie torențială.

Au fugit în curte cu toții și și-au ridicat fețele către ploaia răcoroasă și dulce.

S-au udat, iar apoi ploaia i-a făcut fleașcă și a transformat pământul în mocirlă.

– Suntem salvați, Rosalba, a spus Tony.

Elsa i-a îmbrățișat pe copii și i-a ținut strâns. Apa le curgea pe fețe și li se scurgea pe spate în șiroaie răcoroase.

– Suntem salvați!

În seara aceea s-au răsfățat la cină, au mâncat *fettuccine* de casă cu bucățele de *pancetta* rumenită și cu un sos bogat și cremos. Apoi, în timp ce Tony cânta la scripcă în camera de zi pe fondul ploii zgomotoase care lovea acoperișul, Elsa a adus *cassata* de *ricotta*. Glazura aurie, acoperită cu piersici conservate lucioase, avea înfiptă în ea o lumânare aprinsă.

Rose a scotocit în punguța de catifea de la gât și a scos bănuțul american pe care-l purtase mai mult de trei decenii. Elsa știa fiecare cuvințel al poveștii acelui bănuț, legenda familiei. Tony îl găsise pe străzile Siciliei și îl luase ca să i-l arate lui Rose. Căzuseră de acord că reprezenta un semn. Speranța viitorului lor. Era talismanul familiei.

Acel bănuț făcea turul în fiecare dimineață de 1 ianuarie, când, rând pe rând, fiecare membru al familiei îl ținea în mână și spunea cu voce tare care îi erau speranțele pentru noul an. Îl trecuseră de la unul la altul pe când însămânțau ogoarele, precum și la zilele lor de naștere. Pe spatele monedei, arcuiți de o parte și de alta, erau ștanțați niște snopi de grâu. Tony considera că asta era o mică minune ce înfățișa destinul familiei Martinelli.

Rose i-a dat moneda Loredei, care a studiat-o cu o privire solemnă.

– Pune-ți o dorință, *cara*.

– Nu mai cred în ea, a spus Loreda dându-i moneda înapoi bunicii ei. Nu ne-a ținut familia împreună.

Rose avea un aer șocat; au trecut câteva secunde până să se adune și să reușească să zâmbească din nou.

Muzica lui Tony s-a oprit.

Loreda se uita la Elsa cu ochii plini de lacrimi.

– Mi-a promis să mă învețe să conduc atunci când aveam să împlinesc treisprezece ani.

– Ah..., a spus Elsa, simțind durerea fiicei ei. O să te învăț eu.

– Nu-i același lucru, a spus Loreda.

Brusc, s-a lăsat un moment de tăcere neplăcută. Apoi Rose a spus:

– O să crezi din nou. Și chiar dacă nu crezi, moneda are putere.

– Îi iau eu dorința, a spus Ant. Dă-mi bănuțul!

Până și Loreda a râs și și-a șters ochii de lacrimi.

Tony a început „Mulți ani trăiască!“ la scripcă și toată lumea a cântat.

În zilele care au urmat minunatei ploi torențiale, Elsa s-a trezit dimineața devreme, plină de speranță, și s-a dus afară. A tras adânc aer în piept, s-a bucurat de mirosul fertil de pământ ud și a îngenuncheat în grădină, ca să îngrijească legumele. Le-a încurajat să crească, la fel cum își încuraja copiii: cu o mână grijulie și cu o voce blândă. Pământul părea viu din nou, nu pârjolit și uscat; ici-colo se întrezăreau vârfuri fragile și verzi care răsăreau din mizerie, căutând soarele.

În acea dimineață l-a văzut pe Tony stând la marginea lanului însămânțat cu grâu de iarnă. Fără pălărie de soare pe cap – fiindcă soarele era călduț și blând, ca un prieten vechi –, a trecut pe lângă cotețul găinilor și le-a auzit cotcodăcind. Bătrânul cocoș mergea țanțoș pe lângă gardul de sârmă,

încercând s-o gonească pe Elsa de lângă pui. Moara de vânt bocănea în briză, scoțând apa la suprafață.

Elsa a mers până la marginea ogorului și s-a oprit.

– Uită-te la el, a spus Tony cu o voce aspră.

Verde.

Rânduri proaspete, care se întindeau până la orizont în linii drepte.

Asta reprezenta esența speranței la fermă. Culoarea viitorului. Acum verde și delicat, dar, cu ajutorul soarelui și al ploii, grâul avea să devină la fel de robust ca și familia, la fel de puternic precum pământul însuși, și avea să se transforme într-o mare de valuri aurii, care avea să-i susțină pe toți.

Cel puțin aveau să fie cereale pentru animale. După patru ani de secetă, chiar și atât era o binecuvântare.

Elsa l-a lăsat pe Tony la altarul pământului său și s-a dus acasă. A îngenuncheat sub fereastra bucătăriei, în fața peticului ei special de pământ.

Firele de aster erau verzi.

– Hei, tu, am știut că te întorci.

Capitolul 14

În ziua în care s-a întâmplat, Elsa și-a spus că nu însemna nimic. Cu toții au făcut la fel.

S-a trezit devreme, simțindu-se neliniștită. Dormise prost și nu știa de ce. S-a ridicat din pat și s-a stropit cu apă pe față, după care, brusc, și-a dat seama ce era în neregulă: îi era cald.

Și-a împletit părul și l-a acoperit cu o basma, după care s-a dus în bucătărie, unde a găsit-o pe Rose stând la fereastră.

Elsa știa că se gândeau amândouă la același lucru: deja se făcuse cald. Și nu era nici măcar ora șapte dimineața.

– Ce înseamnă o zi călduroasă? a spus Elsa alăturându-i-se soacrei ei lângă fereastră.

– Altădată îmi plăceau zilele calde, a spus Rose.

Elsa a clătinat din cap.

S-au uitat amândouă la soarele auriu, orbitor.

Opt zile întregi cu temperaturi de treizeci și șapte de grade. La mijloc de martie.

Și-au reluat eforturile de a economisi: energie, apă, mâncare, kerosen. Și-au acoperit ferestrele și au cărat apă cu găleata, pe care au turnat-o cu moderație peste verdețuri, viță-de-vie și în jgheaburile animalelor. Însă nu era suficientă; noile culturi au început să se ofilească în fierbințeala implacabilă. Până în ziua a patra, grâul murise. Cât vedeai cu ochii, nu mai era nici o pată de verde. Elsa a urmărit cum starea de spirit a socrului ei se deteriora constant. Încă se trezea dimineața, bea o cană de cafea neagră și citea ziarul. Umerii îi cădeau numai după ce deschidea ușa. În fiecare zi, imaginea pământului său îl deprima. În unele zile petrecea ore întregi la marginea lanului de grâu mort, uitându-se la el. Apoi se întorcea acasă mirosind a transpirație și disperare și stătea în camera de zi fără să spună nimic. Rose făcea tot ce putea ca să-i ridice moralul, dar nimeni nu prea mai era optimist.

Totuși, chiar dacă recoltele mureau, câmpul se usca și pielea lor era arsă, viața își continua cursul.

În ziua aceea, Elsa și Rose aveau de spălat rufe. În acea căldură orbitoare și care-ți dădea dureri de cap. Elsa voia să-i lase pe copii pur și simplu să poarte rufe murdare și să spună „Cui îi pasă?“ Toată lumea era murdară zilele astea, dar ce fel de mamă ar fi însemnat că era și ce fel de lecție le-ar fi dat? Dacă ar fi venit în vizită unul dintre puținii vecini care le rămăseseră și i-ar fi văzut pe copii îmbrăcați în haine murdare?

Așa că a spălat căzile, le-a umplut cu apă și a petrecut mai multe ore epuizante de transpirat și de spălat prosoape, așternuturi și haine. Mai întâi, bineînțeles, fiecare articol trebuia scos afară și scuturat. Cisterna de apă se golise din cauza căldurii nefirești, așa că toată apa de care avea nevoie trebuia scoasă din fântână și dusă în casă cu ajutorul găleților. Din fericire, Loreda era bună la scosul apei din fântână, iar în ultima vreme era prea obosită și lipsită de chef ca să se mai plângă.

Trecuse bine de prânz și erau patruzeci de grade atunci când Elsa a terminat de spălat rufele. Cearșafurile erau prinse de frânghii cu cârlige și

fluturau în adierea vântului; Elsa abia își mai putea ține capul și o dureau toate încheieturile. Iar totul fusese o risipă, fiindcă praful avea să se ridice sau să se umfle de nicăieri și să se așeze pe toate lucrurile proaspăt spălate.

S-a întors în bucătăria întunecată și sufocantă și a început să facă pâine amestecând apa în care fierseseră cartofii cu o seară înainte, un cartof fiert, zahăr, drojdie și făină. La ora două, Loreda a intrat în bucătărie.

– Bun, a spus Elsa acoperind amestecul de pâine cu un prosop de bucătărie. Ai venit la timp ca să mă ajuți să aduc rufele înăuntru.

– Ce bucurie! a spus Loreda urmându-și mama.

În prima zi de primăvară – încă o zi toridă – mama a hotărât că era momentul să facă săpun. *Săpun*. Loreda era prea obosită ca să se plângă – și, oricum, nu ar fi folosit la nimic. Mama și bunica erau femei războinice. Dacă își puneau ceva în minte, nu puteau fi oprite.

Loreda și-a urmat mama în hambar.

Împreună, au rostogolit un cazan mare și negru pe pământul dur din curte și l-au așezat pe suport. Mama a îngenuncheat lângă oala pusă pe pirostrii și a făcut focul.

După ce flăcările s-au întețit și au început să se ridice, mama a spus:

– Poți să începi să scoți apă.

Loreda nu a spus nimic, ci a luat două găleți și a plecat cu ele. S-a întors și le-a văzut pe bunica și pe mama uitându-se la foc.

– Ar fi trebuit să montăm țevi pentru irigații în vremurile bune, a spus bunica.

– Știi ce se spune despre a te uita în urmă, a fost răspunsul mamei.

– În schimb, am mai cumpărat niște pământ, o camionetă nouă și o batoză. Nu-i de mirare că ne love ște Dumnezeu. Niște proști!

– Trăncăniți în continuare. Mă descurc singură cu toată apa, a spus Loreda.

Bunica a lovit-o ușor peste ceafă.

– *Basta*[15]! Du-te.

Atunci când a terminat de cărat apa, pe Loreda o dureau gâtul și genunchii, iar nenorocita de căldură îi dădea dureri de cap. Și-a scos bandana de la gât și și-a șters obrajii cu ea.

După ce a început să fiarbă apa, bunica a ras grăsime în vas și apoi a turnat cu grijă soda caustică. Aerul fierbinte și umed a devenit, brusc, toxic.

Mama a tușit și și-a acoperit nasul și gura.

Durerea de cap a Loredei s-a intensificat. Devenise greu să privești albastrul orizontului fără să clipești. Se uita, în schimb, la câmpul de cartofi morți; platforma goală a morii de vânt i-a amintit de tatăl ei, emoție pe care și-a înăbușit-o imediat. Se săturase să-i mai ducă dorul. „Ducă-se învârtindu-se“, s-a gândit ea (sau a încercat).

Mama stătea lângă vas, amestecând cu un băț lung și ascuțit combinația de grăsime, leșie și apă, până când a adus-o la consistența potrivită.

Făceau săpun ca să-l vândă. Ca și cum săpunul i-ar fi salvat, ca și cum le-ar fi adus suficienți bani ca să se hrănească toată iarna viitoare.

Mama a turnat săpunul în mulaje de lemn, în timp ce bunica arunca nisip peste foc ca să-l stingă.

– Loreda, ajută-mă să duc tăvile astea în pivniță, a spus mama.

Bunica și-a șters mâinile de șorț și s-a dus în casă.

Loreda știa că, în momentul în care cazanul avea să se răcească, trebuia să-l rostogolească înapoi în hambar; acest gând o făcea să vrea să urle de frustrare. În schimb, a luat o tavă de săpun și a urmat-o pe mama ei în pivnița întunecată și relativ răcoroasă.

Rafturi goale.

După ani în șir fără recoltă de grâu sau o grădină mai de Doamne-ajută, trăiseră din proviziile anilor mai buni, dar și acestea se epuizau cu repeziciune.

Ea și mama au schimbat o privire, dar nici una dintre ele nu a spus nimic. Nu le aducea nici o ușurare să sublinieze lipsa proviziilor de mâncare.

Loreda a urmat-o pe mama înapoi în căldură. Tocmai voia să ceară un pahar de apă, când a auzit un sunet ciudat. S-a oprit și a ascultat.

– Ai auzit?

Venea din hambar.

Mama s-a dus la hambar și a deschis ușa de lemn, care a scos un trosnet asurzitor.

Loreda a intrat în spatele ei.

Milo era căzut pe-o parte, iar burta subțiată i se ridica și se lăsa în timp ce încerca să respire. Din nări îi curgea un mucus tulbure, care se scurgea pe jos într-o baltă.

Bunicul îngenunchease lângă cal și îl mângâia pe gâtul umed.

– Ce-i cu el? a întrebat Loreda.

– A căzut, a spus bunicul. Îl scoteam din boxa lui ca să-l duc la adăpat.

– Du-te în casă, Loreda, a spus mama.

A tras un scăunel pentru muls, s-a așezat lângă bunicul și i-a pus o mână pe umăr.

– Trebuie să-l împușc, Elsa. Suferă. Bietul băiat ne-a dat tot ce-a avut.

Loreda se uita la Milo gândindu-se: „Nu“. Cea mai mare parte a amintirilor ei plăcute îl includeau pe Milo...

Și-a amintit de vremea la care tati o învățase să călărească pe acea mârțoagă bătrână. „O să aibă grijă de tine, Lolo, ai încredere în el. Să nu-ți fie frică.“

Apoi și l-a amintit pe tati săltând-o în șa și pe mami întrebând: „Nu e încă prea mică?“ Și pe tati zâmbind și răspunzând: „Nu Lolo a mea. Ea poate să facă orice.“

Prima oară când Loreda își învinsese teama, o făcuse cocoțată în spinarea lui Milo. „Am reușit, tati!“

Fusese una dintre cele mai fericite zile din viața ei. Trecuse de la mers la trap într-o singură zi, iar tati fusese atât de mândru!

Ani buni după aceea, Milo fusese cel mai bun prieten al ei de la fermă. O urmărea peste tot precum un animal de companie, ronțăind-o de umăr și împingând-o cu botul ca să primească morcovi.

Iar acum căzuse din picioare.

– Nu stați așa, faceți ceva, a spus Loreda cu ochii plini de lacrimi.

– Am dat greș în toate, a spus bunicul.

– Nu ai dat, a spus mama. Pământul a dat greș.

– Omul de la guvern a spus că am făcut-o cu mâinile noastre, din lăcomie și din nepricepere. Dacă sunt un fermier prost, atunci nu mai sunt nimic, Elsa.

Milo a tremurat, a șuierat, a scos un geamăt disperat de durere și a zvârlit din picioarele din față.

Loreda s-a dus cu pas greoi la bancul de lucru și a luat pistolul Colt al bunicului ei. A verificat încărcătorul, l-a închis cu o pocnitură și s-a întors la Milo, care a șuierat și a pufnit la atingerea ei.

În timp ce-i mângâia gâtul umed, i-a văzut durerea din ochi și mucusul tulbure din nări.

– Te iubesc, băiete, a spus ea, orbită de lacrimile care îi tulburau imaginea preaiubitului animal. Ne-ai dat tot ce-ai avut. Ar fi trebuit să petrec mai

mult timp cu tine. Îmi pare rău.

– Loreda, nu, a spus bunicul. Asta n-o să...

Loreda a pus țeava pistolului pe capul calului și a apăsat pe trăgaci. Glonțul a făcut un zgomot puternic.

Sângele a împroșcat fața Loredei.

Apoi, liniște.

Obrajii Loredei erau scăldați în lacrimi. Le-a șters cu un gest grăbit. Lacrimi inutile.

– Guvernul o să ne dea șaisprezece dolari pe el. Viu sau mort, a spus ea.

– Șaisprezece dolari, a repetat bunicul. Pentru Milo al nostru.

Loreda știa la ce se gândeau adulții. Urma ca ei să aibă șaisprezece dolari, dar nici un mijloc de transport. Și nici recolte. Și nici mâncare.

– Cât va mai dura până când o să începem să cădeam în genunchi și n-o să mai fim capabili să ne ridicăm? Cât?

A aruncat pistolul și a ieșit în fugă din hambar. S-ar fi dus spre aleea auto și ar fi alergat fără oprire până în California, dar, înainte să ajungă în dreptul casei, a simțit vântul întețindu-se. S-a uitat în fața ei și a văzut: furtună de praf, venind dinspre nord.

Venind cu viteză.

În acea săptămână, vântul a devenit un monstru care urla și sfâșia totul în calea lui, zguduia casa, zgâlțâia ferestrele și zdruncina ușile. Avea o viteză de mai mult de șaizeci de kilometri pe oră, zi de zi, fără pauză, era un asalt nesfârșit și înfricoșător. Praful ploua din tavan constant. Cu toții îl inhalau, îl scuipau și tușeau. Păsările erau dezorientate de praf și se izbeau de pereți și de stâlpii de telefon. Trenurile se opreau pe șine; mormanele de nisip se mișcau pe pământul plat ca niște valuri.

Se trezeau și descopereau contururile din praf ale corpurilor lor trasate pe cearșafuri. Își ungeau nările cu vaselină și își acopereau fețele cu bandane. Atunci când erau obligați, adulții ieșeau în urgie, orbiți de praf, ținându-se de frânghia pe care o agățaseră de la casă până la hambar. Găinile înnebuniseră de panică și inspirau praf zi de zi, iar copiii stăteau în casă, purtând măști de gaze. Ant ura să-și țină masca pe față – spunea că îi provoca dureri de cap –, deși praful îl deranja mai mult decât pe ceilalți.

Elsa era îngrijorată din cauza lui, stătea în pat cu el, străduindu-se să-i citească ceva cu vocea ei aspră. Singurul lucru care-l calma erau poveștile.

Acum, în a cincea zi de furtună, era la ea în pat, acoperit până peste cap, cu masca pe față, în timp ce Elsa mătura pe jos. Mizeria aluneca prin crăpăturile grinzilor și cădea peste tot.

S-a auzit o bufnitură, aproape amortizată de urletul furtunii.

Ant își scăpase cartea cu poze pe podea.

Elsa a pus mătura deoparte și s-a dus lângă el.

– Ant, puișor...

– Mamă... a spus el tușind violent.

Nu tușise niciodată atât de tare; Elsei i s-a părut că aveau să-i pocnească coastele.

Elsa și-a dat jos bandana și i-a scos lui Ant masca de pe față. Mizeria i se adunase în colțurile ochilor și-i făcuse crustă la nări.

El a clipit.

– Mamă? Tu ești?

– Eu sunt, iubitule.

L-a ridicat, a turnat apă într-un pahar și i-a dat să bea. Putea să vadă cât de dureros era să înghită. Respirația lui, chiar și fără mască, era un șuierat îngrozitor, extenuat.

Vântul zgâlțâia ferestrele, zbiera prin crăpăturile lemnului.

– Mă doare burta.

– Știu, iubitule.

Nisipul. Era în ei toți, în lacrimi, în nări, pe limbă, le zgâria gâtlejurile, se acumula în stomacuri până când li se făcea greață. Cu toții aveau permanent o durere de stomac chinuitoare.

Dar Ant se simțea cel mai rău. Tusea lui era brutală și nu putea mânca. În ultima vreme spunea că îl dureau ochii de la lumină.

– Mai bea. O să-ți pun niște prosoape fierbinți cu terebentină pe piept.

Ant a sorbit apa precum un pui de pasăre. După ce a terminat, a căzut înapoi pe spate, șuierând.

Elsa s-a urcat în pat lângă fiul ei și l-a luat în brațe, șoptind rugăciuni.

Ant era înfricoșător de nemișcat.

Elsa a scos puțină vaselină dintr-o cutie metalică și a întins-o pe nările înfundate de mizerie ale lui Ant, după care i-a pus masca de gaze înapoi pe față. El a clipit spre ea, plângând; la colțurile ochilor înroșiți i se formase noroi.

– Nu plânge, iubitule. Furtuna se va opri în curând și o să te ducem la doctor. O să te facă bine.

A șuierat prin mască.

– Bi...iine, a spus.

Elsa îl ținea strâns, sperând că Ant nu-i vedea lacrimile.

Nouă zile, iar furtuna încă nu se oprise. Vântul izbea pereții și zgâria ușa.

Elsa s-a trezit și a văzut că era în continuare furtună. L-a verificat pe Ant, care dormea lângă ea. În ultimele patru zile nu fusese suficient de puternic ca să se ridice din pat. Nici măcar nu se mai juca cu soldații lui și nu voia să i se citească. Doar stătea întins, cu masca pe față, șuierând.

Acea respirație epuizată era primul lucru pe care îl căuta Elsa în fiecare dimineață după ce se trezea și în fiecare seară în care îl lua lângă ea.

I-a auzit respirația și a rostit iute o rugăciune către Fecioara Maria, după care s-a dat jos din pat. Și-a tras bandana scorțoasă în jos, pe gât, și a coborât pe stratul subțire de nisip care se adunase pe podea în timpul nopții. S-a dus la spălător ca să-și curețe fața și a lăsat urme de pași pe jos.

Reflexia ei în oglindă a făcut-o să se oprească locului, așa cum se întâmpla deseori în acele zile.

– Doamne! a exclamat ea.

Fața îi arăta precum pământul deșertului în timpul verii – maronie, crăpată, brăzdată. Buzele și dinții îi erau maro din cauza mizeriei. Praful i se adunase în colțurile ochilor și pe gene. S-a curățat, s-a șters și s-a spălat pe dinți.

Ajunsă în camera de zi, s-a încălțat cu bocancii care erau așezați lângă ușă și a făcut o pauză ca să se uite la clanța care zdrăngănea. Pereții se clătinau sub forța impresionantă a vântului. Elsa și-a ridicat bandana peste nas și gură, și-a pus mănușile și s-a folosit de toată forța pe care o avea ca să deschidă ușa.

Vântul a împins-o înapoi. S-a sprijinit de ușă mijindu-și ochii în praful care zbura în jurul ei.

După ce a găsit frânghia pe care o agățaseră între casă și hambar, s-a târât prin curte, punând o mână lângă cealaltă, croindu-și încetișor drum. În sfârșit, a ajuns la hambar. Acolo a legat o coardă de căpăstrul Bellei și a condus bietul animal, care se împleticea, afară din staul și până pe culoarul

central al hambarului. Pereții au zăngănit și au tremurat; praful a căzut de sus.

Punând găleata lângă ea, Elsa s-a așezat pe scaunul pentru muls, și-a scos mănușile și le-a băgat în buzunarul șorțului. Și-a dat jos bandana și s-a întins după ugerul uscat și plin de cruste al vacii. Hambarul se zgâlțâia în jurul lor; vântul fluiera printre crăpături, răbufnea prin spațiile dintre scânduri.

Mâinile Elsei erau atât de crăpate și de asprite încât mulsul îi provoca la fel de multă durere ca și Bellei. A apucat țâța. Vaca a mugit, îndurerată.

– Îmi pare rău, fetițo, a spus Elsa. Știu că te doare, dar băiatul meu are nevoie de lapte. Este... bolnav.

Laptele maro ieșea ca un mâl și împroșca pereții găleții.

– Haide, dragă, a spus Elsa încercând din nou.

Și din nou. Și din nou.

Nu a ieșit nimic altceva decât lapte mâlos.

Elsa și-a închis ochii plini de nisip și s-a sprijinit cu capul de burta suptă a Bellei. Coada animalului a pocnit-o peste față și a înțepat-o în obraz.

Nu și-a dat seama cât a stat acolo, jelind laptele pe care îl pierduse, întrebându-se cum avea să-și hrănească copiii fără lapte, unt sau brânză, jelind acel animal bun, care respira praf toată ziua și care nu avea să mai trăiască mult. Cealaltă vacă nu mai dădea lapte de luni întregi și era într-o stare chiar mai proastă decât Bella.

Cu un suspin epuizat, Elsa și-a pus înapoi mănușile, și-a ridicat bandana și a dus-o pe Bella înapoi în staul.

Până să ajungă înapoi în casă, fruntea Elsei era zgâriată și abia dacă vedea. Vântul îi răzuise pielea.

– Elsa? Ești bine?

Era Tony. A venit în spatele ei și a înconjurat-o cu brațul lui puternic. Ea și-a tras bandana în jos, ca să vorbească.

– Nu mai avem lapte.

Tăcerea lui Tony îți frângea inima.

– Deci, vindem vacile guvernului. Șaisprezece dolari bucata, nu-i așa?

Elsa a încercat să-și șteargă nisipul de la ochi.

– Mai avem săpun și câteva ouă de vânzare.

– Să mulțumim Domnului pentru micile minuni.

– Daaa, a spus Elsa, gândindu-se la rafturile goale ale pivniței.

Capitolul 15

Liniște.

Fără vânt care să zgâlțâie ferestrele. Fără mizerie căzând din tavan.

Elsa a deschis ochii cu acea precauție pe care și-o perfecționaseră cu toții. A tras în jos bandana acoperită cu o crustă de noroi întărit și și-a șters mizeria de la ochi. I-a luat câteva clipe ca să vadă limpede. S-a ridicat, iar mizeria a căzut pe jos.

Primul lucru pe care l-a făcut a fost să-l verifice pe Ant, după care l-a trezit în timp ce dădea jos masca de pe fața lui cea mică și osoasă.

– Hei, băiețaș. S-a terminat furtuna.

Ant a deschis ochii. Elsa a observat efortul pe care l-a făcut. Nu mai exista un alb al ochilor, ci doar roșu furios.

– Nu pot... respira.

Pleoapele murdare, albăstrii de la vene, s-au închis.

„E mai rău.“

– Ant? Iubitule, nu te culca, bine?

El a încercat să-și ude buzele, să-și dreagă vocea.

– Mă simt... rău, mami.

Elsa i-a dat la o parte părul umed de pe frunte și a simțit ce fierbinte era.

Febră.

Asta era ceva nou.

Elsa avea o frică înrădăcinată de febră, remanentă din tinerețe, o amintire a propriei boli.

A scos acoperitoarea carafei de lângă pat și a turnat apă în chiuveta de faianță. Apoi a udat o cârpă, a stors excesul de apă și așezat-o pe fruntea lui Ant. Apa se scurgea de-o parte și de alta a feței lui.

Elsa a turnat puțină apă într-un pahar și l-a ajutat să ia două aspirine.

– Prefă-te că e limonada bunicii. Dulce-acrișoară.

I-a dat o linguriță de zahăr înmuiat cu terebentină. Era singurul remediu pe care-l știa pentru praful pe care el îl inhalase, chiar cu masca pe față.

Ant a băut puțin și a înghițit zahărul, apoi a închis ochii și s-a cufundat în pernă.

Elsa tocmai răsuflase ușurată, când deodată Ant s-a ridicat în capul oaselor și și-a arcuit trupul, cuprins de convulsii, cu degetele curbate ca niște gheare și cu ochii roșii, dați pe spate.

Elsa nu se mai simțise niciodată atât de neajutorată. Nu putea face nimic; stătea acolo, urmărind cum convulsiile îi zdruncinau băiețelul. Secundele păreau să țină o veșnicie.

Când s-a terminat, l-a luat în brațe și l-a ținut strâns, agitată și speriată, ca să-l aline.

– Ajută-mă, mami, a spus el cu o voce pierdută. Sunt fierbinte.

Avea nevoie de ajutor. *Acum.*

Nu-i păsa că nu avea bani. Era capabilă să cerșească, dacă era nevoie.

– O să te ajut, puiule.

L-a ridicat în brațe, cu pături cu tot, și l-a cărat prin casă. Ca din depărtare, și-a auzit familia țipând la ea. Nu se putea opri, nu-i păsa decât de Ant.

Până să-și dea seama că nu aveau cal, ea și ajunsese pe prispă. Nu era nici un animal care să tragă căruța. Aleea de acces se întindea în fața ei, dezolantă și goală.

Pământul, tare și plat pe alocuri, devenise arid din cauza vântului care mai și rupsese firele de sârmă ghimpată, făcându-le să semene cu niște șuvițe de păr, iar pe multe dintre ele le smulsese și le azvârlise care încotro. Pe toate clădirile din gospodărie erau bucăți de sârmă ghimpată în care se prinseseră vălătuci de ciulini-rusești, acoperiți de valuri de nisip.

Elsa a văzut o roabă înțepenită în poziție verticală, pe jumătate îngropată în nisip.

Putea s-o facă? Să-l pună pe Ant în roabă și să-l împingă pe distanța de trei kilometri care îi despărțea de oraș?

Bineînțeles. Putea să-l ducă oricât de departe era nevoie.

Clătinându-se, a mers până acolo și l-a așezat în căușul ruginit, cu piciorușele fusiforme atârnate, desculțe, peste margine. I-a așezat capul cu atenție pe pătură.

– Ma... mi? a șuierat el. Lumina... mă doare.

– Închide ochii, iubitule. Culcă-te. Mergem la domnul doctor Rheinhart.

Elsa a apucat mânerele aspre de lemn și s-a îndreptat spre alee.

– Elsa!

A auzit-o pe Rose țipând în urma ei, dar nu s-a oprit, nu a ascultat. Era cuprinsă de impulsul imperios de *a merge*, de a căuta ajutor. Știa că era o nebunie, că-și ieșise întrucâtva din minți, dar ce altceva putea face?

– Elsa, lasă-ne să te ajutăm!

Elsa a continuat să meargă înainte. Roaba părea să-i opună rezistență. Simțea fiecare ridicătură de pe drum, fiecare brazdă, ca pe o lovitură în coloana vertebrală. A ajuns până la drumul principal.

Pustiu. Nisip adunat în dune. Șoproane acoperite de nisip; garduri căzute.

A intrat pe drum și a continuat să meargă, respirând greu.

Căldura o toropea. Transpirația îi întuneca vederea, îi curgea între sâni în șiroaie.

S-a lovit la degetul mare de un obiect îngropat în nisip și s-a împiedicat. Roaba i-a fost smulsă din mâini și a continuat să meargă. Ant s-a lovit cu capul de pământ.

– Îmi pare rău, puiule, a spus Elsa.

Nici măcar ea nu-și putea auzi cuvintele, atât de uscat îi era gâtul.

S-a uitat la palma stângă, plină de sânge, cu pielea tăiată. Sângele înnegrea mânerele roabei.

L-a așezat pe Ant înapoi în roabă și s-a luptat să meargă înainte; până să facă pasul următor, a simțit o mână pe umăr.

Era Tony, flancat de Rose și de Loreda.

– Ești gata să ne lași să te ajutăm acum?

– Nu trebuie să faci totul singură, a spus Rose.

– Da, mamă, a adăugat Loreda. Am strigat după tine. Ești surdă?

Elsa aproape că a izbucnit în plâns. Foarte încet, a lăsat roaba la pământ.

Tony a apucat mânerele, a ridicat roaba și a pornit. Loreda s-a dus lângă el și a apucat un mâner.

– Ai făcut aproape un kilometru și jumătate, a spus Rose aranjând cu blândețe părul umed de pe fruntea Elsei.

– Sunt doar...

– Mamă.

Rose a apucat mâinile Elsei, le-a ridicat și s-a uitat la palmele sfâșiate, însângerate.

Elsa s-a simțit întărită. Mama ei ar fi certat-o pentru prostia de a nu purta mănuși.

Încet, Rose a ridicat una dintre mâinile Elsei și i-a sărutat pielea plină de sânge.

– Cu asta îl făceam bine pe prostuțul meu de fiu.

– Ajută, a spus Elsa.

Era prima oară în viața ei când cineva îi săruta o rană ca să se facă bine.

– Haide! Soțul meu nu e atât de tânăr precum crede. În curând vine rândul meu să împing roaba.

Lonesome Tree era un oraș-fantomă.

Tony a împins roaba pe Strada Principală, dincolo de vitrinele astupate cu scânduri. Magazinul alimentar, care odinioară prosperase, fusese preluat de Crucea Roșie și transformat în spital.

Plopul de la care venea numele orașului dispăruse. Probabil că, înainte ca arborele să moară de sete, cineva îl tăiase și îl transformase în lemne de foc.

Au ajuns la spitalul improvizat, iar Tony l-a ridicat pe Ant, care a mormăit și a tușit.

Interiorul clădirii era umbros și întunecat. Ferestrele fuseseră acoperite cu scânduri, ca să nu permită vântului și prafului să pătrundă înăuntru. Asistentele Crucii Roșii purtau uniforme care cândva fuseseră albe și apretate, iar acum erau mototolite și cenușii. Un doctor se grăbea de la un pat la altul, zăbovind doar atât cât să facă o evaluare și să latre ordine către asistentele care îl urmau.

Tony l-a dus pe Ant în sală.

– Am aici un copil care are nevoie de ajutor.

O asistentă s-a apropiat. Arăta la fel de buimăcită și de trasă la față ca toți ceilalți.

– Cât de rău e? a întrebat ea.

– Rău.

Asistenta a suspinat.

– S-a eliberat un pat azi-dimineață.

Cu toții știau că asta însemna că cineva murise din cauza prafului.

Asistenta i-a aruncat Elsei o privire tristă.

– A fost rău. Haideți.

Elsa l-a urmat pe Tony într-o cameră plină de pacienți care șuierau și tușeau.

L-au așezat pe Ant într-un pătuț în spate, sub o fereastră de trei metri înălțime, placată cu lemn. Chiar și așa, pervazul era înfundat cu cârpe. La stânga, pe un pat, era un bătrân care se lupta să respire. Avea ochii acoperiți cu o mască.

Elsa a îngenuncheat lângă fiul ei.

Radia căldură. I-a atins fruntea fierbinte.

– Sunt aici, Ant. Cu toții suntem.

Loreda stătea la picioarele patului.

– O să jucăm dame. Te las să câștigi.

Ant a tușit mai tare.

Câteva clipe mai târziu, Rose a venit cu doctorul. Era agățată cu disperare de mâneca lui. Fără îndoială că îl smulsese și îl târâse pe bietul om până acolo. Cumva, Rose mai avea foc interior. Elsa nu putea să-și imagineze cum de îl ținea aprins în toată mizeria care cădea peste ei. Doctorul s-a aplecat să-i măsoare temperatura lui Ant.

A citit termometrul, l-a examinat pe Ant și a suspinat.

– Fiul dumneavoastră e grav bolnav, ceea ce sunt convins că știți. Are febră mare și suferă de o formă gravă de silicoză. Pneumonie provocată de praf. Praful din prerie e plin de siliciu. Se acumulează în plămâni și distruge săculeții de aer.

– Și ce înseamnă asta?

– Inspiră praf și îl înghite. Se umple cu el. Nu am cum să spun altfel, dar ați făcut bine că l-ați adus. Ăsta e locul din oraș în care e cel mai bine să fii în timpul unei furtuni de praf. O să avem grijă de el, vă promit.

Doctorul s-a uitat la paturile pline de pacienți care șuierau, tușeau, transpirau, mureau.

– Încercați să nu vă faceți griji.

– E pe moarte? a întrebat Elsa în șoaptă.

– Nu încă, a răspuns doctorul atingând-o pe umăr și strângându-i-l cu blândețe. Acum trebuie să plecați acasă. Lăsați-mă să-l ajut.

Elsa a îngenuncheat lângă pătuțul lui Ant. Și-a îngropat fața în gâtuțul lui și l-a gâdilat cu nasul.

– Sunt aici, băiatul mamei, i-a spus ea cu glas frânt. Te iubesc.

Rose a tras-o, blând, pe Elsa în picioare, iar aceasta din urmă a avut nevoie de toată voința ei ca să nu bocească, să nu urle sau să cedeze. Nu

avea idee de unde a găsit forța să se întoarcă și să-și privească soacra în ochi.

– Avem niște unt, a spus Rose cu o voce sobră. Putem să-i facem o prăjitură sau două și să i le aducem mâine, împreună cu niște jucării și haine.

– Nu pot pleca.

Doctorul a venit mai aproape.

– Toți pacienții de aici sunt fie bebeluși, fie copii, fie bătrâni. Fiecare are pe cineva care vrea să-i stea la căpătâiul patului. Nu avem loc pentru vizitatori. Duceți-vă acasă. Dormiți. Lăsați-ne să avem grijă de el. Cel puțin timp de o săptămână. Sau poate de două.

– Putem să îl vizităm, nu? a întrebat Loreda.

– Bineînțeles, a spus doctorul. Oricând vreți. Și mai sunt și alți copii cu care să se joace după ce începe să se simtă mai bine.

Elsa a spus:

– Dar dacă...

Doctorul a oprit-o.

– O să întrebați ceea ce întreabă toată lumea. Iată ce pot să vă spun: dacă vreți să-l salvați, scoteți-l din Texas. Duceți-l undeva unde să poată respira.

Rose și-a trecut un braț în jurul Elsei; a fost singurul lucru care a mai ținut-o în picioare.

– Haide, Elsa. Haide să mergem și să-i pregătim băiatului nostru niște bunătăți. I le aducem mâine.

Elsa stătea la marginea lanului de grâu mort. Cât se vedea cu ochii, era acoperit de mizerie maro, uscată, adunată în dune. Era aproape ora patru și soarele încă dogorea. Fierbinte și uscat. Moara se învârtea încet, trosnind, lucrând din greu.

Elsa voia să creadă că avea să vină ploaia și că semințele aveau să germineze, astfel ca acel pământ să prospere din nou, dar nu-și mai putea permite să spere, nu atunci când Ant era întins într-un pat de spital, tușindu-și mizeria din plămâni și arzând de febră.

Pneumonie de la praf.

Așa îi spuneau, dar în realitate boala survenise din cauza pierderii, a sărăciei și a greșelilor pe care le făcuseră oamenii.

A auzit pași în spatele ei; se apropiau cu zgomotul acela nou, de nisip dat la o parte, ca un fel de șoaptă, de parcă omului care pășea i-ar fi fost acum frică să nu deranjeze pământul care se întorsese împotriva lui.

Tony s-a oprit lângă ea. Rose s-a oprit de partea cealaltă.

– Moare aici, a spus Elsa.

Moare.

Nu era vorba numai despre Ant, ci și despre pământ, animale și plante. Despre tot. Soarele arsese totul, redusese totul la un praf pe care vântul îl împrăștiase. Astfel se pierduseră milioane de tone de sol.

– Trebuie să plecăm din Texas, a spus Elsa.

– Da, a spus Rose.

– Putem să vindem guvernului cele două vaci, a spus Tony. Asta o să ne ajute puțin. O să ne dea treizeci și doi de dolari pentru ele.

Elsa a inspirat adânc și dureros și s-a uitat la terenul maro și mort. Nu voia să plece în necunoscut, fără un loc de muncă și aproape fără nici un ban. Nici unul dintre ei nu voia să plece. Pentru ei, acel loc însemna *acasă.*

Moara le-a trosnit deasupra capetelor, iar paletele s-au învârtit încet.

S-au întors cu toții la fermă, ridicând praf în urma lor.

Capitolul 16

– M-am gândit că mâine aș putea s-o iau pe Loreda la vânat, a spus bunicul în seara aceea, la cină.

– E o idee bună, a fost de părere bunica, înmuind o bucățică de pâine în prețiosul lor ulei de măsline. Busola e în dulapul meu. Sertarul de sus.

– Ar trebui să curățăm hambarul, a spus mama. Vechiul cort de vânătoare al lui Rafe e pe undeva, pe acolo. Și soba pe lemne din bordei.

Loreda nu mai suporta să-i audă. Adulții trăncăneau despre nimicuri. Păreau să fi uitat că Ant era singur în spitalul ăla murdar. Sau credeau că ea era prea tânără ca să audă adevărul. Conversația lor stupidă îi făcea greață. Ultimul lucru pe care trebuia să-l facă era să curețe nenorocitul de hambar.

S-a ridicat în picioare, atât de brusc încât picioarele scaunului au zgâriat podeaua. A împins scaunul la o parte și l-a privit răsturnându-se.

– Moare, nu-i așa?

Mama s-a uitat la ea.

– Nu, Loreda, nu moare.

– Mă minți. Și să știi că nu spăl vasele.

A plecat în pripă din casă și a trântit ușa în urma ei.

Afară nu erau cai în padoc și nici găini în coteț. Nu le mai rămăseseră decât câteva găini slăbănoage, care erau prea obosite, înfierbântate și înfometate ca să mai cotcodăcească la trecerea ei, și două vaci ce abia se mai țineau pe picioare. În scurt timp, vacile aveau să le fie vândute oamenilor de la guvern, care aveau să le ia de la ei, lăsându-le toate țarcurile goale.

Loreda s-a urcat pe platforma morii și s-a așezat sub cerul nesfârșit, stropit cu stele, negru, al Marii Câmpii. Acolo, sus, ea se simțea – sau se simțise, la un moment dat – ca și cum ar fi făcut parte din cer. Fusese atât de multe lucruri pe când stătuse și visase acolo – balerină, cântăreață de operă, stea de cinema.

Visurile pe care tatăl ei o încurajase să le aibă, înainte să plece ca să-și urmeze propriile visuri.

Loreda și-a îndoit picioarele și și-a cuprins gleznele cu brațele. Putea să suporte ferma muribundă și pe adulții care o mințeau. Putea să suporte chiar și faptul că tatăl ei îi abandonase – o abandonase –, dar asta...

Ant. Frățiorul ei mai mic, care se ghemuia ca un gândac de cartof, își sugea degetul și fugea ca o marionetă, aruncându-și brațele și picioarele în toate părțile, care se uita în sus la ea seara, rugând-o: „Spune-mi o poveste“, și se agăța de fiecare cuvânt.

– Ant, a șoptit Loreda, realizând că era o rugăciune, prima pe care o rostea după ani întregi.

Moara a tremurat. Loreda s-a uitat în jos și a văzut-o pe mama ei urcând, zgâlțâind scândurile în timp ce înainta.

Mama s-a așezat lângă ea și și-a lăsat picioarele să-i atârne peste margine.

– Nu sunt un bebeluș, mamă. Poți să-mi spui adevărul.

Mama a tras aer adânc în piept și a expirat.

– Vorbeam despre cortul tatălui tău pentru că... plecăm din Texas imediat ce Ant se face bine. Mergem în California.

Loreda s-a întors.

– Ce?

– Am vorbit cu bunicul și cu bunica. Avem niște bani și camioneta merge. Așa că o să ne îndreptăm spre vest. Tony e încă puternic. O să găsească de lucru, poate la căile ferate. Eu aș putea să spăl rufe pentru oameni, sper. Am auzit că Pamela Shreyer a găsit de lucru într-un magazin de bijuterii. Imaginează-ți. Soțul ei, Gary, lucrează la o vie.

– Și Ant vine cu noi?

– Bineînțeles că vine. Imediat ce se face bine, plecăm.

– Sunt o mie cinci sute de kilometri până în California. Benzina costă cinci cenți litrul. Avem suficienți bani pentru asta?

– De unde știi astfel de lucruri?

– După ce a plecat tata, în loc să învăț istoria Texasului am studiat hărțile Californiei. M-am gândit să...

– Să fugi ca să-l găsești?

– Daaa! Se pare că-s proastă, dar nu chiar atât de proastă. California este un stat mare. Și nici măcar nu sunt sigură că tata s-a dus în vest.

– Nu, nu știm asta.

Loreda s-a sprijinit de mama ei, care i-a pus un braț în jurul umerilor.

Să plece. Era prima oară când Loreda se gândea la asta cu adevărat. Să își abandoneze căminul.

– Am vrut să crești pe pământul ăsta, a spus mama. Am vrut să îmbătrânesc aici, să am grijă de copiii copiilor tăi și să fiu îngropată aici. Am vrut să văd grâul crescând din nou.

– Știu, a răspuns Loreda, atinsă de o revelație: o parte din ea își dorea același lucru.

– Nu avem de ales, a spus mama. Nu mai avem de ales.

O săptămână mai târziu, cea mai mare parte a cotețului era încă îngropată în mizerie, ca și o latură a hambarului. Vacile fuseseră vândute și luate, iar cele unsprezece zile de furtună de praf transformaseră ferma într-o mare de valuri maronii. Să sapi ca să scoți toate lucrurile din mizerie presupunea prea multă muncă, mai ales acum, când erau pe picior de plecare. Bena cea mare a camionetei, cu pereți de lemn, fusese umplută cu lucrurile de care

credeau că aveau nevoie în noua lor viață – mica sobă pe lemne, butoaie cu bunuri și cu mâncare, cutii cu așternuturi, oale și tigăi, patru litri de kerosen, lanterne.

Elsa mergea, precum un beduin, în sus și în jos pe dune, dincolo de moara de vânt. În cele din urmă a găsit niște yucca sălbatică, ale cărei rădăcini fibroase ajunseseră să fie la vedere din pricina vântului și a eroziunii.

A apucat rădăcinile, le-a smuls și le-a pus într-o găleată de metal.

Odată întoarsă în casă, i-a văzut pe Loreda și pe Tony așezați la masa din bucătărie, cu niște hărți în față.

– Ce-i asta? a întrebat Rose, ieșind din bucătărie.

Conservase două găini pentru călătorie. Asta, împreună cu ultimele conserve de legume, o bucată de șuncă și niște ciulini conservați ar fi trebuit să le ajungă până în California.

– Yucca. Putem s-o fierbem și s-o mâncăm.

Loreda a făcut o mutră.

– Un nou minimum, mamă.

Afară a apărut o mașină. S-au uitat unii la alții.

Când fusese ultima oară când îi vizitase cineva?

Elsa s-a șters pe mâini cu un prosop de bucătărie făcut din pânză de sac, iar apoi l-a urmat pe Tony afară.

Automobilul a venit pe alee făcând curbe într-o parte și-n alta, ca să evite dunele de nisip și ghemele de sârmă ghimpată. Un praf galben-maroniu s-a ridicat de sub cauciucurile subțiri.

Tony a traversat prispa și s-a îndreptat spre automobilul care venea către ei.

Elsa a ridicat o mână ca să se ferească de lumina soarelui.

– Cine este? a întrebat Rose venind în spatele ei și ștergându-și mâinile umede de șorț.

Automobilul a intrat în curte și s-a oprit în fața lui Tony. Norul de praf s-a risipit încet, scoțând la iveală un Ford model Y, din 1933.

Ușa s-a deschis încet. Un bărbat s-a dat jos din mașină și și-a netezit hainele. Purta un costum negru și un pardesiu închis peste burta de om bine hrănit, iar pe cap avea o pălărie de fetru nou-nouță. Un tufiș de perciuni grizonanți îi închidea între paranteze fața roșie.

Domnul Gerald, singurul bancher care mai rămăsese în oraș.

Rose și Elsa au coborât în curtea maronie și s-au așezat lângă Tony.

– Morton, a spus Tony încruntându-se. Ai venit pentru întâlnirea de mâine? Am auzit că omul de la guvern vine iar în oraș.

– Da, vine. Dar nu pentru asta sunt aici.

Morton Gerald a închis cu grijă ușa mașinii, ca și cum ar fi fost o iubită care trebuia tratată cu tandrețe, și și-a dat jos pălăria.

– Doamnelor, a spus el, iar apoi a făcut o pauză și s-a uitat la Tony cu un aer încurcat. Poate că doamnele ar vrea să ne ofere puțin timp să vorbim între patru ochi.

Rose a răspuns cu fermitate:

– O să stăm.

– Cu ce te pot ajuta, Morton? a întrebat Tony.

– A venit scadența pentru cei o sută șaizeci de acri de pământ, a spus domnul Gerald și, spre cinstea lui, a părut întristat să aducă niște vești atât de proaste. Aș trece cu vederea dacă aș putea, dar... ei bine, oricât de grele ar fi vremurile pentru fermieri, există oameni la oraș care speculează pământul. Ești dator cu aproape patru sute de dolari.

– Luați batoza, a spus Tony. La naiba, luați tractorul.

– Nimeni nu are nevoie de echipament agricol zilele astea, Tony. Dar oamenilor bogați din est, proprietarilor băncii, li se pare că se mai pot scoate bani din teren. Dacă nu poți plăti, vă vor executa silit.

Nu s-a auzit nici un răspuns, doar șuieratul vântului, ca și cum și acesta ar fi fost dezgustat.

– Poți plăti ceva, Tony? Orice, ca să-i pot amâna?

Tony părea rușinat.

– Am mai mult pământ decât îmi trebuie, Morton. Dă-i drumul, ia-ți înapoi acrii ăia.

Domnul Gerald a scos o foiță de hârtie roz din buzunarul cămășii.

– Acesta este actul pentru executarea silită a celor o sută șaizeci de acri. Dacă nu-ți plătești întreaga datorie la termen, pe data de 16 aprilie vom scoate la licitație acea porțiune de pământ.

*

Pantofii Elsei se scufundau în nisip din când în când, dezechilibrând-o în timp ce mergea cu Tony spre oraș. De ambele părți ale drumului, ferme și mașini abandonate zăceau îngropate în mormane de praf; uneori singura

parte dintr-un șopron care se mai zărea era vârful acoperișului, ieșind dintr-o dună de nisip. Stâlpii de telefon căzuseră. Nu se auzea nici o pasăre.

În oraș domnea o liniște nelumească. Nu erau mașini pe stradă, nici cai tropăind ritmat. Clopoțelul școlii fusese smuls în timpul furtunii de unsprezece zile și încă nu fusese găsit. Fără îndoială că era îngropat undeva și că urma să apară odată ce o nouă furtună avea să remodeleze peisajul.

Cei doi s-au oprit în fața spitalului improvizat.

– Ne vedem în treizeci de minute?

Tony a dat din cap în semn de încuviințare. Și-a tras peste ochi pălăria peticită și s-a dus înspre școală, cu umerii deja lăsați din cauza înfrângerii, ca să ia parte la adunarea orașului. Nimeni nu avea mari așteptări de la vizita reprezentantului guvernului.

Elsa a intrat în spitalul întunecat și a avut nevoie de câteva secunde ca să-și adapteze ochii la obscuritatea încețoșată. Oamenii se înecau și tușeau; bebelușii plângeau. Asistentele obosite se plimbau de la un pat la altul.

Trecând pe lângă ei, Elsa le zâmbea pacienților cu măști pe fețe. Majoritatea erau ori foarte tineri, ori foarte bătrâni.

Ant stătea în picioare în pătuțul îngust, folosindu-se de o furculiță și de o lingură ca să mimeze o luptă cu sabia.

– Ia de-aici, frățioare, a spus el înfigând lingura în furculiță. Nu ești egalul lui Shadow!

Avea în continuare vocea aspră, iar masca era pregătită pe măsuța de lângă pat.

– Salutare! a spus Elsa, așezându-se pe marginea patului.

Ant arăta mult mai bine. În ultimele zece zile fusese letargic și rămăsese apatic chiar și atunci când cineva venea să-l vadă. Acum, în sfârșit, Elsa îl recunoștea pe băiatul ei. *Își revenise*. Ușurarea i-a fost atât de puternică și de bruscă încât a simțit cum i se umpleau ochii de lacrimi.

– Mami! a strigat Ant aruncându-se în brațele ei și strângând-o cu atâta putere încât aproape că au căzut din pat, iar lui și așa îi era greu să îi dea drumul Elsei. Mă joc de-a pirații, a spus el zâmbindu-i larg.

– Ai mai pierdut un dinte.

– Da! Și chiar l-am pierdut: asistenta Sally crede că l-am înghițit.

Elsa a ridicat coșul pe care-l adusese cu ea. Înăuntru era o sticlă de *orzata*, băutura dulce ca un sirop pe care o făceau în fiecare an din migdale cumpărate de la magazinul general. Asta era ultima lor sticlă prețioasă,

făcută cu ani în urmă și pe care o păstraseră pentru ocazii speciale. Elsa a adăugat o picătură din acea băutură într-o sticlă pe care a umplut-o cu lapte de la cutie. A scuturat-o până când a făcut bule, după care i-a dat-o lui Ant.

– Măiculiță, a spus el, savurând prima gură.

Elsa știa că Ant avea să încerce să o bea încet ca să dureze mai mult, dar și că n-avea să se poată abține.

– Și asta, a spus Elsa, scoțând un singur fursec acoperit cu o glazură dulce.

Ant a ronțăit prăjitura ca un șoricel, începând de la margini și ducându-se încet-încet spre centrul delicios.

– Se pare că un băiețel norocos are o mamă care-l iubește, a spus doctorul, oprindu-se lângă pat.

Elsa s-a ridicat în picioare.

– Astăzi arată mai bine, doctore.

– I s-a îmbunătățit starea; asistentele mi-au povestit că le-a dat de furcă, a spus doctorul Rheinhart ciufulindu-i părul lui Ant. Azi-noapte i-a scăzut febra în sfârșit, iar respirația i s-a îmbunătățit mult. Fără discuție că e pe calea cea bună. Vreau să-l mai supraveghez câteva zile, dar numai ca să fim siguri.

Elsa i-a oferit un fursec doctorului.

– Nu e mare lucru, știu.

Doctorul a luat fursecul și a zâmbit în timp ce mușca din el.

– Deci, Ant, ai vrea să mergi în curând acasă?

– Ba bine că nu, domnule doctor. Soldaților mei le e dor de mine.

– Cum ți s-ar părea să pleci marți?

– Daaa! a exclamat Ant, iar țipătul entuziast i-a fost acompaniat de un acces de tuse seacă.

Elsa a simțit cum i s-a strâns inima. Oare, de atunci încolo, așa avea să simtă ori de câte ori ar fi tușit Ant?

– Vă mulțumesc, doctore, a spus.

Doctorul i-a zâmbit, obosit.

– Ne vedem marți.

Elsa s-a așezat din nou lângă fiul ei, pe pat. Cartea lui preferată îi aștepta. *Povestea purcelușului Robinson*, de Beatrix Potter. Putea să asculte la nesfârșit povestea în care purcelușul evada cu ajutorul unei bărcuțe pe tărâmul pe care creștea Bong-Tree, și de fiecare dată îi plăcea la fel de mult

ca prima oară când îi fusese citită. Sau poate că îi plăcea obișnuința, ideea că povestea se termina la fel de fiecare dată.

Ant s-a cuibărit în brațele mamei, mâncând fursecul în timp ce ea îi citea. După ce a terminat, Elsa a închis cartea.

– Tre' să pleci? a întrebat el încruntându-se.

– Doctorul vrea să te mai țină câteva zile, doar ca să se asigure că ești bine, dar în curând vom pleca în aventura noastră.

– Spre California, a spus el.

– Spre California, a repetat Elsa îmbrățișându-l strâns, iar apoi sărutându-l pe frunte și șoptindu-i: Pa, băiatul mamei!

Întotdeauna îi era greu să plece, dar acum exista, în sfârșit, speranță. Ant urma să vină acasă în scurt timp.

Ajunsă afară, Elsa a aruncat o privire în lungul străzii și a văzut oameni ieșind din clădirea școlii. O adunare posomorâtă și tăcută. L-a văzut pe Tony schimbând câteva cuvinte cu domnul Carrio, iar apoi strângându-i mâna.

Elsa l-a așteptat pe Tony pe trotuar. Venea încet spre ea, cu un aer abătut.

– Cum e băiatul nostru? a întrebat Tony.

– Doctorul spune că îl putem lua acasă marți. Vreo veste de la omul de la guvern?

Privirea plină de disperare a lui Tony a lăsat-o fără răsuflare.

– Nici o veste bună, a spus el.

Elsa a dat din cap.

Au pornit în lungul și solemnul drum spre casă.

Peste două zile aveau să plece din acel loc uitat de Dumnezeu. Iar Elsa nu spunea asta cu ușurință.

Uitat de Dumnezeu.

Cum altfel putea fi descris? Dumnezeu întorsese spatele Marii Câmpii.

Elsa și-a petrecut ultimele zile rămase făcând pachete pentru drum. În Duminica Floriilor, în loc să meargă la biserică, Elsa a pus la conservat iepurii pe care-i vânaseră Tony și Loreda cu o zi în urmă, iar, după ce a terminat acea muncă laborioasă, a început să spele rufe.

Acum, la sfârșitul unei zile cu cer senin, Elsa a îngenuncheat în fața micuței ei flori de aster și a turnat câteva căni de apă în pământul însetat.

Acea floare pe care o acoperise, o udase și căreia îi vorbise atât de mult timp era singura dreaptă, sfidător de verde pe fundalul maro.

Iar acum trebuia să o abandoneze în ghearele morții.

Elsa a scos din pământ micuța floare proaspătă. A luat-o în căușul palmelor înmănușate și a traversat curtea.

În cimitirul familiei, gardul alb era rupt în bucăți; pietrele funerare erau pe jumătate îngropate în nisip. Patru pietre cenușii, având gravate pe ele numele bebelușilor lui Rose și pe cel al bebelușului Elsei. Trei fete și un băiat.

Oare cât timp aveau să reziste acele repere în fața vântului? Iar după plecarea celor din familia Martinelli, cine avea să se îngrijească de copiii lor, înmormântați și pierduți în mijlocul pustietății?

Elsa a îngenuncheat în nisip. „Maria, Angelina, Juliana și Lorenzo. Asta este tot ceea ce pot să vă las. O să mă rog să prindă rădăcini în această primăvară, ca să înflorească.“ A plantat floarea în pământul prăfos din fața pietrei funerare a fiului ei, care era pe jumătate îngropată în nisip.

Asterul s-a pleoștit imediat, căzând pe-o parte.

Elsa nu avea de gând să plângă pentru acea floricică.

A închis ochii ca să se roage. Peste foarte puțin timp, s-a șters la ochi și s-a ridicat încet în picioare. În timp ce se îndrepta de spate, a văzut o umbră întunecată crescând în depărtare; cel mai închis negru pe care îl văzuse în viața ei se ridica pe cerul albastru-închis al după-amiezii, întinzând uriașe aripi întunecate. Electricitatea statică a gâdilat-o pe ceafă și i-a ridicat părul.

O furtună neagră?

Orice ar fi fost, venea înspre ei. *Cu repeziciune*.

Elsa a fugit acasă, iar în curte s-a întâlnit cu soacra ei.

– *Madonna mia*! a spus Rose.

S-au uitat la negura care se răspândea deasupra lor; trebuie să fi fost înaltă de vreun kilometru și jumătate. Păsările le zburau cu sutele pe deasupra capetelor, cu cea mai mare viteză.

Tony a ieșit în fugă din hambar și s-a uitat la nor împreună cu ele.

Era ciudat de liniște. Calm. Nu bătea deloc vântul.

Un miros de ars a umplut nările Elsei. Aerul părea lipicios.

Electricitatea statică se arcuia în mici explozii de flame albastre prin aer, dansând pe porțiuni de sârmă ghimpată și pe paletele metalice ale morii de vânt. Păsările cădeau din cer.

Dintr-odată, s-a făcut complet întuneric. Praful le-a înfundat ochii și nările.

Elsa și-a acoperit gura cu mâna și s-a ținut de soacra ei. Cei trei au reușit să ajungă până la casă și s-au împleticit pe scări. Tony a deschis ușa, după care le-a împins pe femei înăuntru.

– Mamă! a țipat Loreda. Ce se întâmplă?

Elsa nu putea să-și vadă fiica, atât de întuneric era. Nu-și putea vedea propriile mâini.

Tony a trântit ușa în spatele lor.

– Rose, ajută-mă cu ferestrele.

– Loreda! a strigat Elsa. Pune-ți masca de gaze. Du-te în bucătărie. Bagă-te sub masă.

– Dar...

– Du-te! i-a spus Elsa fiicei ei, pe care nu o vedea.

Elsa și Rose au mers pe pipăite dintr-o cameră într-alta, închizând geamurile, acoperindu-le și înfundând ziare și mușamale în fiecare gaură și crăpătură.

Își țineau proviziile – vaselina, bureții, bandanele – într-un coșuleț din bucătărie. Elsa l-a cărat prin întunericul precum cerneala și a găsit o lanternă pe care a încercat să o aprindă.

Nimic. Numai un clinchet.

– Este aprinsă? a întrebat Rose tușind.

– Cine știe? a răspuns Elsa.

– Trebuie să ne băgăm sub masă și s-o acoperim cu cearșafuri umede, a spus Rose.

Ceva a lovit casa cu putere, cu o bocănitură teribilă. Sticla ferestrei s-a spart cu zgomot, iar cioburile s-au împrăștiat pe podea.

Ușa de la intrare s-a deschis. Monstrul negru și învolburat al furtunii a zburat înăuntru, lovind atât de tare încât Rose a căzut pe-o parte. Tony s-a grăbit să închidă ușa, iar apoi a încuiat-o cu zăvorul.

Au găsit gălețile umplute cu apă pe care le țineau în bucătărie și au înmuiat niște cearșafuri ca să acopere masa, după care au umezit bureți și i-au presat peste față, ca să respire prin ei.

Elsa o auzea pe Loreda respirând prin masca de gaze. S-a târât în față și a găsit masa. A dat scaunele la o parte, apoi s-a vârât sub ea.

– Sunt aici, Loreda, a spus ea, întinzând mâna.

Elsa a simțit cum Loreda a apucat-o de mână. Stăteau împreună, una lângă alta, dar nu se puteau vedea. Slavă Domnului că Ant nu era acolo.

Trecând pe sub cearșafurile ude, Rose și Tony s-au înghesuit sub masă.

Elsa o ținea aproape pe fiica ei în timp ce panourile erau rupte și geamurile sparte.

Pereții se cutremurau așa de tare încât casa părea că va fi spulberată.

Deodată s-a făcut foarte frig.

Elsa s-a trezit în liniște; în această liniște a auzit șuieratul chinuit pe care îl scotea Loreda respirând prin mască. Apoi un foșnet – probabil că un șoricel – care ieșea din ascunzătoare și traversa podeaua.

Elsa a tras jos bandana scorțoasă și plină de mizerie și a îndepărtat buretele mocirlos prin care respirase. Prima respirație neprotejată a durut-o din gât până în adâncul stomacului chinuitor de gol.

A deschis ochii. Nisipul i-a zgâriat ochii.

Mizeria îi tulbura vederea, dar putea întrezări cearșafurile murdare atârnate în jurul lor și pe membrii familiei ei înghesuiți unii în alții. Orice ar fi fost, se terminase.

A tușit și a scuipat o dâră de mizerie de culoare cenușiu-închis, care era la fel de lungă și de groasă precum un ciot de creion.

– Loreda? Rose? Tony? Sunteți bine cu toții?

Loreda a deschis ochii.

– Daaa.

Masca de gaze făcea ca vocea să-i sune răgușită și monstruoasă.

Încet, Tony și-a dat bandana jos.

Rose s-a târât afară de sub masă și s-a ridicat în picioare. A luat-o pe Elsa de mână și a condus-o în camera de zi. Lumina strălucitoare a dimineții pătrundea prin fereastra spartă. În mod incredibil, dormiseră peste noapte și supraviețuiseră furtunii.

Peste tot era o mizerie neagră, adunată într-un strat gros pe podea, ridicată în dune la baza fiecărui picior de scaun și curgând de pe pereți ca o masă de miriapode.

Ușa din față nu se deschidea. Erau îngropați în casă.

Tony a ieșit pe geamul spart și a sărit pe prispă. Elsa a auzit zgomotul înfundat al lopeții metalice pe scândurile prispei în timp ce Tony dădea nisipul la o parte.

În sfârșit, ușa s-a deschis.

Elsa a ieșit din casă.

– O, Doamne, a șoptit ea.

Lumea fusese remodelată și acoperită de furtună. Mizerie și praf negru, fin ca pudra de talc, acopereau totul împrejur. Nu se vedea nimic pe distanță de kilometri, cu excepția dunelor umflate de nisip întunecat. Cotețul găinilor era complet îngropat; i se vedea numai vârful. Pompa de apă se înălța precum relicva unei civilizații pierdute. Te-ai fi putut urca până în vârful hambarului pe una dintre laturi.

Păsările moarte erau căzute în grămezi pe dunele de nisip, cu aripile întinse ca și cum ar fi murit în zbor.

– *Madonna mia!* a exclamat Rose.

– Gata, a spus Elsa. Nu așteptăm până mâine. Ne ducem să-l luăm pe Ant și plecăm acum. În clipa asta. Înainte ca acest pământ blestemat să-mi omoare copiii.

S-a întors și a intrat în casă. La fiecare inspirație avea senzația că înghițea foc. O ardeau ochii. Nisipul îi intrase în ochi, gât, nas, în crăpăturile pielii. Simțea cum îi cădea din păr.

Loreda stătea lângă un geam spart, cu fața neagră de murdărie și cu un aer năucit.

– Plecăm în California. Acum. Du-te și ia valizele. O să umplu o cadă cu apă ca să ne spălăm în curte.

– Afară? a întrebat Loreda.

– N-o să te vadă nimeni, a spus Elsa, furioasă.

În următoarele câteva ore, nimeni n-a scos o vorbă. Elsa ar fi vrut să-și ude floarea de aster, dar cimitirul dispăruse, pietre, gard, totul dispăruse.

Tony a curățat aleea ca să poată pleca. Au dus ce-au putut la mașină – câteva oale și tigăi, două lanterne, o mătură, un spălător și o cadă de cupru. În spatele camionetei erau rulate saltelele de campanie, un butoi plin cu mâncare, prosoape, așternuturi, legături de surcele și lemne și soba neagră, legată de spatele cabinei. Au împachetat cât de multe lucruri au putut pentru noua lor viață, dar cea mai mare parte a lucrurilor lor era în continuare în casă și în hambar. Dulapurile din bucătărie erau aproape pline, ca și majoritatea debaralelor. Nu aveau cum să ia totul cu ei. Își lăsau mobila, precum pionierii care își descărcaseră căruțele cu coviltir atunci când

dăduseră de greu, abandonând piane și balansoare alături de morții îngropați în pământul câmpiilor.

După ce au terminat de încărcat, Elsa a mers spre casă printre dunele și jgheaburile pline de nisip.

A intrat și s-a uitat de jur împrejur. Își lăsau locuința plină de mobilă, cu tablourile pe pereți. Totul era acoperit de un strat fin de murdărie neagră.

Ușa din față s-a deschis. Tony a intrat, de mână cu Rose.

– Loreda e în camionetă. Este nerăbdătoare să plece, a spus Tony.

– O să mai vizitez o dată casa, a spus Elsa.

A traversat camera de zi prin mizeria neagră, fină, peste grămezi de praf și zgârieturi. Fereastra bucătăriei nu mai avea geam; prin golul canatului, frumosul cer albastru arăta ca o pictură în ulei atârnată pe un perete negru.

Elsa a intrat în dormitor și a stat acolo pentru ultima oară. Cărțile erau așezate de-a lungul dulapului și al spălătorului, fiecare volum fiind acoperit cu un strat de mizerie neagră. Exact ca atunci când plecase din casa părinților ei, a putut să-și ia doar o parte dintre prețioasele ei romane. O lua din nou de la capăt.

A închis încet ușa dormitorului, părăsind viața ei de până atunci, și a ieșit din casă pentru ultima oară.

Rose și Tony stăteau pe prispă ținându-se de mână.

– Sunt gata, a spus ea pășind pe prima treaptă.

– Elsinore? a spus Tony.

Era prima dată când îi rostea numele întreg, ceea ce a surprins-o. S-a întors.

– Nu venim cu voi, a zis Rose.

Elsa s-a încruntat.

– Știu că am plănuit să plecăm mai târziu, dar...

– Nu, a spus Tony. Nu asta am vrut să spunem. Noi nu mergem în California.

– Nu... înțeleg. Am spus că trebuie să plecăm, iar voi ați fost de acord.

– Și chiar trebuie să plecați, a adeverit Tony. Guvernul s-a oferit să ne dea bani ca să nu plantăm nimic. Ne-au iertat de datorie o perioadă. Așa că nu trebuie să ne mai facem griji că vom pierde încă o parte din pământ. Deocamdată, cel puțin.

– După întâlnire, ai spus că nu a fost nici o veste bună, a spus Elsa, cuprinsă de un atac de panică. M-ai mințit?

– Asta nu e o veste bună, a spus el cu blândețe. Nu atunci când știu că trebuie să plecați pentru binele lui Ant.

– Vor să arăm în alt fel, a spus Rose. Cine mai înțelege? Dar au nevoie ca fermierii să lucreze împreună. Cum am putea să nu încercăm să ne salvăm pământul?

– Ant... nu poate să rămână, a spus Elsa.

– Știm asta. Iar noi nu putem pleca, a spus Tony. Du-te. Salvează-mi nepoții, a spus el cu voce spartă.

Tony i-a pus Elsei o mână pe ceafă, a tras-o cu blândețe spre el și și-a atins fruntea de a ei; acesta era un bărbat din vechea generație, un bărbat care tăcea, mergea înainte și nu se oprea niciodată din muncit. Își punea toată pasiunea și iubirea în pământ. Pentru familia lui. Acea atingere era felul lui de a spune „Te iubesc“.

Și de a-și lua rămas-bun.

– Rosalba, a spus Tony. Bănuțul.

Rose și-a scos de la gât bentița subțire, neagră, pe care era agățat săculețul de catifea.

I-a înmânat lui Tony, solemnă, săculețul. El l-a deschis și a scos bănuțul american.

– Acum tu ești speranța noastră, i-a spus Elsei, apoi i-a pus bănuțul în palmă și i-a închis degetele peste el.

S-a întors și a intrat în casă, târșâindu-și picioarele prin nisipul care îi ajungea până la glezne.

Elsa a simțit că se descompunea.

– Voi știți că nu pot să fac asta singură, Rose. Te rog...

Rose și-a pus mâna bătătorită pe obrazul Elsei.

– Tu ești tot ce le trebuie acestor copii, Elsa Martinelli. Întotdeauna ai fost.

– Nu sunt suficient de curajoasă ca să fac asta.

– Ba ești.

– Dar veți avea nevoie de bani. Am luat toată mâncarea...

– Am păstrat câte ceva și pentru noi. Iar pământul ne va hrăni.

Elsa nu putea vorbi. Ultimul lucru pe care și-l dorea era să traverseze țara cu mașina – peste munți și prin deșerturi vaste – cu prea puțini bani, cu copiii înfometați și cu nimeni care s-o ajute.

Nu.

Lucrul pe care nu l-ar fi suportat era să-l privească din nou pe fiul ei luptându-se ca să respire.

Asta era situația: adevărul pe care Rose îl știa deja.

– Tony a pus bani în torpedou, a spus Rose. Rezervorul e plin cu benzină. Scrie-ne.

Elsa și-a pus săculețul la gât, iar apoi s-a întins după mâna lui Rose, temându-se pentru o clipă că, odată ce-ar fi atins-o pe acea femeie pe care o iubea, n-ar mai fi fost capabilă să-i dea drumul și ar fi fost prea slabă ca să plece.

– Pot să demonstrez că bănuțul poartă noroc. Ni te-a adus, a spus Rose.

Elsa și-a udat buzele uscate.

– Ești fiica pe care mi-am dorit-o întotdeauna, a spus Rose. *Ti amo.*

– Iar tu ești mama mea, a spus Elsa. M-ai salvat, știi?

– Mame și fiice. Ne salvăm reciproc, *si*?

Elsa s-a uitat la Rose cât de mult a putut, memorând totul, dar până la urmă nu avea de ales. Era timpul să părăsească acel loc, pe acea femeie, acel cămin.

A lăsat-o pe Rose pe prispă și a traversat colinele de nisip negru până la camioneta încărcată, în care Loreda ședea pe scaunul din față.

Elsa s-a urcat pe scaunul șoferului și a trântit ușa, după care a pornit motorul. Mașina s-a scuturat, a pufăit și a pornit.

Elsa a condus încet pe alee, iar, la capătul ei, a întors spre oraș.

Peisajul era negru și plin de nisip. Pe stânga, a văzut un automobil pe jumătate îngropat; la o distanță de trei metri era un om mort, cu mâna întinsă și cu gura plină de nisip.

– Nu te uita, i-a spus Loredei.

– Prea târziu.

Lonesome Tree era învăluit în mizerie neagră.

Elsa a oprit în fața spitalului improvizat. Doar după ce s-a dat jos și a intrat în spital și-a dat seama că lăsase camioneta cu motorul pornit și că nu-i spusese nimic Loredei.

L-a văzut pe doctor și i-a făcut semn cu mâna.

– Am venit pentru Ant.

Elsa a observat că spitalul era plin până la refuz. Pacienții se înecau și tușeau; bebelușii plângeau scoțând sunete înecate, care-i frângeau inima.

– Este sănătos? a întrebat Elsa. Ați spus că e gata de plecare. Asta nu s-a schimbat, nu?

– Este sănătos, Elsa, a spus doctorul mângâind-o pe mână. S-ar putea să dureze un an până să se vindece complet. Dar și-a revenit. Este posibil să sufere de astm mai târziu. Va trebui să fii atentă la el.

– Îl duc în California, a spus ea, incapabilă să zâmbească.

– Bun.

– Putem să ne întoarcem vreodată?

– Așa cred. Într-o bună zi. Greutățile se termină. Copiii sunt rezistenți.

– Mamă! a strigat Ant târșâindu-se până la ea și arătând în același timp speriat și ușurat. Ai văzut furtuna aia?

– Mulțumesc, doctore.

Elsa i-a strâns mâna. Recunoștința ei era tot ceea ce putea să-i ofere acelui om care-i salvase viața lui Ant.

– Mult noroc, Elsa!

Ajuns afară, Ant a privit orașul părăsit și acoperit de nisip, cu ferestrele sparte și invadat de ciulini-ruseși.

– Măiculiță! a exclamat el.

– Anthony, unde-ți sunt pantofii?

– S-au rupt.

– Nu ai pantofi?

Ant a dat din cap în semn că nu.

Elsa a închis ochii pentru ca Ant să nu-i vadă emoția. *Trebuia să meargă în vest fără pantofi.*

– Ce s-a întâmplat, mami? Nu-ți face griji, am picioare rezistente.

Elsa a reușit să zâmbească. A deschis ușa camionetei și l-a ajutat să se așeze pe banchetă. Ant s-a strecurat lângă Loreda, care l-a îmbrățișat atât de strâns încât el a trebuit să se elibereze zgâriind-o.

Elsa s-a urcat în camionetă și a închis ușa.

Asta era.

Plecau.

Acum ea era răspunzătoare pentru viața lor, ea singură.

Fără pantofi.

A ieșit din oraș și a virat la dreapta. Pe drum nu mai era nici o mașină. Toate casele pe lângă care au trecut păreau părăsite.

– Stai, a spus Ant, tușind scurt și violent. Ai uitat de bunica și de bunicu'. Mamă?

Elsa și-a privit fiul, care acum era mai slab și căruia îi lipsea un dinte din față. De atunci încolo avea să știe pentru totdeauna, așa cum știuse și ea, după boala din copilărie, că era fragil și că viața era nesigură.

Ant a căscat ochii; Elsa i-a citit în privire clipa în care a înțeles. El s-a uitat în spate – spre casă –, iar apoi din nou la ea, cu ochii strălucitori din cauza lacrimilor. În acea unică privire, Elsa a văzut cum o bucățică din copilăria lui a fost ciuntită.

Jurnalistă americană (1864–1922)
Mica domnișoară Gaj – film american de comedie din 1934
Specie de plantă cu flori, originară din America de Nord
Fermă de vite din Texas Panhandle, cu o suprafață de 12 000 de km pătrați și care a funcționat în perioada 1885–1912
Programe economice inițiate de președintele american Franklin Delano Roosevelt (abreviat: FDR) în perioada 1933–1936
Corpul Civil de Conservare, parte din programul New Deal al lui Franklin D. Roosevelt
„Liniște" (în limba italiană în original)
„Draga mea" (în limba italiană în original)
„Gata" (în limba italiană în original)

1935

Ne tragem forța chiar din disperarea în care am fost obligați să trăim. Vom rezista.

CÉSAR CHÁVEZ

Capitolul 17

Elsa își ținea piciorul pe accelerație și mâinile încleștate pe volan. Au trecut pe lângă familia cu șase membri care mergea pe marginea drumului, împingând un căruț plin cu lucrurile lor. Oameni ca și ei, care pierduseră totul și care acum plecau în vest.

La ce se gândea?

Nu avea curajul să pornească într-o călătorie în necunoscut, de-a lungul țării. Nu era suficient de puternică nici ca să supraviețuiască singură, cu atât mai puțin să aibă grijă de copiii ei. Cum avea să câștige bani? Nu trăise niciodată singură, nu plătise chirie, nu avusese niciodată un loc de muncă. Nu absolvise liceul, pentru numele Domnului!

Cine avea să-i salveze dacă ea ar fi ratat?

A tras pe marginea drumului și a oprit, uitându-se prin parbrizul murdar la drumul din față, la devastarea provocată de furtună; clădiri dărâmate, mașini în șanțuri, garduri smulse.

Rozariul care atârna de oglinda retrovizoare se balansa dintr-o parte în alta.

Mai mult de o mie cinci sute de kilometri până în California, și oare ce îi așteptă acolo? Nu aveau prieteni, nu aveau familie. „Aș putea lucra într-o spălătorie... sau într-o bibliotecă.“ Dar cine ar fi angajat o femeie, când milioane de bărbați nu aveau de lucru? Și dacă totuși și-ar fi găsit un loc de muncă, cine ar fi avut grijă de copii? „O, Doamne.“

– Mami? a spus Ant, trăgând-o de mânecă. Ești bine?

Elsa a deschis ușa camionetei. A coborât împleticindu-se și a rămas locului, respirând cu dificultate și luptându-se cu valul uriaș de panică.

Loreda a venit lângă ea.

– Ai crezut că bunicii vor veni cu noi?

Elsa s-a întors către ea.

– Tu n-ai crezut asta?

– Sunt ca niște plante care nu pot crește decât într-un singur loc.

Minunat. O fetiță de treisprezece ani înțelesese ceva ce Elsa nu fusese în stare să priceapă.

– Am verificat torpedoul. Ne-au dat cea mai mare parte a banilor de la guvern. Și avem rezervorul plin.

Elsa a privit drumul pustiu și lung. Nu departe, o cioară stătea așezată pe un șopron care era îngropat aproape complet în mizerie neagră.

Aproape că a spus „Mi-e frică“, dar ce fel de mamă ar fi rostit asemenea cuvinte în prezența unui copil care se baza pe ea?

– Nu am fost niciodată de una singură, a spus Elsa.

– Nu ești de una singură, mamă.

Ant și-a scos capul pe geamul cabinei.

– Și eu sunt aici, a ciripit el. Nu mă uitați!

Elsa a simțit un val de iubire pentru copiii ei, un sentiment profund, asemănător cu dorul; a tras aer adânc în piept, a expirat și a simțit mirosul aerului uscat din Panhandle Texas, ținut care era o parte din viața ei în aceeași măsură în care erau Dumnezeu și copiii. Se născuse în acel ținut și întotdeauna crezuse că avea să moară acolo.

– Aici e acasă, a spus. Am crezut că aveați să creșteți aici și să fiți primii membri ai familiei Martinelli care să învețe la o facultate din împrejurimi. La Austin, mă gândeam. Sau la Dallas, un loc suficient de mare încât să-ți poți împlini visurile acolo.

– Aici va fi întotdeauna acasă, mamă. Lucrul ăsta nu se schimbă doar pentru că plecăm. Uită-te la Dorothy din *Vrăjitorul din Oz*. După toate

aventurile pe care le-a avut, a pocnit din călcâie și s-a dus acasă. Iar acum serios, ce alternativă avem?

– Ai dreptate.

A închis ochii pentru o clipă și și-a amintit de vremurile în care se simțise singură și speriată, pe când era bolnavă. Atunci fusese prima oară când bunicul se aplecase asupra ei și îi șoptise la ureche: „Fii curajoasă!“ Iar apoi: „Sau prefă-te că ești. E același lucru“.

Amintirea a calmat-o. Putea să pretindă că era curajoasă. De dragul copiilor. Și-a șters ochii, surprinsă de lacrimile ei, și a spus:

– La drum!

S-a urcat în camionetă, s-a așezat pe scaun și a închis ușa în urma ei.

Loreda și-a reluat locul lângă Ant și a deschis o hartă.

– Sunt o sută cincizeci de kilometri de la Dalhart la Tucumcari, New Mexico. Acolo ar trebui să facem prima oprire. Nu cred că ar fi bine să conducem noaptea. Cel puțin așa mi-a spus bunicu’ pe când ne uitam pe hartă.

– Tu și bunicul ați ales un traseu?

– Daaa. M-a învățat tot felul de lucruri... cum să vânez iepuri și păsări, cum să conduc și cum să pun apă în radiator. Odată ajunși la Tucumcari, o luăm pe Autostrada 66 vest, a spus Loreda băgând mâna în buzunar și scoțând de acolo o busolă veche de bronz. Mi-a dat asta. Au adus-o cu ei din Italia.

Elsa s-a uitat la busolă. Habar n-avea cum s-o folosească.

– OK.

– Putem să fim ca un club, a spus Ant. Ca cercetașii, doar că noi suntem exploratori. Clubul de Exploratori Martinelli.

– Clubul de Exploratori Martinelli, a repetat Elsa. Îmi place cum sună. La drum, exploratori!

Pe măsură ce se apropiau de Dalhart, Elsa și-a dat seama că încetinea fără să-și propună asta.

Nu mai fusese acolo de ani și ani, din ziua în care mama ei se uitase la Loreda și făcuse un comentariu despre culoarea pielii ei. Poate că Elsa fusese afectată de felul în care o criticau părinții, dar nu i-ar fi lăsat niciodată pe copiii ei să fie expuși aceluiași tratament.

Dalhart fusese la fel de distrus de recesiune de și secetă ca și Lonesome Tree; asta era evident. Cele mai multe vitrine erau astupate cu scânduri. În fața bisericii, oamenii stăteau la coadă cu boluri de metal în mână, așteptând să primească mâncare pe gratis.

Camioneta a traversat șinele de cale ferată. Elsa a luat-o pe Strada Principală.

– Nu trebuie să întoarcem aici, a spus Loreda. Trecem pe lângă Dalhart, nu prin el.

Elsa a zărit Depozitul de Tractoare Wolcott: închis, având ferestrele acoperite cu scânduri.

A oprit în fața casei în care copilărise. Ușa de sticlă fusese smulsă din balamale, iar majoritatea ferestrelor erau astupate. Un anunț de executare silită fusese fixat la intrarea principală.

Curtea din față era în ruină. Nisip negru, mizerie, dune peste tot. A văzut grădina mamei ei, trandafirii – morți, acum – care primiseră mai multă dragoste de la Minerva Wolcott decât primise Elsa vreodată. Pentru a mia oară, Elsa s-a întrebat de ce n-o iubiseră părinții ei, sau de ce versiunea lor de iubire fusese atât de rece și de condiționată. Cum de se întâmplase așa ceva? Elsa învățase să iubească profund în ziua în care se născuse Loreda.

– Mamă? a întrebat Loreda. I-ai cunoscut pe oamenii care au trăit aici? Casa pare abandonată.

Elsa a făcut un salt în timp, însoțit de o senzație neplăcută de ciocnire a lumilor ei. Și-a văzut copiii privind-o îngrijorați.

A crezut că avea s-o doară să vadă acel loc, dar se întâmplase exact opusul. Aceea nu era casa ei, iar oamenii care trăiseră acolo nu erau membrii familiei ei.

– Nu, a spus ea în cele din urmă. Nu i-am cunoscut pe oamenii care au trăit aici... și nici ei nu m-au cunoscut pe mine.

Drumul care ducea la ieșirea din Texas străbătea kilometri de pustietate acoperită de dune de nisip și întreruptă de o serie de orășele. În New Mexico au mai văzut oameni care călătoreau spre vest, în mașini hodorogite încărcate cu bagaje și cu copii, în mașini care tractau remorci, în căruțe trase de măgari sau de cai. Existau și oameni care mergeau pe jos, în șir indian, împingând cărucioare de bebeluși sau roabe.

La lăsarea serii, au trecut pe lângă un bărbat îmbrăcat în zdrențe și desculț, cu pălăria înfundată pe ochi și cu părul negru atârnând în franjuri peste gulerul jerpelit.

Loreda și-a lipit nasul de geam și l-a privit.

– Mergi mai încet, a spus ea.

– Nu e el, a răspuns Elsa.

– Ar putea fi.

Elsa a încetinit.

– Nu e el.

– Cui îi pasă? a adăugat Ant. Ne-a părăsit.

– Șștt, a spus Elsa.

Era prea târziu ca să aibă acea conversație. Orele lungi de mers îi epuizaseră pe toți. Indicatorul de benzină arăta că aveau rezervorul aproape gol.

Elsa a văzut o benzinărie și a oprit, iar apoi a parcat lângă pompă.

Cinci cenți litrul. Un dolar și nouăzeci de cenți pentru un rezervor plin.

Elsa a socotit în minte și a recalculat suma de bani pe care urma să o aibă după ce plecau de acolo.

Un angajat a venit să le pună benzină.

Peste drum era un mic motel în fața căruia erau parcate mașini uzate și camionete. Oamenii erau așezați pe scaune în fața camerelor lor, iar vehiculele supraîncărcate erau parcate în niște garaje deschise. O reclamă luminoasă roz – stinsă – anunța: CAMERE LIBERE LA 3 DOLARI PE NOAPTE.

Trei dolari.

– Stați aici, le-a spus Elsa copiilor.

A traversat parcarea presărată cu pietriș, ca să plătească benzina. În umbrele înserării, a văzut câțiva oameni care stăteau de vorbă și un ins zdrențăros așezat lângă pompa de apă, cu un câine jigărit lângă el. Un copil dădea cu piciorul într-o minge.

Elsa a deschis ușa, iar clopoțelul agățat deasupra a sunat. Ea și-a simțit stomacul chiorăind, ceea ce i-a amintit că le dăduse prânzul ei copiilor. S-a dus la casierie, unde lucra o femeie cu părul portocaliu.

Elsa a scos portofelul din geantă și a numărat un dolar și nouăzeci de cenți, pe care i-a pus pe tejghea.

– Treizeci și șapte de litri de benzină.

– Prima zi pe drum? a întrebat femeia în timp ce încasa banii.

– Da. Tocmai ce-am plecat de acasă. Cum v-ați dat seama?

– N-ai un bărbat cu tine?

– Cum...

– Bărbații nu le lasă pe femeile lor să plătească benzina, a spus casierița aplecându-se spre Elsa. Ține-ți banii în altă parte, nu în poșetă, păpușă. Avem un element negativ pe aici. Mai ales în ultimele zile. Fii atentă!

Elsa a dat din cap și a pus banii înapoi în portofel. În timp ce făcea asta, s-a uitat la mâna ei stângă, la verigheta subțire pe care încă o purta.

– Nu valorează nimic, a spus casierița cu tristețe. Mai bine o porți în continuare. O femeie singură poate fi o pradă pe drum. Și nu te caza la motelul de vizavi. E plin de neisprăviți. Pe drumul ăsta, cam peste șase kilometri, imediat după turnul de apă, este un drum neasfaltat care merge spre sud. Ia-o pe acolo. După vreun kilometru și jumătate, o să găsești un pâlc frumos de copaci. Dacă n-ai chef să campezi, mai mergi încă nouă kilometri spre vest, pe drumul principal. Acolo e un motel curat, care se cheamă Tărâmul Încântării. N-ai cum să-l ratezi.

– Mulțumesc.

– Succes!

Elsa s-a grăbit înapoi la camionetă. Îi lăsase pe copii singuri, cu toate bunurile lor, cu un rezervor plin de benzină și cu cheile în contact, iar acei neisprăviți erau doar la o aruncătură de băț.

Lecția numărul unu.

Elsa s-a urcat în camionetă. Copiii arătau la fel de înfierbântați și de obosiți ca și ea.

– Deci, exploratori. Primul punct pe ordinea de zi: ne trebuie un plan. În apropiere e un motel drăguț, cu paturi și poate cu apă caldă. Costă cel puțin trei dolari pe noapte. Dacă ne hotărâm să stăm în locuri ca ăsta, o să folosim cam cincisprezece dolari. Sau economisim banii și stăm la cort.

– La cort! a strigat Ant. Atunci e o aventură *adevărată*.

Elsa și Loreda au schimbat o privire pe deasupra capului lui Ant.

– Cort, a spus Loreda. Distracție maximă.

Elsa a continuat să conducă. Din când în când, farurile luminau alți oameni care mergeau pe marginea drumului, spre vest, ducând cu ei ce puteau, folosindu-se de diverse remorci. Un băiat pe bicicletă avea între ghidoane, într-un coșuleț, un câine slăbănog.

După șase kilometri, camioneta a intrat pe un drum neasfaltat și a depășit câteva mașini hârbuite, oprite pentru noapte, lângă care deja ardeau focuri de tabără. Elsa a găsit un pâlc de copaci aflat la o distanță destul de mare față de drum. A condus până la el și a parcat.

– O să văd dacă reușesc să găsesc un iepure, a spus Loreda luând pușca din suport.

– Nu în seara asta, a rugat-o mama ei. Haideți să stăm împreună.

Elsa s-a dat jos din camionetă și a luat din benă proviziile pe care le aduseseră cu ei. Pe o porțiune de pământ curată și plată, nu departe de mașină, a îngenuncheat și a început să clădească niște lemne de foc, folosind câteva dintre cele pe care le aduseseră cu ei.

– Dormim în cort în seara asta? a întrebat Ant. N-am mai fost niciodată până acum într-o vacanță.

– Nu am avut, l-a corectat Elsa automat, în timp ce se ducea înapoi la camionetă pentru provizii.

A adus două dintre cele mai valoroase articole – un salam *bolognese* și jumătate de pâine pufoasă, cumpărată de la magazin.

– Sandviciuri cu salam! a exclamat Ant.

Elsa a așezat o tigaie de fontă pe foc, a pus o bucată de untură în ea, apoi a dat la o parte membrana de plastic a salamului și a tăiat câteva felii. După ce le-a crestat marginile ca să nu se ridice la prăjit, a pus două în grăsimea care bolborosea.

Ant s-a așezat pe vine lângă ea. Părul îi era la fel de murdar ca și fața.

În tigaia neagră, feliile de salam împroșcau untură încinsă.

Ant a împins cu un băț lemnele care ardeau.

– Ia de-aici, focule!

Elsa a deschis pachetul de pâine și a scos două felii, conturate de o coajă de un maroniu-deschis. Practic, acea pâine era ușoară ca fulgul. Domnul Pavlov îi implorase s-o ia cu ei la drum. Cadoul lui, spusese. Elsa a stropit feliile cu niște prețios ulei de măsline și a tăiat o ceapă, așezând cu grijă inelele peste petele aurii de ulei, iar deasupra a pus feliile rumenite de salam.

– Loreda! a strigat ea. Veniți înapoi. E gata mâncarea.

Elsa s-a ridicat încet în picioare și s-a dus înapoi la camionetă, ca să aducă mai multe farfurii și bidonul cu apă. Pe când înconjura mașina prin spate, a auzit ceva. O pocnitură.

Lângă mașină stătea un bărbat, care ținea într-o mână bușonul de la rezervor și un furtun în cealaltă mână. Chiar și în lumina slabă, Elsa a putut observa că era jerpelit, slab ca un țâr și îmbrăcat cu o cămașă zdrențăroasă.

Frica a paralizat-o doar pentru o fracțiune de secundă, însă a fost suficient pentru ca el să sară. A apucat-o de gât, pe care i l-a strâns cu putere, și a lovit-o de camionetă.

– Unde-ți ții banii?

– Te rog..., a spus Elsa abia putând să respire. Am... copii.

– Cu toții avem, a spus el arătându-și dinți plinii de carii și lovind-o cu capul de mașină. Unde sunt?

– N... nu.

El și-a întețit strânsoarea degetelor în jurul gâtului ei. Ea l-a apucat de mâini și a încercat să-l împingă.

S-a auzit un clic.

O pușcă armată.

Loreda a apărut din spatele camionetei, ochind capul bărbatului cu pușca.

El a scos un hohot de râs răgușit.

– N-o să mă împuști.

– Pot să împușc un porumbel din zbor. Și nici măcar nu vreau să-l rănesc. Dar pe tine aș cam vrea să te împușc.

A studiat-o pe Loreda și i-a evaluat intenția. Elsa a văzut momentul în care bărbatul a crezut amenințarea.

Și-a luat mâinile de pe gâtul Elsei, a făcut un pas în spate și și-a ridicat mâinile deformate în aer. A pășit, încet, de-a-ndăratelea. Odată ajuns într-un spațiu deschis, la capătul rândului de copaci, s-a întors și a plecat.

Elsa a expirat zgomotos. Nu știa sigur care era lucrul care o făcea să se simtă mai neliniștită: atacul sau expresia aspră a fiicei ei.

Acea experiență avea să-i schimbe pe toți trei. Cum de nu se gândise la asta înainte? În Lonesome Tree luptaseră pentru supraviețuire cu natura. Cunoșteau pericolele din lumea fizică.

Aici erau noi pericole. Copiii ei aveau să învețe că și oamenii puteau fi periculoși. Lumea avea o latură întunecată, de care ei nu fuseseră conștienți; Loreda își pierdea deja inocența. Nu avea s-o mai recapete.

– O să dormim în camionetă, în spate. Nu m-am gândit că cineva o să vrea să ne fure benzina, a spus Elsa.

– Cred că-i multe la care nu ne-am gândit, a spus Loreda.

Elsa era prea obosită ca să mai corecteze gramatica fiicei ei, și, la modul serios, vorbirea părea ceva destul de puțin important în acele ținuturi, în acea întindere vastă și pustie.

– Îți mulțumesc, a spus Elsa încet.

Se simțea ca și cum lumea s-ar fi înclinat cumva, ar fi alunecat într-o parte, antrenându-i în această mișcare pe ei, împreună cu tot ceea ce știau.

Au mers zi de zi spre vest. O mie trei sute cincizeci de kilometri pe drumuri cu asfaltul subțire și pline de gropi, progresând încet-încet, oprindu-se numai atunci când trebuiau să mănânce, să cumpere benzină sau să înnopteze. Elsa se obișnuise cu hurducăturile camionetei, cu zdrăngănitul sobei și al cutiilor din spate. Chiar și atunci când ieșea din mașină, corpul ei își amintea de zdruncinăturile care îi provocau amețeală.

Zilele lungi și fierbinți petrecute pe drum îi extenuaseră pe toți trei. La început existaseră conversații, momente palpitante de călătorie, discuții despre aventuri și explorări, dar căldura, foamea și un drum plin de gropi îi reduseseră până la urmă la tăcere pe toți, chiar și pe Ant.

În acea zi campaseră pe o fâșie de pământ sălbăticit, aproape de drum, unde coioții urlau și vagabonzii cu boccele mergeau singuri, mulți dintre ei suficient de disperați ca să-ți fure perna de sub cap sau benzina din rezervor. Asta o speria cel mai tare pe Elsa: pericolul care le amenința benzina, pentru că acum aceasta ajunsese să reprezinte viața.

Elsa s-a lungit pe salteaua de campanie lângă copii, care dormeau ghemuiți. Deși avusese nevoie disperată de somn cu o seară înainte, nu reușise să adoarmă. Era bântuită de coșmaruri legate de ceea ce îi aștepta.

A auzit un zgomot. O creangă ruptă.

S-a ridicat repede în picioare și s-a uitat în jur.

Nimic nu se mișca.

Atentă să nu-i trezească pe copii, s-a strecurat afară din pat și a pășit pe pământul tare. Pietricele și crenguțe au pocnit sub tălpile tot mai subțiri ale ultimei ei perechi de pantofi. Avea grijă să nu pășească pe nimic ascuțit.

După ce a ajuns destul de departe de camionetă, și-a ridicat fusta și s-a lăsat pe vine ca să se ușureze.

S-a întors la mașină și a văzut că cerul se făcuse roz ca un bujor, întrerupt din loc în loc de silueta stranie a unui cactus. Unii dintre ei arătau de la distanță ca niște oameni cu țepi, ridicându-și pumnii spre un Dumnezeu

neiubitor. Elsa a fost surprinsă de frumusețea neașteptată a dimineții. I-a amintit de răsăritul de la fermă. Și-a înclinat capul pe spate și a simțit pe piele căldura nevinovată a soarelui. „Protejează-ne, Doamne!“

S-a întors la locul în care campaseră, a făcut focul și a început să pregătească micul dejun. Mirosul de cafea și de turte de mălai stropite cu miere care se coceau deasupra unei flăcări deschise, în oala de fontă cu capac, i-a trezit pe copii.

Ant și-a pus pălăria de cowboy, s-a împleticit până aproape de foc și a început să-și descheie pantalonii.

– Nu atât de aproape, i-a spus Elsa atingându-l pe spate.

Ant a chicotit și s-a mutat mai departe, ca să facă pipi. Elsa l-a văzut desenând urme în praf cu jetul de urină.

– Știu că nu e nevoie de mai nimic ca să se distreze, a spus Loreda, dar chiar propriul lui pipi...

Elsa avea prea multe pe cap ca să zâmbească.

– Mamă? a întrebat Loreda. Ce s-a întâmplat?

Elsa s-a uitat în sus. Nu avea nici un rost să mintă.

– Porțiunea cea mai dificilă din deșert e în fața noastră. Dacă o traversăm noaptea, putem spera că n-o să se ardă motorul. Dar dacă ceva merge prost...

Elsa s-a înfiorat imaginându-și cum camioneta se oprea, în fum și aburi, în mijlocul deșertului, unde temperatura trecea de patruzeci de grade și nu exista apă. Auziseră povești de groază despre deșertul Mojave. Mașini abandonate, oameni morți, păsări ciugulind oase albite de soare.

– Azi mergem cât putem, iar apoi dormim până când se întunecă, a spus Elsa.

– O să reușim, mamă.

Elsa a privit deșertul uscat și neiertător care se întindea la vest, presărat din loc în loc cu cactuși. De-a lungul acelei benzi înguste de drum care se desfășura de la est la vest exista civilizație, dar numai ici și colo. Între orașe erau mari porțiuni de pustiu.

– Trebuie, a spus ea.

Domnul îi era martor că era atât de încurajatoare pe cât putea să fie.

Capitolul 18

Au intrat în oraș învăluiți într-un nor de praf, cu lucrurile zgâlțâindu-se în spatele mașinii. La un moment dat, bâta de baseball a lui Ant s-a desprins din strânsoare și a început să se rostogolească în bena camionetei, lovindu-se de lucruri.

Vălul maroniu care acoperea parbrizul masca imaginea lumii din jur, iar ei nu puteau irosi apă ca să-l înlăture. La fiecare benzinărie, un angajat ștergea praful și insectele moarte cu o cârpă.

Atunci când au intrat în benzinărie, au văzut o alimentară nu departe. În fața ei era adunată o mulțime: mai mulți oameni la un loc decât văzuseră de când trecuseră prin Albuquerque.

Cei mai mulți dintre ei nu erau orășeni. Puteai să-ți dai seama după hainele jerpelite și după rucsacuri. Erau vagabonzi – oameni fără adăpost, genul de indivizi care săreau în și din tren în miez de noapte. Unii se duceau undeva; cei mai mulți nu se duceau nicăieri. Elsa nu se putea abține și îi studia pe rând, căutând fața soțului ei. Știa că și Loreda făcea același lucru.

Elsa a parcat la benzinărie.

– De ce sunt așa mulți oameni acolo? a întrebat Loreda.

– Arată ca o paradă sau cam așa ceva, a spus Ant.

– Par furioși, a fost de părere Elsa.

A așteptat să vină un angajat ca să-i pună benzină, dar nu a venit nimeni.

– S-ar putea să nu mai găsim nici o benzinărie mult timp de acum încolo, a spus Loreda.

Elsa a înțeles. Ea și fiica ei aveau acum în comun faptul că își dădeau seama de un nou pericol care te păștea la drum lung. Dacă nu puteau să cumpere benzină din acel loc, nu aveau cum să traverseze deșertul.

Elsa a claxonat.

Un angajat îmbrăcat în uniformă s-a grăbit să ajungă la mașină.

– Nu ieșiți, doamnă. Încuiați-vă portierele.

– Ce se întâmplă? a întrebat Elsa coborând geamul.

– Oamenii s-au săturat, a spus el în timp ce umplea rezervorul cu benzină. Acela e magazinul alimentar al primarului.

Elsa a auzit pe cineva din mulțime țipând:

– Ne e foame! Dați-ne mâncare!

– Ajutați-ne!

Mulțimea s-a scurs spre intrarea în magazin.

– Deschideți ușa! a strigat un bărbat.

Cineva a aruncat o piatră. O vitrină s-a spart.

– Vrem pâine!

Gloata a doborât ușa și a dat buzna în magazin, vociferând. S-au împrăștiat înăuntru și au început să spargă lucruri. Se auzea zgomot de sticlă sfărâmată.

Revolte pricinuite de foamete. În America.

Angajatul a terminat de umplut rezervorul, apoi a desfăcut bidonul de sub capota mașinii, l-a umplut cu apă și l-a închis la loc. Între timp, a urmărit revolta care se desfășura în magazin.

Elsa a coborât geamul doar atât cât să poată plăti benzina.

– Aveți grijă, i-a spus ea vânzătorului, care i-a răspuns:

– Ce înseamnă asta în zilele noastre?

Elsa a plecat. A văzut, în oglinda retrovizoare, și mai mulți oameni dând năvală în magazin, cu mâinile și cu bâtele ridicate.

La ora patru după-amiază, Elsa a oprit la marginea drumului, a parcat în singurul petic de umbră pe care l-a găsit, iar apoi a ațipit în bena camionetei. A avut un somn neliniștit, plin de coșmaruri cu pământ pârjolit și temperaturi insuportabile. După ce s-a trezit, câteva ore mai târziu, în continuare amețită și cu dureri de mâini și de picioare, s-a ridicat și și-a dat la o parte părul umed de pe față. Și-a văzut copiii stând în țărâna din apropiere, în jurul unui foc. Loreda îi citea lui Ant.

Elsa a coborât din mașină și s-a dus la ei.

O mașină hârbuită, supraîncărcată, a trecut pe lângă ei, iar lumina farurilor a fost suficient de strălucitoare în întunericul care se lăsase, ca să expună privirii o familie formată din patru oameni ce mergeau pe marginea drumului, spre vest. Aveau umerii lăsați, iar mama împingea un cărucior; lângă ea era un indicator care îi avertiza pe călători: DE AICI, LUAȚI APĂ CU VOI.

În urmă cu un an, Elsa ar fi crezut că era o nebunie ca o femeie să ia măcar în considerare ideea de a merge pe jos din Oklahoma, Texas sau

Alabama până în California, mai ales împingând un cărucior. Acum se învățase minte să mai judece așa. Dacă erai amenințată să-ți moară copiii, făceai orice ca să-i salvezi, chiar și să traversezi munții și deșertul.

Loreda a venit lângă ea. S-au uitat amândouă la femeia cu căruciorul.

– O să reușim, a șoptit Loreda.

Elsa nu știa cum să răspundă.

– Am reușit să supraviețuim în Dust Bowl[16], a spus Loreda, folosind termenul proaspăt inventat pentru a desemna teritoriul pe care îl lăsaseră în urmă.

Citiseră un ziar cu câteva zile în urmă și aflaseră că ziua de 14 aprilie fusese desemnată Duminica Neagră[17]. Se pare că trei sute de mii de tone de sol din Marea Câmpie fuseseră spulberate în acea zi. Mai mult pământ decât cantitatea care fusese excavată ca să poată fi construit Canalul Panama. Praful ajunsese până în Washington, D.C., acest fapt fiind, probabil, și motivul pentru care furtuna ajunsese să fie o știre.

– Ce înseamnă câțiva kilometri de deșert pentru niște exploratori ca noi?

– Mai nimic, a spus Elsa. Haideți să mergem.

S-au întors la camionetă. Elsa s-a oprit și a pus mâna pe metalul prăfuit și cald al capotei. O frică fără nume – de atât de multe deznodăminte nefericite care puteau surveni – s-a coagulat în doar două cuvinte: „Te rog“. Elsa se încredința Domnului, împreună cu copiii, pentru ca El să-i păzească.

După o cină târzie alcătuită din fasole, crenvurști și aproape nici un pic de conversație, Elsa și-a trimis copiii să se culce în bena camionetei, pe salteaua de campanie desfăcută.

– Ești sigură că poți să conduci singură noaptea? a întrebat Loreda pentru cel puțin a cincea oară.

– E mai răcoare acum. Asta o să ajute. O să conduc cât de departe pot în noaptea asta, iar apoi opresc pentru somn. Nu-ți face griji.

Elsa a băgat mâna dincolo de gulerul ei pleoștit, după săculețul de catifea pe care îl purta în jurul gâtului. A scos moneda de cupru și s-a uitat la profilul colțuros al lui Abraham Lincoln.

– Bănuțul, a spus Loreda.

– Acum e al nostru.

Ant a atins moneda, ca să aibă noroc. Loreda doar s-a uitat la ea.

Elsa a pus bănuțul înapoi în ascunzătoarea lui, i-a sărutat pe copii de noapte bună și s-a întors pe locul șoferului. A pornit motorul și a aprins

farurile; sulițele gemene, aurii, au străpuns întunericul în timp ce ea băga motorul în viteză și demara.

Pe drum, noaptea anulase întreaga priveliște, cu excepția șoselei luminate de faruri. Nici o mașină nu mergea spre est.

Drumul era plat, aspru și negru ca o tigaie de fontă.

Pe măsură ce kilometrii s-au acumulat, Elsei i s-a mărit și teama. Îi vorbea cu vocea tatălui ei: „N-o să reușești niciodată. N-ar fi trebuit să încerci. Tu și copiii tăi veți muri aici".

Din când în când trecea pe lângă câte un vehicul abandonat, o amintire fantomatică a unei familii care eșuase.

Deodată, motorul s-a înecat; camioneta s-a zdruncinat puțin. Rozariul s-a răsucit în jurul oglinzii retrovizoare și s-a legănat dintr-o parte în alta, în sunetul mărgelelor care se loveau între ele. Un nor de abur a ieșit de sub capotă.

„Nu, nu, nu, nu!"

Elsa a oprit la marginea drumului. După ce i-a verificat rapid pe copiii adormiți – care erau bine –, s-a dus în fața camionetei.

Capota era atât de fierbinte încât a fost nevoie de mai multe încercări ca să o descuie și să o deschidă. Prin întuneric s-a ridicat abur sau fum. Elsa nu-și dădea seama care din două.

Spera că era abur.

Nu putea adăuga apă până când nu se răcea motorul. Pe când se pregăteau pentru călătorie, Tony îi repetase de o mie de ori acea regulă. Elsa a desfăcut bidonul de apă de pe capotă și l-a ținut aproape.

Tot ceea ce putea să facă era să aștepte. Și să se îngrijoreze.

S-a uitat pe drum în cele două direcții; nu se vedea nici un far la orizont.

Ce avea să vină după răsăritul soarelui? Temperaturi de peste patruzeci de grade.

Cât de aproape erau de capătul deșertului? Mai aveau unsprezece litri de apă în damigene.

„Nu te panica. Copiii au nevoie să nu te panichezi."

Elsa și-a aplecat capul și s-a rugat. Se simțea mică sub cerul imens, înstelat. Și-a imaginat că deșertul din jurul ei era plin de vietăți care supraviețuiau în întuneric. Șerpi. Gândaci. Coioți. Bufnițe.

S-a rugat Fecioarei Maria. De fapt, a implorat-o.

Până la urmă, protejându-și fața cu bandana, a deschis radiatorul și a turnat apă. Apoi a legat din nou de capotă bidonul gol și s-a întors pe scaunul ei.

– Te rog, Doamne..., a spus ea răsucind cheia în contact.

Un păcănit, iar apoi nimic.

Elsa a încercat din nou și din nou, pompând benzină, cu o panică ce creștea cu fiecare încercare nereușită.

– Încetișor, Elsa.

A tras aer adânc în piept și a încercat din nou.

Motorul a tușit și s-a trezit la viață.

– Mulțumesc, a șoptit ea.

Apoi s-a întors pe șosea și a continuat să conducă.

Cândva, în jur de ora patru dimineața, drumul a început să urce, devenind o fâșie uriașă și plină de cotituri.

Aerul care intra pe geam se răcorise. Transpirația Elsei s-a uscat, iar pielea a început să o mănânce în acele locuri.

A condus de-a lungul drumului abrupt și întortocheat, urmând fasciculele de lumină ale farurilor și încercând să nu se uite la prăpastia care i se deschidea alături.

Atunci când, în cele din urmă, nu a mai putut să-și țină ochii deschiși, a tras la marginea drumului, pe o bucată lată de pământ mărginită de copaci înalți.

Extenuată, s-a urcat în culcuș alături de copiii ei care dormeau și a închis ochii.

– Mamă!

– *Mamă!*

Elsa a deschis ochii.

A fost orbită de lumina soarelui.

Loreda stătea lângă camionetă.

– Vino aici!

– Pot să mai dorm doar...?

– Nu. Vino. Acum.

Elsa a mormăit. Cât timp dormise? Zece minute? S-a uitat pe furiș la ceas și a constatat că era ora nouă.

Amorțită de epuizare, s-a dat jos din mașină. A urcat împreună cu Loreda pe colină, spre o rariște, unde Ant aștepta nerăbdător, sărind în sus și-n jos, în picioarele goale.

– Am nevoie de cafea, a spus Elsa.

– Uite.

Elsa a aruncat o privire în spate, căutând un loc potrivit ca să facă un foc.

– Uite, mamă, a spus Loreda scuturând-o.

Elsa s-a întors.

Erau pe vârful unui munte, pe o fâșie lată de pământ plat. Mult mai jos se întindea o fâșie lată de pământ arabil, câmpuri verzi. Dreptunghiuri imense de pământ maro, proaspăt arat.

– California, a spus Ant.

Elsa nu văzuse niciodată un tărâm atât de frumos. Atât de fertil. Atât de *verde*.

California.

Statul de Aur.

Elsa și-a luat copiii în brațe și i-a învârtit, râzând cu atâta poftă încât râsul acela părea să fie vocea sufletului ei. Lumina care se întorcea în întuneric. Eliberarea.

Speranța.

Loreda a țipat.

Mama a pus frână de motor. Camioneta s-a smucit, s-a clătinat, a încetinit și a luat curba în ac de păr cât mai lent cu putință.

Mașinile din spatele lor au claxonat. Acum era o caravană de rable, un șarpe alcătuit din mașini care coborau muntele mergând bară la bară.

Loreda s-a ținut de mânerul de metal al ușii până când au început s-o doară degetele, iar articulațiile bronzate i s-au albit.

Drumul de munte se răsucea la stânga și la dreapta, unele curbe fiind atât de bruște și de neașteptate încât pasagerii erau aruncați dintr-o parte în cealaltă.

Mama a luat o curbă cu viteză prea mare, a scos un țipăt scurt, de groază, și a băgat motorul într-o viteză mai mică.

Loreda a țipat din nou. Aproape că s-au ciocnit de epava unei mașini care zăcea, căzută pe o rână, într-un șanț.

– Nu mai sări, Ant!

– Nu pot. Sunt pe cale să fac pipi pe mine.

Loreda a alunecat din nou pe-o parte. Mânerul ușii a ciupit-o de piele atât de tare încât a făcut-o să urle de durere.

Apoi, în sfârșit, în fața lor s-a desfășurat o vale uriașă, o explozie de culori diferită de orice văzuse Loreda până atunci.

Iarbă de un verde strălucitor, floricele colorate, poate că buruieni sau flori sălbatice. Portocali și lămâi. Măslini aliniați în șiruri de un verde-argintiu.

Câmpuri verzi, cultivate, se întindeau de-o parte și de alta a șoselei negre. Tractoarele arau ogorul, întorceau brazdele de pământ ca să poată fi însămânțat.

Loreda s-a gândit la datele pe care le culesese pe când se pregăteau pentru călătorie. Aceasta era valea San Joaquin, cuibărită între Munții Coastei la vest și munții Tehachapi la est. La șaptezeci de kilometri nord de Los Angeles.

Un alt lanț muntos domina orizontul la nord, ridicându-se precum un decor de basm. Acestea erau vârfurile John Muir, deși ar fi trebuit să se numească Lanțul Luminii.

În timp ce se uita la valea San Joaquin, Loreda a simțit foamea încolțind-o, una de un soi pe care nu și-l putuse imagina. Văzând toată acea frumusețe neașteptată, acele culori, acea măreție, a vrut dintr-odată să vadă mai mult. America cea frumoasă – sălbaticul Pacific albastru, agitatul Atlantic, Munții Stâncoși. Toate locurile pe care ea și tati visaseră să le vadă. Se întreba cum arăta San Francisco, orașul construit pe coline, sau Los Angeles, cu plajele de nisip alb și cu plantațiile de portocali.

Elsa a tras la marginea drumului și a rămas acolo, cu mâinile încleștate pe volan.

– Mamă?

Mama nu părea s-o audă. A coborât din mașină și a pășit pe câmpul presărat cu minunate flori sălbatice. De-o parte și de alta, acri nesfârșiți de ogor proaspăt arat, gata de însămânțare. Aerul mirosea a pământ bogat și a viață nouă.

Mama a răsuflat adânc. Loreda s-a întors la mașină și a văzut cât de strălucitori erau ochii albaștri ai mamei ei.

Dar de ce să plângă acum? O scoseseră la capăt.

Mama stătea pe loc, uitându-se în zare. Loreda a observat că îi tremurau mâinile și abia atunci și-a dat seama că mamei ei îi fusese frică.

– Bine, a spus Elsa în cele din urmă. Prima ședință în California a Clubului Exploratorilor. În ce parte s-o luăm?

Loreda așteptase acea întrebare.

– Suntem în valea San Joaquin, cred. La sud sunt Hollywood și Los Angeles. La nord sunt Central Valley și San Francisco. Presupun că cel mai mare oraș de prin părțile locului este Bakersfield.

Mama s-a dus în spatele camionului și a făcut sandviciuri în timp ce Loreda le împărtășea informațiile relevante pe care le memorase. Au intrat toți trei pe câmpul cu flori sălbatice și iarbă înaltă, iar apoi s-au așezat pe pământ, ca să mănânce.

Mama a mușcat din sandvici și a înghițit o îmbucătură.

– Singurul lucru pe care știu să-l fac sunt muncile de la fermă. Nu vreau să merg într-un oraș. Acolo nu sunt locuri de muncă. Deci, nu în Los Angeles.

Nu în San Francisco.

– Oceanul e la vest față de noi.

– Asta cu siguranță că mi-ar plăcea să văd, a spus mama, dar nu încă. Cu ce-o să ne ajute marea? Avem nevoie de un loc de muncă și de unul în care să locuim.

– Haide să stăm aici, a spus Ant.

– Cum ai spus că se numește locul ăsta, Loreda? Valea San Joaquin? Cu siguranță că e frumoasă, a spus mama. S-ar părea că aici e mult de muncă. Se pregătesc să planteze ceva.

Loreda s-a uitat la câmpul cu flori sălbatice și la munții îndepărtați.

– Aveți dreptate. Nu e nevoie să risipim benzina. Ne trebuie doar un loc în care să stăm.

După ce au mâncat, s-au urcat înapoi în mașină și au pătruns adânc în vale pe un drum drept ca o săgeată, mergând spre munții îndepărtați, violeți. Câmpuri verzi se întindeau de-o parte și de alta a drumului; pe unele dintre ele, Loreda a văzut șiruri de oameni aplecați, care munceau pământul.

Au trecut de câmpuri cu vaci grase și de abatoare care duhneau strașnic.

Trecând pe lângă un panou de reclamă la Wonder Bread[18], Loreda a văzut sub el o grămadă de movile închise la culoare.

Una dintre movile s-a ridicat; era un băiat dureros de slab, îmbrăcat în zdrențe, purtând o pălărie căreia îi lipsea borul într-o parte.

– Mamă...

Mama a încetinit.

– Îi văd.

Probabil că erau în jur de douăzeci: copii, tineri, majoritatea îmbrăcați în zdrențe. Cu salopete uzate, zdrențuite, cu pălării murdare și cu cămăși cu gulerele rupte. Pământul din jurul lor era plat, maro, neirigat, uscat precum speranțele pierdute.

– Unii oameni nu vor să muncească, a spus mami încet.

– Crezi că tati e acolo? a întrebat Ant.

– Nu, a răspuns mami, întrebându-se câtă vreme mai aveau să se uite cu toții după Rafe; toată viața?

Probabil.

Au ajuns la o intersecție în cruce, unde, de o parte și de cealaltă a unei fâșii de drum pavat, se găseau un magazin alimentar și o stație de benzină. De jur împrejur se vedeau suprafețe cultivate. Pe un panou era scris: BAKERSFIELD: 31,5 KILOMETRI.

Mama a spus:

– Avem nevoie de benzină și, având în vedere că asta e prima noastră zi în California, eu zic să luăm lemn dulce pentru toată lumea!

– Ura! a țipat Ant.

Mama a tras la marginea drumului, pe pietriș, oprindu-se la pompele de benzină. Un angajat în uniformă a venit în fugă s-o ajute.

– Fă plinul, a spus mama întinzându-se după poșetă.

– Plătiți acoloșa, doa'nă. Magazinul și benzinăria au același proprietar.

– Mulțumesc, i-a răspuns mama.

S-au dat toți trei jos din mașină și s-au uitat la un câmp cultivat. Bărbați și femei stăteau aplecați peste smocurile de verde. Oamenii lucrând câmpul însemnau *locuri de muncă*.

– Ai văzut vreodată ceva atât de frumos, Loreda?

– Niciodată.

– Putem să mergem să ne uităm la dulciuri, mami? a întrebat Ant.

– Normal.

Loreda și Ant au traversat în fugă strada spre magazin, râzând și împingându-se cu entuziasm. Ant era agățat de mâna Loredei. Mama s-a grăbit, ca să țină pasul cu ei.

Un bărbat în vârstă, care purta o pălărie de cowboy ponosită, trasă pe ochi, stătea pe bancă și fuma.

Magazinul era întunecos și plin de umbre. Un ventilator își învârtea leneș paletele, aruncând umbre și mișcând aerul, fără să răcească atmosfera. Mirosea a podele de lemn, a rumeguș și a căpșuni proaspete. Mirosea a prosperitate.

Loredei i-a lăsat gura apă din pricina tuturor mâncărurilor expuse. Salam *bolognese*, sticle de coca-cola, pachete de crenvurști, cutii cu portocale, pâine Wonder Bread împachetată. Ant a alergat direct la dulciurile de un penny de pe tejghea. Borcanele mari de sticlă erau pline cu fâșii de lemn dulce, dropsuri și lame de gumă de mestecat.

Casa de marcat era așezată pe o tejghea de lemn. Vânzătorul era un bărbat cu umeri lați, care purta cămașă albă și pantaloni maro, susținuți de bretele. O pălărie maro, de fetru, îi acoperea părul gălbui. Stătea rigid ca un gard și îi urmărea.

Loreda și-a dat seama dintr-odată că arătau ca și cum ar fi petrecut mai mult de o săptămână pe drum (și ani de zile la o fermă aflată pe moarte). Palizi, slabi, trași la față. Mizeria și speranța erau motivele pentru care hainele nu li se dezintegraseră de tot. Pantofii le erau plini de găuri, sau, în cazul lui Ant, lipseau cu desăvârșire. Aveau fețele și părul murdare.

Loreda, conștientă de înfățișarea ei, și-a dat la o parte părul de pe față și și-a înghesuit câteva șuvițe rebele sub baticul roșu, decolorat.

– Ai face bine să-ți controlezi copiii, i-a spus bărbatul mamei. N-au voie să pună mâinile lor murdare pe obiecte.

– Îmi pare rău pentru felul în care arătăm, a spus mama, apropiindu-se de tejghea în timp ce-și deschidea poșeta. Am călătorit și...

– Daaa. Știu. În fiecare zi vin în California de-ai voștri.

– Am pus benzină, a spus mama, scoțând din portofel un dolar și nouăzeci de cenți în monede.

– Sper că o să vă ajungă să ieșiți din oraș, a spus bărbatul.

Apoi s-a așternut tăcerea, în timp ce mama a tras aer adânc în piept.

– Ce-ați spus? a întrebat ea.

Bărbatul s-a aplecat sub tejghea, a scos o armă și a pus-o pe tejghea, între ei.

– Ar fi bine să plecați.

– Copii, a spus mama. Duceți-vă înapoi la camionetă. Plecăm acum.

A dat drumul monedelor pe podea și i-a mânat pe copii afară din magazin.

Ușa s-a trântit în spatele lor.

– Cine se crede? Doar fiindcă n-a avut parte de vremuri grele, nenorocitul ăsta crede că se poate uita de sus la noi? a spus Loreda, furioasă și rușinată.

Omul acela făcuse să se simtă săracă pentru prima oară în viața ei.

Mama a deschis portiera.

– Urcați-vă, a spus ea cu o voce înfricoșător de șoptită.

Capitolul 19

Elsa a fost fericită să nu mai vadă acel loc decât în oglinda retrovizoare. Nu știa ce căuta, către ce se îndrepta, dar și-a imaginat că avea să-și dea seama văzând cu ochii ei locul respectiv. Un restaurant, poate. Nu avea de ce să nu poată servi la mese. A condus până la Bakersfield și s-a simțit puțin dezorientată din cauza dimensiunii orașului. Atât de multe mașini, magazine și atât de mulți oameni pe stradă, drept care a cotit-o pe o străduță și a continuat să conducă. Spre sud, s-a gândit, sau poate spre est.

După toate prin câte trecuseră ca să ajungă acolo, Elsa n-a vrut să lase prejudecățile unui om să-i rănească. Era furioasă pentru că Loreda și Ant trebuiseră să fie confruntați cu asemenea prejudecăți nefondate, dar viața era plină de astfel de nedreptăți. Dacă ar fi fost să se gândească doar la felul în care tatăl ei vorbea despre italieni, irlandezi, negri și mexicani. O, le lua banii și le zâmbea, dar spunea doar cuvinte urâte după ce ușa se închidea în urma lor. Și iată ce văzuse mama ei atunci când își privise nepoata nou-născută: culoarea de piele pe care o considera nepotrivită.

Din păcate, acea urâciune era parte din viață, nu ceva de care Elsa își putea proteja copiii în totalitate. Nici măcar în California, locul noului lor început. Trebuia ca, pur și simplu, să-i învețe să fie mai buni de-atât.

Au trecut de un indicator pentru fermele DiGiorgio și au văzut oameni muncind la câmp.

Câțiva kilometri mai departe, în afara unui oraș drăguț, Elsa a văzut un șir de căsuțe așezate la distanță de drum, îngrijite cu toatele, umbrite de copaci. Cea din mijloc avea un panou pe care era scris DE ÎNCHIRIAT.

Elsa și-a luat piciorul de pe accelerație și a lăsat mașina să se oprească.

– Ce s-a întâmplat? a întrebat Loreda.

– Uită-te la căsuțele alea drăguțe.

– Ne-am putea permite așa ceva? a întrebat Loreda.

– N-o să aflăm dacă nu întrebăm, a spus Elsa. Poate că da, cine știe?

Loreda nu părea convinsă.

– Am putea să ne luăm un cățeluș dacă am trăi aici, a spus Ant. Eu chiar îmi doresc să am un cățel. I-aș spune Rover.

– Pe toți câinii îi cheamă Rover, l-a combătut Loreda.

– Ba nu. Pe câinele lui Henry îl chema Spot. Și...

– Stați aici, a spus Elsa.

S-a dat jos din camionetă și a închis portiera. La primii pași, a simțit un vis deschizându-se în fața ei și poftind-o înăuntru. *Un câine pentru Ant, prieteni pentru Loreda, un autobuz al școlii care oprește în fața casei pentru a-i duce la școală. Flori. O grădină...*

Pe când se apropia de acea casă, ușa din față s-a deschis. A ieșit o femeie care purta un șort roșu cu volane, legat peste o rochie cu un imprimeu floral drăguț; femeia ținea în mână o mătură. Părul tuns bob îi era ondulat cu grijă, iar o pereche de ochelari fără rame îi mărea ochii.

Elsa a zâmbit.

– Bună ziua, a spus. Aveți o casă adorabilă. Cât e chiria?

– Unsprezece dolari pe lună.

– O, e cam piperat. Dar sunt sigură că mă descurc. Aș putea plăti acum șase dolari și restul...

– După ce te angajezi.

Elsa era ușurată de înțelegerea de care dădea dovadă femeia.

– Da.

– Ai face bine să te urci în mașină și să pleci. Soțul meu o să vină în curând acasă.

– Poate opt dolari...

– Nu închiriem la *okie*[19].

Elsa s-a încruntat.

– Suntem din Texas.

– Texas. Oklahoma. Arkansas. E același lucru. Cu toții sunteți la fel. Oamenii din acest oraș sunt buni creștini, a continuat ea, iar apoi a făcut un semn cu mâna către drum. Într-acolo trebuie să mergi. Cam douăzeci de kilometri. Acolo stau cei ca tine.

Apoi femeia a intrat în casă și a închis ușa.

Câteva clipe mai târziu, a dat jos de la fereastră semnul DE ÎNCHIRIAT și l-a înlocuit cu o pancartă pe care scria NU PRIMIM *OKIE*.

Ce era în neregulă cu oamenii aceia? Elsa știa că nu era prea curată și că, în mod evident, nu avusese prea mult noroc în ultimii ani, dar chiar și-așa. Asta era situația celor mai mulți americani. Și îi oferise opt dolari pe lună. Nu cerea pomeni sau acte de caritate.

Elsa s-a întors la mașină.

– Ce s-a întâmplat? a întrebat Loreda.

– Văzută de aproape, casa nu mai era atât de drăguță. Și nici nu era loc pentru un câine. Femeia aceea a spus că am putea găsi ceva cam la douăzeci de kilometri de aici. Probabil că este un camping sau un parc auto pentru cei care vin din vest.

– Ce e un *okie*? a întrebat Loreda.

– Niște oameni cărora nu le închiriază.

– Dar...

– Gata cu întrebările, a spus Elsa. Trebuie să mă gândesc.

Au trecut, apoi, pe lângă alte câmpuri cultivate. În zona aceea erau puține ferme; în cea mai mare parte, peisajul era un amestec de plante verzi și de pământ maro, proaspăt arat. Primul semn de civilizație a fost o școală, una drăguță, în fața căreia flutura un steag american. Nu mult mai departe se afla un spital regional care arăta bine îngrijit și care avea o singură ambulanță parcată lângă intrare.

– Cam pe aici se termină cei douăzeci de kilometri, a spus Elsa încetinind.

Nu era nimic acolo. Nici un semn, nici o fermă, nici un parc auto.

– Ăsta e campingul, mami? a întrebat Ant.

Elsa a tras la marginea drumului. Prin geamul pasagerului, a văzut o grămadă de corturi, de mașini hârbuite și de cocioabe plasate la distanță de drum, într-un câmp cu buruieni. Erau în jur de o sută, adunate din loc în loc în grupuri ca niște comunități, dar fără nici un plan sau simetrie. Totul arăta ca o mare cu ape mohorâte, pe care pluteau mașini abandonate și locuințe improvizate ce semănau cu o flotilă de bărci cenușii cu pânze. Nu exista

nici un drum care să ducă la camping, doar urme pe pământ, și nici un semn nu îi întâmpina pe cei nou-veniți.

– Ăsta trebuie să fie locul despre care mi-a vorbit femeia aceea, a spus Elsa.

– Ura! Un camping! a strigat Ant. Poate că mai sunt și alți copii.

Elsa a luat-o cu mașina pe urmele pline de noroi. Un șanț de irigații plin cu apă maronie traversa câmpul în dreapta, pe toată lungimea lui.

Primul cort la care au ajuns avea un vârf ascuțit și pereți lăsați; un burlan de cuptor ieșea din acoperiș ca un cot îndoit. Zona din fața laturii deschise a cortului era aglomerată cu lucruri: găleți de metal îndoite, butoaie de whisky, canistre de benzină, o buturugă cu un topor înfipt în ea, o jantă veche. Nu departe se vedea un tractor fără cauciucuri. Cineva îi construise niște pereți de tip grătar, acoperiți cu plastic, ca să creeze un spațiu uscat de locuit.

– Bleah..., a spus Loreda.

Nu părea să existe nici o regulă după care fuseseră așezate corturile, colibele și mașinile hodorogite.

Copii schilozi, îmbrăcați în zdrențe, alergau prin orașul de corturi, urmăriți de câini râioși, care lătrau. Femeile stăteau aplecate pe malul șanțului și spălau rufe în apa maronie.

Un morman de gunoaie s-a dovedit a fi o locuință; înăuntru, trei copii și doi adulți se îngrămădeau în jurul unei sobe improvizate. O familie.

Un bărbat stătea pe o piatră, îmbrăcat numai într-o pereche de pantaloni rupți, în picioarele goale și cu tălpile negre, având ciorapii și cămașa întinse pe pământ în fața lui, ca să se usuce. Undeva plângea un bebeluș.

„Okie. *Oamenii ca tine.*“

– Nu-mi place locul ăsta, s-a smiorcăit Ant.

– Întoarce-te, mamă, a spus Loreda. Scoate-ne de aici.

Elsei nu-i venea să creadă că în California existau oameni care trăiau așa. În America. Oamenii aceia nu erau vagabonzi sau cerșetori. Acele corturi, colibe și mașini hârbuite adăposteau familii. Copii. Femei. Bebeluși. Oameni care veniseră acolo ca s-o ia de la capăt, căutând locuri de muncă.

– Nu putem să mergem cu mașina fără țintă și să facem risipă de benzină, a spus Elsa, cu o senzație puternică de greață. O să stăm aici o noapte ca să află ce se întâmplă. Mâine găsesc ceva de lucru și plecăm. Cel puțin există un râu.

– Râu? *Râu?!* s-a revoltat Loreda. Ăsta nu e râu, ăsta e... nu știu ce e, dar n-avem ce căuta aici.

– Nimeni n-are ce căuta într-un loc ca ăsta, Loreda, dar mai avem doar douăzeci și șapte de dolari. Cât crezi că o să ne ajungă?

– Mamă, te rog.

– Avem nevoie de un plan, a spus Elsa. Să ajungem în California. Numai la asta ne-am gândit. În mod evident, n-a fost suficient. Ne trebuie informații. Cineva de aici va putea să ne ajute.

– Nu arată ca și cum ar putea să se ajute pe ei înșiși, a spus Loreda.

– O noapte, a pledat Elsa, forțându-se să zâmbească. Haideți, exploratorilor. Putem suporta orice vreme de o noapte.

Ant s-a smiorcăit din nou:

– Dar pute!

– O noapte, a spus Loreda fixând-o cu privirea pe Elsa. Promiți?

– Promit. O noapte.

Elsa s-a uitat la marea de corturi și a văzut o spărtură între ele, un spațiu gol între un cort zdrențăros și o colibă făcută din resturi de lemn. A dus mașina în zona goală și a parcat pe o fâșie lată de pământ, acoperită cu smocuri de buruieni și cu iarbă.

Cel mai apropiat cort era la o distanță de aproximativ cincizeci de metri. În fața lui era o colecție de vechituri – găleți și cutii, un scaun pricăjit de lemn și o sobă pe lemne ruginită, cu un coș îndoit.

Elsa a parcat camioneta. S-au apucat de lucru, așezându-și cortul lor mare, l-au fixat locului și au amplasat salteaua de campanie într-un colț, chiar pe pământ, după care au acoperit-o cu pături și cuverturi.

Au descărcat numai proviziile de care aveau nevoie pentru noaptea aceea. Valizele, mâncarea (cu toatele trebuiau supravegheate constant într-un astfel de loc) și găleți de care aveau nevoie și ca să care apă și ca să se așeze pe ele. Elsa a făcut un mic foc de tabără în fața cortului și a așezat lângă el gălețile cu susul în jos, drept scaune.

Nu putea să nu se gândească la faptul că acum arătau la fel ca toți cei de acolo. A pus o lingură de untură în ceaun și, atunci când grăsimea a început să sară, a adăugat o bucată prețioasă de șuncă împreună cu câteva roșii din conservă, un cățel de usturoi și un cartof tăiat în bucăți.

Loreda și Ant s-au așezat turcește direct pe pământul acoperit cu iarbă, ignorând gălețile, și au început să joace cărți.

Elsa și-a privit fiica și s-a simțit cuprinsă de o tristețe profundă. Era ciudat cum puteai ajunge să nu-i mai vezi pe oamenii de lângă tine, cum îți rămâneau anumite imagini blocate în minte. Loreda era dureros de slabă, cu brațele ca niște bețe de chibrit, cu genunchii și coatele noduroase. Tenul îi era plin de pistrui, iar pielea i se cojea din cauza arsurilor de la soare.

Loreda avea treisprezece ani; ar fi trebuit să crească, nu să se împuțineze. O nouă grijă. Sau una veche, devenită mai puternică în ultima oră.

Pe măsură ce s-a lăsat seara, tabăra s-a animat. Elsa a auzit conversații în depărtare, zgomot de vase umplute și golite, focul trosnind. Puncte portocalii – focurile în aer liber – erau împrăștiate ici și colo. Fumul plutea de la un cort la altul, ducând cu el arome de mâncare. Între drum și corturi era un flux constant de oameni.

Elsa a auzit pași și s-a uitat în sus. De cortul lor s-a apropiat o familie – un bărbat, o femeie și patru copii – doi adolescenți și două fetițe. Bărbatul, înalt și slab ca un ogar, purta o salopetă pătată și o cămașă ruptă. Lângă el stătea o femeie cu părul castaniu, zburlit și lung până la umeri și care încărunțea pe alocuri. Purta o rochie lăbărțată de bumbac, cu șorț legat peste ea. Părea să nu aibă nimic peste oase, doar un strat subțire de piele; nici mușchi, nici grăsime. Cele două fetițe slăbuțe purtau saci de pânză care aveau niște găuri pentru brațe și cap; picioarele le erau murdare și desculțe.

– Sal’tare, vecină, a spus bărbatul. Ne-am zis să venim să vă zicem bine-aț’ venit, a spus el întinzându-i Elsei un cartof roșu. V-am adus asta. Nu-i mare lucru. Da’ nu suntem prea avuți, asta-i clar.

Elsa a fost impresionată de generozitatea gestului.

– Mulțumesc.

S-a întins după una dintre găleți, a întors-o și și-a pus puloverul pe ea.

– Așezați-vă, vă rog, i-a spus ea femeii, care a zâmbit, obosită, și s-a așezat pe găleată, aranjându-și rochia în așa fel încât să-i ascundă genunchii murdari.

– Eu sunt Elsa. Aceștia sunt copiii mei, Loreda și Anthony.

S-a întins într-o parte și a scos două felii de pâine din pachetul lor.

– Vă rog, luați-le.

Bărbatul a apucat pâinea cu mâinile lui pline de bătături.

– Io mi-s Jeb Dewey. Ast-i doa’na mea, Jean, iar ei sunt copiii noștri, Mary și Buster, Elroy și Lucy.

Copiii s-au mutat pe o pată de iarbă cu buruieni și s-au așezat. Loreda a început să amestece cărțile.

– De când sunteți aici? i-a întrebat Elsa pe adulți atunci când copiii s-au depărtat destul de mult ca să nu-i mai audă.

Elsa a luat loc pe o găleată întoarsă cu susul în jos, lângă Jean.

– De aproape nouă luni, a răspuns Jean. Am cules bumbac toamna trecută, dar aici iarna e grea. Trebuie să câștigi suficient din bumbac ca să-ți ajungă pentru lunile în care nu se culege. Și să nu crezi pe nimeni care îți spune că în California iernile sunt calde.

Elsa a aruncat o privire la cortul lui Dewey, care se afla la o distanță de circa cinci metri. Avea cel puțin trei metri pe trei metri, la fel ca al lor. Dar... cum ar fi putut să trăiască șase oameni într-un spațiu atât de strâmt, vreme de nouă luni?

Jean i-a văzut privirea Elsei.

– Poate fi destul de greu să te descurci. Trebuie să măturI și să tot măturI toată ziua, a zis ea zâmbind, iar Elsa a văzut ce frumoasă trebuie să fi fost înainte ca foametea s-o topească. Nu-i ca Alabama, asta-i clar. Ne era mai bine acolo.

– Eram fermier, a spus Jeb. Nu aveam o fermă mare, dar era suficientă pentru noi. Acum e a băncii.

– Majoritatea oamenilor de aici sunt fermieri? a întrebat Elsa.

– Unii. Bătrânu' Milt – el stă în rabla aia de mașină albastră de colo, cu osia ruptă – a fost avocat. Hank a fost poștaș. Sanderson făcea pălării simandicoase. Nu-ți dai seama de nimic cân' te uiți la un tip în zilele astea.

– Ai grijă la domnul Eldridge. Poa' să treacă p'aci cân' bea. N-a mai fost bine de cân' soția și copilu' au murit de dizenterie, a spus Jean.

– Trebuie să fie ceva de lucru, a spus Elsa aplecându-se în față pe găleată.

Jeb a ridicat din umeri.

– Ne ducem în fiecare dimineață să căutăm. Culeg acu' în Salinas, dacă vrei s-o apuci spre nord. Culegem fructe în nord la începutul verii. Tre' să socotești prețu' benzinii 'nainte să pleci. Dar bumbacul ne ține.

– Nu știu nimic despre bumbac, a spus Elsa.

Jean a zâmbit.

– Înțeapă ca naiba să-l culegi, da' o să te salveze. Și copiii se descurcă.

– Copiii? Cum rămâne cu școala?

– Ooo, a oftat Jean. Există o școală. Pe drum, la doi sau trei kilometri de aici. Dar... toamna trecută a fost nevoie de toți, chiar și de cei mici, ca să nu murim de foame. Nu că fetele culeg prea mult, da' nici nu puteam să le las aici toată ziua.

Elsa s-a uitat la cele două fetițe. Ce făceau ele, la patru-cinci ani, toată ziua pe câmpul de bumbac? S-a grăbit să schimbe subiectul.

– Putem primi scrisori aici?

– Poșta din Welty. Ei ne țin scrisorile.

– Bine.

Jean s-a ridicat și și-a îndreptat rochia. Din acel gest Elsa a avut un indiciu despre cine fusese Jean înainte de a veni în California – soția liniștită și respectabilă a unui fermier. Probabil că avea grijă de evenimente precum petrecerea de 4 Iulie, întocmirea de trusouri pentru miri și strângeri de fonduri.

– Ei bine, ar trebui să pun cina pe foc. Ar fi bine să plecăm, a spus Jean.

– Nu-i așa de rău pe cât pare, a spus Jeb. O să vezi. Du-te la biroul de ajutor din Welty cât de repede poți. E pe drum, cam la trei kilometri depărtare. Tre' să te înregistrezi la stat pentru ajutor. Spune-le că trăiești aici. Noi nu ne-am înregistrat fo' două luni, iar asta ne-a costat. Nu că-i mare ajutor, dacă...

– Nu vreau bani de la guvern, a spus Elsa, nevrând ca ei să creadă că bătuse tot drumul până acolo pentru pomană de la guvern. Vreau să muncesc.

– Daaa, a spus Jeb. Nici unu' dintre noi nu vrea să stea pe ajutorul de șomaj. Roosevelt și programele lui noi au făcu' lucruri bune pen' muncitori, da' noi, micii fermieri și lucrătorii de la fermă, am cam fost uitați. Marii plantatori au puterea în statu' ăsta.

Jean a spus:

– Nu-ți face griji. Puteți învăța să trăiți din nimic dacă sunteți uniți.

Elsa spera că reușise să zâmbească, dar nu era sigură. S-a ridicat în picioare, le-a strâns mâna și a urmărit din priviri cum întreaga familie s-a dus înspre acel cort mic și murdar.

– Mamă? a spus Loreda venind în spatele ei.

„Nu plânge. Să nu îndrăznești să plângi în fața fiicei tale."

– E îngrozitor, a fost de părere Loreda.

– Da.

Iar acel miros oribil impregna totul. „Au murit de dizenterie.“ Nu era de mirare, dacă oamenii beau apa care curgea în șanțul de irigații și trăiau... în felul ăla.

– O să găsesc de lucru mâine, a spus Elsa.

– Știu că o să găsești, a asigurat-o Loreda.

Elsa trebuia s-o creadă.

– Asta nu e viața noastră. N-o voi permite.

Elsa a fost trezită de sunetele unei noi zile: focuri care se aprindeau, fermoare de cort descheiate, tigăi de fontă lovite de sobe, copii smiorcăindu-se, bebeluși plângând, mame certând.

Viața.

Ca și cum aceasta ar fi fost o comunitate normală, și nu o fundătură în care se împotmoliseră acei oameni disperați.

Atentă să nu-și deranjeze copiii, a ieșit din cort, a pornit un foc și a făcut cafea cu ultima apă din bidoane.

Zeci de bărbați, femei și copii traversau agale câmpul spre șosea. În lumina soarelui de răsărit, păreau bolnavi. În același timp, femeile mergeau spre șanț și se aplecau să ia apă, ghemuite pe plăcile de lemn așezate de-a lungul malului noroios.

– Elsa!

Jean stătea în fața cortului ei, pe un scaun, lângă cuptor. I-a făcut semn cu mâna Elsei.

Ea a turnat două căni de cafea, a mers la Jean și i-a oferit una.

– Mulțumesc, a spus ea cuprinzând cana cu degetele. Tomnai ce mă gândeam să mă ridic și să-mi torn o ceașcă, da’ după ce m-am așezat, am rămas așa.

– Ai dormit prost?

– Din 1931 încoa’. Tu?

– Elsa a zâmbit.

– La fel.

Oamenii treceau pe lângă ele într-un flux continuu.

– Cu toții merg să caute de lucru? a întrebat Elsa uitându-se la ceas și văzând că era trecut puțin de ora șase.

– Daaa. Nou-veniți. Jeb și băieții au plecat la patru și nu cre’ că găsesc ceva. O să fie mai bine atunci când încep să plivească și să răărească

bumbacu’. Acu’ plantează.

– Aha.

Jean a împins o ladă de mere spre Elsa.

– Așază-te.

– Unde caută de lucru? N-am văzut multe ferme.

– Nu-i ca acasă. Aici fermele-s afaceri mari, mii și mii de acri. Proprietarii abia pun picioru’ pe pământ, d’apăi să muncească. Mai au și copoii, și guvernul de partea lor. Statului îi pasă mai mult să îngroașe buzunarele plantatorilor, decâ’ s-aivă grijă de fermieri, a spus Jean, iar apoi a făcut o pauză. Unde ți-e bărbatu’? a întrebat-o ea pe Elsa în cele din urmă.

– Ne-a părăsit în Texas.

– Așa s-a-ntâmplat peste tot.

– Nu-mi vine să cred că oamenii trăiesc așa, a spus Elsa și și-a regretat imediat cuvintele, fiindcă Jean s-a uitat în altă parte.

– Un’ putem merge la mai bine? *„OKIE“*, așa ne spun. Nu contează de un’ suntem. Nimeni nu ne închiriază, da’, oricum, cine are bani de chirie? Poate după sezonu’ de bumbac o să ai destui bani ca să pleci. Noi n-am plecat, nu cu patru copii.

– Poate că la Los Angeles...

– Așa spunem tot timpu’, da’ cine știe c-acolo e mai bine? Cel puțin aici avem slujbe la cules, a spus Jean uitându-se în sus. Ai bani să arunci pe benzină ca să pleci în altă parte?

„Nu.“

Elsa nu mai putea să asculte.

– Ar fi mai bine să merg să caut de lucru. O să te uiți și la copiii mei?

– Bine-nțeles. Și nu uita să te înregistrezi la stat. Diseară-ți fac cunoștință cu alte femei. Noroc, Elsa!

– Mulțumesc.

După ce a plecat de la Jean, Elsa a cărat două găleți pline de apă infectă din șanț și a fiert-o în mai multe tranșe, iar apoi a strecurat-o printr-o cârpă.

Și-a frecat fața și bustul atât cât a putut de bine în cortul întunecat, și-a spălat părul și s-a îmbrăcat într-o rochie de bumbac relativ curată. Și-a răsucit părul ud într-o coroniță și a acoperit-o cu o basma.

Ăsta era cel mai bun lucru pe care-l putea face. Ciorapii de bumbac erau curați, dar lăbărțați, și nu avea cum să-și ascundă găurile din pantofi. Era

fericită că nu avea o oglindă. Of, era una pe undeva, îngropată într-o cutie dintre cele aflate în spatele camionetei, dar nu merita să scotocească după ea.

A lăsat în cort un pahar plin cu apă curată, pentru copii, și a verificat dacă încă dormeau.

I-a lăsat un bilet Loredei – *Caut de lucru/stați aici/aveți apă bună de băut în pahar* – și a plecat la mașină.

A condus până pe drumul principal.

În fața fiecărei ferme pe lângă care a trecut era o coadă de oameni care așteptau să li se dea de lucru. Alții mergeau în șir indian pe lângă drum, căutând și ei. Tractoarele răscoleau pământul; ici și colo se vedea câte un plug tras de cai, care ara.

După cel puțin jumătate de oră, a ajuns la un panou legat de un gard. Pe panou scria ANGAJĂM CU ZIUA.

Elsa a ieșit de pe drum și a intrat pe o alee mărginită de flori albe. Sute de acri de recoltă verde de înălțime mică se întindeau de ambele părți ale aleii de acces auto. Cartofi, poate.

Elsa a ajuns în fața casei tocmai atunci când pe ușă a ieșit un bărbat care a lăsat ușa de plasă să se trântească în spatele lui. Fuma o pipă și era bine îmbrăcat, cu pantaloni de flanel, cu o cămașă albă, scrobită, și cu o pălărie de fetru, care trebuie să fi costat o avere. Avea părul tuns cu precizie, la fel și perciunii, și mustața subțire.

El a venit pe partea șoferului.

– O camionetă, ha? Trebuie să fii nouă pe-aici.

– Am sosit ieri din Texas.

A evaluat-o din priviri pe Elsa, iar apoi și-a plecat capul într-o parte.

– Du-te în direcția aia. Soția mea are nevoie de ajutor.

– Mulțumesc.

Elsa s-a grăbit să iasă din mașină înainte ca el să se poată răzgândi.

Un loc de muncă!

A mers repede spre casa cea mare. A intrat prin poarta unui gard de țăruși, iar grădina de trandafiri a învăluit-o cu un miros care i-a adus aminte de copilărie; apoi a urcat câteva trepte până la intrarea principală și a bătut la ușă.

A auzit sunetul unor pantofi cu toc pe parchet.

Ușa s-a deschis și a apărut o femeie grăsuță, îmbrăcată într-o fustă modernă, cu crăpătură pe-o parte, și într-o bluză cu fundă de mătase la baza gâtului. Buclele platinate, aranjate cu atenție și lungi până la bărbie îi erau pieptănate de-o parte și de alta a feței.

Femeia s-a uitat la Elsa și a făcut un pas în spate. A adulmecat-o elegant, iar apoi și-a acoperit nasul cu o batistă.

– Ajutorul nostru de la fermă este cel însărcinat să vadă ce vor vagabonzii.

– Soțul... bărbatul cu pălăria de fetru a spus că aveți nevoie de ajutor cu treburile casei.

– Aha.

Elsa era acut conștientă de aspectul jerpelit pe care-l avea. Tot efortul pe care îl făcuse ca să se prezinte bine la muncă nu însema nimic pentru acea femeie.

– Urmează-mă.

Interiorul casei era grandios: uși de stejar, aplice de cristal, ferestre cu șprosuri, care transformau câmpurile verzi de afară într-un caleidoscop de culori. Covoare orientale groase, măsuțe de mahon sculptat.

În cameră a intrat o fetiță cu bucle în genul lui Shirley Temple, care îi jucau în jurul feței. Purta o rochie cu buline și pantofi negri de lac.

– Mami, ce vrea femeia asta murdară?

– Nu te apropia prea mult, draga mea. Transmite boli.

Fetița a căscat ochii. S-a dat în spate.

Elsei nu-i venea să creadă ce auzea.

– Doamnă...

– Nu-mi vorbi decât dacă îți pun o întrebare directă, a spus femeia. Poți freca podelele. Dar ai grijă, să nu te prind că te sustragi de la datorie și o să-ți verific buzunarele înainte să pleci. Și nu atinge nimic în afară de apă, găleată și perie.

Capitolul 20

Loreda s-a trezit din cauza mirosului. Cu fiecare inspirație, și-a amintit că își petrecuseră noaptea în ultimul loc din lume în care ar fi vrut să se afle.

A stat în pat cât de mult a putut, știind că lumina zilei avea să-i înfățișeze niște imagini pe care nu-și dorea să le vadă, dar, până la urmă, aroma de cafea a împins-o de la spate. S-a ridicat încetișor de lângă Ant, care a mormăit ceva, după care și-a pus peste rochie un pulover găurit.

Și-a încălțat pantofii și a deschis fermoarul cortului, așteptându-se să-și găsească mama lângă foc, așezată pe o găleată întoarsă cu susul în jos, bând cafea. Dar nici mama, nici camioneta nu erau acolo. A găsit, în schimb, un pahar cu apă și bilețelul pe care i-l lăsase mama.

Loreda s-a uitat la drum, pe deasupra terenului plat, maro, plin de urme de pași, de cauciucuri, de corturi și de automobile. Câmpul – probabil că cincizeci de acri în total – găzduia o sută de corturi și zeci de mașini care deveniseră locuințe. A văzut cocioabe care fuseseră improvizate din bucăți de metal și din plăci de lemn. Femeile mergeau prin acea tabără mânând de la spate copii zdrențăroși, în timp ce o droaie de câini alergau, lătrând după mâncare sau atenție. Oamenii trăiau aici de mult timp, suficient de mult ca să întindă sârme de rufe și să creeze curți pline de resturi. Nimeni nu ar fi *vrut* să trăiască în felul ăsta, și totuși o făceau. Marea Recesiune.

Pentru prima dată, a înțeles. Nu era vorba doar despre bancherii care fugeau cu banii oamenilor, sau despre un cinematograf care-și închidea porțile, sau despre oamenii care stăteau la coadă ca să primească mâncare pe gratis.

*Vremurile grel*e însemnau sărăcie. Nu existau locuri de muncă. Nu aveai încotro s-o apuci.

Jean a ieșit din cortul ei și i-a făcut semn cu mâna Loredei.

Loreda s-a dus la ea, simțindu-se ciudat de bucuroasă că avea un adult pe aproape.

– Hei, doamnă Dewey, a spus ea.

– Mama ta a plecat cam acum o oră ca să caute de lucru.

– Mama n-a avut niciodată o slujbă adevărată.

Jean a zâmbit.

– Ai vorbit ca un adolescent. Totuși, nu contează. Experiența, adică. Munca de aici e la câmp cel mai des. Nu ne angajează în localuri, magazine sau ceva de genul ăsta. P-astea le vor pentru ei.

– E greșit.

Jean a ridicat din umeri, ca și cum ar fi spus: „Și ce contează?“

– Dacă vremurile sunt grele și locurile de muncă sunt puține, oamenii îi învinuiesc pe cei care vin de-afară. E natura umană. Ș-acum la naiba, ăștia suntem noi. În California erau mexicanii înainte, și mai ’nainte chinezii, cred.

Loreda s-a uitat la câmpul pe care erau împrăștiate deșeuri.

– Mama mea nu renunță niciodată, a spus ea. Dar poate că de data asta ar trebui. Am putea merge la Hollywood. Sau la San Francisco.

Loreda ura faptul că îi tremura vocea pe când rostea acele cuvinte. Dintr-odată, a început să se gândească la tatăl ei, la Stella, la bunici și la fermă. Acum își dorea mai mult decât orice să fi fost acasă, s-o aibă alături pe bunica ei care s-o îmbrățișeze pe neașteptate, după cum îi stătea în obicei, și să-i dea câte un mic dar.

– Vino aici, iubito, a spus Jean deschizându-și brațele.

Loreda s-a dus la ea și s-a lăsat îmbrățișată, surprinsă fiind de cât de mult o ajuta asta, chiar din partea unui străin.

– Va trebui să te maturizezi, cred, a spus Jean. Probabil că mama ta vrea să fii tânără, dar au zburat zilele alea.

Loreda și-a reținut lacrimile. Nu voia să se maturizeze, și cu siguranță nu într-un loc ca acela.

Și-a ridicat privirea la fața blândă și tristă a lui Jean.

– Deci, ce-ar trebui să fac?

– Mai întâi, du-te la șanț ca să cari multă apă. Tre’ s-o fierbi și s-o strecori înainte s-o bei, fii atentă. O să-ți dau niște tifon. Ai ajuta-o pe mama ta dacă ai spăla rufe.

Loreda a lăsat-o pe Jean stând în fața cortului, iar ea a luat două găleți pe care le-a cărat până la șanț. Acolo era deja o coadă de femei ghemuite de-a lungul malului sau pe plăcile de lemn, stând în apa maro ca să spele haine. Copiii se jucau la marginea apei murdare.

Loreda a umplut ambele găleți cu apa aceea respingătoare și le-a cărat înapoi la cort. A trecut pe lângă o familie cu șase membri, care locuia într-o colibă făcută din tablă și bucăți de lemn.

Ajunsă înapoi la cort, l-a găsit acolo pe Ant, care se sculase și stătea în țărână. În mod evident, plânsese.

– Toată lumea m-a părăsit, s-a smiorcăit el. Credeam...

– Îmi pare rău, a spus Loreda punând gălețile jos.

Ant a sărit în picioare și i s-a aruncat în brațe. Loreda l-a ținut strâns.

– M-am speriat.

– Și eu, Antsy, a spus Loreda, la fel de alinată de îmbrățișare ca și el.

Atunci când s-a retras, lui Ant îi dispăruseră lacrimile și îi revenise zâmbetul.

– Vrei să ne jucăm cu mingea? Am mingea de baseball pe aici, pe undeva.

– Nu. Tre' să fierb apa asta și să pregătesc micul dejun. Apoi spălăm haine.

– Mama nu ne-a zis să facem asta, s-a plâns Ant.

– Trebuie să ajutăm.

Ant s-a uitat brusc în sus.

– Se întoarce, nu-i așa?

– Se întoarce. Caută de lucru ca să ne putem muta.

– Aha, ce bine! Crezi c-o să găsească?

– Sper că da.

După micul dejun insipid, alcătuit din cereale de grâu, Loreda a spălat vasele și a așezat totul înapoi în cutii, care erau pregătite să fie puse la loc atunci când se întorcea camioneta. În felul ăsta ar fi putut pleca din locul ăla împuțit în secunda în care se întorcea mama.

Înainte de ora douăsprezece, pe Elsa începuseră s-o doară degetele și avea mâinile roz de la decolorant și sodă. Curățase podelele bucătăriei, ale locului de luat masa și ale salonului, după care frecase lemnul cu ulei cu aromă de lămâie până când plăcile începuseră să strălucească. Dăduse jos de pe rafturi zeci de cărți legate în piele și ștersese praful în spatele lor, incapabilă să se abțină din a mirosi pielea, hârtia, chiar de a citi un rând sau două.

Viața ei de cititor părea de mult apusă.

După ce a terminat de curățat, a scufundat două găini grăsuțe în apă fiartă și le-a jumulit, în timp ce îi lăsa gura apă la gândul puiului fript. O oră mai târziu, a cărat rufele ude afară și le-a trecut prin storcător, învârtind manivela până când umerii au început să-i pocnească din cauza mișcării. A făcut toate astea sub privirea vigilentă a doamnei casei, care nu i-a oferit Elsei nici o pauză de masă, un pahar de apă sau vreo recomandare.

– Asta e, deci, a spus femeia de cum a trecut de ora cinci, în timp ce Elsa era din nou în bucătărie, călcând o cămașă bărbătească. Ai terminat.

Elsa a pus încet fierul de călcat jos și a oftat ușurată. Era însetată și moartă de foame.

– Am observat că dulapul ar putea fi organizat mai bine, doamnă...

– Să ne atingi mâncarea? Bineînțeles că nu. Criminalitatea e la cote înalte aici de când cei ca tine ne-au invadat. Școlile ne sunt pline de copiii voștri murdari.

– Doamnă, cu siguranță, ca un bun creștin, trebuie...

– Cum *îndrăznești* să-mi pui la îndoială credința? Afară! a spus ea, ațintindu-și degetul spre ușă. Și să nu te mai întorci. Mexicanii lucrează mai bine decât voi, *okie* împuțiți ce sunteți! Nu sunt impertinenți și nu rămân în oraș după ce se culege recolta. N-ar fi trebuit să-i deportăm.

Elsa era prea obosită și descurajată ca să se certe. Măcar găsise de lucru. Banii din acea zi erau un început. Trebuia să vadă lucrurile în felul ăsta. A spus:

– Bine, doamnă, și a așteptat să fie plătită.

– Ce? a spus femeia, încrucișând brațele.

– Plata mea.

– A, da.

Femeia și-a băgat mâna în buzunar și a scos niște monede pe care le-a pus în palma întinsă a Elsei.

Patru monede de zece cenți.

– Patruzeci de cenți? a întrebat Elsa. Pentru zece ore?

– Vrei să-i iau înapoi? Aș putea să-i spun soțului meu cât de nedisciplinată ai fost.

Patruzeci de cenți.

Elsa a plecat și a împins ușa, lăsând-o să se trântească în urma ei. S-a urcat în camionetă și a demarat, încercând să nu intre în panică.

Patruzeci de cenți pentru o zi de lucru.

Acum știa de ce oamenii din camping mergeau pe jos ca să caute de lucru. Benzina era deja un lux pe care nu și-l mai permitea.

Avea de gând ca a doua zi să li se alăture oamenilor care plecau din campingul de pe malul șanțului înainte de răsărit, cu speranța de a găsi ceva de lucru la câmp. Trebuia să se fi plătit mai bine de-atât.

Dar blestemată să fie dacă și-ar fi pus copiii să muncească la câmp. Aveau să se ducă la școală și să învețe carte.

Pe drumul principal, a văzut un bărbat subțire, cu umerii aplecați, lăsați a înfrângere, care ducea cu el un rucsac zdrențuit. Părul negru îi atârna în șuvițe murdare de sub o pălărie găurită. Avea numai un pantof în picioare.

Rafe.

Nu se poate, și totuși...

A încetinit mersul mașinii și a dat geamul jos. Nu era soțul ei, bineînțeles.

– Ai nevoie să te duc undeva, prietene? a întrebat ea.

Bărbatul s-a uitat într-o parte. Pielea de pe față îi era foarte întinsă peste oasele ascuțite. Avea obrajii scobiți.

– Nu. Mulțam, totuși. N-am unde să mă duc și m-am obișnuit cu ritmul în care merg pe jos.

Elsa s-a uitat lung la el, gândindu-se: „Daaa, nici unul dintre noi n-are unde să meargă“, după care a oftat și a apăsat pe pedala de accelerație.

În ziua aceea, în tabără, Loreda a învățat despre flexibilitatea timpului. Până atunci păruse ceva pe care te puteai baza, ceva fundamental. Chiar și în vremurile în care avusese inima frântă – pe când își pierduse tatăl, prietena cea mai bună, sau în timpul bolii lui Ant – timpul o alina cu natura lui imuabilă. „Timpul vindecă toate rănile“, îi spuneau oamenii, subliniind blândețea esențială a acestuia. Loreda știa că, de fapt, unele răni se adânceau în timp; totuși, putea să se bazeze pe imuabilitatea lui. Soarele răsărea și apunea în fiecare zi; între acele momente erau treburile casei, mesele, reperele unui program zilnic.

Aici, înecat în suferință, timpul abia se târa.

Nu aveai nimic de făcut și nicăieri unde să te duci. Nu putea să-l lase singur pe Ant și să plece la vânătoare de porumbei sau de iepuri. În loc de asta, ea și fratele ei stăteau pe salteaua de campanie plină de cocoloașe, iar Loreda citea cu voce tare *Vrăjitorul din Oz*. Dar cartea, cu tornada îngrozitoare din Kansas, nu mai era atât de grozavă precum fusese, acum când stăteai într-un loc ce arăta ca o zonă calamitată. De fapt, Loreda se gândea că s-ar fi putut să le provoace amândurora coșmaruri.

Abia trecuse de ora cinci și jumătate, când Loreda a auzit huruitul familiar al camionetei lor. L-a dat pe Ant la o parte și a sărit din pat.

Afară, pe drumul plin de șanțuri, o mulțime de oameni veneau spre tabără.

Mama ei a tras mașina lângă cort și a parcat. Loreda a așteptat cu nerăbdare ca ea să oprească motorul și să coboare din mașină. După ce asta s-a întâmplat în cele din urmă, Elsa a rămas acolo, aplecată de spate și cu un aer obosit. Părea înfrântă.

– Mamă?

Elsa s-a îndreptat repede și a zâmbit, dar Loreda a văzut că acel zâmbet era o minciună. Înfrângerea care se oglindea în ochii albaștri ai mamei era înfricoșătoare.

– Am spălat rufele și am înmuiat fasolea, a spus Loreda, dorindu-și brusc s-o aibă pe mama ei înapoi, pe femeia care era precum un cal de povară ce mergea cu toată forța înainte, care nu plângea niciodată și nici nu abandona, căreia nu-i era niciodată frică. Putem pleca după cină.

– Am găsit de lucru azi, a spus mama. Am muncit toată ziua pentru patruzeci de cenți.

– Patruzeci de cenți? Asta nu e suficient pentru...

– Știu.

– Patruzeci de *cenți?*

– Acum știm cu ce ne confruntăm, Loreda. Nu putem cheltui bani pe cazare sau pe benzină.

– Stai. Ai promis că stăm o singură zi.

– Știu, a răspuns mama. Am greșit. Încă nu putem pleca nicăieri. Trebuie să câștigăm bani, nu să continuăm să cheltuim.

– Vrei să stăm aici? *Aici?*

Loreda a simțit cum oroarea îi creștea și i se transforma într-o furie tumultuoasă, terifiantă, îndreptată spre mama ei. În adâncul sufletului, știa că nu era corect, dar nu putea face nimic ca s-o oprească.

– Nu. *Nu!*

– Îmi pare rău. Nu știu ce altceva să fac, a spus Elsa.

– Ai mințit. La fel ca el. Toată lumea minte...

Mama a tras-o pe Loreda în brațele ei. Ea s-a luptat ca să se elibereze, dar mama a apucat-o repede și a strâns-o tare, până când Loreda a cedat, s-a aplecat în față și a plâns.

– Am vorbit cu Jean. Sezonul de cules bumbac ar trebui să fie perioada în care putem strânge bani ca să ne plătim facturile. Dacă suntem foarte atenți și economisim fiecare bănuț, poate că vom reuși să plecăm în decembrie.

Loreda s-a retras, simțindu-se agitată și nesigură. Furioasă.

– Putem să ne întoarcem în Texas? Avem destui bani pentru benzină.

– Doctorul a spus că plămânii lui Ant se vindecă în cel puțin un an de zile. Îți amintești cât de bolnav a fost.

– Dar la început a refuzat să poarte masca de gaze. Poate că acum...

– Nu, Loreda. Nu avem opțiunea asta, a spus Elsa dându-i Loredei părul la o parte de pe față cu o mișcare blândă. Am nevoie să mă ajuți cu Ant. El nu va înțelege.

– *Eu* nu înțeleg. Suntem în America. Cum poate să ni se întâmple așa ceva?

– Vremuri grele, a spus Elsa.

– Asta-i o minciună nenorocită.

– Nu vorbi urât, Loreda, a spus mama, obosită.

Apoi s-a dus la mașină, a urcat în benă și a început să despacheteze soba neagră și îngustă, pe care Rose și Tony o folosiseră pe vremea când locuiau în bordei, cu ani în urmă, înainte să construiască ferma.

Loreda ura din tot sufletul ideea de a despacheta acea sobă. O sobă însemna o casă; însemna că locuiești undeva, că te instalezi. Își imaginaseră această sobă încălzind noua lor casă. Cu un suspin, Loreda s-a urcat alături de mama ei și a desfăcut chingile. Împreună, opintindu-se, au scos soba grea din camionetă și au așezat-o pe iarba presărată cu buruieni din fața cortului. Gălețile și un spălător de metal erau așezate alături.

– Minunat, a spus Loreda.

Acum arătau ca toți ceilalți oameni săraci și disperați care locuiau în corturi pe acel teren urât.

– Daaa, a spus mama.

Nu mai era nimic de spus.

Au intrat în cort, unde Ant era așezat pe bucata de pământ de lângă saltea, jucându-se cu soldățeii lui.

– Mamă, te-ai întors!

Loreda a văzut fața crispată de durere a mamei ei.

– Întotdeauna o să mă întorc. Voi doi sunteți viața mea. Bine? Să nu vă fie niciodată teamă că n-o să mă întorc.

În noaptea aceea, Elsa a stat trează multă vreme după ce copiii și-au spus rugăciunile și au adormit de-o parte și de alta a ei. Luna lumina pânza

pereților, aducând strălucire micului interior. Atentă să nu-i deranjeze pe copii, a găsit o bucată de hârtie și un creion și s-a ridicat ca să scrie.

Dragă Tony și Rose,
Salutări din California!
După un drum extenuant, care a fost mai distractiv decât se aștepta oricare dintre noi, am ajuns în valea San Joaquin. Este un loc frumos. Munți. Recoltele cresc verzi și pământul este bogat...
Cortul nostru se află în apropierea unui râu. Ne-am împrietenit cu niște oamenii din Sud. Copiii sunt entuziasmați să înceapă școala mâine. Cum e situația la voi?
Puteți să ne scrieți post-restant la Oficiul Poștal din Welty, California.
Rugați-vă pentru noi, așa cum ne rugăm și noi pentru voi.

Cu dragoste,
Elsa, Loreda și Ant

În dimineața următoare, Elsa s-a trezit înainte de răsărit și a început să care apă ca s-o pună la fiert pe sobă.

În întuneric, fumul plutea de la un cort la altul; auzea clinchetul găleților de apă care erau umplute și sfârâitul grăsimii care sărea în tigăile de fontă. Apoi, oamenii s-au îndreptat spre șosea. Bărbați, femei, copii.

La ora șapte, Elsa i-a trezit pe copii, i-a îmbrăcat și i-a scos din cort, unde i-a hrănit cu niște terci (nu suficient, dar acum știa că trebuia să economisească fiecare penny) și a folosit apa proaspăt fiartă, filtrată și răcită ca să îi spele pe cap și pe față. Le era foarte recunoscătoare că spălaseră rufe în ziua precedentă.

Ant a încercat să se elibereze.

– De ce tre' să fiu curat?

– Pentru că azi e prima ta zi de școală, a spus Elsa.

– Ura! a exclamat Ant, sărind în sus și-n jos.

Loreda a făcut un pas în spate.

– Spune-mi că glumești.

– Educația e totul, Loreda. Știi și tu. O să fii primul membru al familiei Martinelli care merge la facultate.

– Dar...

– Nici un „dar“. Vremurile grele nu durează la nesfârșit. Educația durează, iar voi sunteți în urmă cu lecțiile zilele astea. Grăbiți-vă. Avem un drum lung în fața noastră.

– Și cum să merg la școală fără pantofi? a întrebat Ant. Te-ai gândit la asta?

Elsa l-a privit îngrozită pe fiul ei. Cum, pentru numele Domnului, putuse să uite acel detaliu semnificativ?

– Eu... noi..., a îngăimat ea.

– Elsa?

S-a întors și a văzut-o pe Jean care venea spre ea, ținând în mână o pereche de pantofi de băiat scâlciați și găuriți.

– Te-am văzut cărând apă. M-am gândit că îi pregăteai pe copii pen' școală, a spus Jean.

– Am uitat că fiul meu nu are pantofi. Cum aș putea...

Jean a atins-o pe umăr și i l-a strâns puțin, ca s-o încurajeze.

– Facem ce putem, Elsa. Uite, pantofii ăștia au fost ai lui Buster. I-au rămas mici. Mi-i dai înapoi după ce îi rămân mici și lui Ant.

Elsa nu găsea cuvinte ca să-și exprime recunoștința. Acea generozitate era pur și simplu minunată, venită din partea cuiva care avea atât de puțin.

– În felul ăsta ne descurcăm, a spus Jean în timp ce o bătea pe Elsa pe brață.

– Mu... mulțumesc.

– Școala e la un kilometru și jumătate de noi, a spus Jean făcând semn cu capul spre sud. Cei de acolo nu sunt prea primitori.

– Aș spune că deocamdată lucrul ăsta e valabil pentru tot statul, a fost de părere Elsa.

– Daaa. După ce-i lași la școală, ai face bine să mergi să te-nregistrezi la stat. Biroul de ajutor e spre nord, cam la trei kilometri, în Welty. Tre' să știe că ești aici.

Ajutor.

Stomacul Elsei s-a contractat atunci când s-a gândit la asta. A clătinat din cap.

– Deci, școala la sud și, după aceea, înapoi spre nord trei kilometri de aici până în oraș. Am înțeles.

Elsa i-a dat pantofii lui Ant și s-a bucurat văzând cât de fericit a fost.

– Bine, familia Martinelli, a spus ea în timp ce-i lega șireturile. Haideți!

Au mers până la drumul principal și au luat-o spre sud, alăturându-se unui grup de copii care mergeau în aceeași direcție. Erau în jur de nouă copii, cu vârste cuprinse între șase și zece ani. Loreda era cel mai mare copil din grup. Elsa era singurul adult.

Un autobuz școlar cu botul turtit a trecut pe lângă ei, împroșcând cu pietricele și ridicând praf. Nu se oprea pentru copiii migranți.

Au trecut pe lângă un spital regional, cu o ambulanță cenușie parcată în față, și, în sfârșit, au ajuns la școală. Iarba verde și copacii îi confereau acesteia un aer primitor. O mulțime de copii râdeau, stăteau de vorbă și mișunau prin curte. Erau curați și bine îmbrăcați. Copiii migranți se mișcau țeapăn, încet, în liniște, printre ei.

– Uită-te la ei, mamă, a spus Loreda. Haine noi.

Cu un deget, Elsa i-a ridicat bărbia Loredei și a văzut lacrimile adunându-se în ochii fiicei ei.

– Știu ce simți, dar să nu îndrăznești să plângi, a spus Elsa. Nu pentru asta, nu după tot ceea ce ai îndurat ca să ajungi aici. Ești o Martinelli și ești la fel de bună ca oricine din California.

Apucându-și copiii de mână, a traversat curtea pe sub steagul american care flutura în vânt.

Înăuntru, holurile erau pline de copii. Elsa a observat privirile care li se aruncau și felul în care copiii mai bine îmbrăcați îi evitau. La avizier erau pliante care anunțau excursii, evenimente școlare și următoarea ședință a Consiliului Părinților.

Elsa a intrat în primul birou pe care l-a văzut. Împreună cu copiii ei, s-a oprit în fața unui ghișeu lung pe care trona o plăcuță cu inscripția: BARBARA MOUSER, ADMINISTRAȚIE.

Elsa și-a dres vocea.

– Mă scuzați?

Femeia așezată la un birou din spatele ghișeului și-a ridicat privirea din hârtii.

– Am venit ca să îmi înregistrez copiii la școală.

Femeia a oftat din greu și s-a ridicat în picioare. Era îmbrăcată cu o rochie albastră, drăguță, strânsă cu o curea din material textil. Purta ciorapi de mătase și era încălțată o pereche de pantofi maro, decenți. Elsa a observat că avea unghiile îngrijite și că obrajii îi erau rotunzi și frumoși.

Femeia s-a dus la ghișeu, pe partea cealaltă față de Elsa și de copii.

– Ați adus carnetele de note? Hârtii de transfer? Dosare de la școală?
– Am plecat în grabă. Vremurile acasă erau cam...
– Grele pentru voi, *okie*. Da.
– Suntem din Texas, doamnă, a spus Elsa.
– Cum îi cheamă?
– Loreda și Anthony Martinelli. Lui Anthony îi spunem...
– Adresa?
Elsa nu știa cum să răspundă la întrebare.
– Noi... ăăă...
Femeia a întors capul și a țipat:
– Domnișoară Guyman, veniți aici! Vagabonzi. *Okie*.
– Suntem din Texas, a spus Elsa cu fermitate.
Femeia a împins o bucată de hârtie spre Elsa.
– Știi să scrii și să citești?
– O, pentru numele Domnului, bineînțeles că da!
– Numele și vârstele, a spus ea întinzându-i Elsei un stilou.
În timp ce Elsa scria numele copiilor, la ghișeu a apărut o femeie mai tânără, îmbrăcată într-o uniformă albă și apretată de asistentă și cu bonetă pe cap. Asistenta a mers la copii și a început s-o caute pe Loreda în cap.
– Nu are păduchi, a spus ea. Nici febră... încă. Ce vârstă are fetița? Unsprezece?
– Treisprezece, a răspuns Elsa.
– Știe să citească?
– Bineînțeles. E foarte bună la carte.
Asistenta i-a verificat părul lui Ant.
– Bine, a spus ea în cele din urmă. Majoritatea celor ca voi lucrează la câmp de la vârsta de unsprezece ani. Mă mir că fiica ta a venit la școală.
– Cei *ca noi* sunt americani muncitori care au dat de vremuri grele, a spus Elsa.
– Urmați-mă, a spus doamna Mouser. Nu prea de aproape.
Elsa și copiii au urmat-o pe femeie, care s-a oprit la capătul holului.
– Băiatul. Aici. Intră!
Ant s-a agățat de mâneca Elsei și s-a uitat în sus la ea.
– Ești bine, a spus Elsa.
El a dat din cap, implorând din priviri să fie scutit de acea situație.
– Du-te! l-a îndemnat Elsa.

Ant a oftat adânc. Umerii i s-au lăsat. Cu o fluturare anemică de mână, a deschis ușa, după care a dispărut în sala de clasă aglomerată.

– Nu vă mai mocăiți, a spus administratoarea, mergând în față.

Elsa a trebuit să se forțeze să meargă în continuare. Loreda mergea aproape de ea.

La ultima ușă, marcată cu numărul șapte, administratoarea s-a oprit.

– Tu, i-a spus Loredei. Intră! Vezi alea trei bănci din colțul din spate? Stai într-una dintre ele. Nu atinge pe nimeni și nimic. Și, pentru numele Domnului, nu tuși!

Loreda s-a uitat la Elsa.

– Ești la fel de bună ca oricine altcineva, a spus Elsa.

Loreda a deschis ușa clasei.

Elsa a văzut felul în care copiii curați și bine îmbrăcați au chicotit uitându-se la fiica ei. Câteva fete chiar s-au îndepărtat de Loreda în timp ce trecea pe lângă ele. Un băiat cu părul roșu s-a ținut de nas și câțiva dintre ei au râs.

Elsa a avut nevoie de toată puterea ei ca să întoarcă spatele ușii închise și să plece.

Elsa a ieșit în drumul principal și a cotit-o spre nord. La intersecția cu drumul care ducea spre tabăra de pe malul șanțului de irigații, a continuat să meargă înainte. În cele din urmă a ajuns într-un orășel bine îngrijit, cu un panou în formă de floare de bumbac care îi ura bun-venit în Welty, California. Strada Principală ținea cale de patru cvartale; Elsa a văzut un cinematograf dezafectat, o primărie cu coloane în față și un rând de magazine. A mers de la un magazin la altul, fără să vadă panouri pentru angajare în vitrine.

Biroul de ajutor de stat era în afara Străzii Principale, îngrămădit într-o piață plină de bănci și de copaci înfloriți. În fața lui era un rând lung de oameni care așteptau să intre.

Elsa s-a așezat la rând. Oamenii nu se uitau unii la alții și nici nu vorbeau între ei.

Ea a înțeles. Putea să-și dea seama, după expresiile distante și dure ale femeilor și bărbaților din jurul ei, că cereau ajutor fiindcă nu aveau încotro. Și că le era jenă să ceară ajutor de la guvern. De fapt, de la oricine. Ca și

ea, oamenii aceia își câștigaseră întotdeauna existența. Nu se bazaseră pe guvern pentru pomană.

Ca o binecuvântare, Elsa a avut mintea complet goală câtă vreme a stat la coadă.

În sfârșit, i-a venit rândul. Un funcționar în costum maro, cu o cravată îngustă peste cămașa albă, apretată, era așezat sub o copertină provizorie. Avea pe cap o pălărie maro cu boruri, care stătea înclinată.

– Ai venit pentru ajutor? a întrebat el uitându-se în sus și bătând tactul cu pixul.

– Nu. O să găsesc de lucru. Dar mi s-a spus că trebuie să mă înregistrez. Pentru orice eventualitate.

– Bun sfat. Aș vrea ca mai mulți oameni să-l ia în seamă. Numele?

– Elsinore Martinelli.

Bărbatul a scris ceva pe un carton roșu.

– Vârsta?

– Doamne, a spus ea râzând nervos. Treizeci și nouă luna viitoare.

– Soț?

Elsa a făcut o pauză.

– Nu.

– Copii?

– Loreda Martinelli, treisprezece, Anthony Martinelli, opt.

– Adresa?

– Ăăă...

– Marginea drumului, a spus el scoțând un oftat. În zonă?

– Cam la trei kilometri distanță de aici.

Funcționarul a clătinat din cap.

– Tabăra Squatter de lângă șoseaua Sutter. Când ați ajuns în California?

– Acum două zile.

Tânărul a scris ceva pe carton, apoi s-a uitat în sus.

– Ținem evidența tuturor oamenilor care intră la noi în stat. Data de intrare este considerată ziua în care te înregistrezi, nu cea în care ai ajuns propriu-zis. Nu primești ajutor de la stat până când nu devii rezident, ceea ce se consideră că ești după ce ai locuit în acest stat timp de un an. Întoarce-te pe data de 26 aprilie...

– Un an? a întrebat Elsa încruntându-se. Dar... am auzit că nu se găsește de lucru în timpul iernii. Oamenii nu au nevoie de ajutor atunci?

Bărbatul s-a uitat la ea cu milă.

– Agenții federali o să vă dea niște ajutoare. Produse de bază. O dată la două săptămâni, a spus el înclinându-și capul. Coada la biroul lor e acolo...

Elsa s-a întors și a văzut în stradă o coadă și mai lungă.

– Ce sunt produsele de bază?

– Fasole. Lapte. Pâine. Mâncare.

– Deci toți oamenii ăia stau la coadă la mâncare?

– Da, doamnă.

Elsa a simțit o compasiune profundă pentru femeile de la coada aceea, slabe ca niște bețe de chibrit și având capetele plecate de rușine.

– Asta nu sunt eu, a spus ea în șoaptă. Pot să-mi hrănesc copiii.

„Deocamdată.“

Capitolul 21

La sfârșitul zilei de școală, Elsa își aștepta copiii lângă catargul steagului. A simțit un val de amețeală și și-a dat seama că uitase să-și împacheteze mâncare de dimineață. După ce s-a înscris pentru ajutor, a petrecut multe ore mergând prin oraș în căutarea unui loc de muncă. Nu i-a luat mult să realizeze că nici un proprietar de magazin sau de restaurant nu ar fi angajat pe cineva care arăta atât de sărac și de jerpelit ca ea.

Clopoțelul a sunat; copiii au început să iasă din clădire. Ușile autobuzului școlii s-au deschis ca să-i primească pe unii dintre elevi.

Elsa i-a văzut venind pe Ant și pe Loreda.

Ant avea un ochi învinețit și gulerul rupt.

– Anthony Martinelli, ce s-a întâmplat? a întrebat Elsa.

– Nimica.

Elsa l-a îmbrățișat.

– Mă sufoci, a spus el, încercând să se elibereze.

Elsa s-a forțat să-i dea drumul, iar Ant s-a tras. A luat-o înainte, cu punga goală de mâncare mototolită în mână.

– Ce s-a întâmplat, Loreda?

– Un elev de clasa a cincea i-a spus că e un *okie* ignorant. Ant i-a spus să-și retragă cuvintele și pentru că ăla n-a vrut, Ant l-a lovit. Copilul a lovit la rândul lui.

– O să vorbesc...

– Profesorii știu, mamă. A venit directorul și a spus că băiatul n-ar fi trebuit să-l lovească pe Ant fiindcă suntem purtători de boli. A spus: „Știi bine că nu trebuie să-i atingi, Johnson“.

– Are opt ani, a șoptit Elsa.

Loreda n-a răspuns.

– O să vorbesc cu el despre ce înseamnă să întorci și celălalt obraz, a spus Elsa.

Era singurul lucru la care se putea gândi. Ce știa ea despre bătăile din curtea școlii sau despre ce-ți trebuia ca să devii bărbat?

În fața lor, Ant mergea pe marginea drumului, arătând mic. Vulnerabil. Puținele mașini care au trecut pe lângă ei au ridicat praful și i-au claxonat ca să se dea la o parte.

– Ce-ar fi să-l înveți să lovească un băiat mai mare în zona intimă?

– Nu o să-l învăț pe fiul meu să lovească un alt băiat în... acea zonă.

– Minunat! Învață-l atunci cum să pregătească o compresă cu gheață. Lasă-l să devină sac de box. Învață-l că întotdeauna o să trăim așa.

– O, Loreda. Știu cât de rău este...

– Știi? Au mâncat friptură de pui și felii de plăcintă cu fructe la prânz, mamă. Unul dintre ei a avut ceva ce se numește Twinkie. Mirosea atât de bine încât am scos un sunet din neatenție, iar câteva fete au râs de mine. Una a spus: „Uitați-vă la ea, mănâncă un cartof“, iar alta a spus: „Probabil că l-a furat“.

– Genul ăsta de fete, care cred că e amuzant să râzi de nenorocul altcuiva, sunt neimportante. Sunt ca niște fire de praf pe puricii de pe fundul unui câine.

– E dureros.

– Da, a spus Elsa amintindu-și că la școală i se spunea „Elsa-las-o-baltă“. Știu.

Atunci când, în sfârșit, au cotit spre tabăra de pe malul șanțului de irigații, Elsa l-a strigat pe Anthony. El s-a oprit și a așteptat-o.

– Tata m-ar fi tăbăcit pentru că m-am bătut?

– Pentru că te-ai apărat? Nu. Dar hai ca de-acum să ne batem în cuvinte, bine?

– Daaa. Bine. Cum e dacă spun: „Du-te-n mă-ta“?

Elsa aproape că a izbucnit în râs.

– Nu, Ant. N-o să spui asta.

Lui Ant i-au căzut umerii.

– O să iau bătaie iar. Știu.

– O să ia, a spus Loreda cu un suspin.

Singurul lucru la care s-a putut gândi Loreda a fost: „Cu toții vom lua“.

În seara aceea, după o cină alcătuită din tocană de cartofi cu șuncă, Elsa l-a băgat pe Ant în pat. Nici unul dintre ei nu a spus mare lucru în timp ce mâncau. Loreda a ieșit din cort imediat după masă, spunând că nu putea suporta atmosfera sufocantă. Elsa l-a culcat pe Ant și a stat cu el.

– O să fie mai bine, mamă, nu-i așa? a spus el când și-a terminat rugăciunile.

– Sigur că va fi.

Elsa l-a mângâiat pe cap și și-a trecut degetele prin părul lui până când el a adormit.

Apoi s-a dat jos din pat și l-a privit.

Vânătaia din jurul ochiului era acum mai pronunțată. Cineva îl lovise peste față, râsese de el... Asta o făcea să simtă nevoia să lovească ceva. Tare.

Oare făcuse o greșeală aducându-i în California? Renunțaseră la tot ce aveau și iubeau ca să vină aici, dar dacă în locul ăsta nu puteau avea parte de un nou început? Dacă dăduseră doar peste aceleași greutăți și foamete pe care le lăsaseră în urmă? Sau mai rău?

A scos cutia de metal plină de îndoituri pe care o adusese din Texas. A deschis-o cu atenție și s-a uitat la bani: mai puțin de douăzeci și opt de dolari. Oare când urma ca acei bani să se termine dacă ea nu-și găsea de lucru?

A închis cutia și a ascuns-o în cea cu oale și tigăi, după care s-a dus afară, unde a găsit-o pe Loreda așezată pe o găleată întoarsă cu susul în jos.

Tabăra era cufundată în întuneric. Elsa a auzit sunetele unei scripci care cânta undeva.

Loreda s-a uitat în sus.

– Îmi amintește de bunicu’.

Elsa n-a putut decât să dea din cap. Un val de dor de casă amenința să o doboare.

Jean s-a apropiat de cortul lor.

– Veniți cu mine!

Loreda s-a ridicat în picioare. Arăta la fel de dărâmată și de demoralizată de întâmplările acelei zile ca și Elsa.

Cele trei s-au plimbat prin tabără, trecând pe lângă corturi deschise și mașini închise. Câinii alergau lătrând.

Mai mulți oameni se adunaseră pe o porțiune de teren plată, de lângă șanțul de irigații. Probabil că erau cincisprezece persoane, bărbați și femei, stând împreună și vorbind. Doi bărbați ședeau pe niște pietre de la mal și cântau la scripcă.

Jean le-a condus pe Elsa și pe Loreda la două femei care stăteau aproape de un copac pricăjit.

– Fetelor, iată-le pe Elsa Martinelli și pe fiica ei, Lor-ay-da[20].

Femeile s-au întors și au zâmbit. Elsa nu-și putea da seama prea bine de vârstele lor. Aproape cincizeci, probabil. Amândouă arătau extenuate, cu zâmbete istovite și ochi blânzi.

– Bine ai venit, Elsa! Eu sunt Midge, a spus femeia mai slabă. Din Kansas, adică din zona pe care au numit-o Dust Bowl, și, păpușă, chiar asta a fost.

Elsa a zâmbit și și-a trecut un braț pe după umerii Loredei.

– Noi suntem din Texas Panhandle. Știm praful.

– Eu sunt Nadine, a spus cealaltă femeie cu o voce plăcută, tărăgănată. Purta o pereche de ochelari rotunzi, fără rame, și a zâmbit pe dată.

– Eu sunt din Carolina de Sud. Mă credeți că am plecat dintr-un loc în care puteai să pescuiești? Toate pliantele spuneau despre California că ar fi un loc în care curg laptele și mierea. Pfui! Când ați ajuns?

– Acum câteva zile, a spus Loreda. Dar pare mai mult.

Nadine a râs și și-a aranjat ochelarii.

– Daaa, timpul e ciudat aici.

– Te-ai înscris pentru ajutor? a întrebat Midge.

Elsa a dat din cap în semn că da.

– M-am înscris, dar... nu am nevoie de ajutor deocamdată.

Midge, Nadine și Jean și-au aruncat priviri complice.

Nu au spus „O să ai“, dar ar fi putut la fel de bine s-o facă. Elsei i-a revenit sentimentul oribil de deznădejde.

– Stai aproape de noi, păpușă, a spus Nadine. Ne ajutăm reciproc să ne trecem zilele.

După aproape patru săptămâni în California, Elsa își făcuseră o rutină; în timp ce Loreda și Ant erau la școală, ea căuta de lucru. Pentru orice sumă de bani. Pleca din ce în ce mai devreme în fiecare dimineață, se ducea până la drum și uneori o lua spre nord, alteori spre sud, întotdeauna cu speranța de a găsi de lucru la câmp, la smulsul buruienilor sau la spălatul rufelor. De cele mai multe ori nu găsea nimic. De fiecare dată când cumpăra mâncare, economiile ei modeste se împuținau. Atunci când s-a terminat fasolea, a trebuit să cumpere alta. Ant avea nevoie de lapte la cutie. Era un băiețel în creștere.

Acum, după o zi lungă în care căutase de lucru și nu găsise, Elsa stătea pe malul șanțului, așezată pe o ladă de mere pe care o găsise la marginea drumului. Era aproape apusul soarelui și pe mal se aflau aproape treizeci de oameni: femei care spălau rufe, bărbați care fumau pipe și stăteau de vorbă, copii jucând leapșa și râzând. Căldura zilei persista, oferind un indiciu despre ceea ce îi aștepta în următoarele luni.

Cineva cânta la armonică; un câine acompania urlând. Ant se împrietenise cu Mary și cu Lucy Dewey. Cei trei copii alergau, jucându-se de-a v-ați ascunselea. Loreda nu vorbea cu nimeni, ci stătea singură, citind. Elsa știa că era hotărâtă să nu se împrietenească cu nimeni de pe-acolo.

Jean și-a adus o găleată de metal la canal și s-a așezat lângă Elsa.

– Deja începe să fie mai cald, a spus Jean. Doamne, corturile astea sunt inconfortabile vara.

– Poate că până atunci ne găsim de lucru și vom fi în stare să plecăm.

Jean a spus:

– Poate.

Însă tonul ei nu transmitea nici o speranță.

– Cum se descurcă ăia mici la școală? a vrut ea să știe.

– Sincer, nu grozav. Dar nu-i las să renunțe.

– Fii puternică! a spus Jean uitându-se la oamenii care se adunaseră lângă șanț.

Elsa și-a privit prietena.

– Tu te saturi vreodată să fii puternică?
– O, iubito, bineînțeles.

La cinci săptămâni după ce ajunseseră în California, au primit, în sfârșit, prima scrisoare de la Rose și Tony. Asta le-a ridicat tuturor moralul.

Dragii noștri,

Furtunile de praf nu s-au oprit, din păcate. Chiar și așa, săptămâna asta a mai avut loc o adunare. Guvernul ne oferă nouă, fermierilor, zece cenți pe acru dacă suntem de acord să arăm ogoarele după metode care să reducă eroziunea solului. Lucrul merge încet, dar Tony petrece din nou ore lungi pe tractor și știți că oricum el preferă să fie pe tractor decât oriunde în altă parte. Administrația pentru Progresul Muncii îi plătește pe șomeri ca să ne ajute. Acum sperăm doar ca aceste furtuni de praf îngrozitoare să se termine. Și dacă o să plouă, toată munca noastră va fi însemnat ceva.

Ieri a venit în oraș un bărbat care își zice „aducător de ploaie“ și a promis să o aducă. A fost impresionant să-l vezi, asta pot să spun. A făcut un fel de invocație către cer. Acum așteptăm cu toții să vedem dacă funcționează. Îmi imaginez că nu-l poți îmboldi pe Dumnezeu în felul ăsta, dar cine știe?

Ne e dor de voi și sperăm că sunteți bine.

Sperăm că ziua de naștere a Elsei a fost un eveniment grandios. Cea mai fericită dintre zile!

Cu dragoste,
Rose și Tony

În ultima zi a lunii mai, Elsa i-a trimis pe copii la școală, iar ea a rămas acasă. Doar că de data asta n-a căutat de lucru. Avea altceva de făcut.

Fără un soț care s-o ajute, Elsa simțea povara grea a ambelor sarcini: munca și îngrijirea copiilor. Multe de făcut și puține ore în care să le facă. Nu era de mirare că acolo se aflau atât de puține femei singure. Loreda făcea mai mult decât partea ei; la naiba, în acele zile toată lumea din tabără își făcea mai mult decât partea din toate cele. Chiar și Ant își îndeplinea sarcinile fără să se plângă. Fusese însărcinat să se asigure că întotdeauna aveau suficiente lemne de foc, surcele și hârtie. El își petrecea mult timp hoinărind prin tabără și pe marginea drumului, căutând; de asemenea,

aducea ziare de la școală. Cu o zi în urmă găsise o ladă de mere ruptă – o comoară.

I-a luat Elsei două ore să care suficientă apă ca să spele toate rufele. După ce a terminat de fiert, de strecurat și de turnat apa în cada de cupru pe care o aduseseră cu ei din Texas, era deja transpirată și extenuată. Odată ce hainele au fost spălate, le-a agățat de rama metalică interioară a cortului. Avea să dureze mai mult să se usuce în interior, dar măcar așa nu le-ar fi furat cineva. Apoi a pus niște linte la înmuiat.

Terminând și cu asta, a târât cada de metal în cort și a început din nou să care apă. Găleată după găleată; a cărat apa de la șanț, a fiert-o și a strecurat-o, apoi a turnat-o în cadă.

În sfârșit, a închis foile cortului și s-a dezbrăcat – lucru pe care nu-l făcuse de săptămâni întregi. În ultima lună învățaseră cu toții cum să supraviețuiască în acele condiții mizere, aglomerați ca niște puștăriași. Spălatul devenise mai mult un lux decât o necesitate.

S-a băgat în cadă și s-a ghemuit. Apa era doar călduță, dar chiar și așa îi dădea o senzație dumnezeiască. S-a folosit de ultima așchie de săpun ca să se spele pe corp și pe cap, încercând să nu-i pese că în unele locuri își simțea sub degete doar pielea capului.

Tremurând în timp ce apa se răcea în cadă, Elsa s-a ridicat și s-a șters, păstrând apa pentru baia copiilor. În timp ce ea își pieptăna părul care îi era tot mai rar, căldura radia din pânza de cort de deasupra și din podeaua de pământ. Nu avea oglindă în care vadă cum arăta, dar nici nu voia asta. Și-a acoperit capul cu cea mai curată basma, dorindu-și tocmai în acea zi, dintre toate zilele, să aibă o pălărie.

Toate femeile ar fi purtat pălării.

„Nu te gândi la ele. Sau la tine.“

Făcea asta pentru copii.

Și-a despachetat rochia cea mai bună.

Cea mai bună. Făcută cu un an în urmă din bucăți de dantelă de față de pernă și din pânză de sac. Ultima oară o purtase la biserică în Lonesome Tree.

„Nu te gândi la asta.“

S-a îmbrăcat cu atenție, trăgându-și ciorapii lăsați și încălțându-se cu pantofii uzați. Apoi a ieșit din cort în soarele strălucitor al după-amiezii.

Jean stătea în fața cortului ei, ținând o mătură.

Elsa i-a făcut semn și s-a dus la ea.

– Cred că ți-o cauți cu lumânarea, a spus Jean cu un aer îngrijorat.

– Dacă asta fac, era și timpul.

– Aștept să te întorci, a spus Jean.

Nadine li s-a alăturat.

– Chiar se duce? a întrebat-o ea pe Jean.

Jean a dat din cap în semn că da.

– Se duce.

Nadine a spus:

– Ei bine, păpușă, aș vrea să fi avut curajul tău.

Elsa le era recunoscătoare pentru susținere.

A plecat din tabără. Pe drumul principal, cele câteva mașini care au trecut pe lângă ea au claxonat-o ca să se dea din drum. Elsa a ajuns la școală acoperită de un strat fin de praf roșu.

A scuturat din mizerie cât a putut. Nu avea de gând să fie lașă. Cu bărbia sus, a traversat gazonul, a trecut de birou și a mers spre bibliotecă.

Pe ușă era un anunț privitor la ședința Consiliului Părinților.

A deschis ușa exact atunci când clopoțelul a sunat, iar copiii au ieșit pe hol.

În bibliotecă erau cărți peste tot; exista un ghișeu de unde se împrumutau cărți și lumini puternice veneau de la becurile din tavan. În jur de douăsprezece femei stăteau adunate, sorbind cafea din cești de porțelan. Elsa a observat cât de bine erau îmbrăcate – dresuri de mătase, rochii moderne, poșete asortate. Părul tuns și coafat. Într-un capăt al încăperii, pe o masă lungă, drapată în alb, erau așezate tăvi cu fursecuri, sandviciuri și un recipient pentru cafea din argint.

Femeile s-au întors și s-au holbat la Elsa. Conversația lor s-a împotmolit, apoi s-a oprit complet.

Elsa s-a întrebat cum de își imaginase că o rochie curată din pânză de sac și o baie ar fi putut să ajute. Locul ei nu era acolo. Cum de putuse să creadă altceva?

„Nu. Asta este America. Sunt mamă. Sunt aici pentru copiii mei.“

A făcut un pas în față.

Toți ochii erau ațintiți la ea. Fețele erau încruntate.

Elsa a mers la masa acoperită, și-a turnat o ceașcă de cafea și a luat un sandvici. Mâna îi tremura în timp ce îl ducea la gură.

O femeie mai în vârstă, îmbrăcată într-o rochie de lână făcută la comandă și încălțată cu pantofi cu toc, cu părul coafat în bucle care îi ieșeau de sub o pălărie de fetru cu fundă, s-a desprins din grup și a venit, hotărâtă, spre Elsa. În timp ce se apropia, a ridicat dintr-o sprânceană.

– Sunt Martha Watson, președinta Consiliului Părinților. Te-ai rătăcit, presupun.

– Am venit pentru ședința Consiliului Părinților. Copiii mei învață la această școală și mă interesează programa.

– Oamenii ca tine nu influențează programa noastră. Nu faceți altceva decât să ne aduceți boli și probleme în școli.

– Am dreptul să fiu aici, a spus Elsa.

– O, serios? Ai o adresă în comunitate?

– Ei bine...

– Plătești taxe ca să susții această școală?

Femeia a adulmecat ca și cum Elsa ar fi puțit, după care s-a îndepărtat, bătând din palme.

– Haideți, mamelor! Trebuie să plănuim tombola de sfârșit de an. Vrem să strângem bani ca să le facem migranților ăstora împuțiți o școală a lor.

Femeile au urmat-o pe Martha, cotcodăcind ca rățuștele în spatele răței-mame.

Elsa a făcut ceea ce făcea întotdeauna atunci când avea de-a face cu batjocura și disprețul. A plecat, înfrântă, a ieșit din bibliotecă și s-a dus în curtea școlii, care acum era pustie.

Ajunsese aproape la catargul steagului când s-a oprit.

Nu.

Asta nu mai era femeia care voia să fie. Nici mama care voia să fie. Femeile acelea se uitaseră la ea și o judecaseră crezând că o cunoșteau. Crezuseră că ea era un gunoi.

Dar ea nu era un gunoi. Și cu siguranță că nici copiii ei nu erau.

„Poți s-o faci.“

Oare putea?

„Sunt agresoare, Elsa.“ Asta i-ar fi spus Rose. „Singurul mod de a te lupta cu un agresor este să rămâi pe poziții.“

„Fii curajoasă“, i-ar fi spus bunicul Walt. „Prefă-te, dacă trebuie.“

Încleștându-și degetele pe cureaua genții, a intrat înapoi în școală. S-a oprit la ușa bibliotecii, a făcut o pauză, dar nu prea lungă, iar apoi a deschis

ușa.

Femeile – un cârd de gâște, s-a gândit Elsa – s-au întors către ea. Le-a lăsat cu gurile căscate.

Martha a preluat controlul.

– Am crezut că ți-am spus...

– V-am auzit, a spus Elsa, tremurând pur și simplu înlăuntrul ei, iar vocea îi tremura și ea. Acum o să mă auziți voi pe mine. Copiii mei învață la această școală. O să iau parte la această întâlnire. Punct.

S-a dus la rândul din spate și s-a așezat, cu genunchii apropiați și cu poșeta în poală.

Martha s-a uitat la ea și și-a strâns buzele.

Elsa a stat nemișcată.

– Bine. Nu poți impune manierele sau clasa. Doamnelor, luați loc.

Femeile s-au așezat pe locurile lor, atente să nu fie prea aproape de Elsa.

Pe întreaga durată a întâlnirii – mai mult de două ore – nimeni nu s-a uitat la Elsa. De fapt, o evitau intenționat atunci când vorbeau între ele, făcând tot felul de afirmații cu voci stridente: „Migranți împuțiți... Trăiesc ca niște porci... Purici... Nu știu altceva... Nu ar trebui să li se permită să creadă că aparțin acestui loc“.

Elsa a auzit mesajele, dar nu i-a păsat, iar asta era ceva plăcut.

Aproape deconectant, de fapt. Pentru prima oară, ea nu lăsase pe altcineva să-i spună unde-i era locul.

– Întâlnirea a luat sfârșit, a spus Martha.

Nimeni nu s-a mișcat. Femeile stăteau rigide, cu spatele drept și cu fețele întoarse spre Martha.

Elsa a înțeles.

Nu voiau să treacă pe lângă ea.

„Sunt purtători de boli, știți.“

Elsa s-a prefăcut că a strănutat. Toată lumea a tresărit.

Ea s-a ridicat în picioare și a mers, relaxată, spre ușă, fără să se grăbească. Trecând pe lângă masă, a văzut tot ce era acolo: mici sandviciuri cu unt de arahide și castraveți murați, pâine cumpărată de la magazin, cu coaja tăiată, ouă umplute, jeleu și o tavă cu fursecuri.

De ce nu?

Oricum credeau despre ea că era o *okie* împuțită. Ce câine vagabond nu sare la resturi?

Elsa a ridicat tava cu fursecuri și le-a turnat pe toate în geantă. Apoi și-a dat jos baticul de pe cap și l-a umplut cu sandviciuri. Apoi și-a închis geanta.

– Nu vă faceți griji, doamnelor, a spus ea mergând la ușă și apucând clanța. Data viitoare aduc ceva bun. Sunt sigură că *o să vă dați în vânt* după tocana mea de veveriță.

A ieșit din bibliotecă și a lăsat ușa să se trântească în urma ei.

*

Jumătate de ora mai târziu, Elsa a simțit primul damf al taberei – duhoarea prea multor oameni trăind fără salubrizare, într-o zi călduroasă de mai.

I-a găsit pe Loreda și pe Ant în fața cortului lor, așezați pe cutii, jucând cărți. Loreda începuse să facă tocăniță de linte. Fumul ieșea prin coșul metalic, scurt, al sobei, și plutea într-o parte.

Văzând-o pe Elsa, Ant a sărit în picioare ca să o întâmpine, dar Loreda a rămas așezată. Fiică-sa a privit în sus și a spus în noul ei stil, cu dinții încleștați:

– Salut!

Ant a scos un ziar local, pătat și rupt. În partea de sus era un titlu scris cu litere groase: *Prezența elementelor criminale înregistrează o creștere galopantă în rândurile migranților care invadează statul. O mie intră în California în fiecare zi.*

– Am găsit asta în coșul de gunoi de la școală. L-am furat. Pentru foc, a spus el.

– Nu l-ai furat dacă e din coșul de gunoi, a spus Loreda.

– Am o surpriză, a spus Elsa.

– O surpriză *plăcută*? a întrebat Loreda fără să se mai uite în sus. Sau s-a întâmplat iarăși ceva prost?

Elsa a atins-o cu vârful pantofului.

– E una plăcută. Haide!

Și-a mânat copiii spre cortul familiei Dewey. Pe măsură ce se apropiau, Elsa a simțit miros de turtă de mălai.

Ea a strigat un salut în dreptul foilor închise ale cortului.

Acesta s-a deschis. Lucy, fetița de numai cinci ani, stătea acolo, îmbrăcată în rochia ei din pânză groasă de sac, slabă ca o trestie, lângă Mary, sora ei

de patru ani, atât de apropiate încât păreau siameze.

Lucy a zâmbit și s-a văzut că-i lipseau doi dinți.

– Doa'na Martinelli, a spus ea. Ce faceți aici cu toții?

– V-am adus ceva, a spus Elsa.

În interiorul întunecos care mirosea dulce, Elsa a văzut-o pe Jean așezată pe o cutie, cosând la lumina lumânării.

– Elsa, a spus Jean ridicându-se în picioare.

– Haide afară. Am ceva bun.

S-au adunat în fața cortului, în jurul micuței sobe pe care era așezată o tigaie de fontă neagră în care se cocea turta de mălai. Jean a luat loc pe un scaun de lângă sobă.

Cei patru copii s-au așezat pe pământul plin de buruieni, cu picioarele încrucișate, așteptând în tăcere.

Elsa și-a deschis geanta și a scos din ea o mână de fursecuri.

Ochii lui Ant s-au luminat.

– Uau! a strigat el în timp ce-și întindea palmele făcute căuș.

Elsa a pus câte un fursec pudrat cu zahăr în fiecare pereche de mâini, iar apoi i-a dat un mic sandvici cu unt de arahide și castraveți murați lui Jean, care a clătinat din cap în semn de refuz.

– Copiii au mai multă nevoie.

Elsa i-a aruncat o privire lui Jean.

– Și tu trebuie să mănânci.

Jean a oftat. A luat sandviciul, a mușcat și a gemut încet.

Elsa a gustat un fursec. Zahăr. Unt. Făină. Acea unică mușcătură pe care a luat-o a avut darul s-o transporte înapoi în timp, în bucătăria lui Rose.

– Cum a fost? a întrebat Jean pe un ton scăzut.

– M-au ales președinte. M-au întrebat de unde mi-am cumpărat rochia.

– Așa de bine, ha?

– Le-am luat toată mâncarea. Asta a fost partea cea mai bună.

– Sunt mândră de tine, Elsa.

Ea nu-și amintea să-i mai fi spus cineva asta vreodată. Nici măcar Rose. Era surprinzător cât de mult puteau să-ți îmbunătățească starea de spirit acele câteva cuvinte.

– Mulțumesc, Jean!

Copiii au plecat alergând și râzând împreună. Era remarcabil – și motivant – să vezi cum un răsfăț dulce putea să-i revigoreze. Mai târziu

aveau să primească sandviciurile.

După ce au rămas singure, Jean a spus cu glas scăzut:

– Am dat de belea, Elsa.

– Ce s-a întâmplat?

Jean și-a pus o mână pe stomacul plat și s-a uitat cu tristețe la Elsa.

– Un bebeluș? a șoptit Elsa lăsându-se în jos ca să se așeze pe o ladă lângă Jean.

Născut aici?

„Doamne, Dumnezeule!“

– Cum să-l hrănesc? Nu-mi imaginez că o să am lapte.

Altădată Elsa ar fi spus „Dumnezeu va avea grijă“, și ar fi crezut ce spunea, dar credința ei trecea prin aceleași timpuri grele care loviseră și țara. Acum singurul ajutor pentru femei era faptul că se aveau unele pe altele.

– O să fiu alături de tine, a spus Elsa, după care a adăugat: Poate că ăsta e felul în care Dumnezeu are grijă de noi. Mi te-a scos în cale și m-a scos pe mine în calea ta.

Jean s-a întins și a apucat mâna Elsei. Aceasta din urmă nu știuse, până-n clipa aceea, ce mult conta un prieten. Cum cineva putea să te încurajeze suficient cât să rămâi în picioare.

Capitolul 22

Dragii mei Tony și Rose,

Luna iunie este foarte frumoasă în California. Flori de un roșu intens s-au ivit în lanurile de bumbac. Imaginați-vă cum arată pe o suprafață de mii de acri, pe fundalul munților din depărtare.

Prietenii pe care ni i-am făcut m-au asigurat că va fi multă muncă pentru toată lumea atunci când bumbacul va fi gata de cules.

Trebuie să recunosc, mi-e greu să mă imaginez lucrând pământul altcuiva. Sunt sigură că asta mă va face să mă gândesc la voi și la orele

minunate pe care le-am petrecut având grijă de strugurii, de fructele și de legumele noastre.

Ne e dor de voi, ne gândim des la voi și sperăm că sunteți bine.

Cu dragoste,
Elsa, Ant și Loreda

În iunie, Elsa a descoperit că, dacă se trezea la ora patru dimineața și li se alătura la coadă lui Jeb și băieților, de obicei găsea de lucru pe câmpurile de bumbac, la plivit și la curățat recolta. Nu în fiecare zi, dar în cele mai multe dintre ele lucra douăsprezece ore pentru cincizeci de cenți. Nu se plătea bine, dar ea cheltuia cu grijă și supraviețuiau. Atunci când pantofii Loredei se uzaseră complet, Elsa, în loc să cumpere o pereche nouă, tăiase bucăți de carton și le introdusese cu grijă în vechii pantofi.

În ziua aceea, care fusese lungă și obositoare, Elsa mergea spre casă împreună cu ceilalți oameni din tabără care găsiseră de muncă la fermele Welty. Acestea dețineau aproape douăzeci de mii de acri de bumbac în California; cel mai apropiat lan era la aproximativ patru kilometri și jumătate de tabără, dincolo de orașul Welty.

Jeb și băieții lui mergeau alături de Elsa.

– E un zvon că Welty ar putea micșora leafa, a spus el.

– Cum ar putea să ne plătească mai puțin? a întrebat Elsa.

Un alt bărbat a spus:

– Sunt atât de mulți oameni disperați care invadează statul. Peste o mie pe zi, am auzit.

– Cei mai mulți s-ar mulțumi cu orice plată dacă asta ar însemna c-ar avea ce pune pe masă, a spus Jeb.

– Nenorociții de proprietari de ferme pot plăti tot mai puțin, a intrat în vorbă altul. Io-s Ike, i-a spus Elsei, întinzându-i, în semn de salut, o mână cu degete subțiri. Locuiesc în tabăra Welty.

Ea i-a strâns mâna.

– Eu sunt Elsa.

Cincizeci de cenți. Atât câștigase în ziua aceea, și nu aveau să-i ajungă mult timp, și nu putea ști niciodată câtă vreme trebuia să tragă de banii aceia, nu putea ști când avea să găsească din nou de lucru și la ce preț. Dacă a doua zi aveau să-i ofere patruzeci de cenți? Ce altceva ar fi putut face decât să accepte?

– Când o să culegem bumbac o să fie mai bine, a spus Jeb.

Bărbatul pe care îl chema Ike a scos un oftat de îndoială.

– Nu știu, Jeb. Am o presimțire sumbră. Prețul bumbacului a scăzut, iar nenorocita de Lege a Ajustării Agricole îi strânge din nou cu ușa pe plantatori. Guvernul vrea să se planteze mai puțin bumbac ca să crească prețurile. Știi ce înseamnă asta. Mai devreme sau mai târziu, dacă plantatorii sunt presați, noi o încasăm.

– Dar lunile de vară? a întrebat Elsa. După ce bumbacul e curățat, trec luni de zile până să fie cules. Ce-i de muncă atunci?

– În curând cei mai mulți dintre noi ne ducem în nord ca să culegem fructe. Ne întoarcem toamna pentru bumbac.

– Merită banii de benzină? a întrebat Elsa.

Jeb a ridicat din umeri.

– E muncă, Elsa. Luăm ce apucăm, când apucăm.

Ajunsă în tabără, Elsa a văzut femei gătind în fața locuințelor lor. A auzit muzică de scripcă și a zâmbit.

În fața cortului, Loreda și Ant stăteau pe găleți. Lângă ei fierbea pe sobă o oală cu fasole.

– Mamă? a spus Loreda. Trebuie să vorbesc cu tine.

Asta n-avea cum să fie bine. În ultima vreme, furia Loredei crescuse exponențial. Nu se plângea prea mult, nu-și dădea ochii peste cap și nici nu ieșea valvârtej din cort, dar într-un fel asta făcea ca lucrurile să fie mai rele. Elsa știa că fiica ei trecuse la o dietă constantă de indignare și, mai devreme sau mai târziu, avea să explodeze.

– Sigur.

– Stai aici, Ant, a spus Loreda ridicându-se în picioare.

Elsa a urmat-o spre șanțul pe care îl numeau în mod penibil „râu“.

Sub un copac pricăjit, în plină floare, Loreda s-a oprit și s-a întors cu fața la Elsa.

– Școala s-a terminat acum două zile.

– Știu asta, Loreda.

– Știi și că sunt singura persoană de treisprezece ani care stă în tabără în timpul zilei?

Elsa știa despre ce era vorba. Aștepta să se întâmple. Era îngrozită că avea să se întâmple.

– Da.

– Cei de șapte ani lucrează la câmp, mamă.

– Știu, Loreda, dar...

Fata s-a tras mai aproape.

– Nu sunt surdă, mamă. Aud ce spune lumea. Iarna e grea în California. Nu e de lucru. Nu putem primi ajutor de la stat până în aprilie anul viitor. Așa că singurii bani pe care îi avem sunt cei pe care îi câștigăm muncind la câmp. Asta va trebui să ne ajungă patru luni în care nu avem de lucru și nici bani de la ajutor.

– Știu.

– Mâine vin cu tine.

Elsa voia să spună – să strige – „NU!“

Dar Loreda avea dreptate. Era nevoie să economisească bani pentru iarnă.

– Doar vara. Pe urmă te duci din nou la școală, a spus Elsa. Jean poate să aibă grijă de Ant.

– Știi că o să vrea să muncească și el, mamă, a spus Loreda. Ant e puternic.

Elsa a plecat, prefăcându-se că nu auzise.

Până în iulie, munca la câmp se terminase din nou; nu avea să mai fie nimic de lucru până la culesul recoltei. În valea San Joaquin veneau în continuare migranți noi, pe jos sau cu mașina. Mai mulți lucrători, mai puțină muncă. Ziarele erau pline de indignarea și de disperarea locuitorilor, care se îngrijorau că banii lor de taxe erau folosiți ca să fie ajutate persoane non-rezidente. Școlile și spitalele erau arhipline, se spunea, incapabile să facă față atâtor cereri venite din afară. Erau îngrijorați să nu dea faliment, să nu-și compromită stilul de viață, să nu-și piardă securitatea din cauza valului de criminalitate și de boli care erau puse pe seama migranților.

Elsa a convocat o întâlnire a membrilor Clubului Exploratorilor și i-a întrebat pe copii dacă voiau să rămână pe malul șanțului sau să urmeze familia Dewey – și pe mulți alți locuitori ai taberei – în nord, în Valea Centrală, ca să își caute de lucru la cules de fructe. Ca de obicei, era o alegere dificilă pentru că fiecare dintre ei era conștient de cât de nesigură le era supraviețuirea. Să cheltuie bani sau să-i economisească.

Până la urmă, au luat hotărârea pe care o luaseră cei mai mulți migranți: și-au împachetat lucrurile în cutii, au dezmembrat cortul și au reîmpachetat totul pentru călătorie. Au luat-o spre nord, în spatele familiei Dewey; în

comitatul Yolo, s-au mutat într-o altă tabără plină de corturi și s-au instalat. Acolo au învățat să culeagă piersici. Elsa ura să-l ducă pe Ant cu ea la cules, dar nu avea încotro. Era o mamă singură, iar fiul ei era prea mic ca să stea singur toată ziua, zi de zi. Pentru că munceau toți trei, au câștigat suficient cât să se hrănească și să se îmbrace. Dar, în mod clar, nu au reușit să facă economii.

După ce s-a încheiat sezonul de cules piersici, și-au strâns din nou cortul. Restul verii s-au alăturat mulțimii de migranți care se mutau de la un câmp la altul, de la o recoltă la alta, și au învățat să culeagă toate legumele și fructele de sezon, făcându-se nevăzuți față de bunii oameni care aveau nevoie să li se culeagă recolta, dar care nu voiau să-i vadă pe cei ce o culegeau, ci se așteptau ca aceștia să plece odată cu încheierea sezonului. Nu se duceau în oraș sau la film și nici măcar la bibliotecă. Stăteau în tabăra lor, supraviețuind împreună. Jean a învățat-o pe Elsa să facă turte de mălai, iar Elsa i-a arătat lui Jean cum se făceau prăjiturile din mălai, care erau delicioase sub un polonic de supă sau de tocăniță. Mâncau tocănițe făcute din supă de roșii la conservă, macaroane și crenvurști tăiați în bucățele. De-a lungul acelei veri lungi, ei nu au așteptat decât să audă trei cuvinte.

E GATA BUMBACUL.

Vestea a străbătut întreaga Vale Centrală în septembrie. Elsa și copiii și-au împachetat lucrurile în mijlocul nopții și s-au întors în valea San Joaquin, în tabăra de pe malul șanțului, care fusese prima lor oprire în California.

După o zi lungă și fierbinte de condus, au cotit și au intrat pe drumul de pământ. Mașina cea hârbuită a lui Jeb era în fața lor, ridicând praful.

– Măiculiță! a exclamat Ant uitându-se prin parbrizul murdar, plin de insecte. Uitați-vă la asta.

În timpul în care ei fuseseră plecați, populația taberei de pe malul șanțului crescuse dramatic. Erau circa două sute de corturi acum, pline de încă niște americani disperați, aflați în căutarea unor slujbe inexistente. Locul arăta ca și cum ar fi fost măturat de o tornadă, plin de mașini dezasamblate și de gunoaie aruncate peste tot.

Jeb s-a dus spre dreapta, la distanță de grămada de corturi și de colibe de carton. A găsit un loc bun, destul de plat, unde ambele familii puteau să-și

pună corturile, dar să aibă și puțină intimitate.

Elsa a tras mașina lângă el și a parcat.

– E mult de mers până la râu, a spus Loreda, după care a dat din cap, bombănind: Nu-mi vine să cred că tocmai am spus râu.

Elsa s-a prefăcut că nu auzise.

– Să mergem, exploratori! E timpul să ne instalăm cortul.

S-au apucat de muncă. Au instalat cortul și au scos soba, după care au bătut salteaua de campanie ca să redistribuie penele. Au pus gălețile în interiorul căzii de cupru și le-au așezat în fața cortului, lângă spălător și mătură.

– Grozav! a spus Loreda, întorcându-se cu două găleți de apă. Ne-am întors de unde am plecat. Casă, dulce casă!

Elsa a făcut cocoloș un ziar, a văzut titlul *Ajutorul zdrobește statul din punct de vedere financiar* și a început să aprindă focul.

Loreda s-a așezat lângă ea.

– Știi că școala a început deja, nu?

– Da.

– Știi că nu mă mai duc, da?

Elsa a oftat. Tot ceea ce-și dorea – tot ceea ce-și dorise vreodată, de fapt – era să fie o mamă bună. Cum ar fi putut să fie astfel dacă Loreda nu avea cum să învețe carte? Și totuși. Erau în California de mai puțin de cinci luni, munciseră la capacitate maximă, iar Elsa avea mai puțin de douăzeci de dolari în economii. Din cauza benzinei de care avuseseră nevoie ca să meargă în nord, pe urma recoltelor, a salariilor mici și a prețurilor produselor, nu exista cale de a răzbi. Și urma să vină iarna. Supraviețuirea lor depindea de banii câștigați din culesul de bumbac, iar Loreda putea culege la fel de mult ca și Elsa. Astfel, își dublau veniturile.

– Da, a spus Elsa. Știu că trebuie să culegi bumbac, dar Ant se duce la școală. Punct, a zis ea privindu-și fiica. Iar în secunda în care terminăm de cules bumbacul, te întorci la școală.

A doua zi în zori, Loreda s-a trezit înainte de răsărit și a ciulit urechile ca să detecteze vreun zgomot de pași. La ora patru dimineață, a auzit ceea ce așteptase: vocea lui Jeb la intrarea în cort.

– E timpul.

Loreda și Elsa s-au dat jos din pat deja îmbrăcate, au luat rolele de saci de pânză de trei metri și jumătate, care costaseră cincizeci de cenți bucata, și au ieșit din cort.

Jeb și fiii lui, Elroy și Buster, le așteptau.

Cei cinci au mers până la drumul principal și au luat-o la dreapta, după care au mers până la primul lan de lângă Welty.

Deja erau în jur de patruzeci de oameni la coadă, dintre care unii probabil că dormiseră pe marginea drumului ca să-și asigure locul la rând. Bărbați, femei și copii, chiar și micuți de șase ani. Mexicani, negri, *okie*. Mai ales *okie*. În aer pluteau particule de bumbac alb, mici și pufoase, care i se așezau Loredei pe haine și în păr.

Un rând de camioane, ale căror remorci erau împrejmuite cu plasă de sârmă, așteptau să fie umplute cu bumbac.

La răsărit, a sunat un clopot. Mulțimea de culegători a devenit agitată. Nu toți aveau să fie aleși. Deja ajunseseră să fie sute de oameni la coadă.

Porțile lanului de bumbac s-au deschis, iar un bărbat înalt, cu o expresie afurisită și care avea o pălărie imensă pe cap, a început să studieze mulțimea și să aleagă lucrători.

– Tu, i-a spus el lui Jeb.

Jeb s-a grăbit spre poartă.

– Tu, le-a spus Elsei și Loredei.

– Și tu...

Loreda s-a grăbit să meargă în lan și s-a dus la rândul la care fusese distribuită.

Și-a desfășurat sacul imens de pânză și și-a pus pe umăr cureaua lui de piele.

Clopoțelul a sunat din nou; Loreda a apucat cea mai apropiată plantă de bumbac, după care a urlat de durere. Când și-a tras mâna, era acoperită de sânge. Atunci a văzut spinii plantei. Arătau ca acele de stopat. Tresărind, a încercat din nou, de data asta mai încet; chiar și așa a simțit cum îi era sfâșiată pielea. A scrâșnit din dinți și a continuat să culeagă.

Soarele a strălucit ore îndelungate, până când combinația de căldură, praf și transpirație era singurul lucru pe care-l mai simțea Loreda. Avea gâtul atât de uscat încât o durea să respire. Băuse toată apa din bidon – care fusese aproape suficient de fierbinte ca s-o opărească –, iar acum nu mai

avea nici un strop. Sacul se îngreuna cu fiecare minut care trecea; o dureau mâinile.

Aproape de ora douăsprezece, a tras sacul după ea și s-a așezat la coada care se formase în fața cântarelor uriașe.

S-a încovoiat, ușurată, atunci când i-a venit în sfârșit rândul. Un supraveghetor a vârât un lanț pe sub sac și l-a agățat de cântar.

– Douăzeci și șapte de kilograme. Bărbatul a ștampilat un tichet și i l-a întins.

– Poți încasa banii în oraș. Culege mai repede dacă vrei să-ți păstrezi slujba.

Loreda și-a luat sacul gol, s-a îndepărtat și s-a înapoiat la lucru.

Luna septembrie a fost o înșiruire de zile lungi, fierbinți și obositoare petrecute în lanul de bumbac. Elsei îi sângerau mâinile, o dureau spatele și genunchii. O oră toridă după alta. De la răsărit la apus, aplecată, culegând capsule de bumbac dintre niște spini ascuțiți precum lamele de ras. În lan nu existau toalete, așa că o femeie avea dificultăți în anumite perioade ale lunii, iar Loredei tocmai îi începuse menstruația.

Totuși, aveau de lucru. În mod constant.

Până la jumătatea lunii octombrie, Elsa și Loreda învățaseră cum să culeagă fiecare aproape nouăzeci de kilograme de bumbac într-o zi. Asta însemna că împreună câștigau patru dolari pe zi. Părea o avere, chiar cu procentul de zece la sută pe care-l reținеau cei din Welty ca să le încaseze fișele. Le luase mult timp să ajungă la cele nouăzeci de kilograme pe zi, dar toată lumea știa că deprinderea artei culesului era un proces de durată.

În noiembrie, pe când vremea răcoroasă venea ca o binecuvântare și ultimul rând de bumbac era cules, cutia metalică cu bani a Elsei era plină de bancnote de un dolar. Își făcuse provizii de alimente, cumpărase făină, orez, fasole și zahăr cu sacul, precum și conserve de lapte și niște șuncă afumată. În tabără nu aveau posibilitatea să păstreze nimic la rece, nu exista gheață, așa că Elsa învățase să gătească într-un stil nou. Fără paste proaspete sau roșii uscate, fără pâine de casă sau ulei de măsline cu aromă de nuci. Copiii învățaseră să le placă porcul cu fasole asezonat cu sirop de porumb, tocănița de vacă, crenvurștii fripți pe foc și sărățelele prăjite în ulei și pudrate cu zahăr. Loreda numea asta mâncare americană.

Elsa se străduise să facă provizii cât mai multe pentru iarnă, dar, după atâtea luni de lipsuri, constatase că bucuria copiilor ei la ora mesei și burțile lor pline o deturnaseră.

Mulți dintre locuitorii taberei, inclusiv Jeb și băieții, plecaseră mai departe în căutarea câtorva zile suplimentare de muncă la câmp, dar Elsa hotărâse să rămână pe loc, la fel ca Jean și fiicele ei.

Venise vremea ca Loreda să se întoarcă la școală.

În acea dimineață de sâmbătă, Elsa s-a ridicat din pat și a măturat podeaua murdară a cortului. Nu își dădea seama cum era posibil, dar mizeria creștea peste noapte în întuneric, precum ciupercile. A măturat resturile și a deschis foile cortului ca să lase aerul curat să intre înăuntru.

Afară, un strat de ceață cenușie și rece plutea peste tabără, estompând marea de corturi. Elsa a scos un ziar vechi din cutia de fructe recuperată, în care păstrau fiecare bucată de ziar pe care o găseau, și a citit știrile locale în timp ce fierbea cafeaua.

Mirosul a scos-o pe Loreda din cort. Părul ei negru, cârlionțat, era ciufulit, iar franjurile bretonului îi atârnau până la bărbie.

– Azi nu muncești. Începi școala de luni.

Loreda și-a turnat o cană de cafea. A tras găleata mai aproape de sobă și s-a așezat.

– Prefer să culeg bumbac.

Elsa și-a dorit să fi avut darul vorbirii la fel ca Rafe, felul lui elocvent de a articula un vis. Loreda avea nevoie de asta acum, avea nevoie de niște scântei care să reaprindă focul pe care îl avea înainte ca abandonul tatălui ei și greutățile să-l fi înăbușit.

Din păcate, Elsa nu știa mare lucru despre visuri, dar știa despre școală și despre suferința care venea din faptul că nu te încadrai undeva.

– Am o idee, a spus ea.

Loreda i-a aruncat o privire plină de scepticism.

– O să luăm micul dejun și ne ducem undeva.

– Simt o bucurie nestăpânită.

Elsa nu s-a putut abține și a zâmbit, chiar dacă deznădejdea fiicei ei o rănea.

Elsa a pregătit un mic dejun din fulgi de ovăz gătiți în lapte de la cutie, pe care i-a pudrat cu zahăr. Apoi i-a zorit pe copii să se îmbrace. La ora nouă

se îndreptau spre ieșirea din tabără, mergând printr-un lan maro, învăluit într-o ceață diafană, cenușie.

– Un mergem, mami? a întrebat Ant luând-o de mână.

– În oraș.

– Ooo! a exclamat Loreda. Ce bine o să ne distrăm stând la coadă pentru cei câțiva dolari pe care i-am câștigat săptămâna asta.

Elsa a împuns-o cu cotul pe fiica ei.

– Nici unui membru al Clubului Exploratorilor nu îi este permis să fie nefericit într-o zi aventuroasă de sâmbătă. Regulă nouă.

– Cine te-a făcut pe tine președinte?

– Eu am făcut-o, a chicotit Ant. Maa-mii președinte, maa-mii președinte, a cântat el mergând în marș pe iarba proaspătă și umedă.

Elsa și-a pus mâna în dreptul inimii.

– Este o onoare atât de mare! Vai... nu m-am așteptat niciodată la așa ceva. O femeie președinte.

Loreda a râs și ea, în sfârșit, iar atmosfera s-a destins.

Au cotit-o pe strada principală și au mers până la Welty. Atunci când au ajuns în orășelul liniștit, cu semnul lui de bun-venit care avea forma unei flori de bumbac, ceața fusese alungată de soarele surprinzător de blând. Munții de la orizont erau acoperiți de un strat nou de zăpadă. Copacii de pe strada principală își afișau podoabele de toamnă.

– Așteptați aici, a spus Elsa odată ajunși în fața biroului fermelor Welty.

A intrat, s-a așezat la coadă și și-a așteptat rândul ca să-și încaseze banii.

– Poftim, a spus bărbatul de la birou, luând fișa pe care era înscrisă suma de douăzeci de dolari și dându-i pe ea optsprezece dolari.

Elsa a rulat banii cât de strâns a putut, calculând în minte totalul economiilor lor. Acum păreau mulți, dar știa că până în februarie nu aveau să mai rămână cu mare lucru.

Dar ea nu voia să se gândească la asta în ziua aceea. S-a întors în stradă, unde i-a găsit pe copii așteptând-o sub un felinar.

A fost un moment de revelație, în care i-a văzut așa cum erau: Loreda, slabă ca o aschie, îmbrăcată într-o rochie jerpelită, cu pantofi care nu i se potriveau și cu părul lung, crescut la întâmplare; Ant, jigărit și cu părul murdar, indiferent de cât de mult s-ar fi străduit ea să-l mențină curat, încălțat cu pantofii lui Buster, care, ca o binecuvântare, încă îi erau buni.

Elsa s-a forțat să zâmbească în timp ce se apropia de ei. L-a luat pe Ant de mână și au apucat-o pe Strada Principală, unde se deschideau magazinele. Trecând pe lângă restaurant, au simțit miros de cafea și de patiserie proaspăt coaptă, iar mersul pe lângă magazinul de furaje le-a adus în nări mirosul familiar de baloți de fân și de saci de grâne.

Asta era: destinația la care Elsa se gândise încă de dimineață, de când plecaseră din tabără.

Salonul de înfrumusețare al lui Betty Ane.

Elsa vedea simpaticul salon de fiecare dată când venea în oraș, le vedea pe femeile bine îmbrăcate care ieșeau de acolo coafate.

Elsa a mers înspre salon. Era găzduit într-un bungalou în stil clasic, iar în față avea o curte delimitată de un gard.

Loreda s-a oprit și a clătinat din cap:

– Nu, mamă. Știi cum ne vor trata.

Elsa învățase că nu trebuia să mai facă nici o promisiune deșartă; mai știa și că trebuia să te ridici indiferent de câte ori ai fi fost doborât. A strâns mai tare mâna lui Ant și a deschis poarta.

Loreda nu i-a urmat. Elsa știa asta, însă a continuat să meargă. „Haide, Loreda, fii curajoasă!“

Elsa și Ant s-au dus la intrarea principală, iar Elsa a deschis ușa.

Un clopoțel a sunat deasupra capetelor lor.

Salonul ocupa încăperea care fusese cândva salonul bungaloului. Două scaune roz erau așezate în fața oglinzilor. Niște cordoane care șerpuiau pe podea se ridicau pe o mașinărie așezată într-un colț. Pozele înrămate ale unor vedete acopereau pereții roz.

O femeie de vârstă mijlocie, îmbrăcată într-o rochiță albă, stătea în mijlocul salonului, cu o mătură în mână. Arăta complet și aproape absurd de modernă, cu părul blond platinat coafat în valuri și cu sprâncene subțiri. Buzele gen Clara Bow îi erau rujate într-un roșu franțuzesc aprins.

– Ooo, a spus ea văzându-i intrând împreună în salon.

Loreda s-a strecurat lângă Elsa, a luat-o de mână și a tras-o.

– Haide să mergem, mamă.

Elsa a tras aer adânc în piept.

– Aceasta este fiica mea, Loreda. Are treisprezece ani și urmează să înceapă școala luni, după ce a cules bumbac tot sezonul. Se așteaptă să fie ironizată pentru că... ei bine...

Loreda a gemut lângă ea.

– Dați-mi voie să-i telefonez soțului meu, a spus esteticiana ridicând receptorul și formând numărul.

Elsa a auzit-o vorbind cu glas scăzut.

– Probabil că urmează să cheme poliția, a spus Loreda. O să spună că suntem vagabonzi. Sau mai rău.

Câteva clipe mai târziu, femeia s-a întors cu fața spre ei și a scos un pieptăn din buzunar.

– Eu sunt Betty Ane, a spus ea venind spre clienții ei în zgomotul tocurilor care îi răsunau pe parchet și oprindu-se în fața Loredei.

Aproape, dar nu prea aproape.

„Te rog“, s-a gândit Elsa în timp ce o strângea pe Loreda de mână, „fii blândă cu fiica mea.“

În aceeași clipă, un bărbat masiv, îmbrăcat într-un costum maro, a intrat în cameră cu o cutie mare de carton în brațe.

– Acesta este soțul meu, Ned, a spus Betty Ane.

– Înțeleg, a răspuns Elsa. Dumneavoastră și Ned vreți să plecăm. Să ne întoarcem la cei ca noi.

Ned și-a scos pălăria de pe cap.

– Nu, doamnă. Noi am venit aici în ’30. Era greu să-ți câștigi existența, dar nu se compara cu ce se întâmplă acum, a zis el, oferindu-i cutia. Aici sunt niște paltoane, pulovere și altele de genul ăsta. Poate fi destul de frig iarna aici. Avem un duș în baie. Cu apă caldă. De ce nu vă folosiți de el cu toții? Un duș fierbinte și haine noi pot fi de ajutor în aceste vremuri dificile.

Betty Ane i-a zâmbit cu blândețe Loredei.

– Și văd o fetiță care are nevoie de o tunsoare nouă pentru prima zi de școală. Dumnezeu știe că e destul de greu să ai treisprezece ani și fără toate necazurile astea. Betty Ane a studiat-o pe Loreda. Ești o frumusețe, păpușico. Lasă-mă să-mi folosesc magia.

Capitolul 23

Loreda stătea în scaunul tapițat cu catifea și se uita la reflexia ei în oglindă. Betty Ane îi tăiase părul într-o linie dreaptă de-a lungul bărbiei, după care îl modelase în valuri care cădeau în cascadă dintr-o parte. Fața ei, curățată cu săpun parfumat, era bronzată intens de la munca în lanurile de bumbac. O rochie nouă, violet, îi accentua ochii de un albastru strălucitor, iar Betty Ane o convinsese pe Elsa să îi dea voie să îi coloreze fetei buzele cu un ruj roz pal.

– Am uitat cum arăt, a spus Loreda atingându-și vârfurile mătăsoase ale părului.

Betty Ane stătea în spatele ei.

– S-ar putea să fii cea mai drăguță fată pe care am văzut-o vreodată, a zis ea, iar apoi s-a întors către Elsa, anunțând-o: E rândul tău.

Loreda nu voia să se dea jos de pe scaun. Părea magic, un portal spre lumea lui „ce-ar fi dacă“, unde cei care sălășluiau pe lângă șanț se transformau în prinți și prințese.

Picioarele îi erau puțin șubrede, ca să fim sinceri. În oglindă își văzuse mai mult decât fața. Văzuse fetița care fusese înainte ca toate astea să se întâmple. O persoană cu aspirații, încrezătoare. Cineva care urma să aibă *realizări*. Cum de uitase de toate astea?

Simțea o nou-găsită, o regăsită speranță, dar simțea și furie. I-a mulțumit lui Betty Ane și s-a îndepărtat de oglindă. Mama a atins-o pe umăr în timp ce făceau schimb de locuri.

– Ia spune, asta e culoarea naturală a părului tău? a întrebat-o Betty Ane pe Elsa în timp ce aceasta se așeza. E frumos.

Loreda s-a tras în spate. Fără să se uite la Ant, care era pe podea, jucându-se cu o mașinuță, s-a dus afară.

Până și aerul mirosea diferit acum.

S-a îndreptat complet de spate, dându-și seama deodată cum o gârbovise și micșorase munca la câmp. Își petrecuse luni întregi în lanurile de bumbac, încercând să fie o rotiță nevăzută a mecanismului.

Însă nu mai voia s-o facă.

A mers înainte, încrezătoare, în rochia cu guler gen Peter Pan, al cărei model era o noutate pentru ea. Pantofii scâlciați, maro, abia dacă o mai deranjau în combinație cu șosetele albe de dantelă.

A găsit biblioteca pe strada Pepper, la distanță de oraș, amplasată pe un teren acoperit cu iarbă, cu un steag al Americii fluturând de pe catargul alb

din față.

O bibliotecă.

Magie.

A deschis ușa și a pășit direct înăuntru, dreaptă, fetița care fusese educată să fie. O fetiță care credea în binefacerile învățăturii și care visa să fie reporter. Sau romancier. Ceva interesant, în orice caz.

Primul lucru pe care l-a observat a fost mirosul cărților. A inspirat adânc și s-a simțit transportată, pentru o clipă, în Lonesome Tree. În dormitorul ei, cu lumina aprinsă, citind...

Acasă.

– Pot să te ajut?

– Da, vă rog. Aș vrea să găsesc o carte pentru citit.

Bibliotecara se afla în spatele unui birou. Era o femeie solidă, cu bucle grizonante și ochelari cu rame negre.

– Ai abonament la bibliotecă?

– Nu, a răspuns Loreda, fiindu-i rușine s-o recunoască, pentru că în Texas avusese întotdeauna abonament la bibliotecă. Suntem... nou-veniți în stat.

– Bine, i-a spus bibliotecara zâmbindu-i cu blândețe. Treisprezece?

– Da, doamnă.

– Ești la școală?

– Da, doamnă.

Bibliotecara a dat din cap.

– Vino cu mine.

A condus-o pe Loreda printre rafturile bibliotecii, la o masă de studiu de mari dimensiuni, ticsită cu ziare.

– Poți sta aici. Lasă-mă să-ți găsesc ceva.

Loreda s-a așezat la masa de stejar, pe care se afla și o veioză. Nu se putea abține să stingă și să aprindă lumina încontinuu, minunându-se de magia electricității la comandă.

Bibliotecara s-a întors cu o carte.

– Cum te cheamă?

– Loreda Martinelli.

– Eu sunt doamna Quisdorf. O să te întorci cu abonamentul, dar acum am încredere să-ți dau asta, a spus ea punând pe masă o copie uzată a romanului *The Secret of the Old Clock*.[21]

Loreda a atins cartea, a ridicat-o în dreptul feței și a inspirat aroma cunoscută, care o făcea să se gândească la cititul noaptea... Și-a adus aminte de obiceiul de a citi împreună cu Stella, după școală, și de vremurile în care îl asculta pe tati spunându-i povești de noapte bună. Ca o floare care se uscase în timpul secetei, și acum simțea prima picătură a ploii de primăvară, Loreda a simțit cum renăștea.

– Aveți una pe care aș putea să i-o duc fratelui meu? Are opt ani. Și poate una pentru mama mea. O să le aduc înapoi, vă promit.

Doamna Quisdorf a evaluat-o din priviri și, în cele din urmă, i-a zâmbit.

– Domnișoară Martinelli, cred că ești genul meu de fetiță.

În noaptea aceea, după ce copiii au adormit, Elsa a măturat podeaua cortului – din nou – și a rearanjat colecția de ambalaje pentru fructe. Găsiseră cutiile pe ici, pe colo, iar acum ele deveniseră cămara lor. Aveau zahăr, făină, șuncă, fasole, lapte la cutie, orez și unt. Un veritabil festin. Dar, deși recesiunea se adâncise, prețurile produselor crescuseră. Nouăsprezece litri de kerosen costau un dolar. Nouă sute de grame de unt costau cincizeci de cenți. Două kilograme șapte sute de grame de orez costau aproape jumătate de dolar. Ritmul în care creșteau prețurile era înfricoșător.

Iar Elsa cheltuise în acea zi șaptezeci și cinci de cenți pe tunsori pentru ei trei. Spera că, odată cu venirea iernii, nu avea să regrete gestul.

Ridicând cutia cu haine pe care le primise, a ieșit din cort și s-a dus la Jean, care stătea pe un scaun așezat lângă sobă și cârpea ciorapi la lumina unui felinar. Jeb și băieții plecaseră cu camioneta familiei, în speranța de a găsi de muncă la vie. Totuși, nimeni nu se aștepta să găsească ceva atât de târziu în toamnă.

– Hei, Jean, a spus Elsa ieșind din întuneric și intrând în pata de lumină palidă pe care o arunca felinarul.

Ea și copiii aleseseră ceea ce li se potrivea din cutia cu haine, iar restul îl păstraseră pentru familia Dewey.

– Elsa? Ce frumos arăți!

Elsa a simțit cum i se înfierbântau obrajii în timp ce lăsa din mâini cutia cu haine.

– Betty Ane și-a dat toată silința.

Jean a atins cu degetul mare de la picior cea mai apropiată găleată de lemn și a spus:

– Stai jos.

Elsa s-a așezat pe găleată, ignorând înțepăturile pe care le simțea în fesele descărnate. Doamne, nici unul dintre ei nu-și mai putea aduce aminte când șezuse pe un scaun confortabil.

– De ce spui așa ceva? a întrebat-o ea pe Jean.

Elsa s-a uitat prin cutia de haine până când a găsit ceea ce căuta. Degetele i s-au plimbat pe lâna moale.

– Așa ceva ce? Nu ți-a spus nimeni până acum că ești drăguță? s-a mirat Jean.

Elsa s-a oprit din cotrobăit și s-a uitat în sus.

– Îmi plac prietenii care mint.

– Nu mint.

– Nu... știu să primesc complimente, presupun, a spus Elsa, dându-și părul mătăsos la o parte de pe față.

A scos o păturică de bebeluș de culoare albastru-lavandă și i-a întins-o lui Jean.

– Uită-te la asta.

Jean a luat păturica și s-a uitat la ea.

– A lovit nevoie mare ieri, a spus Jean, punându-și o mână pe burta rotundă.

Elsa știa că Jean se ruga în fiecare zi să simtă copilul mișcând, și că la fiecare mișcare simțea bucurie și teamă.

– Am visat ceva azi-noapte. Lucram într-un restaurant. Le serveam cu plăcintă de mere pe niște femei care încă își asortau pălăriile cu rochiile.

Jean a clătinat din cap.

– Presupun că visăm asta cu toții.

Iarna a fost grea în valea San Joaquin, o combinație înfricoșătoare de vreme proastă și de lipsă de muncă. Zi de zi, ploaia cădea din nori de culoarea oțelului, iar stropii mari răpăiau pe mașinile și pe colibele de tablă îngrămădite pe malul șanțului. Bălțile noroioase sfârșeau prin a deveni tranșee. Stropii maro acopereau totul.

Elsa jelea fiecare dolar cheltuit, numărând zilnic banii, din nou și din nou. Era cumpătată, dar, chiar și așa, economiile ei se diminuau pe zi ce trecea.

Ura faptul că ea și copiii nu aveau încotro și erau siliți să-și cumpere galoși în acea lună. Nu găsiseră nimic pe măsura lor în lucrurile donate de Armata Salvării sau de Biserica Prezbiteriană.

Până la sfârșitul lui decembrie, economiile Elsei se subțiaseră atât de mult încât ea trăia într-o stare constantă de frică. Nu câștigaseră din culesul bumbacului bani suficienți pentru toată iarna; înțelesese asta acum. Avea nevoie de ajutor pentru a-și hrăni copiii; situația era atât de simplă și de sfâșietoare. Nu putea primi bani de la stat până în luna aprilie, dar putea primi mâncare de la conducerea federală. Era mai bine decât să stai la coadă la o cantină a săracilor, cu castronul și cu lingura în mână, dar știa că acea cantină ar fi putut fi viitorul lor dacă ea nu era atentă. Sincer, ar fi mers la cantină pe loc, însă auzise că proviziile celor de acolo erau la limită; nu voia să ia mâncare de la gura celor care nu aveau de ales, nu atât timp cât încă mai avea niște bani.

– Nu are de ce să-ți fie rușine, i-a spus Jean atunci când Elsa i-a povestit despre frământările ei.

Stăteau în cortul Elsei, bând o cană de cafea. Ploaia răpăia pe pânza cortului și îi zgâlțâia stâlpii. Loreda și Ant plecaseră la școală în urmă cu câteva ore.

– Serios? a spus Elsa uitându-se la prietena ei.

Amândouă știau că asta nu era adevărat. Era ceva de care să-ți fie rușine. Americanii nu ar fi trebuit să ia pomană de la guvern. Ar fi trebuit să muncească din greu și să se descurce de unii singuri.

– Nici unul dintre noi nu are altă șansă, a spus Jean. Nu primești mare lucru – fasole și orez –, dar fiecare bucățică e importantă.

Ăsta era adevărul.

Elsa a clătinat din cap.

– Ei bine, nu voi primi ajutor stând aici și sperând ca viața mea să fie altfel.

– Că bine zici, a spus Jean.

Cele două femei și-au zâmbit.

Jean a plecat, închizând foile cortului în urma ei. Elsa și-a încheiat haina cu glugă și s-a încălțat cu galoșii, care îi erau mari. Apoi a pornit-o spre Welty, înaintând încet din pricina vremii rele.

Aproape o oră mai târziu, stropită cu noroi, bătută de ploaie, Elsa s-a așezat la coada lungă din fața biroului de ajutor federal. A mai stat la coadă

încă două ore. Atunci când a ajuns înăuntru, tremura din toate încheieturile.

– Els-s-s-inore Martinelli, i-a spus ea tânărului care stătea așezat la birou în mica încăpere.

El a trecut în revistă cartonașele roșii dintr-o cutiuță și a scos unul.

– Martinelli. Sosirea înregistrată, 26 aprilie 1935. Doi copii. O femeie. Fără soț.

Elsa a dat din cap în semn că datele erau corecte.

– Suntem aici de aproape opt luni.

– Nouă sute de grame de fasole, patru cutii de lapte, o pâine. Următorul, a spus el ștampilând cardul. Vino înapoi peste două săptămâni.

– Asta ar trebui să ne ajungă două săptămâni? a întrebat ea.

Tânărul s-a uitat în sus.

– Vezi câți oameni au nevoie de ajutor? Suntem depășiți de situație. Pur și simplu nu avem destui bani. Armata Salvării are o cantină pe Strada Șapte.

Elsa a apucat cutia cu alimente și a cuprins-o cu brațele dintr-un unghi incomod. Cu un suspin obosit, a ieșit înapoi în ploaie.

– Alătură-te nouă! Lucrătorii din vale uniți!

Elsa s-a uitat la bărbatul care stătea la colțul străzii strigând; purta o pelerină lungă, închisă la culoare, cu glugă. Ploaia curgea șiroaie pe el.

Bărbatul a ridicat un pumn, ca să fie mai expresiv.

– Uniți-vă! Nu-i lăsați să vă sperie. Veniți la întâlnirea Alianței Lucrătorilor!

Elsa a văzut cum oamenii se îndepărtau de el, se retrăgeau. Nici unul dintre ei nu-și permitea să fie văzut cu un comunist.

O mașină de poliție a sosit la fața locului, cu luminile pornite. Doi polițiști s-au dat jos și au început să-l bată pe bărbat.

– Vedeți asta? a strigat comunistul. Suntem în America. Copoii mă saltă pentru ideile mele.

Polițiștii l-au împins în mașină și au plecat.

Elsa și-a reașezat cutia în brațe și a apucat-o pe lungul drum care o despărțea de tabără. A ajuns acasă după-amiaza târziu.

Acum în tabără locuiau aproape o mie de oameni, de patru ori mai mulți decât fuseseră atunci când sosiseră acolo Elsa și copiii.

Elsa s-a stropit mergând spre cort printr-un noroi care-i ajungea până la glezne.

Câțiva oameni mișunau pe afară, scotocind după orice lucru pe care l-ar fi putut folosi.

Ea s-a oprit la cortul familiei Dewey.

– E cineva acasă?

Lucy a deschis foile cortului. Elsa a văzut întreaga familie – pe toți șase – adunată înăuntru. Jeb și băieții nu găsiseră nimic de lucru.

Jean i-a aruncat Elsei un zâmbet obosit, iar mâna i se odihnea pe burta rotundă. Nasturii rochiei stăteau să crape; unul lipsea.

– Hei, Elsa, cum a mers treaba?

Elsa a băgat mâna în cutie și a scos două conserve de lapte, precum și câteva felii din pâinea pe care o primise. Nu era mare lucru, și totuși era. Cele două familii împărțeau orice noroc care le ieșea în cale.

– Poftim, a spus ea oferindu-le mâncarea.

– Mulțumesc, a răspuns Jean aruncându-i o privire cu subînțeles.

Elsa s-a întors la cortul ei. Podeaua se transformase în noroi. Nu era de mirare că oamenii se îmbolnăveau. Ant stătea pe salteaua pe care o împărțeau, făcându-și temele.

Loreda ședea pe o ladă de mere, cosând un nasture negru pe rochia mov pe care o primise la salonul de înfrumusețare. Văzând-o pe Elsa, și-a ridicat privirea.

– Cum a fost?

– Bine.

Elsa avea mâinile atât de înghețate încât aproape a scăpat cutia.

Loreda s-a ridicat și a înfășurat o pătură în jurul mamei ei, care s-a așezat cu grijă pe marginea saltelei.

– Ar fi trebuit să vezi câți oameni erau la coadă, Loreda. Iar coada de la cantină era de două ori mai mare.

– Vremuri grele, a zis Loreda, rigidă.

Asta spuneau întotdeauna.

– Ce-ar zice Tony și Rose dacă ar ști că trăim din ajutorul de șomaj?

– Ar spune că Ant are nevoie de lapte, a răspuns Loreda.

Elsa știa acum ce simțise Tony atunci când îi murise pământul. Cerutul de pomană îți provoca o rușine profundă și durabilă.

Sărăcia era un lucru care-ți sufoca spiritul. O temniță ce se micșora în jurul tău, tot mai întunecată pe măsură ce zilele treceau, disperate și fără nici o schimbare în bine.

*

Dimineața de Crăciun s-a dovedit a fi strălucitoare și senină, prima zi fără ploaie după aproape o săptămână. Elsa s-a trezit în mijlocul unei liniști minunate. Dormise până târziu. Cu toții dormiseră. În zilele acelea nu aveau nici un motiv să se trezească devreme. Nu se găsea de lucru, iar școala era în vacanță.

S-a dat jos încetișor din pat, mișcându-se ca o bătrână. Chiar așa se și simțea. Combinația de frig, foame și teamă o îmbătrânise. Nu-și dorea decât să se urce înapoi în pat alături de copiii ei, să se cuibărească sub pături și să doarmă. Era singura ei evadare. Dar știa cât de periculoasă putea fi evadarea. Ca să supraviețuiești, era nevoie de tărie de caracter, curaj și efort. Era prea ușor să cedezi. Indiferent de cât de frică îi era, Elsa trebuia să-i învețe în fiecare zi pe copiii ei să supraviețuiască.

A luat bidonul de apă și s-a dus afară ca să pregătească cafeaua.

Tabăra se trezise odată cu ea. Oamenii ieșeau din corturi clipind, orbiți de soarele puternic. Vecinii își zâmbeau și-și făceau cu mâna. Cineva cânta la scripcă. I s-a alăturat un banjo. Cineva, undeva, a început să cânte.

Elsa și-a pus o pătură pe umeri și a urmat muzica până când a ajuns la un grup adunat pe malul șanțului, care acum era inundat de o apă maro ce curgea cu viteză. Le-a găsit pe Jean și pe Midge stând împreună lângă un copac. Unii bărbați ședeau pe pietre sau pe trunchiuri de copaci căzute, înșirați de-a lungul malului și cântând la instrumentele cu care traversaseră țara. Femeile își puseseră alături gălețile pe care le umpluseră și le așezaseră pe jos.

Jean și Midge au început să cânte:

– *Oare cercul fi-va întregit...*

Li s-au alăturat și alții:

– *...în curând, Doamne, în curând!*

Elsa a simțit muzica crescând înlăuntrul ei. În acea muzică își auzea cea mai bună parte a trecutului: slujbele de la biserică, unde se afla alături de Rose și de restul familiei, pe Tony cântând la scripcă, cinele pentru strângerea de fonduri caritabile, chiar și acea dată când Rafe dansase cu ea la Zilele Pionierului.

S-a întors la cort și i-a trezit pe copii, după care i-a condus la malul șanțului. Au stat toți trei alături de Jean și de Midge.

În câteva clipe a apărut și Jeb, împreună cu copiii. În jurul lor s-a adunat o mulțime.

Elsa își ținea copiii de mână. Stăteau pe malul noroios și se uitau la cerul senin, cântând imnuri și cântece de Crăciun, iar la sfârșit nu-i mai păsa nimănui că bisericile locale le interziceau accesul la slujbe, sau de faptul că aveau hainele zdrențuite și murdare, sau de faptul că masa de Crăciun avea să fie modestă. Se sprijineau unii pe alții. Elsa și Jean s-au uitat una la cealaltă în timp ce cântau cuvintele *„fi-va întregit“*.

După ce bărbații s-au oprit din cântat, oamenii s-au privit în ochi pentru prima oară de săptămâni de zile și și-au urat „Crăciun fericit!“

Elsa își ținea copiii de mână în timp ce se duceau spre cort.

Loreda a ațâțat focul, apoi a turnat două cești de cafea și i-a întins una Elsei.

Ant a tras afară un scaun și două lăzi de fructe. Au stat în fața cortului, la căldura sobei. Au făcut un copac din doze de aluminiu legate împreună și din surcele, iar apoi l-au decorat cu ce au găsit – tacâmuri, funde de păr, bucăți de pânză.

Elsa a scos din buzunar un plic murdar de noroi și mototolit. A deschis scrisoarea care sosise cu o săptămână în urmă la oficiul poștal.

– O scrisoare de la bunica și bunicu’, a spus Ant.

Elsa a desfăcut scrisoarea și a citit-o cu voce tare.

Iubita mea fiică și iubiții mei nepoți,

Săptămâna asta ne-a lovit o nouă furtună de praf, iar apoi un val de frig.

A fost o iarnă obositor de rece, ca să zic așa. Suntem invidioși pe căldura voastră din California. Domnul Pavlov ne spune că voi trebuie deja să fi văzut palmieri. Și poate că și oceanul. Cu siguranță că sunt niște peisaje magnifice!

Bunicul vostru crede că programul de conservare a solului arată promițător. O mare parte din ceea ce am plantat a fost afectată de seceta continuă, dar, după o ploaie ușoară care a căzut luna asta, am văzut plante încolțind.

Să-i mulțumim Fecioarei Maria că moara încă funcționează. Avem apă suficientă pentru treburile casei și găini, așa că mergem înainte, sperând la o nouă recoltă. Cei zece cenți pe acru pe care i-am primit de la guvern ne-au menținut pe linia de plutire.

În ultima scrisoare ați vorbit despre cules de bumbac. Trebuie să recunosc, mi-e greu să mi te imaginez la câmp, Elsa, dar bravo ție că prosperi în aceste vremuri dificile.

Vremurile grele nu durează la nesfârșit. Iubirea, da. Trimitem și câteva mici cadouri pentru iubiții noștri nepoți, ca să-și amintească mereu de noi.

Cu dragoste,
Rose și Anthony

Elsa a scos doi bănuți din plic și a dat câte unul fiecărui copil.

Lui Ant i s-au luminat ochii.

– Bani pentru bomboane! a țipat el.

– Și mai am cadouri în valiză, a spus Elsa, încălzindu-și mâinile în jurul cănii de cafea. Pentru că știu un băiețel căruia îi place să cotrobăie.

Ant a făcut o piruetă și s-a dus în cort, de unde a ieșit cu două pachete, unul fiind ambalat într-un ziar, iar celălalt, într-o cârpă. Ant a rupt ambalajul cadoului său. Elsa îi făcuse o vestă frumoasă din tapițeria unui scaun scos dintr-un automobil abandonat în tabără. Îi mai cumpărase și un baton de ciocolată Hershey.

Ochii lui Ant s-au mărit. Știa că batonul de ciocolată costa cinci cenți. O avere.

– Ciocolată!

A desfăcut ambalajul încet, scoțând la iveală un colț maro, ascuțit, pe care l-a ronțăit ca un șoricel, savurându-l.

Loreda și-a deschis cadoul. Elsa îi reparase pantofii folosind cauciuc de pneuri uzate, din care croise un set nou de tălpi, iar acelea aveau să fie mai rezistente decât cele de carton. Sub pantofi se găseau noul permis de bibliotecă al Loredei și cartea *The Hidden Staircase*[22].

Loreda s-a uitat în sus.

– Te-ai dus înapoi? Prin ploaie?

– Doamna Quisdorf a ales cartea pentru tine. Însă permisul este adevăratul cadou. Poate să te poarte oriunde, Loreda.

Fata a mângâiat permisul cu o atitudine de respect. Elsa știa că un permis de bibliotecă – ceva ce înainte li se păruse firesc să aibă – însemna că exista totuși un viitor. O lume dincolo de acea luptă.

Ant sărea pe scaun în sus și-n jos, plin de entuziasm.

– Acum putem să-i dăm cadoul lui mami?

Loreda s-a dus la camionetă și a scos de acolo un pachet mic, învelit în hârtie de ziar.

– Deschide-l, a spus Ant, țopăind.

Elsa a desfăcut cu grijă cadoul, ca nu cumva să rupă ziarul sau să piardă fundele cu care era legat. Totul era valoros în zilele acelea.

Înăuntru era un jurnal subțire, îmbrăcat în piele, plin de foi goale. Primele pagini fuseseră smulse, iar coperta fusese afectată de apă. Mai multe creioane – într-atât de consumate încât deveniseră niște cioturi – s-au rostogolit și au căzut pe jos.

Loreda s-a uitat la Elsa.

– Știu că ai lucruri pe care trebuie să le spui, dar noi suntem copii, așa că taci. M-am gândit că poate te-ai simți mai bine dacă le-ai scrie.

– Și eu m-am gândit la asta, a spus Ant. Am luat creioanele de la școală. Singur.

Jurnalul i-a amintit Elsei de cea care fusese cândva; fetița cu inima bolnavă, care citise romane și care își dorea să plece la facultate ca să studieze literatura. Visase că într-o bună zi avea să scrie.

„Ai vreun talent ascuns de care noi nu suntem conștienți?“

Elsa ura faptul că vocea tatălui ei îi răsuna în minte chiar atunci, dintre toate momentele, în acele clipe în care iubirea pentru copiii ei aproape că o copleșea. Chiar dacă trăia vremuri de dificultăți și de lipsuri, ea s-a gândit: „Mi-am crescut bine copiii. Oameni buni, grijulii și iubitori“.

– O să scriu câte ceva, a spus Elsa.

– O să ne lași să citim, mami? a întrebat Ant.

– Poate că da, într-o bună zi.

Sintagmă care se referă la regiunile de prerie din SUA și Canada asupra cărora s-au abătut furtuni de praf în anii 1930

Black Sunday (în limba engleză în original) – denumire dată zilei de 14 aprilie 1935, în care a avut loc o furtună deosebit de puternică de praf în regiunea Midwest din SUA

„Pâinea-minune“ (în limba engleză în original)

Termen folosit cel mai adesea în sens peiorativ, care se referă la un locuitor al statului Oklahoma

Pronunțare a numelui de „Loreda“ cu accentul specific sudului Statelor Unite

„Secretul vechiului ceas“ (în limba engleză în original) – primul volum din seria „Povestiri misterioase“, publicat în 1930 sub pseudonimul Carolyn Keene, care reunea mai mulți scriitori americani

„Scara ascunsă“ (în limba engleză în original) – cel de al doilea volum din seria „Povestiri misterioase“, publicat în SUA în 1930 sub pseudonimul Carolyn Keene

1936

Un singur lucru mai rămăsese, clar și perfect ca o picătură de ploaie – nevoia disperată de a fi împreună (...) Împreună aveau să se înalțe și să decadă, iar din decăderea lor să se înalțe din nou.

SANORA BABB,*WHOSE NAMES ARE UNKNOWN*[23]

Capitolul 24

În ultima zi de ianuarie, în vale s-a înstăpânit un val de aer rece, care a poposit acolo șapte zile. Pământul s-a întărit; ceața a persistat ore întregi în fiecare dimineață. Încă nu se găsea nimic de lucru.

Rezervele li se împuținaseră, dar Elsa știa că ei erau dintre cei norocoși; economisiseră banii câștigați la culesul bumbacului și erau numai ei trei. Familia Dewey avea șase guri de hrănit – în curând, șapte. Migranții care tocmai sosiseră în stat, cei mai mulți dintre ei făcând-o cu mâinile goale, încercau să supraviețuiască din ajutorul federal, adică din cantitățile meschine de mâncare ce li se acordau din două în două săptămâni. Trăiau din clătite făcute din făină și apă, și din aluat prăjit. Elsa vedea pe fețele lor ravagiile pe care le cauza malnutriția.

În seara aceea, fiecare dintre ei mâncase câte un bol de fasole apoasă și câte o felie de pâine prăjită în tigaie. Elsa ședea lângă sobă, pe o găleată, având în poală cutia metalică, pe care o deschisese. Ant stătea lângă ea, savurându-și doza zilnică de rondăială din batonul de ciocolată Hershey primit de Crăciun. Loreda era în cort, recitind *The Hidden Staircase*.

Mama a numărat din nou banii.

– Elsa, e timpul!

A auzit-o pe Jean strigând-o, așa că s-a ridicat în picioare atât de brusc încât aproape a dărâmat cutia cu bani.

Copilul.

Ant s-a uitat în sus.

– Ce s-a întâmplat?

Elsa a fugit în cort și a ascuns cutia cu bani.

– Loreda, a spus ea, vino cu mine.

– Unde?

– Jean naște.

Elsa a fugit la cortul familiei Dewey. A găsit-o pe Lucy afară, plângând.

– Loreda, du fetele la noi în cort. Spune-le să stea cu Ant și să nu se întoarcă decât dacă vii tu după ele. Apoi întoarce-te ca să mă ajuți.

Elsa a intrat în cortul întunecat și umed al familiei Dewey.

Lumina venea de la un singur felinar, care abia dacă alunga umbrele. Elsa a văzut niște linii gri în întuneric: o stivă de provizii de mâncare, un spălător improvizat.

Jean stătea așezată într-o rână pe o saltea de pe jos, complet nemișcată.

Elsa a îngenuncheat lângă saltea.

– Hei, a spus ea atingând fruntea transpirată a lui Jean. Unde-i Jeb?

– La Nipomo. Speră să culeagă mazăre, a gâfâit Jean. Ceva nu-i bine, Elsa.

Ceva nu era bine. Elsa știa ce însemna asta; orice femeie care pierduse un copil știa. Instinctul matern era foarte puternic în astfel de momente.

Loreda a intrat în cort.

– Ajută-mă s-o ridic în picioare, i-a spus Elsa Loredei.

Împreună, au ridicat-o. Jean s-a sprijinit puternic de Elsa.

– Te duc la spital, a spus Elsa.

– N-are sens.

– Ba are. Ăsta nu-i un copil care tușește sau are febră, asta e o urgență, Jean.

– N-o... să...

Fața lui Jean s-a crispat din cauza unei noi contracții.

Elsa și Loreda au așezat-o pe Jean în camionetă, pe scaunul pasagerului.

– Ai grijă de copii, Loreda.

Elsa a pornit motorul, a aprins farurile și au început să meargă pe pământul noroios. Camioneta se zdruncina și avea viteză prea mare.

– Nu pot... a spus Jean strângând brațul scaunului. Du... înapoi...

Încă o contracție.

Elsa a intrat în parcarea spitalului; clădirea strălucea în lumina electrică scumpă.

Elsa a apăsat pe frână.

– Așteaptă aici. Mă duc după ajutor.

A intrat în spital, a străbătut holul în fugă și s-a oprit la recepție.

– Prietena mea naște!

Femeia s-a uitat în sus, s-a încruntat și și-a încrețit nasul.

– Daaa, daaa. Put, a spus Elsa. Sunt o migrantă împuțită. Înțeleg. Dar prietena mea...

– Acest spital este pentru rezidenții californieni. Știi, oamenii care plătesc taxe. Pentru cetățeni, nu pentru vagabonzi care vor să aibă cineva grijă de ei.

– Haide, fiți omenoasă! Vă rog...

– Tu îmi spui mie să fiu omenoasă? Te rog. Uită-te la tine. Femeile de soiul tău scot copii din ele ca sticlele de șampanie din care sar dopurile. Găsește-l pe unul de-al tău să te ajute.

În cele din urmă, femeia s-a ridicat în picioare. Elsa a văzut cât de bine hrănită era, ce gambe pline avea. A băgat mâna într-un sertar, a scos o pereche de mănuși de cauciuc și a spus:

– Îmi pare rău, regulile sunt reguli. Îmi este permis să îți dau astea.

A întins mănușile.

– Vă rog. O să frec podelele. O să spăl ploștile. Fac orice. Numai ajutați-o.

– Dacă situația este atât de disperată, de ce pierzi timpul rugându-te de mine?

Elsa a luat mănușile și s-a dus înapoi la mașină.

– Nu ne ajută, a spus ea printre dinții încleștați în timp ce se urca în mașină. Bunilor californieni cu frica lui Dumnezeu nu le pasă de viața unui copil, presupun.

Elsa a condus cât de repede a putut înapoi în tabără. Avea în piept un sentiment de furie care îi sugruma respirația.

– Grăbește-te, Elsa!

Ajunse la cortul familiei Dewey, Elsa a ajutat-o pe Jean să intre în interiorul umed.

– Loreda! a strigat Elsa.

Loreda a năvălit în cort și s-a lovit de Elsa.

– De ce v-ați întors?

– Ne-au dat afară.

– Vrei să spui...

– Du-te să aduci apă. Fierbe multă.

Fiindcă Loreda nu s-a mișcat, Elsa a izbucnit:

– *Acum!*

Auzind asta, Loreda a fugit.

Elsa a aprins o lampă cu kerosen și a ajutat-o pe Jean să se așeze pe salteaua de pe jos.

Jean avea convulsii de durere și scrâșnea din dinți ca să nu urle.

Elsa a îngenuncheat lângă ea, mângâindu-i părul.

– Haide, țipă!

– Vine, a spus Jean printre gâfâieli. Ține... copiii... departe. Foarfeca în... cutia aia. Și e și niște ață.

Încă o contracție.

Elsa s-a uitat la burta contorsionată a lui Jean și a știut că mai erau câteva momente. A fugit la ea în cort, unde i-a ignorat pe copiii care o priveau îngroziți. Nu avea timp să-i liniștească.

A luat un teanc de ziare și a fugit în cortul lui Jean, unde le-a pus pe podeaua murdară, recunoscătoare că erau relativ curate.

Titlurile din ziare o orbeau: *Epidemie de febră tifoidă în taberele de migranți*.

Elsa a ajutat-o pe Jean să se rostogolească pe ziare, după care și-a pus mănușile de cauciuc.

Jean a țipat.

– Dă-i drumul, a spus Elsa, îngenunchind lângă ea și mângâindu-i părul ud.

– Este... a*cum*! a țipat Jean.

Elsa s-a mișcat repede și s-a poziționat între picioarele desfăcute ale lui Jean. Vârful capului copilului a apărut, acoperit cu materie vâscoasă și albastru la culoare.

– Văd capul, împinge, Jean.

– Sunt prea...

– Știu că ești obosită. Împinge.

Jean a clătinat din cap.

– Împinge, a spus Elsa.

S-a uitat în sus și a văzut teama din ochii prietenei ei.

– Știu, a spus Elsa, înțelegând cât de tare se temea Jean de acel moment.

Bebelușii mureau și în cele mai fericite dintre circumstanțe, iar acelea erau cele mai nefericite. De asemenea, se putea ca ei să trăiască în ciuda tuturor piedicilor.

– Împinge, a spus ea, răspunzând temerii lui Jean cu o speranță tăcută.

Bebelușul a alunecat afară, în mâinile Elsei, în mijlocul unui șuvoi de sânge. Era prea mic, aproape fusiform. Mai mic decât un pantof bărbătesc.

Albastru.

Elsa s-a simțit pătrunsă de furie. *Nu*. A șters sângele de pe fața micuță, i-a curățat gura și a implorat bebelușul:

– Respiră, fetițo!

Jean s-a ridicat în coate. Și ea arăta prea obosită ca să mai poată respira, însă a șoptit:

– Nu respiră.

Elsa a încercat să ajute bebelușul făcându-i respirație gură la gură.

Nimic.

A lovit micul ghemotoc albastru și i-a strigat:

– Respiră!

Nimic.

Nimic.

Jean a arătat spre un coș de paie. În el era așezată păturica lila, moale, de bebeluș.

Elsa a înnodat cordonul ombilical și l-a tăiat, iar apoi s-a ridicat încet în picioare. Slăbită. Tremurând. A înfășat bebelușul micuț și nemișcat.

În timp ce i-l întindea lui Jean, privirea i s-a întunecat de lacrimi.

– O fetiță, i-a spus ea mamei, iar aceasta a luat-o cu o blândețe care i-a frânt inima Elsei.

Jean a sărutat fruntea albastră.

– Îi spun Clea, după mama mea, a spus Jean.

Un nume.

Însăși chintesența speranței. Începutul unei identități dăruite cu iubire. Elsa a ieșit din cort ca să nu urmărească scena sfâșietoare în care Jean șoptea în urechea albastră a bebelușului.

Afară a găsit-o pe Loreda plimbându-se în sus și-n jos.

Elsa s-a uitat la fiica ei, a înțeles întrebarea și a clătinat din cap.

– O, nu, a spus Loreda, cu umerii căzuți.

Fata s-a întors și a dispărut în cortul lor înainte ca mama ei s-o poată consola.

Elsa a rămas pe loc, nemișcată. Nu putea scăpa de imaginea teribilă a unui bebeluș venind pe lume pe un ziar mototolit și pus peste pământul gol.

„O să-i spun Clea.“

Oare cum de a mai fost Jean capabilă să vorbească?

Elsa a simțit cum îi dădeau lacrimile, cum izbucneau. A plâns așa cum nu mai plânsese de când o părăsise Rafe, a plâns până când nu a mai avut lacrimi, până când a ajuns la fel de secată precum pământul pe care ea și copiii îl lăsaseră în urmă.

Puțin după ora zece în acea seară, Loreda a terminat de săpat micuța groapă și a lăsat lopata din mână.

Erau departe de tabără, într-o zonă înconjurată de copaci; un loc la fel de întunecat ca starea de spirit a celor două femei și a fetiței aflate acolo.

Loreda se simțea inundată, copleșită de furie; simțea cum o otrăvea din interior. Nu simțise niciodată ceva asemănător, nici măcar atunci când îi părăsise tati. La fiecare respirație, se silea să-și țină furia înlăuntrul ei; dacă i-ar fi dat drumul, ar fi urlat.

Și iat-o pe mama ei. Stătea acolo, ținând un bebeluș mort înfășurat într-o păturică lila curată, cu un aer trist.

Doar trist.

Imaginea aceea a intensificat mânia Loredei. Acela nu era momentul să fii doar trist.

Și-a încleștat pumnii, dar pe cine ar fi putut lovi? Doamna Dewey arăta amețită și nu se putea ține bine pe picioare. Era ca o fantomă.

Mama a îngenuncheat și a așezat cu grijă bebelușul mort în micul mormânt, apoi a început să se roage.

– *Tatăl nostru...*

– La cine naiba te rogi? a izbucnit Loreda.

A auzit-o pe mama ei suspinând în timp ce se ridica încet în picioare.

– Dumnezeu are...

– Dacă o să-mi spui că are un plan pentru noi, o să urlu. Jur că o să urlu.

Vocea Loredei s-a spart. A simțit cum începea să plângă, dar nu era din cauza tristeții, ci a furiei. Ne lasă să trăim așa. Mai rău decât câinii vagabonzi.

Mama a atins fața Loredei.

– Bebelușii mor, Loreda. Eu l-am pierdut pe fratele tău. Bunica Rose a pierdut...

– ĂSTA NU-I ACELAȘI LUCRU! a urlat Loreda. Ești lașă fiindcă stai aici, fiindcă ne faci să stăm aici. De ce?

– O, Loreda...

Fata știa că mersese prea departe, că spusese un lucru prea nemilos, dar nu putea să-și oprească furia, să și-o potolească.

– Dacă tati ar fi fost aici...

– Ce? a spus mama. Ce-ar face?

– Nu ne-ar lăsa să trăim așa. Să îngropăm bebeluși morți în întuneric, să muncim până la epuizare, să stăm la coadă două ore pentru o cutie de lapte de la guvern, să-i urmărim pe oameni îmbolnăvindu-se în jurul nostru.

– Ne-a părăsit.

– Te-a părăsit *pe tine*. Ar trebui să fac același lucru, să plec de aici înainte să murim cu toții.

– Du-te atunci, a spus mama. Fugi. Fii ca el.

– Poate că o s-o fac, a spus Loreda.

– Bine. Du-te.

Elsa s-a aplecat, a ridicat lopata și a început să umple mormântul cu pământ.

Buf, paf.

În câteva minute nu avea să mai rămână nici un semn că acolo fusese îngropat un bebeluș.

Loreda s-a întors prin tabăra sordidă, trecând pe lângă zeci de corturi arhipline cu oameni, pe lângă câini jegoși care cerșeau resturi de la stăpâni ce, la rândul lor, trăiau din resturi. A auzit bebeluși plângând și oameni tușind.

Cortul familiei Dewey era închis, dar Loreda știa că fetițele erau înăuntru, așteptându-și mama ca să le mângâie și să le consoleze.

Cuvinte. Minciuni. Nimic nu urma să fie bine.

Se săturase de acea viață.

A deschis foile cortului lor și l-a găsit pe Ant ghemuit pe saltea, având corpul cât se putea de adunat. Învățaseră cum să doarmă împreună într-un pat prea mic.

Loreda a simțit o înțepătură în inimă la vederea fratelui ei.

A îngenuncheat lângă pat și i-a ciufulit părul. El a mormăit ceva în somn.

– Te iubesc, a șoptit ea și l-a sărutat pe obraz. Dar nu mai pot sta nici o secundă.

Ant a dat din cap și a mormăit ceva în somn.

Loreda s-a dus la mica valiză care conținea toate hainele ei jerpelite și prețiosul permis de bibliotecă. A luat trei cartofi și două mere din lada cu mâncare, apoi a deschis cutia metalică în care erau banii. Tot ce aveau ei pe lume. Loreda a simțit un junghi de vinovăție.

Nu.

Nu avea de gând să ia mult. Doar doi dolari. Erau banii ei în aceeași măsură în care erau ai mamei ei. Loreda muncise la fel de mult ca să îi câștige. A numărat cu grijă banii, iar apoi a căutat o bucată de hârtie. A găsit un colț mototolit de ziar. L-a îndreptat cât a putut de bine și a folosit unul dintre mucurile de creion ale lui Ant ca să scrie un bilet pentru el și pentru mama; a pus biletul sub ibricul de cafea.

A dus valiza până la ieșirea din cort, s-a mai uitat o dată în urmă și a plecat.

A trecut pe lângă camioneta plină cu lucrurile pe care ar fi trebuit să le lase în urmă. Bâta de baseball a lui Ant stătea sprijinită de un ceas de perete. Nu aveau nevoie de nici unul dintre cele două obiecte, dar nici mama, nici Loreda nu avuseseră inima să-i spună lui Ant că zilele lui de baseball se încheiaseră înainte de a începe. Numai Dumnezeu știa dacă aveau să mai aibă vreodată nevoie de ceas de perete. Ar fi făcut altfel bagajele dacă ar fi știut unde le fusese sortit să nimerească. Sau poate că, dacă ar fi știut ce-i așteptă în California, ar fi rămas în Texas.

N-ar mai fi plecat.

Sau poate că s-ar fi dus mai departe.

Era vina mamei. Ea alesese să stea acolo, spusese „Trebuie“. Din acel moment, totul mersese prost.

De la acea primă minciună fatală: o noapte.

Ei bine, trecuseră multe nopți, iar Loreda se căra naibii de acolo.

Elsa și Jean stăteau împreună în întuneric, cu capetele plecate, ținându-se de mână. Timpul se scurgea, lungi perioade de tăcere între două femei care știau că nu existau cuvinte potrivite pentru un astfel de moment.

Nu exista nici ceva care să marcheze prezența bebelușului, sau pe cea a celorlalți bebeluși înmormântați în acea zonă a taberei.

– Mai bine să ne întoarcem, a spus până la urmă Elsa, încheindu-și paltonul prea mare până la ultimul nasture. Tremuri.

– Ia-o înainte, o să vin și eu, a spus Jean.

Elsa a strâns mâna prietenei ei. Cu un suspin care părea să-i iasă din străfundul sufletului obosit, a plecat spre cort, ducând cu ea lopata pe care apoi a aruncat-o înapoi în camionetă, unde a aterizat cu un zăngănit.

Gândurile legate de Loreda și-au făcut loc în mintea Elsei. Știa că ar fi trebuit s-o consoleze pe când se aflaseră cu toatele la mormânt. Ce fel de mamă se răstea la copilul ei de treisprezece ani, care suferea? Loreda avusese parte de prea multe pierderi. Elsa știa asta. Trebuia să fi găsit cuvinte care s-o aline pe fiica ei.

Elsei nu-i mai rămăsese nimic. Simțea că moartea bebelușului o golise sufletește. Nu mai avea putere să înfrunte furia Loredei.

Mai bine era să lase timpul să liniștească lucrurile. Cel puțin o noapte. A doua zi, soarele urma să strălucească și Elsa avea s-o ia pe Loreda deoparte și s-o consoleze pe cât de bine se pricepea.

„Lașo.“

– Nu, a spus Elsa cu voce tare, ca să-și întărească hotărârea pe care tocmai o luase.

Nu avea de gând să ignore situația. Trebuia să-i facă față și s-o consoleze pe Loreda.

Ajunsă la cortul lor, Elsa a ridicat foaia și a intrat.

Cuverturile erau mototolite, dar se vedea clar că Ant era singur în pat.

Loreda nu se afla în cort.

Elsa s-a dus la camionetă și a bătut în partea laterală a benei.

– Loreda? Ești aici?

A examinat bena, a văzut cutiile cu obiecte pe care le aduseseră cu ei, lucruri de care crezuseră că urma să aibă nevoie: sfeșnice, vase de porțelan, bâta și mănușa de baseball ale lui Ant, un ceas de perete.

– Loreda? a strigat ea din nou, cu o voce îngrijorată.

Apoi a văzut că și cabina era goală.

Elsa a făcut un pas în spate.

„Te-a părăsit pe tine. Ar trebui să fac același lucru... să plec de aici înainte să murim cu toții.“

„Du-te, atunci. Fugi. Fii ca el.“

„Poate că o s-o fac.“

„Bine. Du-te.“

Elsa a fost străbătută de un fior. A fugit înapoi în cort.

Valiza Loredei lipsea. La fel și puloverul și paltonul de lână albastru, pe care le primise de la salon.

Elsa a văzut un bilețel ieșind de sub ibricul de cafea. S-a întins după el cu mâna tremurându-i.

Mamă,
Nu mai suport.
Îmi pare rău.
Vă iubesc pe amândoi.

Elsa a ieșit în fugă din cort. Nu s-a oprit decât atunci când a simțit o durere într-o parte, iar respirația i-a devenit neregulată.

Drumul principal se întindea din nord spre sud. În ce direcție ar fi putut să o apuce Loreda? Și cum s-ar fi putut ghici așa ceva?

Elsa îi spusese fiicei ei de treisprezece ani *să plece*, să fugă și să fie ca acel om din viața lor care nu mai voia să fie găsit. *Să plece* într-o lume plină de vagabonzi cu boccele în cârcă, de oameni care băteau drumurile sau se urcau clandestin în trenuri, bande de oameni disperați și furioși ce nu aveau nimic de pierdut și care pândeau din umbră precum haitele de lupi.

Elsa a strigat numele fiicei ei.

Cuvântul a răsunat în noapte și s-a stins.

Loreda a mers spre sud până când i s-a rupt pantoful și a început s-o doară spatele, iar drumul se întindea în fața ei în continuare, scăldat în lumina lunii. Oare cât mai era de mers până la Los Angeles?

Întotdeauna visase să-l găsească pe tatăl ei, să dea pur și simplu peste el, dar în clipa aceea, stând singură pe marginea drumului, a înțeles ce îi spusese mama ei la un moment dat:

„Nu vrea să fie găsit.“

Oare câte drumuri existau în California, întinzându-se în câte direcții, spre cât de multe destinații? Și ce dacă tatăl ei visase la Hollywood? Asta nu însemna că ajunsese acolo, sau că rămăsese acolo.

Iar ea cât mersese? Cinci kilometri? Șase?

A continuat să meargă, hotărâtă să nu se întoarcă. Nu avea de gând să se înapoieze și să recunoască greșeala pe care o făcuse plecând. Nu mai suporta acea viață. Punct.

Dar Ant urma să se trezească și să sufere de dorul ei. Urma ca Ant să se creadă ușor de părăsit, să creadă că era ceva în neregulă cu el. Loreda știa asta fiindcă așa se simțise și ea atunci când plecase tati.

Nu voia să-și rănească fratele.

A văzut în fața ei farurile unei mașini care venea pe drum. O camionetă a ajuns-o din urmă și s-a oprit. Era un model vechi, cu o cabină de lemn și sticlă care arăta ca și cum ar fi fost fixată direct pe șasiul negru. Parbrizul cu balamale era deschis.

Șoferul s-a întins și a coborât geamul din dreptul locului pasagerului. Părea să fi fost de aceeași vârstă cu mama Loredei, cu o față precum aveau majoritatea bărbaților din acele zile – ascuțită și osoasă. Feței lui i-ar fi prins bine un bărbierit, dar Loreda n-ar fi zis că obrazul îi era bărbos, ci doar țepos.

– Ce faci aici singurică? E miezul nopții.

– Nu fac nimic.

Privirea lui a coborât spre valiza Loredei.

– Arăți ca o fetiță care a fugit de acasă.

– Ce-ți pasă?

– Unde sunt părinții tăi? E periculos aici.

– Nu-i treaba ta. În afară de asta, am șaisprezece ani. Pot să merg oriunde vreau.

– Da, fetițo. Iar eu sunt Eroll Flynn. Încotro te duci?

– Oriunde, numai aici – nu.

Bărbatul s-a uitat în lungul drumului. A mai trecut cel puțin un minut până să o privească din nou pe Loreda.

– În Bakersfield este o stație de autobuz. Eu mă îndrept spre nord. Pot să te duc până acolo. Trebuie doar să fac o oprire pe drum.

– Mulțam, dom’le!

Loreda și-a aruncat valiza în spatele camionetei și s-a urcat.

Capitolul 25

– Eu sunt Jack Valen, a spus bărbatul.

– Loreda Martinelli.

El a demarat și au pornit-o spre nord. Camioneta aceea nu mai avea suspensii. Scaunul de piele sălta în sus și-n jos la fiecare denivelare a drumului.

Loreda se uita pe geam. În fasciculul scurt de raze al farurilor sau în strălucirea afișajelor luminate de felinare, ea a văzut oameni campați pe marginea drumului și vagabonzi cărându-și boccelele în spate.

Au trecut de școală, de spital și de tabăra lor, care era ascunsă în întuneric.

Apoi au ajuns dincolo de toate locurile pe care le cunoștea Loreda, dincolo de orașul Welty. După oraș nu mai era nimic altceva decât drumul.

– Hei, ce ai de făcut la o oră atât de târzie? a întrebat ea.

Și-a dat seama, brusc, că era posibil să se fi pus în pericol.

Bărbatul a aprins o țigară și a expirat un jet de fum gri-albăstrui prin geamul deschis.

– Fac ce faci și tu, cred.

– Ce vrei să spui?

El s-a întors. Loreda i-a văzut pentru prima oară întreaga față, asprimea ei bronzată, nasul ascuțit și ochii negri.

– Fugi de ceva. Sau de cineva.

– Și tu la fel?

– Fetițo, dacă nu fugi de ceva zilele astea, înseamnă că nu ești atent. Dar nu, nu fug, a spus el zâmbind într-un fel care l-a făcut să pară aproape frumos. Însă nici nu vreau să fiu luat prin surprindere pe-aici.

– Tatăl meu a făcut asta.

– Ce-a făcut?

– A fugit în miez de noapte. Nu s-a mai întors.

– Ei bine... asta e o treabă dată naibii, a spus el în cele din urmă. Și mama ta?

– Ce-i cu ea?

Camioneta a cotit pe un drum lung de pământ.

Întuneric.

Loreda nu vedea lumini nicăieri, doar întuneric. Nu erau case, felinare, alte mașini pe drum.

– U... unde mergem?

– Ți-am spus că trebuie să mă opresc undeva înainte să te las în stația de autobuz.

– Aici? În mijlocul pustietății?

Bărbatul a frânat până la oprire.

– Trebuie să-ți dai cuvântul, fetițo. N-o să vorbești despre locul ăsta. Sau despre mine. Sau despre orice altceva vezi aici.

Erau într-un câmp vast, plin de iarbă, pe care se aflau o fermă și un hambar scăldate în lumina lunii. În jur de douăsprezece mașini erau parcate în iarbă, cu farurile stinse. Niște linii subțiri, aurii, care se vedeau între plăcile hambarului, indicau că înăuntru se desfășura o activitate.

– Nimeni nu-i ascultă pe cei ca mine, a spus Loreda.

Nu a putut să articuleze cuvântul la care se referea: *okie*.

– Dacă nu-mi promiți solemn, întorc chiar acum și te dau jos din mașină pe drumul principal.

Loreda s-a uitat la el. Își pierduse răbdarea cu ea, se vedea asta. I se zbătea colțul ochiului, dar altfel părea calm. O aștepta să se hotărască, dar nu avea de gând s-o aștepte mult timp.

Ar fi trebuit să-i spună să întoarcă chiar în clipa aceea, s-o ducă înapoi la drumul principal. Orice se întâmpla în hambarul ăla, la o oră atât de târzie, nu avea cum să fie ceva bun. Iar adulții nu le cereau copiilor să facă astfel de promisiuni.

– E de rău ce se întâmplă acolo?

– Nu, a spus el, e de bine. Dar astea sunt vremuri periculoase.

Loreda s-a uitat în ochii negri ai bărbatului. Era... intens. Puțin înfricoșător, poate, dar viu într-un fel în care ea nu văzuse până atunci să fi fost altcineva. Nu era genul de om care să trăiască într-un cort jegos, să mănânce resturi și să mai fie și recunoscător pentru asta. Nu era înfrânt, ca

ceilalți. Vitalitatea lui o chema, îi amintea de vremuri mai bune, de bărbatul care crezuse că era tatăl ei.

– Promit, a spus Loreda.

Bărbatul a mers mai departe, croindu-și drum printre mașinile parcate. Aproape de poarta proprietății, a parcat camioneta și a stins motorul.

– Rămâi în mașină, a spus el în timp ce deschidea portiera.

– Cât timp o să lipsești?

– Atât cât va fi necesar.

Loreda l-a urmărit din ochi îndreptându-se spre hambar și deschizând ușa. A văzut o scânteiere de lumină și umbrele unor oameni adunați înăuntru. Apoi, el a închis ușa în urma lui.

Loreda s-a uitat la hambarul întunecat și la fâșiile de lumină care se vedeau prin crăpături. Oare ce făceau cei de acolo?

Un automobil s-a ivit lângă camionetă și a parcat. Farurile i s-au stins.

Loreda a văzut un cuplu coborând din mașină. Erau bine îmbrăcați, în negru din cap până-n picioare, și fumau. În mod clar, nu erau migranți sau fermieri.

Loreda a luat o hotărâre bruscă: s-a dat jos din camionetă și a urmărit cuplul până la hambar.

Ușa s-a deschis.

Loreda s-a strecurat înăuntru prin spatele cuplului și s-a lipit imediat de panourile aspre ale pereților.

Nu putea spune ce s-ar fi așteptat să vadă – poate că adulți care beau rachiu și dansau Lindy Hop –, dar la orice s-ar fi așteptat, nu era asta. Bărbații îmbrăcați în costume stăteau de vorbă cu femeile, dintre care unele purtau pantaloni. *Pantaloni*. Păreau să vorbească toți deodată, gesticulând ca și cum s-ar fi certat. Locul era viu, roind de activitate. Fumul de țigară crea o ceață care estompa pe toată lumea, iar Loreda a simțit că o usturau ochii.

În interiorul prăfuit și întunecos al hambarului erau așezate în jur de zece mese, fiecare având pe ea felinare ce creau halouri de lumină pline de praf și de fum. Pe mese erau amplasate mașini de scris și șapirografe. În fața lor ședeau niște femei care dactilografiau și fumau. În aer plutea o aromă ciudată, amestecată cu mirosul fumului de țigară. Fețele de masă erau acoperite de teancuri de hârtii. Din când în când, Loreda auzea sunetul manetei unei mașini de scris.

Jack a făcut un pas în față, iar oamenii s-au oprit din ceea ce făceau și s-au întors către el. El a luat un ziar de pe o masă din fața lui și a urcat câteva trepte spre podul hambarului, apoi s-a întors către mulțime. A ridicat ziarul. Titlul era: *Los Angeles le declară război migranților*.

– Șeriful pe nume James „Două Pistoale“ Davis, având susținerea marilor plantatori, a celor de la drumuri, a agențiilor de ajutor statal și a restului mahărilor, tocmai au închis granițele statului California în fața migranților, a spus Jack aruncând ziarul pe pardoseala acoperită cu paie. Gândiți-vă. Oameni disperați, oameni cumsecade, americani, sunt opriți la graniță și întorși din drum sub amenințarea armei. Ca să meargă unde? Mulți dintre ei mor acasă de foame sau de pneumonia provocată de praf. Dacă nu se întorc, curcanii îi bagă la pușcărie pentru vagabondaj, iar judecătorii îi condamnă la muncă silnică.

Loreda nu era deloc surprinsă. Știa cum era să vii pe acele meleaguri, în căutarea unei vieți mai bune, și să găsești exact opusul.

– Nenorociții! a strigat cineva.

– Pe tot teritoriul Californiei, plantatorii profită de oamenii care muncesc pentru ei. Migranții care vin aici sunt atât de disperați să-și hrănească familiile, încât acceptă orice salariu. Între locul ăsta și Bakersfield sunt mai mult de șaptezeci de mii de oameni fără adăpost. Copiii mor în taberele de migranți la o rată de doi pe zi, din cauza bolilor sau a malnutriției. Nu e bine. Nu în America. Nu mă interesează dacă suntem în recesiune. Situația asta trebuie să înceteze. Depinde de noi să-i ajutăm. Trebuie să-i facem să se alăture Alianței Lucrătorilor și să-și ceară drepturile.

Mulțimea a scos un vuiet de aprobare.

Loreda a dat din cap. Cuvintele lui Jack i-au atins coarda sensibilă și au făcut-o să se gândească pentru prima oară: „Nu trebuie să suportăm așa ceva“.

– Acum e momentul, tovarăși. Guvernul nu îi va ajuta pe acești oameni. Depinde de noi. Trebuie să-i convingem pe lucrători să se ridice. Să se revolte. Folosiți orice mijloace aveți la dispoziție ca să-i opriți pe marii afaceriști să-i calce în picioare și să profite de ei. Trebuie să ne luptăm împreună împotriva acestei injustiții capitaliste. Vom lupta pentru lucrătorii migranți de aici și din Valea Centrală, îi vom ajuta să se organizeze în sindicate și să se lupte pentru salarii mai bune. Acum... e momentul!

– Da! a strigat Loreda. Da!

Jack a sărit de pe treapta scării podului, dar, chiar înainte de asta, Loreda l-a văzut uitându-se la ea.

Jack și-a croit cu agilitate drum prin mulțime și a ajuns în fața Loredei.

Ea i-a simțit intensitatea privirii; s-a simțit ca un șoricel paralizat de privirea unui uliu la vânătoare.

– Parcă ți-am spus să rămâi în mașină.

– Vreau să mă alătur grupului. Aș putea fi de ajutor.

– O, serios? a întrebat-o aplecându-se asupra ei.

Loreda a băgat de seamă că el era chiar mai înalt decât Elsa, iar faptul că acum erau atât de aproape unul de celălalt a făcut-o să respire sacadat.

– Du-te acasă, fetițo! Ești prea tânără pentru asta.

– Sunt lucrător migrant.

Jack și-a aprins o țigară și a studiat-o.

– Locuim într-o tabără pe malul șanțului de irigații lângă șoseaua Sutter, a spus ea. Am cules bumbac în toamna asta, deși eu ar fi trebuit să merg la școală. Locuim într-un cort. Ne doream atât de tare de lucru la câmp încât uneori dormeam în șanțuri, pe marginea drumului, ca să fim primii la coadă. Șefului – porcului ăluia gras de Welty – nu-i pasă dacă primim sau nu suficienți bani ca să avem ce mânca.

– Welty, zici? Am încercat să sindicalizăm taberele de migranți, însă am întâmpinat rezistență. *Okie* sunt încăpățânați și mândri.

– Nu vorbi așa despre noi. Suntem doar oameni care vor de lucru. Bunicii și mama mea... nu cred în mila guvernului. Vor să se descurce singuri, dar...

– Dar ce?

– Nu o să funcționeze, nu-i așa? Faptul că am venit aici pentru o viață mai bună nu înseamnă că o s-o și avem.

– Nu fără luptă.

– Vreau să mă lupt, a spus Loreda, dându-și seama, pe măsură ce rostea acele cuvinte, că asta era ceva ce-și dorise de mult timp.

Fugise din tabără ca să găsească *așa ceva*, nu pe fricosul de taică-său. *Asta* era pasiunea pe care o pierduse. Îi simțea fierbințeala.

– Câți ani ai, de fapt?

– Treisprezece.

– Iar bătrânul tău și-a părăsit familia atunci când n-a mai avut de lucru în... St. Louis.

– Texas, a spus Loreda.

– Fetițo, bărbații ca el nu-s buni de nimic. Iar tu ești prea tânără ca să te învârți pe-aici singură. Cum ai ajuns în California?

– Ne-a adus mama.

– De una singură? Trebuie să fie un om puternic.

– În seara asta am făcut-o lașă.

Jack i-a aruncat o privire cu subînțeles.

– O să fie îngrijorată?

Loreda a aprobat dând din cap.

– În afara cazului în care au plecat să mă caute. Dacă nu mai sunt acolo?

În clipa aceea a apucat-o dorul de casă; nu dorul de un loc anume, ci de oameni. De mama și de Ant. De bunicul și de bunica. De oamenii care o iubeau.

– Fetițo, oamenii care țin la tine rămân. Deja ai învățat asta. Du-te, găsește-o pe mama ta și spune-i că ai fost proastă făcută grămadă. Și las-o să te strângă în brațe.

Loreda a simțit înțepătura lacrimilor.

Afară s-a auzit zgomotul sirenelor poliției.

– La naiba! a spus Jack apucând-o de braț și împingând-o în pod. Ai focul în tine, fetițo. Nu-i lăsa pe nenorociți să ți-l stingă. Stai aici până dimineață, altfel s-ar putea s-o sfârșești la pârnaie.

A luat scara de la gura podului și a culcat-o pe podea.

Ușa hambarului s-a deschis, iar în crăpătura ei au apărut polițiști, cu arme și bâte în mâini. În spatele lor străluceau luminile roșii ale mașinilor de poliție. Ei au intrat și au luat hârtiile, mașinile de scris și șapirografele.

Loreda a văzut un polițist lovindu-l cu bâta în cap pe Jack. Acesta din urmă s-a clătinat, dar n-a căzut. Împleticindu-se puțin, a rânjit către polițist:

– Asta-i tot ce poți?

Fața polițistului s-a crispat.

– Ești un om mort, Valen. Mai devreme sau mai târziu.

L-a lovit din nou, mai tare.

– Adunați-i, băieți, a spus polițistul în timp ce sângele îi împroșca uniforma. Nu vrem „roșii“ în orașul nostru.

Roșii.

Comuniști.

În lumina palidă a lunii, Elsa a intrat în orașul Welty. La acea oră, străzile erau pustii.

A găsit secția de poliție, care se afla pe o stradă laterală, nu departe de bibliotecă.

Nu credea că vreo autoritate avea s-a ajute sau măcar s-o asculte. Dar fiica ei dispăruse, iar acela era singurul lucru pe care se gândise că putea să-l facă.

Parcarea era goală, cu excepția câtorva mașini și a unei camionete vechi. În lumina aruncată de un felinar, Elsa a văzut un vagabond sprijinit de camionetă și care fuma o țigară. Nu l-a privit în ochi, dar a simțit că el o privea.

Elsa s-a îndreptat cât era ea de înaltă, fără să-și dea seama că pe drum se gârbovise.

A trecut de cerșetor și a intrat în secția de poliție. Holul era auster; un rând de scaune lipite de perete, toate goale. Lumina din tavan învăluia un bărbat în uniformă, ce fuma o țigară rulată și ședea la un birou pe care trona un telefon negru.

Elsa a încercat să pară stăpână pe ea. Cu degetele încleștate pe cureaua uzată a poșetei, a traversat podeaua placată cu gresie și s-a oprit în fața biroului la care ședea ofițerul de poliție.

Era înalt și subțire, cu părul pieptănat pe spate și cu o mustăcioară subțire. Și-a încrețit nasul văzând-o pe femeia neîngrijită care îi apăruse în fața ochilor.

Ea și-a dres vocea.

– Ăăă, domnule. Am venit să raportez dispariția unei fete.

S-a încordat, căci se aștepta la răspunsul „Nu ne pasă de cei ca voi“.

– Ăăă, ce?

– Fiica mea. Are treisprezece ani. Aveți copii?

El a tăcut atât de mult timp, încât Elsa aproape că s-a răsucit pe călcâie ca să plece.

– Am. O fată de doisprezece ani, de fapt. Ea este motivul pentru care am început să chelesc.

Elsa ar fi zâmbit în alte circumstanțe.

– Ne-am certat. Am spus... în orice caz, a fugit.

– Aveți idee unde ar fi putut să se ducă? În ce direcție?

Elsa a clătinat din cap în semn că nu avea.

– Tatăl ei ne-a părăsit în urmă cu ceva vreme. Îi e dor de el, dă vina pe mine, dar n-avem idee unde este el.

– Oamenii fac astfel de lucruri în vremurile astea. Săptămâna trecută un tip și-a omorât toată familia, după care s-a sinucis. Vremuri grele.

Elsa a așteptat ca el să continue să vorbească.

Bărbatul se uita la ea.

– Nu o s-o găsiți, a spus Elsa cu glas monoton. Cum ați putea?

– O să urmăresc cu atenție cazul ăsta. De cele mai multe ori, se întorc.

Elsa a încercat să se adune, dar bunătatea ofițerului a răvășit-o mai mult decât ar fi făcut-o cruzimea.

– Are părul negru și ochii albaștri. Mă rog, aproape violeți, dar ea spune că numai eu îi văd așa. O cheamă Loreda Martinelli.

– Un nume frumos, a spus el notându-l.

Elsa a dat din cap și a rămas acolo încă o clipă.

– Recomandarea mea e să vă duceți acasă, doamnă. Așteptați. Pun pariu că se întoarce. E evident că o iubiți. Uneori, copiii noștri nu văd ceea ce e chiar în fața lor.

Elsa a plecat, incapabilă ca măcar să-i mulțumească pentru bunătate.

Ajunsă afară, s-a uitat la parcarea goală și s-a gândit: „Oare unde este ea?“

Picioarele au început să-i cedeze. S-a împleticit, aproape a căzut.

Cineva a susținut-o.

– Ești OK?

Ea s-a smucit într-o parte.

Bărbatul s-a retras și și-a ridicat mâinile.

– Stai liniștită, n-o să te rănesc.

– Sunt... sunt bine, a spus ea.

– Aș zice că ești mai puțin bine decât oricare persoană pe care am văzut-o vreodată.

Era vagabondul pe care îl văzuse lângă camionetă, în drum spre secția de poliție. O cicatrice urâtă îi decolora unul dintre pomeți. Sânge uscat îi păta gulerul. Părul negru îi era prea lung, tăiat inegal, și avea șuvițe albe la tâmple.

– Sunt bine.

– Ai un aer epuizat. Dă-mi voie să te conduc acasă.

– Probabil că mă crezi tâmpită.

– Nu sunt periculos.

– Spune omul plin de sânge, care se află lângă o secție de poliție la ora unu noaptea.

Bărbatul a zâmbit.

– O bătaie bună îi face pe polițiști să se simtă mai bine.

– Ce-ai făcut?

– Făcut? Crezi că e nevoie să comiți o crimă ca să te bată curcanii? Sunt doar nepopular zilele astea. Idei radicale, a spus el, zâmbind în continuare. Dă-mi voie să te conduc acasă. O să fii în siguranță cu mine, a asigurat-o, iar apoi și-a pus o mână pe piept. Pe cuvânt de puștăriaș!

– Nu, mulțumesc.

Elsei nu-i plăcea felul în care el o privea. Îi amintea de bărbații flămânzi, care pândeau în umbră ca să fure. Niște ochi negri, profunzi, străluceau pe fața lui colțuroasă; nasul îi era osos, iar bărbia, ieșită în afară. Și avea nevoie de un bărbierit.

– La ce te uiți?

– Îmi amintești de cineva, asta-i tot. De un războinic.

– Da, asta sunt, un războinic.

Elsa s-a îndepărtat. Ajunsă pe strada principală, a cotit la stânga, spre tabără. Era singurul lucru pe care îl putea face. Să meargă acasă. Ant era acolo.

Nu avea altă soluție decât să aștepte și să spere.

Capitolul 26

După o lungă noapte albă petrecută în hambar, Loreda a coborât din pod în timp ce răsăritul transforma cerul din lila în roz, iar apoi în galben.

A mers pe drum cu valiza în mână.

A ajuns pe șoseaua Sutter și s-a uitat la corturile împrăștiate, la automobilele dezmembrate și la cocioabele adunate în câmpul iernatic, mort.

„Vă rog să fiți încă aici.“

Loreda a ocolit șanțurile mocirloase și a mers pe o porțiune înaltă de pământ, acoperită cu iarbă, spre cortul lor. A trecut pe lângă o baracă ridicată din resturi metalice; înăuntrul ei, un bărbat și o femeie stăteau ghemuiți în jurul unui muc de lumânare. Femeia ținea în brațe un bebeluș complet nemișcat.

Loreda a văzut camioneta lor parcată în față. Genunchii aproape că i-au cedat de ușurare. Slavă Domnului! Erau încă acolo.

A înconjurat camioneta și a văzut cortul familiei Dewey. Doamna Dewey ședea pe un scaun așezat în fața cortului, aplecată înainte, cu palmele făcute căuș în jurul unei căni de cafea. Lângă ea, mama stătea pe o ladă de mere așezată cu susul în jos și scria în jurnal.

Loreda a încetinit și a înaintat tiptil, cu pași măsurați. În liniștea în care ar fi trebuit să se audă respirația unui bebeluș, Loreda a văzut cât de împovărate erau ambele femei.

Jean a ridicat prima capul, i-a zâmbit Loredei și a atins brațul Elsei.

– A venit fata ta. Ți-am spus că se întoarce.

Mama a ridicat capul.

Loreda a simțit un val copleșitor de iubire pentru mama ei și a spus:

– Îmi pare atât de rău!

Mama a închis jurnalul și s-a ridicat în picioare. A încercat să zâmbească, dar nu a putut. Loreda a văzut în acea neputință un semn al durerii pe care ea i-o provocase fugind. Mama stătea nemișcată, fără să se apropie de ea.

Loreda a știut că ea era cea care trebuia să parcurgă distanța care le despărțea.

– Am fost proastă făcută grămadă, mamă, a spus Loreda apropiindu-se de ea.

Mama a izbucnit într-un hohot de râs slab; părea sunetul bucuriei.

– Serios. M-am purtat îngrozitor cu tine, mamă. Și...

– Loreda...

– Știu că mă iubești și... îmi pare rău, mamă. Te iubesc. Atât de mult.

Mama a luat-o pe Loreda în brațe și a ținut-o strâns.

Loreda s-a agățat cu putere de mama ei, temându-se să-i dea drumul.

– Mi-a fost frică să nu plecați cât am lipsit eu...

După ce mama s-a retras, ochii îi erau strălucitori și zâmbea.

– Tu ești *din* mine, Loreda, într-un fel care nu poate fi știrbit niciodată. Nici de cuvinte, nici de mânie, nici de acțiuni, nici de timp. Te iubesc. O să te iubesc întotdeauna, a spus ea strângând-o și mai tare pe Loreda. Tu m-ai învățat să iubesc. Tu, prima din întreaga lume, iar iubirea mea pentru tine îmi va supraviețui. Dacă nu te-ai fi întors...

– Sunt aici, mamă, a spus Loreda. Dar am aflat ceva astă-noapte. Și cred că-i important.

Elsa a apucat-o de mână pe Loreda, incapabilă să-i dea drumul, și a lăsat-o pe fiica ei s-o ducă înapoi la cort și s-o tragă înăuntru.

– Abia aștept să-ți spun unde am fost, a zis ea în timp ce-și descheia nasturii hainei.

Părea că scena revederii se încheiase. Loreda trecuse la noul punct pe ordinea de zi. Elsa n-a putut să nu zâmbească din pricina schimbării bruște de atitudine a fiicei ei.

Elsa s-a așezat pe saltea lângă Ant, care încă dormea.

– Unde te-ai dus?

– La o întrunire a comuniștilor, într-un hambar.

– Ooo... Nu m-aș fi gândit în nici un caz la asta.

– Am întâlnit un bărbat.

Elsa s-a încruntat. A dat să se ridice în picioare.

– Un bărbat? Un bărbat adult? Te-a...?

– Un comunist! a exclamat Loreda așezându-se lângă Elsa. Un grup întreg, de fapt. Se întâlneau într-un hambar, la nord de tabăra noastră. Vor să ne ajute, mamă.

– Un comunist, a spus Elsa încet, încercând să proceseze acea informație nouă și periculoasă.

– Vor să ne ajute să ne luptăm cu plantatorii.

– Să ne luptăm cu plantatorii. Adică, să ne luptăm cu oamenii care ne dau de lucru? Cu oamenii care ne plătesc ca să le culegem recolta?

– Numești aia plată?

– Este plată, Loreda. Ne cumpără mâncarea pe care o mâncăm.

– Vreau să vii cu mine la o întrunire.

– O întrunire?

– Da. Doar ascultă-i. O să-ți placă ce...

– Nu, Loreda, a spus Elsa. În nici un caz. Nu o să merg și îți interzic și ție să te duci. Oamenii pe care-i întâlnești acolo sunt periculoși.

– Dar...

– Crede-mă, Loreda, oricare ar fi întrebarea, comunismul nu este răspunsul. Suntem americani. Și nu putem să ne punem rău cu plantatorii. Suntem și așa aproape de a face foamea. Așa că nu.

– Dar este ceea ce trebuie să facem.

– Uită-te la cortul ăsta, Loreda. Crezi că ne permitem luxul de a ne lupta cu angajatorii noștri? Crezi că ne putem permite luxul de a ne angaja într-un război filosofic? Nu. Pur și simplu nu. Și nu vreau să mai aud despre asta. Acum, haide să dormim puțin. Sunt epuizată.

A plouat zile la rând. Fâșia de pământ care se întindea de-a lungul canalului a devenit o baltă. Oamenii au început să se îmbolnăvească: febră tifoidă, difterie, dizenterie.

Cimitirul și-a dublat suprafața. Pentru că spitalul zonal refuza să-i trateze pe cei mai mulți dintre migranți, ei erau siliți să se descurce după puterile lor.

Toată lumea era înfometată și letargică. Elsa cheltuia cât de puțin putea pe mâncare, însă tot își vedea economiile împuținându-se.

În acea noapte furtunoasă de iarnă, Loreda și Ant erau în pat, îngropați sub un teanc de pături, încercând să adoarmă.

Ploaia lovea pânza cortului, se împrăștia pe materialul decolorat și se scurgea pe margini.

Elsa stătea pe lada de mere, scriind în jurnal la lumina firavă a unei singure lumânări.

Cea mai mare parte din viață, vremea a fost ceva ce bărbații în vârstă, cu pălăriile lor prăfuite, se opreau să comenteze lângă Depozitul de Tractoare Wolcott. Un subiect de conversație. Fermierii studiau cerul în același fel în care preoții citesc cuvântul Domnului, căutând indicii, semne și avertismente. Însă făceau toate astea de la o distanță confortabilă, cu încredere în bunătatea fundamentală a planetei noastre. Dar în această decadă teribilă, vremea s-a dovedit a fi crudă. Un adversar periculos, pe care l-am subestimat. Vânt, praf, secetă, iar acum această ploaie demoralizatoare, mi-e teamă...

S-a auzit un tunet asurzitor.

– Ăsta a fost unul urât, a spus Loreda.

Ant părea speriat.

Elsa a închis jurnalul și s-a ridicat. Era la jumătatea distanței spre ieșire, când cortul s-a prăbușit peste ei. Apa a dat buzna înăuntru și i-a cuprins picioarele Elsei. Ea și-a strecurat jurnalul în corsajul rochiei și și-a întins mâinile, orbește, după copiii ei.

– Copii, veniți la mine! I-a auzit zgâriind cu degetele foaia de cort, încercând să-și croiască drum. Sunt aici, a spus Elsa.

Loreda a ajuns la ea și a apucat-o de mână, în timp ce avea celălalt braț trecut în jurul fratelui ei.

– Trebuie să ieșim, a spus Elsa, luptându-se ca să găsească ieșirea din cort.

Ant plângea, agățându-se de ea.

– Ține-te de mine! i-a strigat Elsa.

Apoi a găsit despicătura din material, a deschis foile cortului și a ieșit împreună cu copiii. Cortul a zburat pe lângă ei, împreună cu toate lucrurile lor.

Banii.

O pală de apă a lovit-o atât tare pe Elsa, încât aproape că a doborât-o.

Un fulger a strălucit pe cer; la lumina lui, Elsa a văzut prăpădul din jur. Pe lângă ei pluteau, duse de torente, gunoaie, frunze, lăzi de lemn, care dispăreau într-o secundă.

Ținând strâns mâinile copiilor, s-a împotrivit valului de apă care tot creștea și și-a croit drum până la cortul familiei Dewey.

– Jean! Jeb!

Chiar pe când cei dinăuntru ieșeau, cortul lor s-a prăbușit.

Țipetele oamenilor răsunau peste vuietul furtunii.

Elsa a văzut pe șosea lumina unor faruri, de la niște mașini care se întorceau și veneau spre ei.

A scuipat apă de ploaie, și-a dat la o parte de pe ochi părul ud și a strigat:

– Trebuie să mergem în direcția aceea, spre drum!

Cele două familii au rămas aproape una de cealaltă, ținându-se de mâini. Bocancii Elsei s-au umplut de apă mocirloasă. Știa că cei mici erau desculți în apa aceea rece.

Și-au găsit drum împreună spre faruri. Niște mașini parcaseră în șir pe drumul principal, cu farurile îndreptate către tabără. La jumătatea drumului, Elsa a văzut un rând de oameni cu lanterne. Un bărbat înalt, îmbrăcat într-o pelerină de pânză maro și cu o pălărie înmuiată de ploaie, a făcut un pas în față.

– Pe aici, doamnă! a strigat el. Am venit să vă ajutăm.

Familia Dewey a ajuns la rândul de voluntari. Elsa a văzut pe cineva întinzându-i o haină de ploaie lui Jean.

A aruncat o privire în spate. Cortul lor dispăruse, măturat de viitură, dar camioneta încă era acolo. Dacă nu ar fi luat-o în momentul acela, ar fi pierdut-o.

Și-a împins copiii în față.

– Duceți-vă, a spus ea. Trebuie să iau camioneta.

– Nu, mamă, nu poți! a strigat Loreda.

Apa a fost cât pe ce s-o doboare pe Elsa. Ea a scos mâna udă a lui Ant din mâna ei și l-a împins pe băiețel spre Loreda.

– Duceți-vă la adăpost!

– Nu, mamă...

Elsa l-a văzut pe voluntarul cel înalt venind din nou spre ei. Și-a împins copiii spre bărbat strigând:

– Salvează-i!

Apoi s-a întors cu spatele.

– Mamă, nu poți...

Elsa s-a luptat să ajungă la mașină, care era îngropată în apă. O păpușă de plastic îmbrăcată într-o rochie roz, murdară, cu cele două bile albastre ale ochilor privind în sus, plutea prin apropiere. Noroiul și apa le spulberaseră tabăra; totul era dus. Soba fusese doborâtă; apa se învolbura deasupra ei. Elsei i-a venit în minte cutia cu bani și a știut că nu avea s-o mai găsească niciodată.

S-a urcat în camionetă, pentru prima oară recunoscătoare că ținea cheile în torpedou. Avusese curajul să le lase acolo pentru că, dat fiind prețul exorbitant al benzinei, nimeni nu se gândea să fure mașini.

„Te rog, pornește!“

Elsa a răsucit cheia în contact.

A fost nevoie de cinci încercări și de cinci rugăciuni înainte ca mașina să mormăie, să geamă și să se trezească la viață.

Elsa a aprins farurile și a demarat.

Camioneta s-a mișcat dintr-o parte în alta, luptându-se să iasă din noroi. Elsa își ținea mâinile strânse pe volan; picioarele acționau pedalele. Mașina a derapat, s-a zdruncinat, dar până la urmă roțile au recăpătat aderență.

Elsa a condus încet spre șosea, unde un rând de voluntari îi ajuta pe oameni să se urce în mașini. A văzut-o pe Loreda ieșind în ploaie dintr-o camionetă veche, cu cabină de lemn. Își agita mâinile în aer.

– Urmează-ne, mamă!

Elsa a intrat în Welty mergând în spatele vechii camionete. Pe o stradă mică și părăsită de lângă șinele de tren, a oprit în fața unui hotel dezafectat. De ambele părți ale hotelului se găseau spații comerciale ale unor afaceri care se închiseseră. Un restaurant mexican, o spălătorie și o patiserie. Felinarele erau stinse. O benzinărie distrusă se fălea cu un panou scris de mână, pe care se putea citi: ASTA E ȚARA VOASTRĂ. NU-I LĂSAȚI PE MAHĂRI SĂ V-O IA!

Elsa nu văzuse niciodată strada aceea, care se afla la o oarecare distanță de zona centrală din Welty. Puținele case pe care le vedea arătau devastate și părăsite. Elsa a parcat lângă camioneta veche pe urmele căreia mersese până atunci.

A ieșit în ploaie. Copiii au alergat imediat la ea; Elsa i-a îmbrățișat, strângându-i tare în timp ce tremura.

– Unde e familia Dewey?! a țipat ea ca să se audă peste furtună.

– Au plecat cu alți voluntari.

Șoferul care îi adusese pe Loreda și pe Ant a ieșit din mașină. La început, Elsa nu i-a observat decât înălțimea remarcabilă și pardesiul lung, maro-închis, pe care ea avea impresia că îl mai văzuse undeva. Era o haină de modă veche, ceva ce ar fi purtat un cowboy. Bărbatul s-a îndreptat spre Elsa, prin razele de lumină ale farurilor străbătute de picături de ploaie.

Atunci, Elsa și-a adus aminte: prima dată îl văzuse perorând un discurs comunist în oraș, iar a doua oară îl întâlnise în noaptea în care Loreda fugise de acasă; el era cel peste care dăduse în fața închisorii, în care tocmai fusese bătut.

– Pușcăriașul, a spus ea.

– Ba războinicul, a răspuns el. Eu sunt Jack Valen. Veniți! Haideți să vă duc la căldură.

– El este comunistul pe care l-am întâlnit, mamă, a spus Loreda.

– Da, a spus Elsa. L-am văzut în oraș.

El i-a condus pe toți trei la ușa încuiată a hotelului și a băgat o cheie în lacătul mare și negru, care s-a deschis. Bărbatul a împins ușa.

– Stai. Hotelul arată dezafectat, a spus Elsa.

– Aparențele pot fi înșelătoare. De fapt, pe asta ne bazăm, a răspuns Jack. Locul ăsta e al unui prieten. Doar pare abandonat. Îl ținem zăvorât pentru, ei bine... nu contează. Puteți sta aici o noapte sau două. Aș vrea să se poată mai mult.

– Suntem recunoscători pentru orice, a spus Elsa tremurând.

– Prietenii voștri, familia Dewey, au fost duși la hambarul abandonat. Facem ce putem. Lucrurile s-au întâmplat foarte repede. Mâine-dimineață o să avem mai mult ajutor.

– De la comuniști?

– Nu văd pe altcineva aici, tu vezi?

El i-a condus în interiorul hotelului, care mirosea a mucegai și a fum de țigară.

Ochii Elsei au avut nevoie de un moment ca să se adapteze. A văzut un birou de recepție de culoare vișinie; pe peretele din spatele lui erau prinse mai multe chei de alamă.

L-au urmat cu toții pe Jack până la etajul al doilea. Acolo, el a deschis ușa unei camere mici și prăfuite, în care erau un pat mare cu baldachin, două noptiere și o ușă închisă.

A intrat în cameră trecând pe lângă ei și a deschis ușa.

– O baie, a șoptit Elsa.

– Este apă caldă. Sau măcar călduță.

Ant și Loreda au țipat și au alergat la duș. Elsa i-a auzit dând drumul la apă.

– Haide, mamă!

Jack s-a uitat la Elsa.

– Ai și un alt nume în afară de „mama“?

– Elsa.

– Mă bucur să te cunosc, Elsa. Acum trebuie să mă întorc ca să-i ajut pe cei din tabără.

– Vin cu tine.

– Nu e nevoie. Încălzește-te. Stai cu copiii tăi.

– Ăștia sunt oamenii în mijlocul cărora trăiesc, Jack. Vreau să merg la ei și să-i ajut.

El nu s-a mai opus.

– Ne întâlnim jos.

Elsa s-a dus la baie și i-a văzut pe copii stând împreună sub duș, complet îmbrăcați, râzând. Ea a spus:

– Loreda, plec cu Jack ca să îi ajut pe el și pe prietenii lui. Voi culcați-vă.

Loreda s-a oferit:

– Vin și eu.

– Nu. Trebuie să ai grijă de Ant și să te încălzești. Te rog. Fă ce-ți spun.

Elsa s-a grăbit să iasă din hotel. Acum erau mai multe mașini în parcare, având, cu toatele, luminile aprinse.

Voluntarii de adunaseră în semicerc în jurul lui Jack, care, în mod evident, era liderul lor.

– Mergem înapoi la tabăra de pe malul șanțului de lângă șoseaua Sutter. Trebuie să salvăm cât de mulți putem. Este loc în șură și, de asemenea, în depozitul și în hambarele de pe terenul pe care se țin târgurile.

Elsa s-a urcat în camioneta lui Jack. S-au alăturat unui flux continuu de faruri galbene încețoșate, care își croiau drum prin ploaie. Jack s-a lăsat pe o parte și a luat un sac maro, zdrențăros, din spatele scaunului Elsei.

– Uite, îmbracă-te cu astea, i-a spus el punându-i sacul în brațe.

Cu degetele tremurându-i de frig, ea l-a deschis și a găsit o pereche de pantaloni bărbătești și o cămașă de flanel. Amândouă erau uriașe.

– Am ceva cu care să legi pantalonii, a spus el.

A tras la marginea drumului, lângă tabăra distrusă. Oameni uzi leoarcă, răzlețiți, se îndreptau spre drum ținând strâns în brațe lucrurile pe care reușiseră să le salveze.

În întunericul de lângă camionetă, Elsa s-a dezbrăcat de rochia udă și s-a îmbrăcat cu bluza de flanel și cu pantalonii. Jurnalul i-a căzut din rochie, surprinzând-o. Uitase că-l salvase. L-a așezat pe scaunul camionetei, apoi s-a încălțat la loc cu galoșii uzi și a ieșit în ploaia torențială.

Jack și-a smuls cravata de la gât și i-a trecut-o prin găicile pantalonilor împrumutați, strângându-i-o bine în jurul mijlocului. Apoi și-a dat jos haina și i-a pus-o pe umeri.

Elsei îi era prea frig ca să fie politicoasă. A îmbrăcat haina și a încheiat-o.

– Mulțumesc.

Jack a luat-o de mână.

– Apa crește în continuare. Ai grijă.

Elsa s-a ținut de mâna lui în timp ce înaintau prin viitura rece, mocirloasă și tot mai mare. Lucruri distruse pluteau pe lângă ei. Elsa a văzut o camionetă dezmembrată, cu o grămadă de vechituri îndesate sub prelata din spate, unde se vedea și o față omenească.

– Acolo! i-a strigat ea lui Jack.

El a văzut pe cineva ghemuit sub prelată.

– Am venit să vă ajutăm! a strigat Jack.

Prelata neagră, strălucitoare, s-a ridicat încet. Elsa a văzut că sub ea stătea ghemuită o femeie osoasă, îmbrăcată într-o rochie udă, ținând în brațe un copil mic. Fețele amândurora erau vinete de frig.

– Lasă-ne să vă ajutăm! a strigat Jack întinzându-se către ei.

Femeia a împins prelata la o parte și s-a târât afară, ținându-și strâns copilul. Elsa și-a trecut imediat un braț în jurul femeii și a simțit cât de slabă era.

Pe marginea drumului, voluntarii – care acum erau mai mulți – așteptau cu umbrele, haine de ploaie, pături și cafele fierbinți.

– Mulțumesc, a spus femeia.

Elsa a dat din cap și s-a întors la Jack. S-au întors împreună pe câmp.

Apa și vântul îi loveau; noroiul umplea bocancii Elsei.

Au lucrat pe tot parcursul nopții lungi și ploioase. Împreună cu ceilalți voluntari, au ajutat oamenii să iasă din tabăra inundată; au dus cât de mulți au putut la căldură, i-au instalat în clădirile pe care le-au avut la dispoziție.

La ora șase dimineața, ploaia se oprise. Răsăritul a scos la iveală devastarea cauzată de inundație. Tabăra de pe malul șanțului de irigații fusese spulberată. Lucrurile pluteau prin apă. Și corturile pluteau, învălmășite și distruse. Bucăți de carton și de metal erau împrăștiate peste tot, ca și cutiile, gălețile și păturile. Autovehiculele hârbuite zăceau împotmolite în apă și noroi.

Elsa stătea la marginea drumului, uitându-se la pământul inundat.

Oameni ca ea, care nu aveau aproape nimic, pierduseră tot.

Jack a venit lângă Elsa și i-a înfășurat o pătură în jurul umerilor.

– Ești moartă de oboseală.

Ea și-a scos părul ud din ochi. Mâna i-a tremurat de efort.

– Sunt bine.

Jack a spus ceva.

Ea i-a auzit vocea, dar vocalele și consoanele erau distorsionate. A început să spună din nou:

– Sunt bine...

Însă minciuna s-a pierdut undeva pe drumul dintre creier și limbă.

– Elsa!

S-a uitat la el, fără să înțeleagă.

„Of, stai puțin. Cad.“

Elsa s-a trezit în camioneta lui Jack pe când aceasta se zdruncina de la frâna pusă în fața hotelului dezafectat în care fuseseră cazați. S-a ridicat, ametită. Și-a văzut jurnalul pe scaunul pe lângă ea și l-a luat.

Acum parcarea era plină de oameni. Devenise o zonă de gestionare a dezastrului. Voluntarii le ofereau mâncare, cafea caldă și haine victimelor inundației, care se plimbau de colo colo aruncând priviri rătăcite.

Elsa a coborât din camionetă, s-a împleticit și a alunecat într-o parte.

Jack a prins-o.

Ea a încercat să se retragă.

– Ar trebui să mă duc să-mi văd copiii...

– Probabil că încă dorm. O să mă asigur că sunt bine și o să le spun unde ești. Pentru moment, trebuie să dormi și tu. Ți-am păstrat o cameră.

Somn. Trebuia să fie de acord că asta suna grozav.

Jack a ajutat-o să urce scările și să intre în camera de lângă cea a copiilor. Ajunși înăuntru, a condus-o direct în baie, unde a pornit dușul și a așteptat, nerăbdător, ca apa să se încălzească; după ce s-a încălzit, a dat perdeaua la o parte. Elsa nu a putut să își rețină un suspin. Apă caldă. A aruncat jurnalul pe un raft de deasupra toaletei.

Înainte ca ea să înțeleagă pe de-a-ntregul ce se întâmpla, Jack i-a scos galoșii, i-a luat de pe umeri pardesiul îngreunat de apă și a împins-o sub duș complet îmbrăcată.

Elsa și-a lăsat capul pe spate, iar apa fierbinte i-a udat părul.

Jack a tras perdeaua de la duș, după care a plecat.

Apa de la picioarele Elsei era neagră de la noroi. S-a dezbrăcat de hainele lui Jack – care probabil că acum erau distruse – și s-a întins după săpunul din savonieră, pe care l-a frecat între mâini. *Lavandă*.

Și-a spălat părul și și-a frecat pielea până când a furnicat-o. Atunci când apa a început să se răcească, a ieșit din duș, s-a șters și s-a înfășurat în prosop. Încăperea era plină de abur. A spălat hainele lui Jack în chiuvetă, după care le-a așezat, împreună cu lenjeria ei de corp, pe caloriferul pentru prosoape, iar apoi s-a întors în cameră.

Așternuturi curate.

Ce lux!

Poate că Jack avea dreptate. Un pui de somn ar fi putut ajuta.

Elsa s-a gândit la toate rufele pe care le spălase în viața ei, la bucuria pe care o simțise întotdeauna pe când le întindea la uscat și la felul în care niciodată, până în acel moment, nu apreciase plăcerea pură a așternuturilor curate pe pielea goală. Și nici mirosul proaspăt de săpun de lavandă în părul ei.

S-a întors pe o parte și a închis ochii. În câteva clipe, a adormit.

Capitolul 27

Când s-a trezit, Loreda nu știa unde se afla.

S-a ridicat încet, simțind sub ea o saltea moale ca un nor. Avea fața acoperită de șuvițe de păr; mirosea a lavandă. *Săpunul mamei*. Dar nu era chiar mirosul pe care îl știa, și oricum ei nu mai avuseseră săpun de lavandă de ani întregi.

Inundația. Tabăra de pe malul șanțului.

Totul i-a revenit în minte, apa mocirloasă care trecea pe lângă ei, prăbușirea cortului, oamenii țipând.

Loreda s-a strecurat afară de sub învelitori și l-a găsit pe Ant ghemuit lângă ea, îmbrăcat doar în lenjeria lui lăbărțată.

Hainele lor umede erau atârnate în cârligele unui dulap de lemn. Loreda s-a ridicat, și-a luat hainele și s-a dus la baie. După ce a folosit toaleta, nu a putut să se abțină: a mai făcut un duș, dar nu s-a spălat pe cap. Apoi s-a

îmbrăcat cu rochia și cu puloverul. Paltonul îi dispăruse. Ca și toți banii lor pentru mâncare.

– O, nu, nu face asta, a spus Ant dând la o parte învelitorile în timp ce Loreda se întorcea în cameră, desculță.

– Ce vrei să spui?

– Nu vreau să mă lași singur. Nu mai sunt copil mic. Încep să cred că se întâmplă lucruri despre care eu nu știu nimic.

Loreda nu a putut să nu zâmbească.

– Îmbracă-te, Antsy!

Și-au pus pe ei hainele încă umede – practic, tot ce le mai rămăsese – și au plecat împreună din cameră, coborând desculți, pe scara îngustă, până în holul de la parter. La jumătatea drumului, au auzit niște voci.

Micul hol era plin de oameni; aerul mirosea a sudoare, a haine ude și a noroi care începea să se usuce. Loreda și Ant și-au croit cu greu drum prin mulțime.

Afară, un soare puternic strălucea pe strada udă, care fusese blocată pentru trafic. Mai multe organizații își instalaseră acolo corturile – Crucea Roșie, Armata Salvării, câteva organizații guvernamentale de ajutorare și câteva grupuri de la biserici. Fiecare dintre acestea avea câte o masă și mai multe scaune; victimelor inundației li se ofereau gogoși, sandviciuri și cafea caldă, precum și cutii cu haine și cu diverse alte bunuri.

– E ca un carnaval, a spus Ant tremurând în hainele umede. Dar nu văd nicicare carusel.

– Nici un carusel, l-a corectat Loreda încrucișându-și brațele ca să se încălzească.

Familiile de migranți dislocate puteau fi recunoscute cu ușurință; erau adunați în grupuri, aveau pături pe umeri, arătau năuciți și beau cafea caldă.

Loreda a văzut un cort amplasat la distanță de celelalte. Pe un banner atârnat de stâlpii cortului era scris: ALIANȚA LUCRĂTORILOR: NOUA PROPUNERE A FDR AR TREBUI SĂ VĂ AJUTE.

Comuniști.

– Haide, a spus Loreda trăgându-l pe Ant spre cort.

Acolo nu era decât o femeie care fuma. Femeia purta un pardesiu negru, o pereche de pantaloni negri de lână, un pulover alb și o beretă. Rujul roșu aprins îi accentua paloarea tenului.

Loreda s-a apropiat de cort și a salutat-o:

– Bună ziua!

Femeia și-a scos țigara dintre buzele roșii, după care s-a întors. A studiat-o pe Loreda din cap până-n picioare, cu o privire cercetătoare.

– Vrei o cafea?

Loreda nu văzuse niciodată o astfel de femeie. Atât de... elegantă, sau poate că era doar îndrăzneață. Probabil că avea vârsta mamei ei, dar stilul și frumusețea o făceau să pară fără vârstă.

– Eu sunt Loreda.

Femeia a întins mâna. O ojă roșie, strălucitoare, îi lumina unghiile scurte.

– Eu sunt Natalia. Ai înghețat.

– Ha... haine ude. Dar nu contează. Vreau să mă alătur organizației voastre.

Femeia a tras un fum de țigară și a expirat încet.

– Serios?

– Îl cunosc pe domnul Valen. Am fost... la o întâlnire în hambar.

– Serios?

– Aș vrea să mă alătur luptei.

După un moment de ezitare, Natalia a spus:

– Ei bine, îmi imaginez că ai mai multe motive decât majoritatea oamenilor. Astăzi, totuși, nu ne luptăm. Astăzi ajutăm.

– Când îi ajuți pe oameni, le atragi atenția asupra ta.

– Deșteaptă fată!

– Vreau să fac parte din..., a spus Loreda coborându-și vocea. Știi tu. Ridicare la luptă. Revoltă.

Natalia a dat din cap în semn de mulțumire.

– Bravo ție! O fetiță care gândește singură. Poți începe prin a primi niște haine uscate și încălțăminte pentru tine și pentru băiat. Pune-le pe tine. Oprește-te din tremurat. Pe urmă, poți să mă ajuți să torn cafeaua.

Voluntarii au venit într-un șir constant. Până la ora douăsprezece, în vale se adunaseră sute de oameni care împărțeau cafea fierbinte, haine și sandviciuri calde. Crucea Roșie instalase un adăpost temporar într-o reprezentanță de mașini abandonată, oferindu-le celor rămași fără adăpost un loc în care să-și petreacă noaptea. Armata Salvării preluase sala de întâlniri locală. Conform spuselor lui Jack, jumătate dintre comuniștii și socialiștii de la Hollywood veniseră să ajute sau trimiseseră donații. Se

zvonea chiar că ajunseseră pe acolo și niște staruri de cinema, deși Loreda nu văzuse pe nimeni.

Sau poate că Natalia era actriță; cu siguranță că avea strălucirea unei actrițe.

Loreda și Ant își petrecuseră ultimele câteva ore ajutând victimele inundației din toate puterile lor. Loreda găsise pentru toți trei haine uscate și călduroase, precum și încălțăminte. Hainele – singurele bunuri pe care le mai aveau acum – erau într-o cutie depozitată în cortul comuniștilor. Loreda găsise pentru mama ei o rochie și un pulover pe care i le dusese la ea în cameră. Văzând că mama dormea, i le lăsase acolo. Acum Loreda stătea în cortul comuniștilor, lângă Natalia. Pe masa din fața lor erau așezate o cafetieră mare, de metal, și o tavă cu sandviciuri aproape goală. Mai era și un teanc de pliante, din care fuseseră luate foarte puține.

Natalia și-a aprins o țigară și i-a oferit una Loredei.

– Nu, mulțumesc. Prefer să mănânc.

Natalia s-a aplecat în față și a luat ultimul sandvici cu salam de pe tavă, apoi i l-a oferit Loredei.

Luând o îmbucătură, Loreda s-a uitat la mulțimea de afară. Acum erau mult mai puțini oameni. Majoritatea fuseseră mutați ori ajutați într-un fel sau altul.

Afară, pe strada blocată, Jack și Ant se jucau cu o minge. Loreda era fascinată de bucuria simplă pe care jocul i-o provoca lui Ant. O făcea să se gândească la tati și la cei care fuseseră cu ea, Ant și mama înainte ca el să plece. Dispariția lui din viața lor continua să fie cea mai mare dintre nenorocirile care le loviseră familia. Seceta și recesiunea aveau să se termine, însă faptul că tati îi abandonase în mijlocul lor era ceva ce avea să doară pentru totdeauna.

Loreda s-a uitat la Jack. Chiar și după toate întâmplările înfiorătoare de peste noapte, el emana o forță care o alina. Puteai să te bazezi pe un astfel de bărbat, s-a gândit ea. Un bărbat care nu doar declama idei, ci lupta pentru ele, încasa bătăi pentru ele și nu pleca ușor dintr-un loc. Dacă tatăl ei ar fi semănat mai mult cu Jack...

Un rebel, nu un visător. Tati îi dăduse Loredei cuvinte, însă acțiunile contau. Ea știa asta acum. Să pleci. Să rămâi. Să te lupți. Sau să părăsești.

Loreda voia să fie ca Jack, nu ca tatăl ei care nu avea nici un crez. Voia să își susțină convingerile și să spună lumii că era mai bună de-atât, că

America ar fi trebuit să fie mai bună de-atât și să n-o lase pe ea, pe Loreda, să trăiască în mizerie.

Dar iată că fuseseră luate foarte puține pliante din teancul de pe masă. Oamenii luaseră sandviciuri și cafea, dar se părea că nu voiau cuvinte. Mai ales cuvinte care combăteau. Iar singurul nume de pe lista celor care voiau să adere la Alianța Lucrătorilor era cel al Loredei.

– De unde îl știi pe Jack? a întrebat Loreda în timp ce se uita la el și la Ant.

– L-am întâlnit cu ani în urmă, la clubul John Reed. Eram amândoi tineri și plini de noi, a povestit Natalia aruncând pe jos mucul de țigară și stingându-l cu pantoful ei elegant. A fost primul om pe care l-am auzit vorbind despre drepturile lucrătorilor agricoli. Ne-a determinat să luptăm împotriva deportării mexicanilor, în urmă cu ceva ani. Au fost vremuri urâte, dar..., s-a întrerupt ea, ridicând din umeri. Atunci când își pierd locurile de muncă, oamenii se sperie și au tendința să dea vina pe intruși. Primul pas este să-i numești „infractori“. Restul e ușor. Știi despre lucrurile astea, a spus ea uitându-se la Loreda.

– Știu.

– Acum câțiva ani, mexicanii s-au organizat, s-au înscris în sindicat și s-au luptat pentru salarii mai bune, dar asta a declanșat violențe. Au murit oameni. Jack a stat un an la închisoarea San Quentin. După ce a ieșit, a fost și mai hotărât.

Loreda nu se gândise la închisoare.

– Cum de e ilegal să ceri salarii mai bune?

Natalia și-a aprins încă o țigară.

– Nu este, tehnic vorbind. Dar asta e o țară capitalistă, condusă de interesele celor cu bani mulți. După campania statală antiimigrație, după ce i-au adunat și i-au deportat înapoi în Mexic pe toți imigranții ilegali, plantatorii ar fi avut o problemă reală, dar atunci...

– Am început să venim noi.

Natalia a dat din cap în semn de aprobare.

– Au trimis pliante în toată America, spunându-le lucrătorilor să vină. Și au venit, chiar prea mulți. Acum sunt zece pentru fiecare loc de muncă. Avem dificultăți în a-i face pe oamenii voștri să se organizeze. Sunt...

– Independenți.

– Voiam să spun „încăpățânați“.

– Daaa. Ei bine, mulți dintre noi suntem fermieri și uneori trebuie să fii încăpățânat ca să supraviețuiești.

– Tu ești încăpățânată?

– Daaa, a spus Loreda răspicat. Presupun. Dar mai mult decât orice, sunt furioasă.

Elsa s-a trezit din pricina luminii soarelui care bătea în ferestre și care a făcut-o să-i fie dor de ferma din Lonesome Tree. Avea de gând să scrie mai târziu în jurnal despre asta, despre bucuria simplă de a vedea soarele trecând printr-un geam curat, auriu, pur ca privirea Domnului, și despre felul în care asta putea să te înveselească.

Era mai bine decât să scrie despre noua nenorocire care îi lovise: banii lor nu mai erau.

Toate lucrurile pe care le avuseseră, la care se adăugau cortul, soba și mâncarea. Pierdute.

Totuși, cineva lăsase agățate în dulap o rochie de un albastru pal și un pulover roșu. *Mici binecuvântări*.

Mișcându-se încet – totul o durea după noaptea trecută –, s-a strecurat în hainele noi și în galoșii plini de noroi și s-a dus în camera alăturată, după copii. N-a răspuns nimeni la bătaia în ușă, așa că a coborât la parter.

Pe strada din fața hotelului, traficul fusese blocat. Crucea Roșie instalase un cort, la fel ca Armata Salvării și biserica prezbiteriană locală. Elsa i-a văzut pe Ant și pe Loreda oferind tăvi cu mâncare. Imaginea lor ajutându-i pe alții, deși ei înșiși pierduseră tot, a umplut-o de mândrie. După tot ce înduraseră – greutățile, pierderile, dezamăgirea –, erau acolo, zâmbind și împărțind mâncare. Ajutând oamenii. Asta i-a dat Elsei speranță pentru viitor.

Jack stătea într-un cort din apropiere, vorbind cu o femeie care purta beretă. Elsa s-a îndreptat spre el.

Jack i-a zâmbit.

– Cafea?

– Mi-ar plăcea.

Jack a tras un scaun pentru ea. Elsa a văzut teancul de pliante de pe masa de lângă el. *Formați sindicate acum! Comunismul este noul americanism.* Unele dintre pliante erau în spaniolă. O listă de aderare îi invita pe oameni

să se înscrie în Alianța Lucrătorilor. Pe listă era scris un singur nume: cel al Loredei.

– Oferiți puțină ideologie radicală împreună cu cafeaua? a întrebat ea luând lista și făcând-o cocoloș. Fiica mea nu semnează așa ceva.

Jack s-a așezat lângă ea și s-a tras mai aproape.

– Loreda s-a ținut după mine ca un câine de vânătoare după pradă.

– Are treisprezece ani, a spus Elsa privindu-i pe oamenii adunați în stradă. Ar putea să aibă probleme doar pentru că vorbește cu tine, darămite dacă se înscrie în Partidul Comunist. Plantatorii nu vor sindicate.

– Un comentariu trist despre aceste vremuri. Asta este America, până la urmă.

– Nu America pe care o știu eu, a spus Elsa întorcându-se către el. De ce comunism?

– De ce nu? Eu am muncit la câmp. Știu ce viață grea au lucrătorii migranți. Marii plantatori au susținut alegerea lui FDR. Le este îndatorat. Te-ai întrebat vreodată de ce politicile lui ajută majoritatea lucrătorilor, cu excepția fermierilor? Eu vreau să îmbunătățesc lucrurile.

S-a uitat la ea, apoi a continuat: Am sentimentul că ești familiarizată cu lupta. Ai putea să îmi spui din ce motiv migranții nu vor să formeze sindicate?

– Suntem mândri, a spus ea. Credem în muncă grea și într-o șansă corectă. Nu în „unul pentru toți și toți pentru unul“.

– Nu crezi că puțin „toți pentru unul“ ar putea să-i ajute pe-ai voștri?

– Cred că ceea ce vreți voi va crea probleme.

Elsa și-a terminat cafeaua și i-a întins cana goală lui Jack. În timp ce el o lua, ea i-a observat ceasul de mână uzat, care nu arăta corect ora. Acel mic detaliu a uimit-o. Nu cunoscuse niciodată un bărbat căruia să nu-i pese de oră.

– Apreciez ajutorul tău, Jack, a reluat ea. Cu adevărat. Voi ați fost primii care ne-au ajutat, dar...

– Dar ce?

– Nu am timp pentru comunism. Trebuie să găsesc o locuință pentru mine și copii.

– Crezi că nu înțeleg, doamnă Martinelli, dar înțeleg. Mai bine decât îți imaginezi.

Felul în care el îi rostise numele de familie a surprins-o întrucâtva; îl făcuse să pară aproape exotic, nuanțat de un accent pe care ea nu îl recunoștea.

– Spune-mi Elsa, te rog.

– Mă lași să fac un lucru pentru tine?

– Ce?

– Ai încredere în mine?

– De ce?

– Nu există „de ce“ în legătură cu încrederea. Fie că o ai, fie că nu. O să ai încredere în mine?

Elsa s-a uitat adânc în ochii lui negri. Jack era de o intensitate care o tulbura; poate că i s-ar fi părut înfricoșător în viața pe care o avusese înainte de toate astea. Și-a amintit de ziua în care îl văzuse căutând prozeliți în piața din oraș și încasând bătaie de la poliție. Și-a mai amintit de rănile pe care i le văzuse atunci când se întâlniseră în curtea secției de poliție. Fără îndoială că el și ideile lui proclamau și, în consecință, atrăgeau violența.

Dar îi salvase copiii și le oferise un loc în care să stea. Și, în mod ciudat, dincolo de neînfricarea pe care o vedea la el, Elsa intuia durere. Nu chiar singurătate, ci starea de însingurare, pe care ea o recunoștea.

Elsa s-a ridicat în picioare.

– Bine, a spus ea privindu-l ferm.

Jack a condus-o la cortul Crucii Roșii, unde Loreda și Ant împărțeau sandviciuri.

– Mami! a strigat Ant văzând-o.

Elsa a zâmbit fără voie. Ce putea fi mai revigorant pe lume decât iubirea unui copil?

– Ar trebui să vezi ce bun am fost la împărțit mâncare, mami, a spus Ant rânjind. Și nu am mâncat *toate* gogoșile.

Elsa i-a ciufulit părul curat.

– Sunt mândră de tine. Iar domnul Valen ne-a promis să ne arate acum ceva interesant. Ieșire a Clubului Exploratorilor?

– Daaa!

Loreda a spus:

– Lasă-mă să aduc lucrurile noastre noi.

A fugit apoi la cortul comuniștilor, de unde s-a întors cu o cutie plină cu haine, lenjerie și mâncare.

Jack a atins cu blândețe brațul Elsei. Ea s-a uitat în sus la el și i-a citit în ochi o înțelegere surprinzătoare, de parcă ar fi știut cum era să pierzi totul, sau poate să nu ai nimic de pierdut.

– Urmați camioneta mea.

Elsa și copiii s-au dus la camioneta lor plină de noroi și s-au urcat în ea. În benă se găseau câteva lucruri pe care nu le despachetaseră niciodată; lucruri de care nu aveau nevoie în acea variantă decăzută a vieții lor.

Îndreptându-se spre nord, în spatele mașinii lui Jack, au văzut că distrugerile făcute de furtună erau evidente peste tot; copaci despicați și prăbușiți, pietre și moloz pe străzi, bucăți de pământ care acopereau carosabilul. Apă adunată în rigole, în bălțoace sau în șuvoaiele care se scurgeau din locurile mai înalte.

Oamenii mergeau într-un șir continuu pe marginea drumului, cărând bunurile care le mai rămăseseră.

Au trecut pe lângă altă tabără distrusă. O mare de noroi și de lucruri, dar oamenii deja se instalau înapoi pe pământul ud, săpând prin noroi și prin bălți după lucrurile pe care le pierduseră.

Jack a tras la marginea drumului și a parcat lângă un panou pe care scria: FERMELE WELTY. Elsa a făcut la fel. Jack a venit lângă camionetă, pe partea ei. Ea a coborât geamul.

– Asta este tabăra lui Welty. Adăpostește aici câțiva culegători. Am auzit că o familie a plecat ieri.

– De ce ar pleca o familie?

– A murit cineva, a răspuns Jack. Spune-i omului de la poartă că te-a trimis Grant.

– Cine e Grant?

– Un șef. Bea prea mult ca să-și amintească cine îi folosește numele.

– O să vii cu noi?

– Am reputație proastă prin locurile astea. Nu le plac ideile mele, a zis el zâmbind.

Apoi s-a întors la camioneta lui.

Jack plecase înainte ca Elsa să-i poată mulțumi. Ea a condus cu viteză mică și a intrat pe proprietatea lui Welty, observând că pământul avea urme de ploaie, dar că nu fusese inundat. Tabăra era situată între două lanuri de

bumbac și la o distanță considerabilă de drum. Lângă gardul care o împrejmuia era amplasată o cabină de portar.

Elsa a condus până la cabină, în fața căreia s-a oprit.

Acolo a văzut un bărbat înarmat cu o pușcă. Era slab ca un ogar, cu gâtul subțire și cu bărbia ascuțită. Părul grizonant, scurt, îi era acoperit de o pălărie.

– Bună ziua, domnule, a spus ea.

Bărbatul a venit la camionetă și s-a uitat înăuntru.

– V-ați inundat?

– Da, domnule.

– Acceptăm doar familii aici, a spus el. Fără lepădături. Fără negri. Fără mexicani. S-a uitat la ei trei și a adăugat: Fără femei singure.

– Soțul meu se întoarce mâine, a spus Elsa. Acum e la cules de mazăre. A făcut o pauză, iar apoi a adăugat: Grant ne-a trimis.

– Aha! Știe că am o baracă liberă.

– O *baracă*, a șoptit Loreda.

– Costă patru dolari pe lună electricitatea și doi dolari două saltele.

– Șase dolari, a spus Elsa. Pot să iau baraca fără electricitate sau saltele?

– Nu, doamnă. Dar e de lucru aici, la Welty, iar dacă locuiești în barăcile noastre ești prima care primește de lucru. Șefu' are douăzeci și doi de mii de acri de bumbac. Cei mai mulți dintre oamenii noștri trăiesc din ajutor până când începe sezonul bumbacului. Avem și școala noastră. Și o secție de poliție.

– Școală? Pe proprietate?

– E mai bine pentru copii. Au mai puțină bătaie de cap. Vrei baraca sau nu?

– Cu siguranță că o vrea, a spus Ant.

– Da, a spus Elsa.

– Baraca Zece. Luăm datoriile direct din salariu. Există un magazin de unde poți cumpăra bunuri și chiar primești niște bani dacă ai nevoie. Pe credit, bineînțeles. Du-te.

– N-ai nevoie de numele meu?

– Nu. Du-te.

Elsa a mers în continuare pe drumul noroios, spre un grup de barăci și de corturi organizate aproape ca un oraș. A urmărit indicatoarele, a găsit Baraca Zece și a parcat lângă ea.

Baraca era o structură de beton și lemn, cu o suprafață de trei metri pe trei metri și jumătate. Pereții laterali începeau cu un strat de beton, care apoi se transforma în panouri metalice montate pe suporturi de lemn. Nu existau ferestre, dar doi dintre pereți aveau în partea superioară răsuflători mari de metal. În zilele călduroase, acestea puteau fi deschise și fixate ca să rămână în acea poziție.

Cei trei au coborât din camionetă și au intrat în baracă. Era cufundată în beznă. Din tavan atârna un fir la capătul căruia se afla un bec fără nici un abajur.

– Electricitate! s-a minunat Elsa.

Un raft pe care se afla un mic reșou, împreună cu două cadre metalice de pat ruginite, cu saltele pe ele, ocupau jumătate din spațiul barăcii. Dar mai era loc și pentru scaune, poate chiar și pentru o masă. Podeaua era de ciment. *Podea*.

– Uuu-zaa, a spus Ant.

– E *grozav*, a adăugat Loreda.

Electricitate. Saltele. O podea sub picioarele lor. Un acoperiș deasupra capului.

Dar... șase dolari. Cum puteau, pentru numele Domnului, să plătească pentru așa ceva? Își pierduseră toți banii.

– Ești bine, mamă? a întrebat Loreda.

– Putem merge să explorăm? a întrebat Ant. Poate că sunt și alți copii aici.

Mama a dat din cap, distrată.

– Duceți-vă. Să nu stați mult.

La scurt timp, Elsa a plecat și ea. Plimbându-se, a văzut alte câteva barăci și cel puțin cincizeci de corturi împrăștiate pe cinci sau șase acri de pământ. Oamenii se învârteau de colo colo, adunând lemne de foc și alergând după copii. Totul arăta mai mult ca un oraș decât ca o tabără de pe marginea șanțului; existau semne care indicau drumul spre toalete, spălătorie și școală.

Norocul de a fi acolo era umbrit de frica de a nu pierde acel loc. Oare cât timp puteau trăi din credit?

Elsa s-a dus înapoi la camionetă și a luat cutia cu provizii pe care Loreda le strânsese de la Armata Salvării. Haine, pantofi, paltoane pentru copii,

cearșafuri și o tigaie. Și niște mâncare – suficientă pentru două zile, dacă erau cumpătați.

Iar apoi, ce?

Elsa a cărat cutia la baracă și a închis ușa.

– Hei, a spus Jack, care era așezat pe unul dintre paturi.

Speriată, Elsa aproape că a scăpat cutia.

– Îmi pare rău, s-a scuzat el. N-am vrut să te sperii. Se pare că nu mă pot ține la distanță.

– Credeam că nu ar trebui să fii aici.

– Îmi place să încalc regulile.

Elsa a pus cutiile pe podea și s-a așezat lângă el.

– Nu știu cum o să plătesc pentru asta, a spus ea. Sunt recunoscătoare. Sincer. Doar că...

– Toate astea costă bani pe care tu nu îi ai.

– Da, a recunoscut ea, simțindu-se bine s-o spună cu voce tare. Am pierdut totul la inundație.

– Aș vrea să am bani să-ți dau, dar o slujbă ca a mea nu se plătește cu mult.

– Mă mir că se plătește, a spus Elsa uitându-se la el. Care este slujba ta, mai exact?

– Lucrez pentru Alianța Lucrătorilor. Frontul Popular. Cum vrei să-i spui.

– Partidul Comunist.

– Da. Suntem cam patruzeci de angajați în tot statul. Susținerea din partea Hollywoodului e mare acum, având în vedere ce se întâmplă în Europa. Scriu pentru *Cotidianul muncitorului*, înscriu noi membri, conduc grupuri de studiu și organizez greve. Practic, fac tot ce pot ca să-i ajut pe oamenii de care profită sistemul capitalist. Și împrăștii vorba că există o variantă mai bună.

Jack i-a întâlnit privirea Elsei și i-a răspuns cu o privire la fel de fermă. Apoi a întrebat-o:

– Cum ați ajuns să trăiți în tabără? Tu, ca femeie singură...

Ea și-a dat părul după ureche.

– Ai mai auzit povestea asta, crede-mă. Am plecat în vremuri grele din Texas și am găsit ceva și mai rău în California.

– Soțul tău.

– Plecat.

– Deci, e un prost.

Elsa a zâmbit. Nu se gândise niciodată la asta în asemenea termeni, dar formularea îi plăcea.

– Asta e situația mea, da. Și tu? Ești însurat?

– Nu. N-am fost niciodată. Femeile tind să se sperie de problemele pe care le aduc. Comunistul cel mare și rău.

– Totul este înfricoșător zilele astea. Cât de multe probleme ai putea să aduci în plus?

– Am fost la pușcărie, a spus el cu glas scăzut. Te sperie asta?

– M-ar fi speriat. Altă dată.

Nefiind obișnuită cu acel fel al lui de a se uita la ea, Elsa a adăugat: Nu mă fac mai frumoasă, știi.

– Crezi că la asta mă gândesc atunci când mă uit la tine?

– De ce riști? Cu comunismul, vreau să spun. Probabil că știi că nu va funcționa în America. Și văd ce preț trebuie să plătești.

– O fac din pricina mamei mele, a spus el. A venit aici la șaisprezece ani pentru că murea de foame, fiind dezmoștenită de familia ei din cauza mea. Încă nu-mi cunosc tatăl. Ea a muncit ca un câine ca să ne întrețină, făcând ceea ce a fost nevoită să facă, dar în fiecare seară, la culcare, mă săruta de noapte bună și îmi spunea că puteam fi orice voiam eu în America. Ăsta era visul care o adusese aici și pe care mi l-a transmis și mie. Dar era o minciună. Pentru cei ca noi, în orice caz. Oameni care provin din locul nepotrivit, sau care au culoarea nepotrivită de piele, sau care vorbesc limba nepotrivită, sau care se roagă unui Dumnezeu nepotrivit. Mama mea a murit la fabrică, într-un incendiu. Toate ușile erau încuiate ca să-i oprească pe muncitori să-și ia pauza de țigară. Țara asta a folosit-o și a scuipat-o, iar tot ce și-a dorit ea vreodată pentru mine a fost să am oportunități. O viață mai bună decât a ei, a spus Jack aplecându-se spre Elsa. Tu înțelegi. Știu că înțelegi. Oamenii voștri mor de foame, sunt exterminați. Mii dintre ei sunt fără adăpost. Nu pot câștiga suficient din cules ca să supraviețuiască. Ajută-mă să-i conving să facă greve pentru salarii mai bune. Pe tine o să te asculte.

Elsa a râs.

– Nimeni nu m-a ascultat pe mine vreodată.

– O să te asculte. Avem nevoie de cineva ca tine.

Zâmbetul Elsei a dispărut. Jack era serios.

– La ce e bună o grevă dacă îți pierzi slujba? Am copii de hrănit.

– Loreda este arzătoare ca un tăciune. I-ar plăcea...

– Ea trebuie să meargă la școală. Educația este cea care îi va oferi o viață mai bună, nu aderarea la comunism. Elsa s-a ridicat încet în picioare și a conchis: Îmi pare rău, Jack. Nu sunt suficient de curajoasă ca să te ajut. Și te rog, te rog, ține-ți oamenii departe de fiica mea.

Jack s-a ridicat și el în picioare. În ochi i se citea dezamăgirea, dar a spus:

– Înțeleg.

– Chiar înțelegi?

– Desigur. Frica e înțeleaptă până când...

Jack s-a îndreptat spre ușă și a făcut o pauză înainte de a atinge clanța.

– Până când ce? a întrebat Elsa.

El a privit-o și i-a răspuns:

– Până când îți dai seama că ți-e frică de lucrul greșit.

În noaptea aceea, pe când copiii dormeau, Elsa a scos jurnalul din cutia care fusese în camionetă. A răsfoit paginile. Copiii avuseseră dreptate crezând că scrisul avea să o ajute. Cuvintele erupeau din pagini: *ploaie, bebeluș în pătura lila, lipsa slujbei, așteptând bumbacul, ploaia demoralizatoare.* În seara aceea, târziu, urma să scrie despre frica ei constantă, despre felul în care aceasta o sugrumase mereu și despre efortul ei susținut de a nu-i lăsa pe copii să vadă asta. Scrisul o ajuta să-și amintească de faptul că supraviețuiseră. Oricât de rea fusese inundația, rămăseseră în viață.

Deși jurnalul însemna mult pentru ea, acum era singura hârtie pe care o aveau. A rupt o coală și le-a scris lui Tony și Rose.

Dragă Tony și Rose,

Avem o adresă!

Am scăpat – în sfârșit – de cort și suntem într-o casă cu pereți adevărați și cu podea. Copiii sunt înscriși la o școală care e la o aruncătură de băț de ușa noastră. Ne simțim de-a dreptul binecuvântați. Asta este vestea cea bună. Vestea mai puțin bună este faptul că o inundație ne-a distrus cortul și cele mai multe dintre lucruri. Imaginați-vă, o inundație! Știu că ați vrea ca puțin din apa asta să vină la voi.

Doamne, câteodată mi-e așa de dor de casă, că abia pot respira.

Cum e ferma? Cum e orașul? Cum sunteți voi?
Vă rog, scrieți-ne repede.

Cu dragoste,
Elsa, Loreda și Ant

Capitolul 28

În seara aceea au mâncat o cină care aproape că le-a umplut stomacurile și care fusese gătită pe un reșou electric, în baraca aceea ce le oferea patru pereți, o podea pe care să calce și un acoperiș deasupra capului. După cină s-au urcat în niște paturi adevărate, pe niște saltele adevărate și care, în plus, nu erau așezate pe jos. Loreda a dormit profund, cu fratele ei ghemuit aproape de ea, și s-a trezit odihnită de dimineață.

După micul dejun, s-au îmbrăcat cu toții în noile haine, și-au încălțat noii pantofi și au ieșit din baracă. Ziua era luminată de un soare strălucitor.

Tabăra Welty era situată pe câțiva acri de pământ, între lanuri de bumbac. Deși în zona aceea nu fusese inundație, se vedeau peste tot urmele ploii excesive. Un strat de noroi acoperise iarba, dar Loreda putea să-și dea seama că, în condiții mai bune, acel pământ era o pășune verde. Acum, mulți dintre copacii împrăștiați aleator prin tabără aveau crengile rupte de furtună. Din loc în loc erau șanțuri pline cu apă mocirloasă. Zece barăci și cam cincizeci de corturi creau un oraș improvizat în mijlocul taberei. Între barăci și primul cort, Loreda a văzut o clădire lungă, în care funcționa spălătoria, și patru toalete – două pentru bărbați și două pentru femei – în dreptul cărora erau cozi lungi de oameni care-și așteptau rândul. Cel mai important amănunt îl reprezentau cele două robinete montate la fiecare intrare. Apă curată. Nu mai erau siliți să care apă din șanț, să o fiarbă și să o filtreze înainte de a o folosi.

La magazin coada era și mai lungă decât cele de la toalete. Era formată mai ales din femei care stăteau cu brațele încrucișate și care își aveau

copiii lângă ele. Un indicator scris de mână semnala drumul către școală.

– Dacă o să spun că începem mâine? a întrebat Loreda, posomorâtă.

– Aș zice că îți bați gura degeaba, a spus mama. O să spăl rufele, o să cumpăr niște mâncare, iar voi vă duceți la școală. Fără discuții. O să porniți spre ea chiar acum.

Ant a chicotit:

– Mama câștigă.

Elsa i-a condus spre o pereche de corturi așezate la capătul taberei, într-o dumbravă cu pomi firavi. S-au oprit lângă cortul cel mai mare, care avea în față un indicator: ȘCOALA PENTRU COPIII MICI.

Pe următoarea ușă scria: ȘCOALA PENTRU COPIII MARI.

– Presupun că sunt copil mare, a spus Ant.

Mama a răspuns:

– Nu cred.

Apoi l-a împins pe Ant spre cortul pentru copiii mici.

Loreda s-a mișcat repede.

Ultimul lucru pe care și-l dorea era să fie condusă la școală de mama ei. S-a dus la cortul pentru copiii mari și a aruncat o privire înăuntru.

Erau cam cinci bănci, iar două dintre ele erau goale. O femeie care purta o rochie cenușie de bumbac și cizme de cauciuc stătea în fața clasei. Lângă ea se afla un șevalet pe care era așezată o tablă. Pe tablă era scris: „Istoria Americii“.

Loreda a intrat și s-a așezat în banca goală din spate.

Profesoara a ridicat capul.

– Eu sunt doamna Sharpe. Și cine este eleva cea nouă?

Ceilalți copii s-au întors ca să se uite la Loreda.

– Loreda Martinelli.

Băiatul din banca cea mai apropiată s-a tras atât de aproape, încât marginea băncii lui s-a lovit de banca ei. Era înalt, și-a dat seama Loreda. Deșirat. Avea o căciulă murdară, atât de trasă pe ochi încât ea nu i-i putea vedea. Părul lui blond era prea lung. Purta o salopetă decolorată, peste o cămașă din material de blugi; o clapetă a căciulii era dezlegată și îi atârna ca o ureche de cățel. Pe deasupra avea o haină de iarnă care îi era mare și atârna pe el, iar cei mai mulți dintre nasturi lipseau. Băiatul și-a scos căciula și a spus:

– Lo-re-da. N-am mai auzit așa un nume. E frumos.

– Bună, a spus ea. Mulțumesc. Iar tu ești...?

– Bobby Rand. Te-ai mutat în Baraca Zece? Familia Pennypaker a plecat chiar înainte de inundație. A murit bătrânul. Dizenterie, a spus el, iar apoi i-a zâmbit Loredei. Mă bucur că e cineva de vârsta mea aici. Tata mă obligă să merg la școală dacă nu e de cules.

– Daaa. Mama mea vrea să merg la facultate.

Bobby a râs, expunându-și dantura cu un dinte lipsă.

– Asta-i tare.

Loreda s-a uitat la el.

– Fetele pot merge la facultate, să știi.

– O, credeam că glumești.

– Ei bine, nu glumesc. De unde ești, din Epoca de Piatră?

– Sunt din New Mexico. Familia mea a avut un magazin alimentar, dar a dat faliment.

– Elevi! a spus profesoara, lovind marginea tablei cu o riglă. Nu sunteți aici ca să trăncăniți. Deschideți cărțile de istorie la pagina doisprezece.

Bobby a deschis o carte.

– Putem s-o împărțim. Nu c-o să învățăm ceva ce contează.

Loreda s-a aplecat spre el și s-a uitat la cartea deschisă. Titlul capitolului era: „Părinții Fondatori și primul Congres Continental“.

Loreda a ridicat mâna.

– Da... Loretta, așa te cheamă, nu?

Loreda nu a corectat-o. Doamna Sharpe nu părea să fie o persoană care să știe să asculte.

– Mă interesează istoria mai recentă, doamnă. Fermierii de aici, din California. Politicile antiimigrație care i-au deportat pe mexicani. Și sindicatele muncitorești. Aș vrea să înțeleg...

Profesoara a lovit așa de tare cu rigla, încât aceasta s-a rupt.

– *Nu* vorbim despre sindicalism aici. Asta nu este în spiritul american. Suntem norocoși că avem slujbe care ne pun mâncare pe masă.

– Dar de fapt nu avem slujbe, nu-i așa? Vreau să spun...

– Afară! Acum. Nu te întoarce până nu ești gata să fii recunoscătoare. Și tăcută, așa cum ar trebui să fie întotdeauna tinerele fete.

– Ce-i în neregulă cu toată lumea din statul ăsta? a întrebat Loreda închizând cartea peste degetul lui Bobby.

El a strigat de durere.

– Nu avem nevoie să învățăm despre ce anume au făcut bogații în urmă cu mai bine de o sută de ani. Lumea se destramă *acum*, a spus ea ieșind din cort.

Iar după asta, ce?

Loreda mergea prin iarba mocirloasă spre... ce?

Unde avea să se ducă? Dacă s-ar fi întors la baracă, mama ar fi pus-o să spele rufe.

La bibliotecă. Era singura variantă care îi venea în minte.

A ieșit din tabără, a intrat pe drumul pavat și a apucat-o spre oraș.

În Welty, aflat la o distanță mai mică de un kilometru și jumătate, a luat-o pe Strada Principală. Aceasta era mărginită de o serie de magazine cu copertină; în mod evident, ele oferiseră la un moment dat tot ceea ce-și putea dori cineva care avea bani. Croitorii, drogherii, magazine alimentare, măcelării, magazine de haine. Acum majoritatea erau închise. În centrul orașului se afla un cinematograf cu reclama stinsă și cu ferestrele astupate cu scânduri.

Loreda a trecut pe lângă un magazin de pălării dezafectat; un bărbat ședea pe prispă, cu un picior îndoit și cu celălalt întins în față. Își sprijinea un braț de genunchiul îndoit, iar între degete ținea o țigară maro, răsucită de mână.

Omul s-a uitat în sus la Loreda de sub borurile pălăriei lui uzate de fetru.

Ajunsă în fața bibliotecii, Loreda s-a oprit locului. Nu mai fusese acolo din ziua în care se tunsese. Deja părea să fi trecut o veșnicie de atunci.

Acum arăta murdară, neîngrijită, slabă. Cel puțin purta o rochie la mâna a doua care era relativ nouă, dar pantofii încheiați cu șireturi și șosetele stropite cu noroi nu ar fi arătat bine în picioarele nimănui.

Loreda s-a forțat să deschidă ușa. Ajunsă înăuntru, s-a descălțat de pantofii plini de noroi și i-a lăsat lângă ușă.

Bibliotecara a studiat-o pe Loreda din cap până-n picioare, de la șosetele murdare până la gulerul jerpelit de dantelă al rochiei primite de pomană.

„Amintește-ți de mine, te rog. Nu mă numi *okie*, te rog.“

– Domnișoară Martinelli, a spus ea. Am sperat să te întorci. Mama ta a fost atât de mulțumită să-ți ridice permisul de bibliotecă.

– A fost cadoul meu de Crăciun.

– Un cadou foarte frumos.

– Am... pierdut romanele de Carolyn Keene în inundație. Îmi pare foarte rău.

Doamna Quisdorf i-a aruncat un zâmbet trist.

– Nu trebuie să-ți faci griji pentru asta. Sunt fericită să văd că arăți bine. Ce ai vrea să găsesc pe rafturi pentru tine?

– Sunt interesată de... drepturile muncitorilor.

– A, politică. Dă-mi o clipă, a spus ea în timp ce se ridica și pleca.

Loreda s-a uitat la ziarele împrăștiate pe masa de lângă ea. Un exemplar din *Los Angeles Herald Express* avea un articol cu titlul: *Nu vă apropiați de California. Avertisment pentru hoardele pasagere“*

Nimic nou.

Ajutoarele pentru migranți falimentează statul.

Loreda a răsfoit paginile și a văzut articole după articole care pretindeau că migranții erau cei care falimentau statul cerând ajutoare. Erau numiți leneși, puturoși, infractori, se spunea despre ei că trăiau ca niște câini „fiindcă nu erau în stare de altceva“.

Loreda a auzit din nou pași. Doamna Quisdorf a venit lângă ea și a pus o carte subțire pe masă, lângă ziare. *Zece zile care au zdruncinat lumea*, de John Reed.

– John Reed, a spus Loreda. Mulțumesc.

Numele acela i se părea cunoscut, dar nu își putea aminti unde îl auzise.

– Un avertisment, totuși, a spus doamna Quisdorf în șoaptă. Cuvintele și ideile pot fi mortale. Ai grijă ce spui și cui, mai ales în acest oraș.

Spălătoria taberei era găzduită de o clădire lungă, de lemn, și avea șase căzi mari, metalice, și trei storcătoare acționate manual. Și – miracolul miracolelor – apă curentă limpede, care curgea la o simplă întoarcere de mâner. Elsa și-a petrecut prima ei seară în tabără spălând lenjeria pe care o primiseră de la Armata Salvării și hainele pe care le purtaseră în timpul inundației, scoțând apa din ele cu storcătorul manual în loc să răsucească în mâini fiecare articol, așa cum făcuse până atunci. După ce totul a fost curat, a cărat legătura umedă înapoi la baracă și a încropit o sfoară pe care a agățat rufele la uscat.

Apoi a luat scrisoarea pe care o scrisese cu o seară în urmă și a pus-o la cutia poștală. Simplul fapt – acela de a putea să facă doar cincizeci de pași ca să expedieze o scrisoare – reprezenta un noroc uimitor.

Iar după asta, cumpărături. Chiar acolo. În tabără. Cât de comod!

Magazinul era într-o clădire îngustă, placată cu șindrilă, care avea un acoperiș ascuțit și ferestre înguste, amplasate de o parte și de alta a unei uși albe. Elsa a trebuit să traverseze prin noroi ca să ajungă acolo – noroi care era peste tot, bineînțeles că din cauza ploii și a inundației – și să urce două trepte pline de noroi.

În timp ce deschidea ușa, s-a auzit clinchetul surprinzător de vesel al unui clopoțel agățat deasupra ei.

Înăuntru, a văzut șiruri nesfârșite de alimente. Conserve de fasole și de supă de roșii. Pungi de orez, de făină și de zahăr. Carne afumată. Brânză din producția locală. Legume proaspete. Ouă. Lapte.

Un întreg perete era dedicat îmbrăcămintii. Baloturi cu materiale de toate felurile, de la bumbac până la lână. În acea secțiune se găseau și cutii cu nasturi, panglici și mosoare de ață. Pantofi de toate mărimile. Galoși, mantale de ploaie și fesuri. Erau saci pentru culesul bumbacului și al cartofilor, precum și bidoane și mănuși.

Elsa a observat că toate articolele erau scumpe. Unele dintre ele – ca, de pildă, ouăle – costau mai mult decât dublu față de cele care se vindeau în oraș. Sacii de adunat bumbac, atârnați de cârlige prinse în pereți, erau de trei ori mai scumpi decât cei pe care îi cumpărase ea din oraș.

Elsa a luat un coș gol.

În capătul cel mai îndepărtat al magazinului se afla o tejghea lungă, ce se întindea aproape pe toată lățimea încăperii; în spatele ei era așezat un bărbat cu perciuni stufoși și cu sprâncene pe măsură. Avea pe cap o șapcă maro-închis și era îmbrăcat într-un pulover negru și în niște pantaloni cu bretele.

– Sal’tare, a spus el împingându-și mai sus pe nas ochelarii cu rame de sârmă. Tu trebuie să fii noul locatar din Baraca Zece.

– Eu sunt, a spus Elsa. Noi suntem, de fapt – eu și copiii mei. Și soțul meu, și-a amintit ea să adauge.

– Bine ați venit! Arătați ca un membru de treabă al micii noastre comunități.

– Ne-a fost... inundată... casa.

– Așa cum au pățit mulți.

– Am pierdut banii. Pe toți.

El a dat din cap în semn de înțelegere.

– Într-adevăr. Din nou, o poveste obișnuită.

– Am copii de hrănit.

– Și chirie de plătit acum.

Elsa a înghițit cu dificultate.

– Da. Prețurile voastre... sunt foarte mari...

În spatele ei, clopoțelul a sunat din nou. S-a întors și a văzut intrând un bărbat masiv. Fața cărnoasă și roșie îi era dominată de un zâmbet care îi dezvelea toți dinții. Și-a agățat degetele de bretelele care îi susțineau pantalonii maro de lână și a pornit-o, relaxat, pe culoar, cercetând produsele din stânga și din dreapta în timp ce înainta.

– Domnule Welty, a spus casierul. Să aveți o dimineață bună!

Welty. Proprietarul.

– O să fie bună atunci când o să se usuce nenorocitul de pământ, Harald. Și pe cine avem aici?

S-a oprit lângă Elsa. De aproape, ea a putut să-i observe calitatea hainelor, croiala sacoului. Așa se îmbrăca tatăl ei pentru muncă – un bărbat care își alegea hainele în așa fel încât acestea să spună ceva despre el.

– Elsa Martinelli, a spus ea. Suntem nou-veniți.

– Această biată familie a pierdut totul în inundație, a spus Harald.

– Of, a căinat-o domnul Welty. Înseamnă că sunteți în locul potrivit. Faceți-vă provizii de mâncare ca să vă hrăniți familia. Luați orice vă place. Atunci când vine sezonul bumbacului, o să câștigați suficient. Aveți copii?

– Doi, domnule.

– Bine, bine. Ținem foarte mult la copiii noștri culegători, a spus el plesnind tejgheaua cu palma suficient de tare ca să zgâlțâie borcanul cu bomboane de lângă casa de marcat. Harald, dă-i niște dulciuri pentru copii, pentru numele Domnului!

Elsa i-a mulțumit, deși era destul de sigură că el nu o auzea sau, poate, că nu o asculta. Deja se întorcea ca să iasă din magazin.

Clopoțelul a sunat.

– Deci, a spus Harald deschizând un registru. Baraca Zece. O să te trec cu șase dolari credit pe luna în curs. Asta e pentru chirie. Acum, ce altceva îți mai trebuie?

Elsa a privit cu jind carnea afumată.

– Ia tot ce vrei, a spus Harald cu blândețe.

Elsa nu putea să facă asta. Dacă ar fi fost după ea, ar fi înhățat totul și ar fi fugit ca un hoț. Nu se putea lăsa sedusă de ideea de credit. Nimic nu era pe gratis în viață, mai ale pentru migranți.

Totuși.

A mers încet printre rafturi, adunând prețurile în gând. Așeza articolele în coș cu mare grijă, ca și cum ar fi putut să explodeze la cea mai mică atingere: cutii de lapte, șuncă afumată, un sac de cartofi, o pungă de făină, două conserve de carne tocată de vită, o cantitate mică de zahăr. O pungă de fasole. Cafea. Niște săpun de rufe și de mâini. Pastă de dinți și periuțe. O pătură. Două plicuri.

A dus coșul la casa de marcat și a scos articolele din el unul câte unul.

În timp ce făcea asta, s-a simțit inundată de un sentiment îngrozitor că se scufunda, de senzația unei catastrofe iminente. Nu cumpărase niciodată ceva ce nu putea să plătească. Sigur, familia Wolcott cumpăra lucruri din oraș pe credit, dar făcea asta din comoditate. Tatăl ei își achita nota de plată cu promptitudine, din contul de economii de la bancă. Ideea de a cere credit atunci când nu aveai economii pe care să te bazezi îi semăna Elsei cu cerșetoria.

– Unsprezece dolari și douăzeci de cenți, a spus Harald în timp ce scria totalul în registru, sub titlul „Baraca Zece“.

Într-un asemenea ritm, Elsa ar fi putut aduna o datorie remarcabilă până în aprilie, când – în cazul fericit – ar fi venit ajutorul de la stat.

– Știi, a spus ea cu glas scăzut, nu-mi trebuie decât o conservă de carne tocată de vită.

Elsa nu avea rafturi în baracă, așa că a așezat cu grijă mâncarea în singura cutie pe care o aveau, iar apoi a împins cutia sub pat. A păstrat două cutii de lapte, jumătate de kilogram de cafea și un săpun. A pus acele articole înapoi în punga pe care o primise de la magazin și a ieșit cu ele din baracă.

S-a urcat în camionetă și a condus spre sud, dincolo de orașul Welty, până la tabăra de pe malul șanțului de irigații, unde a parcat pe marginea drumului. Câmpul era o masă de apă stătătoare și de noroi, presărată cu resturi. Bunuri, crengi de copac și bucăți de metal pluteau în derivă. Neavând alternativă, oamenii începuseră să se mute înapoi pe câmp și să-și instaleze corturile.

Elsa a văzut la dreapta, pe jumătate îngropată în mocirlă, camioneta mare, de fermă, a familiei Dewey. În jurul mașinii era un grup de oameni.

Bocancii Elsei se scufundau în noroiul moale, iar apa stătută o stropea din când în când pe glezne în timp ce traversa câmpul ținând cumpărăturile în brațe.

Jeb și băieții erau ocupați să bată cuie în bucățile de placaj pe care le recuperaseră. Cele două fete stăteau în bena camionetei, jucându-se cu niște păpuși distruse și îmbrăcate în rochii pline de noroi. Un scaun rupt era sprijinit de soba acum încleiată în noroi, pe care o aduseseră tocmai din Alabama cu gândul că avea să-și găsească locul într-o casă.

Acum locuiau toți șase în camionetă.

Elsa l-a văzut pe Jeb și i-a făcut cu mâna. El s-a uitat la ea rușinat.

– Jean este la șanț.

Elsa era prea crispată ca să poată vorbi, așa că a dat din cap și a așezat cumpărăturile pe scaunul rupt. Fără să spună nimic, a apucat-o pe drumul mocirlos și plin de resturi care ducea la șanț.

Jean era pe mal, încercând să scoată apă într-o găleată. Elsa s-a apropiat de ea prin spate, simțindu-se vinovată că scăpase din acel loc și rușinată pentru cât de recunoscătoare se simțea pentru asta.

– Jean, a spus ea.

Jean s-a întors. În fracțiunea de secundă de dinainte ca ea să zâmbească, Elsa i-a văzut prietenei ei disperarea profundă.

– Elsa, a spus Jean. După cum vezi, cartierul s-a dus de râpă fără tine.

Elsa nu prea avea chef de glume.

– Nadine? Midge?

– Nadine și ai ei s-au mutat. Pur și simplu au plecat. Pe Midge n-am mai văzut-o de la inundație.

Jean s-a ridicat încet în picioare și a așezat găleata cu apă murdară pe jos, lângă ea.

Elsa s-a apropiat cu precauție, temându-se că ar fi putut izbucni în plâns. Înțelesese în sfârșit la ce se referea bunicul ei atunci când spunea: „Prefă-te că ești curajoasă dacă trebuie“. Asta a făcut acum, s-a forțat să zâmbească în timp ce simțea înțepătura lacrimilor.

– Urăsc faptul că sunteți aici.

– Și eu, a spus Jean, tușind într-o batistă murdară. Dar Jeb o să construiască un fel de structură în spatele camionetei. Poate chiar o să ne

facă o prispă acoperită. În curând nu va mai fi la fel de rău. Pământul o să se usuce.

Apoi a zâmbit.

– Poate că o să vii la ceai.

– Ceai? Cred că ar trebui să începem să bem gin.

– Dar o să ne vizitezi, totuși?

Elsa a înțeles teama lui Jean, care era pe măsura fricii ei.

– Bineînțeles. Iar tu o să-mi spui dacă ai nevoie de mine. Oricând. Zi sau noapte. Suntem în Baraca Zece de la tabăra lui Welty. Puțin mai sus pe drum. V-am... adus mâncare.

„Nu suficientă“, s-a gândit ea.

– Ooo, Elsa... cum pot să-ți mulțumesc?

– Nu trebuie să-mi mulțumești. Știi asta.

Jean și-a luat găleata. Cele două femei s-au întors la camioneta dezasamblată. Cum ar mai fi putut familia Dewey să meargă la cules recoltă după recoltă în lunile care urmau?

Elsa nu știa cum să-i lase acolo, dar nu avea ce să facă. Știa că alții erau în situații chiar mai proaste, fără ca măcar să aibă o mașină în care să trăiască.

– O să fie mai bine, a spus Jean.

– Sigur că va fi.

Au schimbat o privire, o recunoaștere a minciunii pe care o spuseseră amândouă.

– O să bem gin și o să dansăm charleston, ca fetele de societate, a spus Jean. Întotdeauna am vrut să iau lecții de dans. Ți-am spus asta? Pe când eram fată, la Montgomery. Am implorat-o pe mama să-mi plătească niște lecții. Iar acum am două picioare stângi. Ar fi trebuit să mă vezi la nuntă. Era o imagine de neuitat să mă vezi dansând cu Jeb.

Elsa a zâmbit.

– N-avea cum să fie mai rău decât Rafe și cu mine. În curând o să ne învățăm una pe alta să dansăm, Jean. Tu și cu mine, pe muzică. Și n-o să ne pese de cine se uită la noi sau de ceea ce gândește.

Elsa a strâns-o puternic în brațe pe Jean și i-a fost greu să-i dea drumul.

– Du-te, a spus Jean. Suntem bine aici.

Cu un nod în gât și cu o fluturare de mână către restul familiei, Elsa a plecat peste câmpul îmbibat cu apă. Și-a văzut soba, pe jumătate îngropată

în noroi, culcată pe o parte, cu burlanul pierdut. Simțea la fiecare suflare că îi venea să plângă; fiecare secundă în care se abținea reprezenta o victorie. A găsit o găleată care ieșea din noroi, a ridicat-o și a mers mai departe. Apoi a găsit o cană de cafea, pe care a luat-o, de asemenea.

În Welty s-a dus la benzinărie, unde a spălat găleata la robinetele de lângă pompe. Și-a ținut bocancii murdari de noroi sub jetul de apă, ca să-i spele, după care și i-a pus înapoi în picioare. În tot acel timp, s-a gândit la prietena ei, care locuia într-o camionetă pierdută în mijlocul unei mări de noroi, în timpul iernii.

– Elsa?

A închis apa și s-a întors.

Era Jack, care avea un teanc de hârtii în mână. Fără îndoială, pliante prin care oamenii erau îndemnați să protesteze cu furie împotriva felului în care erau tratați.

Nu ar fi trebuit să se apropie de el, nu în public, dar nu a putut să se abțină. Se simțea fragilă și singură.

Atât de singură.

– Ești... bine? a întrebat el, apropiindu-se mai mult de ea.

– Am fost plecată... la tabăra de pe malul șanțului. Jean... și copiii... trăiesc...

La acel ultim cuvânt, vocea i-a cedat.

Jack și-a deschis brațele, iar ea s-a lăsat cuprinsă de ele. Jack a ținut-o îmbrățișată fără să spună nimic, în timp ce ea plângea. Chiar și așa, brațele lui o alinau, iar cămașa lui îi absorbea lacrimile.

Până la urmă, Elsa s-a retras și s-a uitat la el. Jack i-a dat drumul și i-a șters fața cu degetul mare.

– Nu se poate trăi așa, a spus ea dregându-și vocea.

Momentul de intimitate dintre ei deja începea să dispară. Elsa se simțea jenată fiindcă îi permisese să o țină în brațe. Fără îndoială că o considera neajutorată și jalnică.

– Nu, nu se poate. Mă lași să te conduc acasă?

– Înapoi în Texas?

– Vrei asta?

– Jack, nu contează nici un pic ce vreau eu. Nici măcar pentru mine.

Și-a șters ochii, rușinată de slăbiciunea pe care o afișase.

– Nu e slăbiciune, să știi, a spus Jack. Să ai sentimente profunde, să vrei anumite lucruri. Să ai nevoi.

Elsa a fost speriată de intuiția lui.

– Trebuie să plec, a spus ea. Copiii vin în curând de la școală.

– La revedere, Elsa!

Ea a fost surprinsă de mina tristă pe care a avut-o Jack luându-și rămas-bun. Sau poate că era dezamăgit de ea. Probabil că asta era.

– La revedere, Jack! a spus Elsa.

Apoi a plecat, lăsându-l acolo. Cumva, știa că se uita după ea, dar ea nu s-a mai uitat înapoi.

Până la sfârșitul lui martie pământul se uscase, tabăra de pe malul șanțului se umpluse din nou, Loreda împlinise paisprezece ani, iar familia Martinelli era înglodată în datorii. Elsa ajunsese să facă obsesiv calcule în minte. Până în acel moment, ea și Loreda aveau de cules o mie patru sute de kilograme de bumbac doar ca să-și plătească datoria. Dar tot trebuia să plătească chiria și să cumpere mâncare. Era un cerc vicios brutal, care avea să înceapă din nou la debutul iernii. Nu exista cale de scăpare, cale de ieșire.

Cu toate astea, ieșea în fiecare zi în căutare de lucru, în timp ce copiii erau la școală. În zilele bune reușea să câștige câte patruzeci de cenți plivind buruienile, spălând rufe pentru cineva sau făcând curat. Ea și copiii se duceau săptămânal în vizită la Armata Salvării, ca să scotocească prin containerele cu haine la mâna a doua.

În aprilie, Elsa a numărat zilele care îi rămăseseră până să devină în mod oficial rezident al statului și să se califice pentru ajutor. Nici măcar nu-i mai trecea prin cap să refuze ajutorul de la guvern.

În ziua stabilită, s-a trezit devreme și a făcut clătite din apă și făină pentru copii. Le-a turnat și câte jumătate de pahar de suc de mere îndoit cu apă, care se vindea la litru în magazinul local.

Cu ochii cârpiți de somn, copiii s-au îmbrăcat, s-au încălțat, au ieșit din mica baracă și s-au îndreptat spre toalete, unde îi așteptа o coadă lungă.

După ce s-au întors, Elsa le-a dat câte două clătite – acoperite cu o mică porție prețioasă de gem. Ei stăteau pe pat, unul lângă altul.

– Trebuie să mănânci ceva, mamă, a spus Loreda.

Pentru o clipă, Elsa și-a văzut fiica de paisprezece ani: față osoasă, pomeți proeminenți. O rochie cadrilată îi atârna pe corpul subțire; claviculele îi ieșeau prin piele.

La vârsta asta ar fi trebuit să meargă să danseze cadril și să se îndrăgostească pentru prima oară...

– Mamă? a spus Loreda.

– O, scuză-mă.

– Ești ametită?

– Nu. Doar mă gândeam.

Ant a râs.

– Asta nu-i bine, mami. Știi și tu.

Ant s-a ridicat. Acel băiețel care tocmai împlinise nouă ani era numai piele și os; avea coatele, genunchii și labele picioarelor prea mari pentru membrele lui slabe. În ultimele câteva luni își găsise prieteni și începuse să se poarte din nou ca un băiat; refuza să fie tuns, ura orice fel de jocuri și îi spunea „ma“.

– Ghiciți ce zi e azi, a spus Elsa.

– Ce? a întrebat Loreda fără să se deranjeze să se uite în sus.

– Primim ajutor de la stat, a spus Elsa. Bani lichizi adevărați. Pot începe să plătesc datoriile.

– Sigur, a spus Loreda aruncându-și farfuria murdară în găleata cu apă de spălat vasele.

– Ne-am înregistrat la stat în urmă cu un an, a spus Elsa. Acum putem primi ajutor în calitate de rezidenți.

Loreda s-a uitat la ea.

– O să găsească o modalitate să îl ia înapoi.

– Haide, domnișoară, arată un pic de optimism, a spus Elsa în timp ce îi dădea lui Ant haina să și-o îmbrace.

Elsa nu s-a deranjat să-și pună pe ea propria haină. Și-a încălțat galoșii și și-a înfășurat umerii într-o pătură.

Au ieșit în tabăra aglomerată. Acum că pericolul înghețului trecuse, bărbații erau la câmp. Tractoarele lucrau fără încetare pregătind pământul, răsturnând brazdele, plantând semințele.

– Asta mă face să mă gândesc la bunicu’, a spus Loreda.

S-au oprit cu toții și au ascultat zgomotul motoarelor de tractor. Mirosul de pământ proaspăt arat plutea în aer.

– Așa e, a spus Elsa, simțind un val de dor de casă.

Au mers mai departe, umăr la umăr, până când au ajuns la corturile școlii.

– Pa, ma. Succes cu ajutorul! a spus Ant luând-o la goană.

Loreda s-a ascuns în cortul ei.

Elsa a mai așteptat o clipă, ascultând zgomotul făcut de copiii care vorbeau și râdeau, și pe cel al profesorilor care le spuneau să se așeze. Dacă și-ar fi închis ochii – ceea ce a și făcut, doar pentru o clipă –, ar fi putut să-și imagineze o lume complet diferită.

Până la urmă, s-a întors. Potecile dintre corturi și barăci fuseseră transformate în șanțuri de sutele de pași. Elsa s-a așezat la coadă la toalete și și-a așteptat rândul.

Nu era o așteptare neplăcută la ora aceea din zi – mai puțin de douăzeci de minute pentru toalete. Voia să facă un duș, dar existau doar două, așa că așteptarea era întotdeauna de o oră sau mai mult.

S-a dus la baracă, a spălat vasele de la micul dejun și le-a pus în lada de mere pe care o salvase și care reprezenta bufetul lor. În lunile care trecuseră de la inundație deveniseră pricepuți la recuperarea lucrurilor.

Și-a făcut patul, s-a îmbrăcat cu paltonul și a plecat.

În oraș, o coadă lungă de femei și de bărbați cu fețe triste șerpuia în fața biroului de ajutor guvernamental. Cei mai mulți dintre ei își țineau privirea fixată asupra palmelor lor împreunate. Majoritatea erau din Vestul Mijlociu, din Texas sau sudiști. Oameni mândri, care nu erau obișnuiți să trăiască din ajutor de șomaj.

Elsa și-a ocupat locul în spatele cozii. Alți oameni se așezau cu viteză în spatele ei, părând că veneau din cele patru colțuri ale orașului ca să se așeze la coadă.

– Sunteți bine, doamnă?

Elsa s-a scuturat puțin și s-a forțat să zâmbească.

– Am uitat să mănânc, presupun. Sunt bine, mulțumesc.

Bărbatul slăbănog din fața ei purta o salopetă pe care probabil că și-o cumpărase pe vremea când avusese cu douăzeci și cinci de kilograme mai mult. Avea nevoie de un bărbierit, dar ochii lui erau blânzi.

– Cu toții uităm asta, a spus el cu un zâmbet pe față. Eu n-am mâncat de joi. Ce zi e azi?

– Luni.

Bărbatul a ridicat din umeri.

– Copii, știți cum e.

– Știu.

– Ați mai primit ajutor?

Elsa a clătinat din cap în semn că nu.

– Nu m-am calificat până azi.

– Calificat?

– Trebuie să fii în stat de un an ca să primești ajutor.

– S-ar putea să murim până atunci.

Bărbatul a oftat, a ieșit din rând și a plecat.

– Așteptați! a strigat Elsa. Trebuie să vă înregistrați acum!

Tânărul nu s-a întors, iar Elsa nu putea să iasă din rând ca să-l ajungă din urmă. Pierderea locului ar fi costat-o ore bune.

Până la urmă, i-a venit și ei rândul. Odată ajunsă acolo, s-a uitat în jos la tânăra cu față veselă, așezată la birou, care avea o mașină de scris portabilă în fața ei. Lângă mașina de scris era o cutie lungă de carton, care conținea carduri.

– Numele?

– Elsa Martinelli. Am doi copii. Anthony și Loreda. M-am înregistrat acum un an, în data de azi.

Funcționara a răsfoit printre carduri și a scos unul.

– Aici sunteți. Adresa?

– Tabăra Welty.

Tânăra femeie a pus cardul în mașina de scris și a completat informația.

– Bine, doamnă Martinelli. O familie de trei persoane. O să primiți treisprezece dolari și cincizeci de cenți pe lună, i-a spus ea Elsei, iar apoi a scos cardul din mașina de scris și i l-a înmânat.

– Mulțumesc.

Elsa a rulat bancnotele într-un cilindru cât mai mic cu putință și l-a strâns în pumn.

Plecând de la biroul de ajutor guvernamental, a observat agitație pe stradă, în dreptul biroului de ajutor federal. Mulțimea de oameni urla.

Elsa a mers cu precauție spre busculadă, acut conștientă de banii pe care îi avea în mână.

S-a oprit lângă un bărbat de la marginea mulțimii.

– Ce se întâmplă?

– Federalii au tăiat ajutorul. Nu mai primim produse.

Cineva din mulțime a strigat:

– Nu e corect!

O piatră a zburat prin geamul biroului de ajutor. Gloata s-a îndreptat spre birou, țipând.

În câteva minute, s-a auzit o sirenă. O mașină de poliție s-a apropiat cu farurile aprinse. Din mașină au sărit doi polițiști înarmați cu bâte.

– Cine vrea să meargă la pușcărie pentru huliganism?

Unul dintre polițiști a apucat un bărbat cu aspect zdrențăros, l-a cărat la mașină și l-a aruncat înăuntru.

– Mai vrea cineva să intre la pușcărie?

Elsa s-a întors către bărbatul de lângă ea.

– Cum pot să taie pur și simplu ajutorul în produse? Nu le pasă de noi?

Bărbatul i-a aruncat o privire șocată.

– Încerci cumva să fii amuzantă?

După ce a plecat de la biroul de ajutor, Elsa a mers la tabăra de pe malul șanțului de lângă șoseaua Sutter.

În lunile care trecuseră de la inundație, aici se mutaseră și mai mulți oameni. Vechii locuitori își instalaseră corturile, își parcaseră mașinile și își construiseră colibele pe porțiunile mai înalte de pământ, în cazul în care le găsiseră. Nou-veniții campaseră în apropierea canalului. Pământul era presărat cu iarbă proaspătă de primăvară și cu lucruri vechi, care se ițeau din mizerie. Un capăt de burlan, o carte, o lanternă distrusă. Cea mai mare parte a lucrurilor de valoare fuseseră deja adunate sau erau îngropate prea adânc ca să mai fie găsite.

Elsa s-a dus la camioneta familiei Dewey. Construiseră în jurul ei o colibă din bucăți de lemn, carton gudronat și bucăți de metal.

A găsit-o pe Jean așezată pe un scaun, lângă treapta din față a camionetei. Mary și Lucy erau așezate în iarbă, lângă ea, cu picioarele încrucișate, și înfigeau bețe în pământ.

– Elsa! a spus Jean, începând să se ridice.

– Nu te ridica, a spus Elsa văzând cât de palidă și de trasă la față era prietena ei.

Elsa s-a așezat pe fundul unei găleți, lângă Jean.

– Nu am cafea să-ți ofer, a spus Jean. Beau apă caldă.

– Aș bea și eu o cană, a spus Elsa.

Jean a turnat apă fiartă într-o cană și i-a dat-o Elsei.

– Agenții federali au tăiat ajutoarele, a spus Elsa. Oamenii se revoltă în oraș.

Jean a tușit.

– Am auzit. Nu știu cum o să ne descurcăm până când vine bumbacul.

– O să ne descurcăm. Elsa și-a deschis palma încet și s-a uitat la cei treisprezece dolari și cincizeci de cenți pe care îi avea ca să-și hrănească familia până luna următoare. A scos două bancnote de un dolar și i le-a dat lui Jean.

– Nu pot să-i iau, a spus Jean. Nu bani.

– Sigur că poți.

Amândouă știau că cei douăzeci și șapte de dolari pe care îi primea familia Dewey nu ajungeau nici pe departe ca să hrănească șase oameni. Iar Elsa putea lua produse pe credit de la magazin. Familia Dewey nu putea.

Jean s-a întins după bani, încercând să zâmbească.

– Bine, atunci. Să zicem că fac economii pentru sticla noastră de gin.

– Absolut. O să ne îmbătăm criță în curând. Bete ca niște fete rele, a spus Elsa zâmbind la acest gând. Am fost fată rea o singură dată în viață și știi cu ce m-am ales?

– Cu ce?

– Cu un soț nepotrivit și cu o nouă familie, una grozavă. Așa că eu spun că trebuie să fim rele.

– Promiți?

– Bineînțeles. Cândva, în curând, Jean.

Elsa a mers pe jos înapoi până la fermele Welty și s-a dus la magazinul local. Pe drumul de întoarcere de la biroul de ajutor făcuse calcule în minte. Dacă folosea în fiecare lună jumătate din bani ca să-și plătească din datorie, ar fi fost la limită, dar s-ar fi descurcat.

La magazin, a luat o bucată de pâine, una de cârnat și o conservă de carne de vită tocată, niște crenvurști și un sac de cartofi. Un borcan de unt de arahide, un săpun, câteva cutii de lapte, niște untură. Cel mai mult își dorea să adauge douăsprezece ouă și un baton de ciocolată Hershey. Dar în felul ăsta ajungeau oamenii să fie ruinați de credit.

Și-a așezat produsele pe tejghea.

Harald i-a zâmbit în timp ce a adunat prețurile.

– Ziua de ajutor, ei, doamnă Martinelli? Îmi dau seama după zâmbet.

– Este într-adevăr o ușurare.

Casa de marcat s-a zdruncinat și a sunat.

– Costă doi dolari și nouăzeci de cenți.

– Asta chiar că-i piperat, a spus Elsa.

– Daaa, a răspuns el aruncându-i o privire compătimitoare.

Elsa a scos banii din buzunar și a început să-i numere.

– O, nu putem lua bani lichizi, doamnă. Numai credit.

– Dar în sfârșit am bani. Voiam să plătesc și din notă.

– Nu funcționează așa. Doar credit. Pot chiar să vă dau ceva bani de cheltuială... pe credit. Pentru benzină și altele.

– Dar... cum o să scap de datorie?

– Culegeți.

Elsa a priceput, în sfârșit, situația. Cum de nu-și dăduse seama mai devreme? Welty *voia* ca ea să fie datoare, voia ca ea să-și cheltuiască nesăbuit banii de ajutor și să fie din nou datoare iarna următoare. Bineînțeles că el le dădea culegătorilor bani lichizi pe credit – probabil cu dobânda cea mai mare posibil – pentru că oamenii săraci munceau pe bani mai puțini și aveau mai puține pretenții. Tot ceea ce putea face ea era să încerce să-și folosească banii de ajutor pe produse cumpărate în oraș, la prețuri mai mici, ca să mai contrabalanseze datoria acumulată la magazinul local, dar asta oricum nu însemna mare lucru. Nu puteau trăi din treisprezece dolari pe lună. A băgat mâna în coș și a scos o conservă de carne tocată, pe care a pus-o înapoi pe tejghea.

– Nu-mi permit asta.

Harald a refăcut calculul și l-a notat.

– Îmi pare rău, doamnă.

– Chiar așa? Oare cum ar fi să merg în nord ca să culeg piersici? Presupun că ar trebui să plătesc în avans pentru baracă.

– O, doamnă, ar trebui să renunțați la baracă și ați mai pierde și locul sigur la cules de bumbac.

– Nu putem merge să muncim și la alte recolte?

Elsa a rămas locului o clipă, uitându-se la el și întrebându-se cum de putea suporta să facă parte din sistem. Așadar, ea nu putea să meargă la lucru în altă parte, nici să păstreze baraca dacă ar fi plecat temporar din

tabără, ceea ce însemna că trebuia să stea blocată acolo, fără muncă, așteptând culesul bumbacului și trăind din ajutorul de stat și din credit.

– Deci suntem sclavi, a conchis ea.

– Lucrători. Dintre cei norocoși, aș spune.

– Așa ați spune?

– Ați văzut cum trăiesc oamenii de pe malul șanțului?

– Da, a spus Elsa. Am văzut.

Cu punga de cumpărături în mână, a ieșit din magazin.

Afară, oamenii mișunau: femeile puneau rufe la uscat, bărbații căutau lemne de foc, copiii mici se uitau după orice bucată de gunoi pe care o puteau transforma în jucărie. Douăsprezece femei cu umerii aduși în față și purtând rochii lăbărțate stăteau la coadă la toaletele femeilor. Acum acolo trăiau mai mult de trei sute de oameni; fuseseră așezate încă cincizeci de corturi pe niște platforme de beton.

Elsa s-a uitat la femei, s-a uitat la ele cu adevărat. Cărunte. Cu spatele adus. Cu baticuri care le acopereau părul neîngrijit. Îmbrăcate în rochii cenușii, cârpite și răscârpite. Cu ciorapii căzuți. Cu pantofii uzați. Slabe.

Totuși, își zâmbeau la coadă, vorbeau, își certau copiii neastâmpărați, pe cei prea mici ca să se ducă la școală. Elsa stătuse la acea coadă suficient timp ca să știe că femeile vorbeau despre lucruri obișnuite – bârfe, copii, sănătate.

Viața mergea înainte, chiar și în cele mai grele dintre timpuri.

Capitolul 29

În luna mai, valea s-a uscat sub soarele strălucitor și totul a crescut și a înflorit. În iunie a înflorit bumbacul și a trebui să fie tuns. Welty s-a ținut de cuvânt: cei care locuiau în tabăra fermelor Welty au fost primii care au primit acele prețioase locuri de muncă; Elsa petrecea ore întregi muncind sub soarele fierbinte. Cei mai mulți dintre rezidenții de pe malul șanțului, inclusiv Jeb și băieții, o apucaseră spre nord ca să-și găsească de muncă.

Jean rămăsese cu fetele și cu camioneta fixată în pământ, care reprezenta tot ce le mai rămăsese.

În ziua aceea, chiar înainte de răsărit, la ferma Welty a tras un camion mare, ce scuipa fum. Oamenii care stăteau la coadă aproape că nici nu l-au așteptat să se oprească și au început să se urce în el. Bărbații și femeile s-au urcat în partea din spate și s-au înghesuit, cu pălăriile trase pe ochi și cu mănușile pe mâini (mănuși pe care fuseseră obligați să le cumpere de la magazinul local, la un preț exorbitant).

Loreda s-a uitat la mama ei, care era chiar în spatele cabinei, strivită de plăcile de lemn. Fusese a doua persoană la coadă de dimineață, la vremea la care venise camionul.

– Asigură-te că Ant își face temele, a spus mama.

– Ești sigură că nu pot...

– Sunt sigură, Loreda. Poți culege bumbac după ce recolta e gata de cules. Acum du-te la școală și învață ceva, ca să n-o sfârșești ca mine. Am patruzeci de ani și mai tot timpul mă simt de o sută. În afară de asta, oricum a mai rămas doar o săptămână de școală.

Un bărbat a închis ușile din spate ale camionului. După câteva clipe, camionul scuipa fum pe drum, îndreptându-se către lanurile de bumbac. Încă nu era cald, dar avea să fie în scurt timp.

Loreda s-a întors la baracă. Interiorul deja începuse să se încălzească. Deși știa că acela era un preambul al toropelii care urma să vină odată cu vara, Loreda tot a apreciat căldura după frigul din iarnă. A deschis aerisirile și s-a dus la reșoul încins, unde a început să pregătească cerealele pe care avea să le mănânce la micul dejun împreună cu Ant.

După ce baraca s-a luminat, Ant s-a dat jos din pat împleticindu-se și s-a dus la ușă.

– Tre’ să fac pipi.

S-a întors după cincisprezece minute, scărpinându-se în locurile intime.

– Mama a găsit de lucru?

– A găsit.

Ant s-a așezat pe lada de lemn, la o masă pe care o găsiseră aruncată pe undeva. După ce au terminat de mâncat, Loreda l-a dus pe Ant la școală.

– Ne întâlnim la baracă după ore, a spus ea. Să nu te mocăi. E zi de spălat rufe.

– O să fie cald.

Ant a făcut o grimasă și a intrat în sala de clasă.

Loreda s-a îndreptat spre sala ei. Chiar când era pe punctul de a atinge foaia de cort ca să intre, a auzit-o pe doamna Sharpe spunând:

– Astăzi fetele vor învăța să amestece cosmeticele, iar băieții vor face un proiect la științe.

Loreda a mârâit. Auzi, să amestece cosmetice.

– Cu toții știm cât de importantă e frumusețea pentru găsirea unui soț, a spus doamna Sharpe.

– Nu, s-a împotrivit Loreda cu voce tare. Pur și simplu... nu.

A hotărât să nu amestece cosmetice în ruptul capului. În urmă cu o săptămână, fetele petrecuseră ore întregi învățând să cearnă ingrediente uscate și să frământe pâine, în timp ce băieții exersaseră „zborul“ în copia de placaj a cabinei unui avion cu instrumente de bord pictate.

Loreda nu chiulea des de la școală, pentru că știa cât de mult ținea mama ei la învățătură, dar sincer, uneori pur și simplu nu putea să suporte. Iar Dumnezeu era martor că oricum doamna Sharpe s-ar fi uitat urât la Loreda. Întrebările pe care aceasta din urmă le punea la oră nu erau apreciate. Așa că ea a scotocit prin baracă, a găsit ultima carte împrumutată de la bibliotecă și a plecat din tabără.

Pe drumul principal, a simțit cum i se încorda șira spinării și i se ridica bărbia. Își legăna brațele în timp ce se îndrepta spre oraș. Ce putea fi mai plăcut decât să chiulești de la școală ca să mergi la bibliotecă? Citise *Manifestul comunist* în acea săptămână și era nerăbdătoare să găsească ceva la fel de iluminator. Doamna Quisdorf menționase ceva scris de un anume Hobbes.

Strada Principală era aglomerată în acea zi. Bărbați îmbrăcați în costume și femei care purtau rochii de primăvară mergeau spre sala de cinema; reclama luminoasă anunța: ÎNTÂLNIRE ORĂȘENEASCĂ.

Loreda a intrat în bibliotecă și s-a dus direct la biroul de împrumuturi.

I-a întins cartea doamnei Quisdorf.

– Ce ai învățat din asta? a întrebat-o bibliotecara cu voce scăzută, deși nu părea să mai fie cineva acolo, iar biblioteca era goală în majoritatea zilelor.

– E despre lupta de clasă, nu-i așa? Sclavii împotriva moșierilor, în întreaga istorie. Marx și Engels au dreptate. Dacă ar exista o singură clasă socială, în care toată lumea ar munci pentru binele tuturor, lumea ar fi cu mult mai bună. Nu am avea oameni cum sunt marii plantatori, care câștigă

toți banii, și oameni ca noi, care fac toată munca. Noi murim de foame, în timp ce bogații se îmbogățesc și mai mult.

– De la fiecare după posibilități, fiecăruia după nevoi, a spus doamna Quisdorf dând din cap. Asta e ideea generală. Dar cine poate spune dacă ea chiar funcționează?

– Hei, ce se întâmplă la cinema? Credeam că e închis.

Doamna Quisdorf s-a uitat pe geam.

– Întâlnirea orașului. Politică, cred că se poate spune. Se întâmplă chiar sub ochii noștri.

– M-ar lăsa să intru?

– Este deschis publicului, dar... cum să spun... câteodată e mai bine să studiezi politica dintr-o perspectivă plăcută și sigură din punct de vedere istoric. Treaba reală poate lua o întorsătură urâtă.

– Cum aș putea să fiu oprită dacă vreau să merg acolo? Acum sunt rezident al statului.

– Da, dar... fii atentă.

– Sunt destul de precaută, doamnă Q, a spus Loreda.

Afară era o zi fierbinte de iunie. Loreda a ieșit de pe strada laterală și a intrat pe cea principală, trecând pe lângă o cantină a săracilor, în fața căreia se vedea o coadă lungă de oameni.

Loreda s-a amestecat în mulțimea bine îmbrăcată și a intrat în cinematograf. Înăuntru, scena ridicată era încadrată de draperii roșii de catifea. Accente aurii evidențiau tâmplăria de lemn sculptat. În câteva minute, toate locurile au fost ocupate.

Loreda s-a așezat pe un scaun de lângă coridor, alături de un bărbat în costum negru și cu pălărie pe cap, care fuma o țigară. Mirosul de țigară o făcea să se simtă puțin rău.

Un bărbat a pășit pe scenă și și-a ocupat locul în spatele podiumului.

Mulțimea a făcut liniște.

– Vă mulțumesc tuturor că ați venit. Știm cu toții de ce suntem aici. În 1933, Administrația Federală pentru Ajutor de Urgență a fost înființată ca să se acorde un ajutor temporar oamenilor care veneau în stat. Nu am știut că aveam să fim suprapopulați de migranți. Și cine ar fi zis că o bună parte dintre ei aveau să aibă un caracter moral atât de îndoielnic? Cine ar fi zis că aveau să dorească să trăiască din ajutoare? Datorită sprijinului acordat de FDR afacerilor, am pus capăt ajutorului federal, dar statul îi plătește în

continuare pe cei care sunt aici de mai bine de un an. Și, cinstit vorbind, statul pur și simplu nu dispune de resursele necesare ca să gestioneze aceste nevoi.

„Caracter moral îndoielnic?“ s-a întrebat Loreda.

Un bărbat din mulțime s-a ridicat în picioare.

– Am auzit că nu vor culege. De ce ar face-o? Trăiesc o viață bună din ajutorul de șomaj. Din taxele mele!

– Ce se va întâmpla dacă nu vor fi suficienți lucrători care să culeagă recolta de bumbac?

– Și cum rămâne cu nenorocita aia de tabără de corturi pe care federalii o construiesc pentru migranți în Arvin? O să fie un loc propice agitatorilor. La naiba, am auzit că se vorbește să li se dea și asistență medicală!

Un bărbat s-a ridicat. Loreda l-a recunoscut pe domnul Welty. Acestuia îi plăcea să se plimbe prin tabără cu pieptul umflat și să-i privească de sus pe lucrători.

– Nenorociții de la birourile de ajutor îi cocoloșesc pe *okie*, a spus Welty. Eu zic să oprim orice formă de ajutor în timpul sezonului de cules. Dacă le vine ideea să-și facă sindicate? Nu ne permitem o grevă.

Grevă.

Oratorul de pe scenă a ridicat o mână ca să potolească audiența.

– De asta suntem azi aici. CSA[24] ne împărtășește îngrijorările. Nu vom lăsa recolta – sau interesele voastre – să aibă de suferit. Statul știe cât de importantă e recolta pentru economia noastră. Tot așa cum noi știm cât de important este să gestionăm bolile în tabere astfel încât copiii noștri să rămână în siguranță. Trebuie să construim o școală și un spital pentru migranți. Să rămână între ei.

– Nenorociții de agitatori comuniști erau la toate fermele săptămâna asta, încercând să provoace scandal. Trebuie să oprim grevele înainte de a începe.

Un bărbat a înaintat pe culoar ca și cum ar fi fost la el acasă. Purta un costum maro care era prăfuit și demodat. Loreda l-a văzut și s-a îndreptat de spate.

Jack.

– Sunt *americani*, a spus Jack. Nu vă e nici un pic rușine? Nu vă deranjează să le rupeți șira spinării atunci când bumbacul e gata de cules, dar, din clipa în care s-a terminat culesul, să-i aruncați ca pe niște gunoaie? Așa

cum ați făcut întotdeauna cu cei care v-au cules recoltele. Bani, bani, bani. Numai de asta vă pasă.

Un schimb urlat de replici a pornit în mijlocul audienței. Bărbații s-au ridicat în picioare, au țipat, și-au ridicat pumnii de furie.

– Un om nu-și poate hrăni familia cu un cent pentru fiecare cinci sute de grame de bumbac pe care le culege. Știți asta și sunteți speriați. Ar trebui să fiți speriați. Dacă lovești un câine de prea multe ori, câinele ăla o să muște, a spus Jack.

Doi polițiști au năvălit în sală. Unul dintre ei l-a apucat pe Jack și l-a scos de acolo cu forța.

Loreda a fugit afară, clipind de câteva ori din cauza luminii puternice. Pliantele lipite de trotuar, de-a lungul bordurii, împânzeau strada. *Lucrători uniți pentru schimbare!*

Jack era întins pe jos. Pălăria îi căzuse și se afla pe pavaj, lângă el.

– Jack! a strigat Loreda alergând la el și îngenunchind.

– Loreda! a spus el luându-și pălăria, îndesându-și-o pe cap și ridicându-se. Micuța mea comunistă în devenire. Ce naiba faci aici?

Pe fața lui Jack s-a înfiripat un zâmbet, iar Loreda s-a întrebat cum de mai putea el zâmbi când sângele îi curgea dintr-o rană de la tâmplă.

S-a auzit o sirenă de poliție.

– Haide! a spus Jack luând-o de braț. Am stat suficient timp la pușcărie săptămâna asta.

Și-a adunat pliantele, după care a dus-o într-un local de pe partea cealaltă a drumului.

Loreda s-a cocoțat pe scaunul de lângă el. A luat un șervețel și i-a tamponat sângele de la tâmplă.

– Îmi dă un aer șmecher?

– Nu e amuzant, a spus ea.

– Nu. Nu e.

– Despre ce a fost toată chestia aia?

El i-a comandat Loredei un milkshake de ciocolată.

– Prețurile bumbacului au scăzut. Ăsta e un lucru care dăunează industriei și, în același timp, e și o veste proastă pentru lucrători. Plantatorii devin stresați.

Loreda a sorbit milkshake-ul dulce și cremos atât de repede, încât i-a provocat o durere de cap.

– De asta s-au întâlnit și ne-au făcut în toate felurile?

– Vă fac în toate felurile pentru că nu vor să se gândească la faptul că sunteți ca ei. Sunt îngrijorați că veți forma sindicate și că veți cere mai mulți bani. Așa-numita Blocadă a Vagabonzilor – închiderea granițelor statului – s-a terminat, iar migranții dau din nou năvală în stat.

– Nu vor să ne plătească atât cât să avem din ce trăi.

– Exact.

– Cum îi facem să plătească?

– Va trebui să luptați pentru asta.

Jack a făcut o pauză, încercând să pară nonșalant, apoi a reluat: Acum, spune-mi, fetițo, ce face mama ta?

După zece ore de muncă sub soarele fierbinte, Elsa a coborât din camion. Avea fișa de lucru în mâna cu mănușă. Nu însemna prea mult, dar era ceva. Magazinul local taxa rezidenții taberei cu zece la sută ca să transforme fișele în credit, dar ei nu-l puteau încasa nicăieri în altă parte; dacă voiau bani în loc de credit, trebuiau să plătească dobândă. Așa încât, de fapt, oricât de puțin ar fi câștigat, primeau chiar cu zece la sută mai puțin. Epuizată și chinuită de dureri de mâini și de umeri, Elsa s-a dus la magazin și a intrat. Clopoțelul care te întâmpina la intrare a zgâriat-o pe nervi. Singurul lucru la care se putea gândi atunci când se afla acolo era creditul ei care creștea și adevărul chinuitor că nu exista nici o cale de scăpare.

La tejghea era un alt bărbat, unul pe care ea nu-l cunoștea.

– Baraca Zece, a spus ea.

Bărbatul cel nou a deschis registrul, s-a uitat la fișă și a scris suma pe care o câștigase Elsa. Întorcându-se cu spatele, ea a ales două cutii de lapte de pe culoarul vecin. Ura să plătească suma pe care o cereau, dar Loreda și Ant aveau nevoie de lapte pentru oase puternice.

– Puneți asta pe nota mea, a spus ea în timp ce pleca din magazin fără să se uite în urmă.

S-a alăturat apoi femeilor care stăteau la coadă la toaletă. De obicei începea o conversație cu cele de lângă ea, dar după zece ore de muncă în lanul de bumbac nu mai avea energie pentru asta.

După ce i-a venit, în sfârșit, rândul, a intrat în cabina întunecată și urât mirositoare și a folosit toaleta.

S-a spălat pe mâini la pompa de afară, iar apoi s-a întors la baracă. Un supraveghetor a urmărit-o o parte din drum, după care s-a oprit ca să asculte ce vorbeau doi bărbați care stăteau lângă gard. Asta se întâmpla din ce în ce mai des în ultima vreme. Plantatorii trimiteau spioni ca să asculte ce vorbeau lucrătorii atunci când nu erau la câmp.

Ajunsă la ușa barăcii, Elsa a făcut o pauză, s-a recules și a reușit să-și compună un zâmbet exact în clipa în care deschidea ușa.

– Salut, explor...

S-a oprit.

Jack era așezat pe patul Elsei, aplecat în față ca și cum i-ar fi spus o poveste lui Ant, care ședea în fața lui, pe podeaua de beton, cu picioarele încrucișate și cu un aer fascinat.

– Ma! a țipat Ant sărind în picioare. Jack ne povestește despre Hollywood. A întâlnit o grămadă de stele de cinema. Nu-i așa, Jack?

Elsa a văzut teancul de pliante pe scaunul de lângă ea. *Lucrători uniți pentru schimbare!*

Jack s-a ridicat în picioare.

– Azi m-am întâlnit cu Loreda în oraș. Ea m-a invitat.

Elsa a privit-o pe Loreda, care roșise.

– Loreda fost în oraș. Într-o zi de școală. Ce interesant! Și te-a invitat pe tine – un comunist – în baraca noastră, cu pliantele tale. Câtă prevedere din partea ei!

– Am chiulit de la școală și m-am dus la bibliotecă, a spus Loreda în timp ce Elsa punea laptele la loc. Doamna Sharpe le învăța pe fete cum să prepare cosmetice, mamă. Adică... nu putem cumpăra cărți și ne e foame, dar e important să fabricăm contur de ochi?

– Loreda mi-a povestit că ai muncit din greu în ultima vreme, i-a zis Jack Elsei, venind spre ea. Chiar a fost cald azi.

– Încă e cald. Și sunt norocoasă că am de lucru, a spus ea, iar atunci când el a fost suficient de aproape ca să o poată auzi, i-a șoptit: Ne pui în pericol cu prezența ta.

– Le-am promis copiilor o aventură, a șoptit Jack la rândul lui. Ant mi-a destăinuit că aveți un Club al Exploratorilor. Pot să mă înscriu și eu?

– Te rugăm, mamă, au spus copiii la unison.

– Au un auz de șacal atunci când vor, a spus Elsa.

– Te rugăăă

– Bine, bine. Dar ar trebui să mâncăm...

– Nu, a spus Jack. Acum sunteți în grija mea. Ne întâlnim în stradă, unde am parcat camioneta. E mai bine să nu fiți văzuți cu mine.

– Sunt destul de sigură că e mai bine să nu *fim* cu tine, a spus Elsa.

Loreda a sărit în picioare și l-a condus pe Jack la ușă, închizând-o în urma lui. S-a întors încet și a făcut o grimasă.

– Cât despre școală...

Sincer vorbind, Elsa era prea obosită și înfierbântată ca să-i pese de chiulul fiicei sale. S-a spălat și s-a șters pe față, după care s-a pieptănat.

– Vorbim mâine despre asta.

L-a pus pe Ant să se întoarcă, s-a dezbrăcat de hainele de lucru și s-a îmbrăcat cu o rochie drăguță de bumbac, pe care o avea de la Armata Salvării.

Au plecat din baracă și au mers până la drumul principal, unde era parcată camioneta lui Jack.

De când au părăsit baraca și până când au ajuns la Jack, Elsa a fost îngrijorată că ar fi putut fi urmăriți, dar n-a văzut nici un supraveghetor pândind.

S-au înghesuit în camionetă. Elsa îl ținea pe Ant în brațe.

– Și am plecat! a spus Ant în timp ce Jack scotea mașina în drum.

În scurt timp au intrat pe strada pe care era hotelul dezafectat.

– Așteptați aici, a spus Jack.

A parcat camioneta, a coborât și s-a dus la un mic restaurant aglomerat, care părea să aibă numai locuri în picioare. Câteva clipe mai târziu, a ieșit ducând un coș pe care l-a pus în partea din spate a mașinii.

După ce s-au îndepărtat destul de mult de ieșirea din oraș, au intrat pe un drum pe care Elsa nu fusese niciodată. Drumul, plin de cotituri, urca până pe dealuri.

În cele din urmă, Jack a parcat la marginea unei zone mari, acoperite de iarbă, lângă alte mașini. Oamenii se plimbau pe lângă pomii proaspăt plantați; copiii și animalele de companie alergau pe iarbă. Elsa a văzut trei lacuri; unul dintre ele era plin de oameni care se plimbau cu hidrobicicletele. Alții înotau de-a lungul malului, râzând și stropindu-se cu apă. În extrema stângă, lângă un pâlc de copaci, o formație cânta un cântec de Jimmy Rogers. Un șir de standuri era instalat de-a lungul malului. În aer plutea aroma de zahăr brun și de floricele de porumb.

Era ca și cum ar fi călătorit în trecut. Elsa s-a gândit la Zilele Pionierului și la felul în care Rose gătise toată ziua ca să fie gata, la Tony care cânta la scripcă și la toată lumea care dansa.

– E ca acasă, a spus Loreda, care era lângă ea.

Elsa a luat mâna fiicei ei, a ținut-o pentru o clipă și apoi i-a dat drumul.

Copiii au fugit spre lac.

– E frumos, a spus Elsa.

Jack a adus coșul din spatele camionetei.

– WPA[25] a construit locul ăsta cu fonduri de la FDR. Le-a dat oamenilor de lucru și un salariu bun. Azi e deschiderea.

– Credeam că voi, comuniștii, urâți tot ce ține de America.

– Nicidecum, a spus el solemn. Suntem de acord cu New Deal. Credem în justiție și în salarii corecte, în oportunități egale pentru toată lumea, nu doar pentru cei bogați. Comunismul nu e, de fapt, decât noul americanism; cred că John Ford, regizorul, a fost cel care a spus primul asta. La una dintre primele întâlniri ale noii Ligi Antinaziste de la Hollywood.

– Iei lucrurile foarte în serios, a spus ea.

– Lucrurile sunt serioase, Elsa.

A luat-o de braț și au început să se plimbe prin parc. Dar nu azi, a adăugat el.

Elsa a simțit cum oamenii se uitau la ea, cum îi judecau hainele uzate, picioarele fără dresuri și pantofii care nu îi erau chiar buni.

Pe lângă ei a trecut o femeie înaltă, îmbrăcată într-o rochie albastră de crep, care își ținea strâns geanta cu mâinile înmănușate. A adulmecat discret în timp ce-și întorcea capul în cealaltă direcție.

Elsa s-a oprit, simțindu-se umilită.

– Băbătia aia n-are nici un drept să te judece. Privește-o de sus, a spus Jack și a îndemnat-o să continue să meargă.

Era exact genul de lucru pe care i l-ar fi spus bunicul ei. Elsa n-a putut să se abțină și a zâmbit.

S-au dus pe malul lacului și s-au așezat pe iarbă. Ant și Loreda se stropeau, scufundați în apă până la genunchi. Elsa și Jack și-au scos pantofii; Jack și-a pus pălăria deoparte.

– Îmi amintești de mama mea, a spus el.

– Mama ta? Am îmbătrânit atât de mult?

– Este un compliment, Elsa. Crede-mă. Era o femeie neînfricată.

Elsa a zâmbit.

– Nu sunt neînfricată, dar accept orice compliment zilele astea.

– M-am întrebat deseori cum a reușit mama mea, cum a supraviețuit în țara asta, o femeie singură, care abia dacă vorbea limba, cu un copil și fără soț. Uram felul în care celelalte femei se purtau cu ea, felul în care o trata șeful ei. Nu știu de ce îți spun lucrurile astea.

– Probabil că tu crezi că era singură, te îngrijorezi că nu-i erai suficient. Crede-mă, cunosc singurătatea și sunt sigură că tu ai fost cel care a salvat-o de la singurătate.

Jack a tăcut o clipă, studiind-o.

– Nu am mai vorbit despre ea de multă vreme.

Elsa a așteptat ca el să continue.

– Îmi amintesc sunetul râsului ei. Ani la rând m-am întrebat de ce râdea... acum te văd pe tine, aici, cu copiii tăi... văd cum îi iubești și cred că o înțeleg mai bine.

Elsa i-a simțit privirea în privirea ei, stabilă și scrutătoare, ca și cum ar fi vrut s-o cunoască.

– Vino în apă, mami! a strigat Ant făcându-i cu mâna.

Recunoscătoare pentru distragere, Elsa și-a sustras privirea și le-a făcut cu mâna copiilor.

– Ant, doar știi că habar nu am să înot!

Jack s-a ridicat și a tras-o pe Elsa în picioare. Erau atât de apropiați încât ea a putut să-i simtă respirația pe buze.

– Nu, serios, nu știu să înot.

– Ai încredere în mine.

A tras-o spre apă. Ea s-ar fi luptat, dar și așa atrăgeau suficiente priviri.

La mal, Jack a luat-o în brațe și a dus-o în apă.

Spinarea Elsei s-a înfiorat din pricina stropilor reci, iar apoi ea s-a trezit cufundată în apă cu totul, în brațele lui, privind cerul albastru.

„Plutesc.“

S-a simțit imponderabilă, o combinație perfectă de soare și apă, rece și cald, la adăpost în brațele lui. Pentru o clipă magnifică, lumea a dispărut, iar ea era în altă parte, înainte de acel moment sau mult după el, nu-i era foame și nu era obosită, speriată sau furioasă. Era, pur și simplu. A închis ochii și s-a simțit împăcată pentru prima oară în ani întregi. *Siguranță.*

A deschis ochii și a văzut că Jack o privea. El s-a aplecat asupra ei atât de mult încât ea a crezut că avea să o sărute, dar Jack a șoptit:

– Știi cât de frumoasă ești?

Elsa a vrut să râdă la gluma evidentă pe care o făcuse Jack, dar n-a putut să scoată nici un sunet, nu în timp ce el o privea. După o clipă, tăcerea ei a făcut ca lucrurile să devină stânjenitoare. Cu toate astea, nu avea nici cea mai vagă idee despre ce anume ar fi trebuit să spună.

Jack a dus-o înapoi pe malul acoperit de iarbă, a pus-o jos și a lăsat-o acolo, tremurând și confuză, atât din cauza cuvintelor pe care le auzise, cât și din cauza sentimentelor neașteptate pentru el.

Jack s-a întors aducând un șal pe care i l-a înfășurat Elsei în jurul umerilor și i-a chemat pe copii în timp ce deschidea coșul. Ei au venit alergând, cu apa șiroind din haine.

Ant s-a trântit lângă Elsa. Ea l-a tras sub șal.

Jack a deschis coșul și a scos câteva sticle de coca-cola, *tamale*[26] umplute cu fasole, brânză și carne și un delicios sos condimentat.

Era cea mai bună zi pe care o avuseseră de ani buni, de dinainte de praf, de secetă și de recesiune.

– Te face să-ți aduci aminte, nu-i așa? a întrebat Loreda mult mai târziu, pe când parcul era gol, cerul întunecat, iar stelele străluceau.

– De ce?

– De cum e acasă, a spus Loreda. Jur că pot auzi moara.

Dar era doar apa care se izbea regulat de mal.

– Mi-e dor, a spus Ant.

– Sunt sigură că și lor le e dor de noi, a fost de părere Elsa. O să le scriem mâine și o să le povestim totul despre această zi minunată, a conchis ea, iar apoi s-a uitat la Jack și i-a spus: Mulțumesc.

– Cu plăcere.

Schimbul lor de replici a părut ciudat de intim, sau poate că așa era din pricina felului în care el se uita la ea, sau a felului în care privirea lui o făcea să se simtă. „Mă sperii“, a vrut să spună Elsa, dar era ridicol și, oricum, ce importanță avea? Asta era doar o zi, o vacanță.

– Iar acum...

Nu a trebuit ca Elsa să termine propoziția. Jack s-a ridicat în picioare. La fel au făcut Ant și Loreda. Jack i-a urcat în spatele camionetei și apoi a deschis ușa cabinei pentru Elsa.

Înapoi în tabără. Viața adevărată.

Drumul spre casă era lung, pustiu și plin de cotituri. Elsa a început zeci de conversații cu Jack în mintea ei, a găsit nimicuri pe care să i le spună, dar în realitate a stat tăcută, prea confuză ca să mai poată vorbi. Ziua aceea fusese... specială, dar ce știa ea despre astfel de lucruri? Nu voia să se umilească imaginându-și vreun sentiment ireal.

La intrarea în tabăra Welty, Jack a tras pe marginea drumului și a parcat. Elsa l-a urmărit trecând prin lumina galbenă a farurilor ca să-i deschidă portiera.

A coborât; el a luat-o de mână.

– În curând mă duc la Salinas, ca să încerc să organizez lucrătorii de acolo în sindicate. Poate că merg până la fabrici. O să fiu plecat o vreme. Așa că...

– De ce îmi spui asta?

– N-am vrut să crezi că... am plecat pur și simplu. Nu ți-aș face așa ceva.

– E ciudat să-i faci astfel de mărturisiri unei femei pe care abia dacă o cunoști.

– Bagă de seamă că încerc să schimb asta, Elsa. Vreau să te cunosc. Dacă o să îmi dai ocazia.

– Mă sperii, a spus ea.

– Știu, a răspuns el, ținând-o în continuare de mână. Plantatorii sunt speriați, orășenii sunt furioși, statul are hemoragie de bani și oamenii sunt disperați. Este o situație volatilă. Ceva trebuie să se întâmple. Ultima oară când a izbucnit un conflict, au murit trei dintre cei care organizau sindicatele. Nu vreau să te pun în pericol.

Amuzant era că Elsa nu se referise deloc la asta. Îi era frică de el ca bărbat, de ceea ce simțea ea atunci când el o privea, de sentimentele pe care i le trezise.

– Nu ești organizator sindical?

– Ba da.

Elsa s-a gândit pentru prima oară la pericolul în care el se punea.

– Deci nu sunt singura care trebuie să aibă grijă, nu?

Capitolul 30

De-a lungul întregii veri lungi și fierbinți, Elsa și Loreda au făcut tot posibilul să găsească de lucru. Nu au îndrăznit să părăsească tabăra plantatorilor ca să caute în altă parte și nu voiau să folosească banii de la ajutor pentru benzină, așa că au stat în Welty și și-au găsit de muncă așa cum au putut. În zilele în care nu era de lucru, Elsa făcea treburile casei și apoi mergea cu Loreda și cu Ant la bibliotecă, unde doamna Quisdorf îi ținea ocupați cu proiecte și cărți. Având copiii în siguranță la bibliotecă, Elsa mergea deseori la tabăra de pe malul șanțului și stătea de vorbă cu Jean lângă apa plină de noroi sau lângă camioneta pe jumătate îngropată în pământ.

– Unde este? a întrebat Jean într-o zi târzie de august, deosebit de fierbinte.

Tabăra duhnea îngrozitor pe o astfel de vreme, dar lor nu le păsa. Erau fericite să petreacă puțin timp împreună.

– Cine? a întrebat Elsa sorbind din ceaiul călduț pe care i-l făcuse Jean.

Jean i-a aruncat prietenei sale o privire al cărei înțeles îl înțelegeau prea bine amândouă.

– Știi la cine mă refer.

– Jack, a spus Elsa. Încerc să nu mă gândesc la el.

– Trebuie să încerci mai bine, a spus Jean. Sau să recunoști că te gândești la el.

– Nu am o istorie bună cu bărbații.

– Știi care e treaba cu istoria, Elsa? E dusă. Moartă și îngropată.

– Se spune că cei care nu învață din istorie sunt condamnați s-o repete.

– Cine spune asta? N-am auzit niciodată așa ceva. Eu zic că cei care se agață de trecut ratează șansa de a avea un viitor.

Elsa și-a privit prietena.

– Haide, Jean, a spus ea. Uită-te la mine. Nu am fost drăguță nici în vremurile mele cele mai bune, pe când eram tânără, bine hrănită, curată și aveam haine frumoase. Iar acum...

– Of, Elsa. Ai o imagine greșită despre tine.

– Chiar dacă asta ar fi adevărat, ce mai pot să schimb acum? Lucrurile pe care ți le spun părinții și lucrurile pe care nu ți le spune soțul – toate astea devin o oglindă, nu-i așa? Te vezi așa cum te văd ei și, indiferent de cât de departe te-ai duce, oglinda aceea e mereu cu tine.

– Sparge-o! a spus Jean.

– Cum?

– Cu o piatră, la naiba! a îndemnat-o Jean, iar apoi s-a aplecat în față, zicând: Și eu sunt o oglindă, Elsa. Ține minte.

BUMBACUL E GATA.

Vestea a străbătut tabăra Welty într-o zi de septembrie uscată și caldă. Smocurile albe, pufoase, pluteau deasupra lanurilor, pe fundalul cerului albastru, senin. Notificări lipite pe toate barăcile și corturile îi sfătuiau pe oameni ca la ora șase dimineața să fie gata să plece la cules.

Elsa s-a îmbrăcat în pantaloni și într-o bluză cu mâneci lungi, a pregătit micul dejun, apoi i-a trezit pe copii, care s-au așezat pe marginea patului și au mâncat, tăcuți, mămăligă fierbinte și dulce.

Elsa avea inima frântă gândindu-se că urma ca ei să-și petreacă ziua culegând. Mai ales Ant. Dar nu dezbătuseră asta, nu în acel anotimp. În urmă cu un an, fuseseră naivi; Elsa crezuse că-și putea ține copiii la școală în timp ce ea câștiga destui bani ca să le ofere mâncare, haine și adăpost. Acum știa că se înșelase. Erau în stat de suficient de mult timp ca să înțeleagă: bumbacul era cel care le asigura existența. Trebuia ca și copiii să culeagă.

Nu avuseseră altă șansă decât să intre în cercul vicios în care plantatorii îi voiau închiși: să trăiască din credit, să adune datorii și să nu câștige niciodată suficient, nici măcar cu banii din ajutor, ca să poată scăpa de acolo. Trebuia să culeagă îndeajuns de mult ca să-și acopere datoria pe anul în curs, ca să poată să înceapă să trăiască din nou din credit atunci când se termina munca de iarnă.

Elsa a rulat sacii pentru depozitat bumbacul, a umplut bidoanele cu apă și a împachetat gustarea, după care i-a grăbit pe copii spre coada de camioane care așteptau.

– Tu, a spus șeful arătând spre Elsa. Sunteți trei?

„Nu“, a vrut Elsa să spună.

– Da, a răspuns Loreda.

– Copilul e cam firav, a comentat șeful, mestecând tutun.

– E mai puternic decât pare, l-a apărat Loreda.

Șeful s-a aplecat spre bena camionului de lângă el și a scos de acolo trei saci de cules croiți din pânză, lungi de trei metri și jumătate.

– Duceți-vă la câmpul din est. Un dolar juma' pentru saci. Îi punem pe creditul vostru.

– Un dolar cincizeci! Ăsta-i jaf la drumul mare, a spus Elsa. Avem sacii noștri.

– Dacă locuiți pe terenul lui Welty, folosiți sacii lui Welty. Șeful s-a uitat fix la Elsa și a întrebat-o: Vreți slujbele?

– Da, a răspuns Elsa. Baraca Zece.

El le-a aruncat cei trei saci lungi.

Elsa și copiii s-au urcat în camion împreună cu ceilalți culegători. Au fost duși cale de opt kilometri, la un alt lan Welty, unde i s-a repartizat fiecăruia câte un rând. Elsa a desfăcut sacul lung și gol, l-a agățat de umăr și l-a lăsat să se desfășoare în spatele ei, apoi i-a arătat lui Ant cum se culege.

Părea atât de mic în șirul lui. Elsa și Loreda i-au explicat cum să facă, dar el trebuia să învețe la fel cum învățaseră și ele – însângerându-și mâinile.

– Nu te mai uita așa la mine, ma, nu sunt bebeluș, a spus Ant.

– Ești puiul meu, a răspuns ea.

El și-a dat ochii peste cap.

S-a auzit un clopoțel care le semnaliza că puteau să înceapă.

Elsa s-a aplecat și a început să muncească, băgând mâna în planta spinoasă și tresărind de fiecare dată când țepii ca niște ace îi străpungeau carnea. Scotea capsulele de bumbac, le separa de frunze, de crenguțe, iar apoi băga grămada albă în sac. „Nu te gândi la Ant."

A făcut același lucru din nou, și din nou, și din nou: a cules, a separat, a băgat în sac.

Când soarele a ajuns sus pe cer, Elsa și-a simțit pielea arzând, a simțit sudoarea zgâriind-o și adunându-i-se la guler. Sacul din spinare devenea din ce în ce mai greu; îl trăgea după ea pas cu pas.

La prânz erau deja mai mult de treizeci și șapte de grade pe câmp.

Camionul de apă înainta, poziționându-se la capătul rândului, ceea ce însemna că aveau de mers aproape un kilometru și jumătate dacă voiau să bea apă.

Elsa a văzut cât de mulți lucrători erau aliniați dincolo de hotarele câmpului, sperând să primească de lucru, așteptând ore întregi în soarele fierbinte. Sute de oameni.

Suficient de disperați ca să accepte orice salariu pentru a-și hrăni familiile.

Elsa a continuat să culeagă, urând cu fiecare clipă și cu fiecare respirație faptul că cei doi copii ai ei se aflau acolo și culegeau împreună cu ea.

După ce s-a umplut sacul, Elsa l-a scos din rând și s-a dus la coada de la cântare.

Loreda a venit lângă ea. Amândouă aveau fețele roșii, transpirau abundent și gâfâiau.

– I-ar omorî să instaleze o toaletă? s-a întrebat Loreda în timp ce-și tampona fruntea.

– Taci, a spus Elsa, laconic. Uită-te la toți oamenii care așteaptă să ne ia slujbele.

Loreda s-a uitat la rândul de la intrare.

– Bieții de ei! Le e chiar mai rău decât ne e nouă.

Un camion a răvășit drumul de pământ, ridicând un nor de praf în jurul lui. Pe părțile laterale erau pictate o floare de bumbac și inscripția FERMELE WELTY.

Camionul s-a oprit cu o zdruncinătură. Domnul Welty a coborât. Era un bărbat care emana forță, masiv și cu părul alb, care arăta ca bumbacul, ieșindu-i de sub pălăria de fetru. În spatele lui, în bena camionului, erau bobine de sârmă ghimpată.

Toată lumea s-a oprit din muncit și s-a întors.

– Proprietarul, s-a auzit o șoaptă răspândindu-se printre culegători.

– El este!

Welty s-a urcat înapoi pe platforma pe care erau cântarele. Și-a privit lanurile și lucrătorii, iar apoi s-a uitat cu subînțeles la sutele de oameni care așteptau să primească de lucru.

– Mulțumită agenților federali, a trebuit să plantez mai puțin bumbac anul ăsta. Avem mai puțin bumbac de cules și mai mulți oameni care să-l culeagă. Așa că reduc salariile cu zece la sută.

– Zece la sută?! a strigat Loreda. Nu putem face...

Elsa i-a pus o palmă peste gură.

Welty s-a uitat direct la Elsa și la Loreda.

– Vrea cineva să renunțe? Acceptați scăderea salarială sau plecați. Am zece oameni care așteaptă pentru fiecare om de pe câmp. Pentru mine nu contează cine îmi culege bumbacul. A făcut o pauză, după care a reluat: Sau cine locuiește în tabăra mea.

Tăcere.

– Așa am crezut și eu. Înapoi la muncă!

Un clopoțel a sunat.

Elsa și-a luat încet palma de pe gura Loredei.

– Vrei să fii unul dintre ei? și-a întrebat ea fiica, înclinându-și capul spre coada de oameni care așteptau de lucru.

– Noi chiar suntem ei! a strigat Loreda. Asta e *greșit*. I-ai auzit pe Jack și pe prietenii lui...

– Taci, a șuierat Elsa. Astea sunt vorbe periculoase, și tu știi.

– Nu-mi pasă. E *greșit*.

– Loreda...

Loreda s-a smuls.

– Nu voi fi ca tine, mamă. Nu o să accept pur și simplu, nu o să pretind că totul e în ordine atât timp cât nu ne omoară la propriu. De ce nu ești furioasă?

– Loreda...

– Sigur, mamă. Spune-mi să fiu o fetiță cuminte, să tac și să continui să muncesc în timp ce în fiecare lună ne afundăm în datorii la magazinul local.

Loreda și-a pus sacul pe cântar și a spus cu voce tare:

– Da, domnule, plătește-mă mai puțin. Sunt fericită să am această slujbă.

Bărbatul de la cântar i-a înmânat o fișă verde pentru bumbac. Nouăzeci de cenți pentru patruzeci și cinci de kilograme, iar magazinul avea s-o taxeze cu încă zece la sută.

– Ești foarte tăcută, i-a spus mama în timp ce se întorceau la baraca lor.

– Consideră asta o binecuvântare, a răspuns Loreda. Nu ți-ar plăcea să auzi ce am de spus.

– Serios, ma, nu o întreba, a zis și Ant.

Loreda s-a oprit și s-a întors către mama ei.

– Cum se face că nu ești la fel de nervoasă ca mine?

– La ce bun să fii nervos?

– Cel puțin e ceva.

– Nu, Loreda. Nu e. I-ai văzut pe oamenii care dau zilnic buzna în vale. Mai puțină recoltă, mai mulți lucrători. Chiar și eu înțeleg noțiuni elementare de economie.

Loreda și-a aruncat sacul gol pe jos și a fugit, alergând în zigzag printre barăci și corturi. Voia să fugă până când California ar fi rămas doar o amintire în urma ei.

Ajunsese în colțul cel mai îndepărtat al proprietății, într-un desiș de copaci, când a auzit un bărbat spunând:

– Ajutor? Când a făcut nenorocitul ăsta de stat ceva ca să ne ajute?

– Azi au tăiat din nou salariile în vale.

– Ei, Ike. Ai grijă. Avem de lucru. Și un loc aici. Asta e ceva.

Loreda s-a ascuns în spatele unui copac ca să-i asculte pe bărbații adunați în umbră.

– Îți aduci aminte de tabără! Acum trăim mai bine.

Ike a făcut un pas în față. Era un bărbat înalt și foarte slab, cu o chelie ascuțită înconjurată de un inel de păr cărunt.

– Numești ăsta „trai“? Ăsta e al doilea sezon de bumbac al meu și pot deja să spun că o să muncesc pe rupte, la fel ca soția și copiii mei, și o s-o sfârșim cu circa patru cenți după ce ne plătim datoria. *Patru cenți*. Și știi că nu sunt sarcastic. Tot ce câștigăm se duce pe magazin, corturi, saltele, mâncarea prea scumpă.

– *Știi* că ne păcălesc cu registrele alea pe care le țin.

– Taxează zece la sută ca să ne transforme fișele în bani, dar banii ăia nu-i putem încasa nicăieri. Fiecare penny pe care îl câștigăm adunând bumbac e folosit ca să ne plătim datoriile la magazin. N-ai cum să progresezi. Se asigură că nu vom avea bani niciodată.

– Am șapte guri de hrănit, Ike, a spus un bărbat înalt, îmbrăcat într-o salopetă peticită și care avea pe cap o pălărie de paie. Cei mai mulți dintre noi au familii care depind de ei.

– Nu putem face nimic. Nu-mi pasă ce spune Valen ăsta. E periculos să-l asculți.

Jack.

Loreda ar fi trebuit să știe că el era cumva implicat în toate astea. Era un om *de acțiune*.

Loreda a ieșit din spatele copacului.

– Ike are dreptate. Valen are dreptate. Trebuie să ne cerem drepturile. Acești fermieri bogați nu au dreptul să ne trateze așa. Ce s-ar face dacă nu am mai culege?

Bărbații s-au uitat cu nervozitate unii la alții.

– Nu vorbi despre o grevă...

– Ești doar o fetiță, a spus un alt bărbat.

– O fetiță care a cules nouăzeci de kilograme de bumbac azi, a zis Loreda arătându-le mâinile ei, care erau zgâriate și roșii. Eu sunt de părere că *nu* trebuie să mai culegem. Domnul Valen are dreptate. Trebuie să ne ridicăm și...

Un braț a cuprins torsul Loredei și l-a strâns cu putere.

– Îmi pare rău, băieți, a spus Elsa. Fiica mea a avut o zi grea. Nu-i dați atenție.

A luat-o pe Loreda înapoi la baracă.

– La naiba, mamă! a izbucnit Loreda smulgându-se din strânsoare. De ce ai făcut asta?

– O să fii categorisită drept agitator sindical și cu asta suntem terminați. Cine știe dacă în grupul ăla nu era și un spion al plantatorilor? Sunt peste tot.

Loreda nu știa cum să mai îndure acea furie chinuitoare.

– N-ar trebui să trăim așa.

Mama a suspinat:

– Nu o să dureze o veșnicie. O să găsim o soluție.

Când plouă.

Când ajungem în California.

O să găsim o soluție.

Cuvine noi pentru o speranță veche, niciodată împlinită.

Tensiunea a început să crească în vale. Se putea simți pe câmp, la cozile pentru ajutor, în jurul taberei. Salariile tăiate i-au speriat și neliniștit pe culegători. Urma să se întâmple din nou? Nimeni nu rostea acel cuvânt cu voce tare, dar el plutea oricum în atmosferă.

Grevă.

Noaptea, în taberele plantatorilor și în așezările de pe malul șanțului începuseră să apară supraveghetori cu bâte în mâini. Mergeau de la o baracă la alta, de la un cort la altul, de la colibe la cocioabe, ascultând ce se

spunea, iar apariția lor avea rolul de a calma conversația. Toți culegătorii știau că erau spioni printre ei, oameni care aleseseră să fie în grațiile plantatorilor transmițând numele celor care își exprimau nemulțumirea sau erau agitatori.

Acum, după o zi lungă petrecută la cules de bumbac, Loreda era prăbușită pe pat, privind-o pe mama ei cum încălzea pe reșou o conservă de carne de porc și fasole.

Afară s-au auzit pași.

O bucată de hârtie a fost strecurată pe sub ușă.

Nimeni nu s-a mișcat până în clipa în care zgomotul pașilor s-a îndepărtat.

Apoi Loreda a coborât din pat și a apucat hârtia înainte s-o ia mama ei.

L*UCRĂTORI DE LA FERME, UNIȚI-VĂ!*
O chemare la acțiune.
Trebuie să ne luptăm pentru salarii mai bune.
Condiții mai bune de trai.
E o coincidență că acum ni s-au tăiat salariile?
Nu credem.
Oamenii săraci, înfometați și disperați sunt mai ușor de controlat.
Alăturați-vă nouă!
Eliberați-vă!
Alianța Lucrătorilor vrea să vă ajute.
Veniți alături de noi joi, la miezul nopții,
în camera din spate a hotelului El Centro.

Mama a apucat hârtia, a citit-o și a mototolit-o.

– Nu...

Mama a aprins un chibrit și i-a dat foc; a lăsat-o să cadă pe podeaua de beton, unde a ars până când s-a transformat în cenușă.

– Oamenii ăștia o să facă să fim concediați și dați afară din baracă, a spus mama.

– Ne vor salva, a spus Loreda.

– Nu înțelegi, Loreda? a întrebat mama. Oamenii ăștia sunt periculoși. Marii fermieri se opun sindicatelor.

– Sigur că se opun. Vor să ne țină flămânzi și la mila lor, ca să muncim pe nimic.

– Suntem la mila lor! a țipat mama.

– Mă duc la întâlnire.

– Nu te duci! De ce crezi că se întâlnesc la miezul nopții, Loreda? Sunt *speriați*. Sunt oameni în toată firea, și totuși, le e frică să fie văzuți alături de organizatori sindicali și de comuniști.

– Întotdeauna vorbești despre viitorul meu. Despre visurile mărețe pe care le ai pentru mine. Colegiu. Cum crezi că voi ajunge acolo, mamă? Culegând bumbac toamna și flămânzind iarna? Trăind din ajutor de șomaj? a întrebat Loreda făcând un pas în față. Gândește-te la femeile care au luptat pentru dreptul la vot. Sigur că le-a fost frică și lor, dar au mărșăluit pentru schimbare, chiar dacă asta a însemnat să meargă la pușcărie. Câteodată, orice sacrificiu merită.

– Este o idee proastă.

– Nu mai suport să mi se dea cu piciorul, să fiu tratată prost și abia să supraviețuiesc. E *greșit* ceea ce fac plantatorii. Ar trebui să fie trași la răspundere.

– Și tu, o fetiță de paisprezece ani, vei fi cea care îi va face să plătească?

– Nu, Jack va fi.

Mama s-a încruntat și și-a lăsat bărbia în piept.

– Ce legătură are domnul Valen cu asta?

– Sunt sigură că va veni la întâlnire. Nimic nu-l sperie.

– Am spus tot ce aveam de spus pe acest subiect. Ne vom feri de comuniștii sindicaliști.

Capitolul 31

Joi, după zece ore de cules bumbac, pe Loreda o durea tot corpul, iar a doua zi de dimineață trebuia să se scoale și s-o ia de la capăt.

Ca să câștige un salariu cu zece la sută mai mic.

Nouăzeci de cenți pentru patruzeci și cinci de kilograme de bumbac cules. Optzeci de cenți, dacă socoteai și partea luată de escrocii de la magazinul

local.

Se gândea la asta fără încetare, obsesiv; injustiția situației o rodea.

La fel cum se gândea la întâlnire.

Și la frica mamei ei.

Loreda înțelegea frica mai bine decât bănuia Elsa. Cum ar fi putut să nu o înțeleagă? Trăise iarna în California, avusese de-a face cu o inundație, pierduse tot, supraviețuise aproape fără mâncare, purtase pantofi care nu-i erau buni. Știa cum era să te duci la culcare flămând, cum puteai să încerci să-ți păcălești stomacul cu apă și cum asta nu funcționa mult timp. O văzuse pe mama ei numărând boabele de fasole pentru prânz și împărțind un singur crenvurst în trei porții. Știa că mama ei regreta fiecare bănuț care se aduna la datoria lor de la magazin.

Diferența dintre Loreda și Elsa nu era frica – pe aceasta o împărtășeau. Era focul. Pasiunea mamei ei se stinsese. Sau poate că nici nu existase. Singura dată când Loreda văzuse o furie autentică la mama ei fusese în noaptea în care înmormântaseră bebelușul familiei Dewey.

Loreda *voia* să fie furioasă. Ce-i spusese Jack în ziua în care se cunoscuseră? „Ai focul în tine, fetițo. Nu-i lăsa pe nenorociți să ți-l stingă.“ Ceva de genul ăsta.

Loreda nu voia să fie o femeie de soiul celor care sufereau în tăcere.

Refuza să fie.

În seara aceea avea ocazia s-o dovedească.

La ora unsprezece stătea întinsă în pat, complet trează. Așteptând. Numărând minutele.

Ant era întins lângă ea, acaparând păturile. De obicei, ea le trăgea înapoi și uneori chiar îl lovea, ca să fie chit. Însă acum nu s-a deranjat.

Loreda s-a strecurat afară din pat și a pășit pe betonul călduț. Avea să fie recunoscătoare toată viața pentru existența podelelor. Întotdeauna.

O privire rapidă în lateral i-a confirmat faptul că mama ei dormea.

A apucat o bluză și salopeta din cuier. Le-a îmbrăcat repede, încheind nasturii salopetei abia după ce s-a încălțat.

Afară, totul era liniștit. Aerul mirosea a fructe coapte și a pământ fertil. Se simțea o aromă de lemn ars de la focurile stinse. Nimic nu părăsea cu adevărat acel loc; lucrurile persistau. Mirosurile. Sunetele. Oamenii.

Loreda a închis ușa încet în urma ei, ciulind urechile ca să audă din vreme un posibil zgomot de pași. Îi bătea inima; se simțea înfricoșată... și acut de

vie.

A așteptat, a numărat până la zece, dar n-a văzut nici un supraveghetor hoinărind pe acolo.

Mișcându-se fără zgomot, a înaintat prin întunericul nopții.

Ajunsă în oraș, a trecut de cinematograf și de primărie și a cotit-o pe o stradă lăturalnică, unde iarba crescuse în exces, iar majoritatea caselor și a spațiilor comerciale fuseseră abandonate. Ferindu-se de lumina felinarelor, Loreda s-a ținut în umbră până când a ajuns la hotelul în care locuiseră în timpul inundației.

Liniștea era atât de deplină, încât Loreda a sperat că nu anulaseră întâlnirea. Toată ziua, în timp ce transpira și muncea pe câmp, trăgând sacul greu în urma ei, încasând cuponul care îi devaloriza munca, se gândise la acea întâlnire.

Hotelul El Centro nu avea nici o lumină aprinsă, dar în față erau parcate câteva mașini. Loreda a văzut și că lanțul greu care lega ușile una de cealaltă atârna de una dintre clanțe.

Loreda a deschis cu precauție una dintre uși.

Un bărbat cu nasul ca un cioc și care purta ochelari rotunzi, mici, stătea în spatele recepției, uitându-se la ea.

– Ai nevoie de o cameră? a întrebat el cu un accent puternic.

Loreda s-a oprit locului. Oare putea să fie arestată numai pentru faptul că se afla acolo? Oare acel bărbat era un angajat al marilor fermieri, care venise să identifice agitatorii? Sau era unul dintre prietenii lui Jack, venit să se asigure că oamenii ajungeau la întâlnire?

– Am venit pentru întâlnire, a spus ea.

– Pe scări în jos.

Loreda s-a dus spre scări. Brusc emoționată. Entuziasmată. Speriată.

A atins balustrada netedă de lemn în timp ce cobora scările, trecând pe lângă debaraua cu mături și pe lângă spălătorie.

A auzit voci și a urmărit sunetele până când a ajuns la o cameră din spate, cu ușile deschise, în care erau o mulțime de oameni.

Stăteau umăr la umăr. Bărbați, femei și câțiva copii. Bobby Rand i-a făcut cu mâna Loredei.

Jack se afla în fața lor, cerându-le să fie atenți. Deși era îmbrăcat ca mulți dintre migranții de acolo, într-o salopetă decolorată și pătată, într-o cămașă uzată, făcută din material de blugi, și într-un sacou maro, prăfuit, era

înzestrat cu o personalitate vibrantă și avea un fel *viu* de a fi, pe care ea nu îl mai văzuse la nimeni până atunci. Jack *credea* în anumite lucruri și se lupta să facă din lume un loc mai bun. Era genul de bărbat pe care o fată putea să se bazeze.

– ...o sută cincizeci de greviști au fost închiși în cuști, spunea el cu o voce plină de pasiune. Cuști. În America. Marii fermieri, copoii lor corupți și cetățenii transformați în justițiari i-au pus pe compatrioții voștri americani în *cuști*, ca să înăbușe o grevă a lucrătorilor care voiau un tratament corect. Acum doi ani, câțiva fermieri din Tulare au tras într-o mulțime de oameni pentru simplul fapt că oamenii aceia *îi ascultaseră* pe organizatorii de greve. Doi oameni au fost omorâți.

– De ce ne spui lucrurile astea? a strigat cineva.

Loreda l-a recunoscut din tabăra de pe malul șanțului de irigații. Un bărbat cu șase copii și cu o soție care murise de febră tifoidă.

– Încerci să ne sperii? a mai întrebat el.

– N-o să vă mint, oameni buni. E periculos să te ridici împotriva marilor fermieri. Ca să ni se opună, o să se folosească de orice mijloace pe care au la dispoziție. Și, oameni buni, după cum știți, le au pe toate: bani, putere, guvernarea statului.

Jack a ridicat un ziar și l-a ținut în așa fel încât să-l vadă toată lumea. Titlul era: *Alianța Neamericană a Lucrătorilor*.

– Vă spun eu ce e neamerican, a continuat Jack. Neamericani sunt marii fermieri care se îmbogățesc în timp ce voi sărăciți, a spus Jack.

– Daaa, a aprobat Jeb.

– Ce este neamerican e să tai salariile culegătorilor numai fiindcă plantatorii sunt lacomi.

– Daaa! a strigat mulțimea.

– Nu vor să vă organizați, dar dacă n-o faceți o să muriți de foame, așa cum li s-a întâmplat culegătorilor de mazăre iarna trecută, la Nipomo. Eram acolo. Au murit copii pe câmp. De foame. În America. Marii proprietari plantează mai puțin pentru că prețurile bumbacului au scăzut, așa că plătesc mai puțin. Doamne ferește să le scadă lor veniturile. Nici măcar nu se prefac că vă dau salarii din care să puteți trăi.

Ike a strigat:

– Ei cred că noi nu suntem oameni!

Jack s-a uitat pe rând în ochii fiecărei persoane din mulțime. Loreda a simțit un curent de speranță mergând de la el spre ceilalți.

– Au nevoie de voi. Asta e puterea voastră. Bumbacul trebuie cules atunci când e uscat și înainte de îngheț. Ce se întâmplă dacă nimeni nu culege?

– Grevă! a strigat cineva din mulțime. O să vadă ei!

– Nu e ușor, a spus Jack. Bumbacul se întinde pe mii și mii de acri, iar plantatorii sunt uniți. Aleg un salariu pe care să-l dea și nu îl schimbă. Așa că trebuie să fim și noi uniți. Singura noastră șansă este să ne unim forțele, toți culegătorii. Cu toții, de peste tot. Avem nevoie să duceți vorba mai departe. Trebuie să închidem complet mijloacele de producție.

– Grevă! a strigat Loreda.

Mulțimea i s-a alăturat, scandând :

– Grevă, grevă, grevă!

Jack a văzut-o pe Loreda în momentul în care cineva a apucat-o de braț. Loreda a țipat de durere și s-a smucit ca să se elibereze, întorcându-se.

Mama ei era acolo, fumegând de furie.

– Nu pot să cred că ai făcut așa ceva!

– Ai auzit ce a spus, mamă?

– Am auzit.

Elsa s-a uitat într-o parte și-n alta prin încăpere și a văzut cât de mulți oameni erau adunați.

Jack și-a făcut loc prin mulțime, spre ele.

– Discursul tău a fost grozav, i-a spus Loreda după ce el s-a apropiat.

– Am observat că ai venit singură. E o oră cam târzie ca o copilă ca tine să iasă din casă neînsoțită.

– I-ai spune asta Ioanei d'Arc? a întrebat Loreda.

– Acum ești Ioana d'Arc? s-a mirat mama.

– Vreau să mă alătur grevei, Jack...

– Loreda! a spus mama, tăios. Trebuie să-i spui „domnul Valen". Acum du-te sus și lasă-mă să vorbesc cu el. Cu tine o să discut mai târziu.

– Nu mă poți obliga...

– Du-te, Loreda, a spus Jack pe un ton calm.

El și mama se uitau unul la altul.

– Bine, dar intru în grevă, a declarat Loreda.

– *Du-te*! a zis mama.

Loreda s-a întors și și-a târșâit picioarele pe scări în sus. Nu-i păsa de spusele mamei ei. Nu-i păsa de buclucul în care intrase și nici de cât de periculos era.

Uneori trebuie să te ridici și să pui piciorul în prag.

– De când ești în Welty? l-a întrebat Elsa pe Jack atunci când au rămas singuri.

– Cam de o săptămână. Aveam de gând să-ți trimit un mesaj.

– O, aș zice că l-ai trimis, a spus Elsa uitându-se la el și dorindu-și ca lucrurile să fi fost diferite, ca ea să fi avut pasiunea și curajul fiicei ei. Este o copilă de paisprezece ani, Jack, care s-a furișat în toiul nopții și a mers un kilometru și jumătate până aici. Știi ce i s-ar fi putut întâmpla?

– Ce-ți spune asta, Elsa? Loredei chiar *îi pasă*.

– Și ce demonstrează asta? Cu toții știm că ceea ce fac plantatorii e nedrept, dar soluția ta nu ne va îmbunătăți viețile. Doar o să rămânem pe drumuri sau mai rău. Supraviețuirea noastră atârnă de o ață, înțelegi lucrul ăsta?

– Înțeleg, a spus el. Dar dacă nu vă ridicați, o să vă îngroape, cent cu cent. Fiica ta înțelege asta.

– Are paisprezece ani, a spus Elsa din nou.

Jack și-a coborât vocea.

– O copilă de paisprezece ani care culege bumbac toată ziua. Presupun că și Ant culege, fiindcă este singura soluție ca să-i poți hrăni.

– Mă judeci?

– Bineînțeles că nu, a spus el. Dar fiica ta este suficient de mare ca să hotărască singură în această chestiune.

– Spune bărbatul care nu are copii.

– Elsa...

– Eu hotărăsc pentru ea.

– Ar trebui s-o înveți să-și apere drepturile, Elsa. Nu să se lase călcată în picioare.

– Acum mă judeci în mod clar. Dacă ai crezut că sunt o femeie curajoasă, m-ai judecat greșit.

– Nu cred, Elsa. Cred însă că tu crezi asta, ceea ce e tragic.

– Stai departe de Loreda, Jack. Vorbesc serios. N-o s-o las să fie o victimă în joaca ta de-a războiul.

– Nimeni nu se joacă, Elsa.

Ea s-a răsucit pe călcâie și a plecat.

El a urmat-o.

– Nu! a izbucnit ea, continuând să meargă.

Ajunsă afară, a apucat-o pe Loreda de braț și aproape că a târât-o în stradă, unde au început să meargă spre casă prin întuneric. Pe lângă ele treceau mașini cu farurile aprinse.

– Mamă, dacă l-ai fi ascultat...

– Nu, a spus Elsa. Și nici tu nu o să-l asculți. Treaba mea e să vă asigur securitatea. Dumnezeu știe că am eșuat în toate celelalte lucruri. Nu voi eșua în asta. Mă auzi?

Loreda s-a oprit.

Elsa nu a avut de ales decât să se oprească, la rândul ei, și să se întoarcă.

– Ce e? a întrebat-o ea pe Loreda.

– Chiar crezi că ai eșuat?

– Uită-te la noi. *Mergem pe jos* spre o baracă mai mică decât vechea noastră magazie de unelte. Suntem amândouă slabe ca niște scobitori și ne e foame tot timpul. Bineînțeles că am eșuat.

– Mamă, a spus Loreda venind mai aproape de Elsa. Sunt vie mulțumită ție. Mă duc la școală. Pot gândi fiindcă tu vrei să te asiguri că întotdeauna gândesc. Nu ai eșuat. M-ai salvat.

– Nu încerca s-o întorci și să faci ca situația asta să pară o pildă frumoasă despre a gândi cu propriul tău cap și despre a te maturiza.

– Dar despre asta este, mamă. Nu-i așa?

– Nu te pot pierde, a spus Elsa, și ăsta era adevărul.

– Știu, mamă. Și eu te iubesc. Dar am nevoie de asta.

– Nu! a spus Elsa cu fermitate. Nu. Acum mișcă-te. Ne trezim devreme.

– Mamă...

– Nu, Loreda. *Nu!*

*

Loreda s-a trezit la ora cinci și jumătate; s-a chinuit să se târască jos din pat. Mâinile o dureau foarte tare și ar fi avut nevoie de circa zece ore de somn și de o masă bună.

Și-a pus pantalonii zdrențăroși și o bluză cu mâneci lungi, sfâșiate, și a ieșit să se așeze la coadă la baie.

Tabăra era ciudat de liniștită. Oamenii se foiau de colo colo, bineînțeles, dar nimeni nu prea vorbea. Nimeni nu te privea în ochi decât pentru scurt timp. Un supraveghetor de câmp stătea lângă gardul de sârmă împletită. Cu pălăria trasă pe ochi, el îi urmărea din priviri pe culegători. Loreda știa că mai erau și alți spioni, încercând să surprindă discuții despre grevă.

S-a așezat la coadă la baie. În fața ei erau cam zece femei.

În timp ce aștepta, a sesizat o mișcare în spatele copacilor. Ike era la pompă și umplea o găleată. Loreda a vrut să se ducă la el, dar nu a îndrăznit.

Când i-a venit în sfârșit rândul, a folosit toaleta.

A ieșit pe ușa din spate și a închis-o fără să facă zgomot. S-a uitat în jur și nu a văzut pe nimeni pândind sau urmărind. Încercând să aibă un aer degajat, s-a dus la pompa de apă.

Ike era încă acolo. A văzut-o venind și a făcut un pas în lateral. Loreda s-a aplecat și s-a spălat pe mâini cu apa rece.

– Ne întâlnim diseară, a spus Ike încet. Miezul nopții. Spălătorie.

Loreda a dat din cap, și-a șters mâinile de pantaloni și a plecat spre baracă. Abia atunci când a ajuns la jumătatea drumului, a simțit ceva în ceafă. Cineva o privea sau o urmărea.

S-a oprit și s-a întors brusc.

Domnul Welty era între copaci, fumând. Se uita la Loreda.

– Vino aici, domnișorico, a spus el.

Loreda a mers încet spre el. A simțit un fior pe șira spinării din cauza privirii pe care i-o arunca prin ochii înguști.

– Da, domnule?

– Culegi bumbac pentru mine?

– Da.

– Ești mulțumită cu munca?

Loreda s-a forțat să se uite în ochii lui.

– Foarte.

– Ai auzit vreun bărbat vorbind despre grevă?

Bărbații. Întotdeauna credeau că totul se învârtea numai în jurul lor. Dar și femeile puteau să-și ceară drepturile; femeile puteau ține pichete și opri mijloacele de producție la fel de bine ca bărbații.

– Nu, domnule. Dar dacă aș auzi, le-aș aminti cum este să n-ai de lucru.

Welty a zâmbit.

– Ești o fată cuminte. Îmi place un lucrător care își cunoaște valoarea.

Loreda s-a întors încet la baracă și a închis ușa ferm în urma ei. A încuiat-o.

– Ce s-a întâmplat? a întrebat mama uitându-se în sus.

– Welty m-a luat la întrebări.

– Nu trebuie să atragi atenția acelui om, Loreda. Ce a întrebat?

– Nimic, a spus Loreda luând o clătită de pe rește. Tocmai a venit camionul.

Cinci minute mai târziu, erau afară toți trei, mergând spre coada de camioane parcate lângă gard.

Li s-au alăturat în liniște tovarășilor lor de muncă și s-au urcat în spatele camionului.

Când soarele a răsărit deasupra lanurilor de bumbac, Loreda a văzut schimbările realizate de plantatori peste noapte: în partea de sus a gardurilor se pusese sârmă ghimpată. O structură ca un fel de turn, pe jumătate asamblată, se ridica în mijlocul lanului. Loviturile și pocniturile care însoțeau procesul de construire se auzeau în depărtare. Bărbați cu puști, pe care Loreda nu-i mai văzuse până atunci, se plimbau pe poteca dintre gard și drum. Locul părea curtea unei pușcării. Se pregăteau pentru o luptă.

Dar cu *puști*? Nu era ca și cum ar fi putut să împuște oameni pentru că făceau grevă. Erau în America, totuși.

Cu toate astea, o undă de neliniște trecea printre rândurile culegătorilor. Asta era ceea ce-și dorea Welty: culegători înfricoșați.

Camioanele zgomotoase s-au oprit. Oamenii au coborât.

– Le e frică de noi, mamă, a spus Loreda. Ei știu că o grevă...

Mama i-a tras Loredei un cot, suficient de tare ca să-i închidă gura.

– Grăbiți-vă! a spus Ant. Repartizează rândurile.

Loreda și-a târât sacul în spate și și-a ocupat locul la începutul rândului care-i fusese repartizat.

După ce a sunat clopoțelul, s-a aplecat și a început să muncească, smulgând capsulele moi de bumbac alb din cuiburile spinoase. Dar singurul lucru la care se putea gândi era noaptea care urma.

Întâlnire pentru grevă. Miezul nopții.

La ora douăsprezece, clopoțelul a sunat din nou.

Loreda s-a îndreptat, a încercat să scape de cârceii din ceafă și din spinare, a ascultat zgomotul loviturilor de ciocan.

Welty stătea pe platforma înălțată a cântarelor, uitându-se la bărbații, femeile și copiii care munceau până când sângerau, ca să-l îmbogățească pe el.

– Știu că unii dintre voi vorbiți cu organizatorii sindicali, a spus el cu o voce puternică, ce răsuna pe tot câmpul. Credeți, poate, că puteți găsi alte locuri de muncă la câmp, sau credeți, poate, că eu am nevoie de voi mai mult decât aveți voi nevoie de mine. Dați-mi voie să vă spun chiar acum: nu e cazul. Pentru fiecare dintre voi care locuiește pe proprietatea mea sunt zece aliniați de partea cealaltă a gardului, așteptând să îi ia locul de muncă. Iar acum, din cauza câtorva mere stricate, a trebuit să instalez un gard de sârmă ghimpată și să angajez oameni care să-mi păzească proprietatea. La un preț considerabil. Așa că scad salariile cu încă zece la sută. Toți cei care rămân, sunt de acord cu acest preț. Cei care pleacă nu vor mai culege vreodată pentru mine sau pentru alt plantator din vale.

Loreda s-a uitat la mama ei peste rândul de bumbac dintre ele.

Structura din mijlocul câmpului era aproape completă. Acum îți dădeai seama imediat ce construiseră toată dimineața: un turn de pază. În curând, unul dintre supraveghetori avea să se urce acolo și să se plimbe cu o armă pe umăr, asigurându-se că lucrătorii își cunoșteau locul.

*

La miezul nopții, Elsa stătea întinsă, trează, îngrijorată din cauza tăierii cu zece la sută a salariilor.

A auzit scârțâind patul de metal din partea cealaltă a camerei.

În lumina de lună care intra prin ventilația deschisă, Elsa a văzut umbra fiicei ei. Loreda s-a sculat încet din pat.

Elsa s-a ridicat și a urmărit-o pe fiica ei mișcându-se pe furiș; s-a îmbrăcat și s-a dus la ușă, unde a atins clanța.

– Unde crezi că te duci? a întrebat Elsa.

Loreda s-a oprit, s-a întors.

– La o întâlnire pentru grevă. În tabără.

– Loreda, nu...

– Va trebui să mă legi și să-mi pui căluș, mamă. Altfel, mă duc.

Elsa n-a putut să vadă bine fața fiicei ei, dar i-a auzit hotărârea din voce. Oricât de speriată ar fi fost, n-a putut să nu simtă o fulgerare de mândrie ezitantă. Fiica ei era cu mult mai puternică și mai curajoasă decât ea. Bunicul Wolcott ar fi fost și el mândru de Loreda.

– Atunci, vin cu tine.

Elsa s-a îmbrăcat în rochia de zi și și-a acoperit părul cu o basma. Fiindu-i lene să-și lege șireturile, s-a încălțat cu galoșii și a urmat-o pe fiica ei afară din baracă.

Afară, luna lumina lanurile de bumbac, transformând capsulele albe în sfere argintii.

Tăcerea era totală, netulburată, dar se auzea mișcarea unor creaturi în întuneric. Urletul unui coiot. Au văzut o bufniță, așezată pe o creangă la înălțime, urmărindu-le.

Elsa își imagina spioni și supraveghetori peste tot, ascunși în fiecare umbră, uitându-se după cei care ar fi îndrăznit să-și ridice vocile și să protesteze. Asta era o idee stupidă. Stupidă și periculoasă.

– Mamă...

– Ssst, a spus Elsa. Nici o vorbă!

Au trecut de zona cea nouă de corturi și au cotit-o spre spălătorie – o structură lungă de lemn, care susținea căzi mari de spălat, mese lungi și câteva storcătoare acționate manual. Bărbații rareori puneau piciorul în acel loc, dar acum înăuntru erau adunați în jur de patruzeci.

Elsa și Loreda s-au furișat în spatele mulțimii.

Ike stătea în față.

– Știm cu toții de ce suntem aici, a spus el cu glas scăzut.

Nu a răspuns nimeni, nimeni nu s-a clintit.

– Azi au tăiat salariile din nou, și o vor face iarăși. I-am văzut cu toții pe oamenii disperați care vin în vale. Ei vor lucra pe nimic. Au copii pe care trebuie să-i hrănească.

– Și noi la fel, Ike, a spus cineva.

– Știu, Ralph. Dar trebuie să ne cerem drepturile sau ne vor distruge.

– Eu nu mi-s comunist, a spus cineva.

– Spune-i cum vrei, Gary. Meritățm salarii corecte, a zis Ike. Și nu le vom primi fără luptă.

Elsa a auzit zgomotul îndepărtat al motoarelor de camion.

A văzut oamenii întorcându-se și uitându-se în spatele lor.

Faruri.

– Fugiți! a strigat Ike.

Mulțimea s-a împrăștiat, panicată, ieșind din spălătorie și alergând în toate direcțiile.

Elsa a apucat-o pe Loreda de mână și a tras-o spre toaletele duhnitoare. Nimeni nu se ducea în direcția aceea. S-au strecurat până la umbra din spatele clădirii și s-au ascuns acolo.

Din camioane au sărit bărbați înarmați cu bâte de baseball și cu bețe de lemn; unul dintre ei avea o armă. Au format un șir și au început să înainteze prin tabără, pe fondul luminii care venea de la farurile camioanelor. Sunetul pașilor era înăbușit de pufăitul motoarelor. Se băteau cu armele în palme, într-un ritm constant.

Elsa și-a pus un deget pe gură și a tras-o pe Loreda de-a lungul gardului. După ce, în sfârșit, au ajuns înapoi la barăci, au fugit cât le-au ținut picioarele, s-au furișat înăuntru și au încuiat ușa în urma lor.

Elsa a auzit pași venind spre ele.

Se vedea lumină strălucind printre crăpăturile pereților barăcii; bărbații au trecut mai departe, acompaniați de sunetele bâtelor pocnite de palme.

Sunetele se apropiau și se îndepărtau. S-a auzit cineva țipând în depărtare.

– Vezi, Loreda? a șoptit Elsa. Le vor face rău celor care le amenință afacerea.

A trecut mult timp până ca Loreda să vorbească, iar când a făcut-o, cuvintele ei nu au fost deloc liniștitoare:

– Câteodată trebuie să ripostezi, mamă.

Capitolul 32

– Putem merge cu mașina să ne luăm ajutorul săptămâna asta, ma? a întrebat Ant la capătul unei alte zile fierbinți și lungi de cules bumbac.

Elsa trebuia să admită că, după o zi petrecută la câmp, ideea de a merge pe jos în oraș, dus-întors, nu era deloc atrăgătoare.

Dar hotărârea aceea era una de genul celor care aveau s-o bântuie la venirea iernii.

– Doar de data asta. De fapt, Ant, dacă vrei, poți rămâne în tabără ca să te joci cu prietenii tăi.

– Serios? Asta-i mișto!

– Rămân și eu, să am grijă de el, a spus Loreda.

Elsa i-a aruncat Loredei o privire tăioasă.

– Pe tine nu te scap din ochi.

L-au lăsat pe Ant la baracă și s-au urcat în camionetă.

– Pot să exersez condusul? Bunicu' a spus că ar trebui să practic în continuare, a spus Loreda. Dacă o să fie o urgență?

– O urgență care necesită ca tu să conduci?

– Se poate să apară.

– Bine.

Loreda s-a așezat la volan.

Elsa s-a urcat pe locul pasagerului. Doamne, cât de cald era! Loreda a pornit motorul.

– Mai ții minte cum funcționează pedalele? Să acționezi încet, atent. Găsește...

Camioneta a înaintat cu o smucitură, iar motorul s-a oprit.

– Îmi pare rău, a spus Loreda.

– Mai încearcă o dată. Nu te grăbi.

Loreda a acționat pedalele și a pus motorul în viteza întâi. Au început să înainteze încet.

Motorul s-a turat.

– Viteza a doua, Loreda, a spus Elsa.

Loreda a încercat din nou și a reușit, în sfârșit, să bage în viteza a doua.

Au mers din opriri și porniri până la biroul de ajutor guvernamental, unde deja se adunaseră o mulțime de oameni care așteptau. Coada șerpuia afară din incintă, prin parcare, până în stradă.

Elsa și Loreda s-au așezat la coadă.

În timp ce stăteau acolo, soarele a început să apună încet, poleind valea pentru câteva momente minunate înainte ca văzduhul să se întunece.

Aproape că ajunseseră în față, când două mașini de poliție au intrat în parcare, iar din ele au coborât patru polițiști în uniformă. Câteva clipe mai târziu, a apărut camioneta lui Welty, din care a coborât chiar el.

Oamenii de la coadă s-au întors ca să se uite, dar nimeni nu a spus nimic.

Doi dintre polițiști, împreună cu domnul Welty, s-au dus până în fața cozii și au intrat în biroul de ajutor. Nu au mai ieșit.

Elsa se agăța de mâna Loredei. În timpuri normale, oamenii din rând s-ar fi uitat unii la alții, s-ar fi întrebat ce se întâmpla, dar acelea nu erau vremuri obișnuite. Peste tot erau spioni; oamenii își doreau un loc în tabăra lui Welty, voiau de lucru.

În cele din urmă, Elsa a intrat în camera mică și sufocantă din pricina zăpușelii, unde o femeie tânără și drăguță era așezată la birou, cu o cutie plină cu fișele rezidenților în fața ei.

Welty stătea lângă femeie, părând că aproape se apleca deasupra ei. Cei doi polițiști stăteau lângă el, cu mâinile sprijinite pe suporturile pistoalelor fixate în centuri.

Elsa i-a dat drumul Loredei și s-a dus singură la birou. Avea gâtul atât de uscat, încât a trebuit să-și dreagă vocea de două ori ca să poată vorbi.

– Elsa Martinelli. Aprilie 1935.

Welty a arătat spre fișa roșie a Elsei.

– Adresa, fermele Welty. E pe listă.

Femeia s-a uitat la Elsa plină de compasiune.

– Îmi pare rău, doamnă. Statul nu mai dă ajutoare celor care pot culege bumbac.

– Dar...

– Dacă puteți culege, trebuie să culegeți, a spus ea. Asta e noua politică. Dar nu vă îngrijorați, imediat ce se termină sezonul bumbacului, o să fiți din nou pe statele de plată.

– Așteptați puțin. Acum statul îmi taie ajutorul? Dar sunt rezident. Și sunt și culegător de bumbac.

– Vrem să ne asigurăm că o să culegeți în continuare, a spus Welty.

– Domnule Welty, a spus ea. Vă rog. Ne trebuie...

– Următorul, a spus Welty cu voce tare.

Elsei nu-i venea să creadă noua dovadă de cruzime. Oamenii aveau nevoie de acel ajutor ca să-și hrănească copiii, chiar dacă culegeau bumbac.

– Nu vă e nici un pic de rușine?

– Următorul, a spus Welty din nou.

Unul dintre polițiști a venit ca s-o scoată pe Elsa din rând.

Ea s-a împiedicat și a simțit-o pe Loreda susținând-o.

Elsa a ieșit din biroul de ajutor (ce glumă mai era și numele ăsta) și s-a uitat la șirul lung de oameni, dintre care mulți încă nu știau că le fusese tăiat ajutorul. Deci, statul îi ajuta pe plantatori să evite grevele tăind ajutorul acordat oamenilor care oricum abia supraviețuiau.

Elsa a auzit un strigăt și s-a întors.

Doi polițiști au trântit un bărbat de zidul clădirii, întrebându-l:

– Unde este întâlnirea de diseară? Unde e? l-au întrebat, iar apoi l-au trântit din nou de perete. Dacă vei fi închis la San Quentin, cum îți vei hrăni familia?

– Elsa!

L-a văzut pe Jeb Dewey grăbindu-se spre ea. Părea disperat.

– Jeb. Ce s-a întâmplat?

– Jean. E bolnavă. Poți să ne ajuți?

– Conduc eu, a spus Elsa, alergând deja spre camionetă.

Elsa a condus până la vechea tabără de pe malul șanțului și a parcat lângă camioneta dezafectată a lui Dewey. Ea, Jeb și Loreda s-au dat jos din mașină. Deasupra patului construiseră un acoperiș din lemn și metal. Un alt acoperiș se extindea în lateral, creând o zonă de gătit unde stăteau acum copiii. Jean era întinsă pe saltea, în spatele camionetei.

– Spune-ne ce să facem, a rugat-o Jeb pe Elsa.

Ea a urcat în mașină și a îngenuncheat lângă Jean.

– Hei, bună!

– Elsa, a spus Jean cu o voce care abia se auzea.

Avea ochii sticloși, cu privirea pierdută.

– I-am spus lui Jeb că azi trebuie să fii la biroul de ajutor, a murmurat ea.

Elsa a pus o mână pe fruntea lui Jean.

– Arzi, a zis, îngrijorată, iar apoi i-a strigat lui Jeb: Adu-mi niște apă!

Câteva clipe mai târziu, Loreda i-a dat Elsei o cană cu apă caldă.

– Uite, mamă.

Elsa a luat cana. Susținând-o de ceafă, a ajutat-o pe Jean să soarbă din cana cu apă.

– Haide, Jean, bea.

Jean a încercat s-o împingă.

– Haide, Jean, a insistat Elsa, forțând-o să bea apa.

Jean s-a uitat în sus la ea.

– De data asta e rău.

Elsa s-a uitat la Jeb.

– Ai o aspirină?

– Nu.

– Loreda, a spus Elsa, ia camioneta și du-te la magazinul companiei. Cumpără niște aspirină. Și un termometru. Cheile sunt în contact.

Loreda a plecat în fugă.

Elsa s-a așezat mai aproape de Jean, a luat-o în brațe și a mângâiat-o pe fruntea fierbinte.

– Presupun că e febră tifoidă, a spus Jean. Probabil că ar trebui să păstrezi distanța.

– N-o să scapi atât de ușor de mine. Întreabă-l pe soțul meu. A trebuit să fugă în miezul nopții.

Jean a zâmbit, slăbită.

– A fost un prost.

– Jack a spus același lucru. Și mama lui Rafe, dacă mă gândesc mai bine.

– Acum chiar că mi-ar trebui niște gin din ăla despre care vorbeam.

Elsa și-a trecut degetele prin părul umed al lui Jean. Căldura radia din corpul ei până la Elsa.

– Aș putea cânta..., a zis Jean.

– Te rog, nu.

Femeile și-au zâmbit una alteia, dar Elsa a simțit frica lui Jean.

– O să fie bine. Ești puternică.

Jean a închis ochii și a adormit în brațele Elsei.

Elsa a ținut-o pe Jean în brațe, i-a mângâiat fruntea fierbinte și i-a șoptit vorbe de încurajare până când a auzit zgomotul făcut de camioneta care se întorcea.

„Slavă Domnului!“

Loreda a parcat. A deschis portiera mașinii și a coborât, trântind-o în urma ei.

– Mamă! a strigat ea. Magazinul nu era deschis.

Elsa și-a lungit gâtul ca s-o vadă pe Loreda.

– De ce?

– Probabil că din cauza discuțiilor despre grevă. Vor să ne amintească ce mare nevoie avem de ei. Porcii!

Brusc, corpul lui Jean s-a arcuit și a devenit rigid. Ochii i s-au dat peste cap. A început să tremure violent.

Elsa și-a ținut prietena în brațe până când s-a liniștit.

– Nu am găsit aspirină, Jean, a spus Elsa.

Jean a deschis ochii.

– Nu mai agita pe nimeni, draga mea. Lasă-mă să...

– *Nu*! a răspuns Elsa, tăios. Mă întorc imediat. Să nu îndrăznești să pleci nicăieri.

Jean a spus, respirând greu:

– S-ar putea să merg la dans.

Elsa a dat ușor drumul mâinii lui Jean și a ieșit din camionetă.

– Stai aici, i-a spus ea Loredei. Încearcă s-o faci pe Jean să bea mai multă apă. Ține-i o cârpă udă pe frunte. N-o lăsa să adoarmă din nou, a adăugat ea, iar apoi s-a întors spre Jeb și i-a zis: Mă întorc imediat.

– Unde mergi? a întrebat Jeb.

– Îi aduc aspirină.

– Unde? Ai bani să cumperi?

– Nu! s-a răstit Elsa. Cei pentru care lucrăm se asigură să nu avem niciodată bani. Stați aici!

A alergat la mașină și a pornit motorul, după care a condus pe drumul principal.

A ajuns la spital, a mers prin parcare și a împins ușile ca să intre, lăsând urme de mizerie pe podeaua curată în timp ce se îndrepta spre recepție, unde o femeie stătea singură, jucând solitaire.

– Am nevoie de ajutor, a spus Elsa. Vă rog! Știu că nu ne lăsați să venim la spital, dar dacă ați putea să-mi dați niște aspirină ar fi un mare ajutor. Prietena mea are febră. Foarte mare. Ar putea avea febră tifoidă. Ajutați-ne. Vă rog. *Vă rog!*

Femeia s-a îndreptat în scaun și și-a lungit gâtul ca să se uite pe hol.

– Știi că e contagioasă, nu? Există o asistentă la noul cort guvernamental din Arvin. Cere-i ei ajutor. Ea îi tratează pe cei ca tine.

Cei ca tine.

„De data asta, s-a umplut paharul!“

Elsa a ieșit din spital, s-a întors la mașină și a luat din benă bâta de baseball a lui Ant. A traversat parcarea cu bâta în mână, încercând să se calmeze.

De data asta a lovit ușile, i-a aruncat o privire femeii cu rânjet disprețuitor, după care a lovit tejgheaua recepției cu bâta, atât de tare încât a

crestat lemnul.

Femeia a țipat.

– A, bun. Ți-am captat atenția. Am nevoie de niște aspirină, a spus Elsa, calmă.

Femeia s-a răsucit și a deschis un dulap. Cu mâini tremurânde, a început să scotocească printre medicamente.

– *Okie* nenorociți, a murmurat ea.

Elsa a lovit o lampă. Apoi telefonul.

Femeia a apucat două sticle și le-a aruncat spre Elsa.

– Sunteți niște animale.

– Și voi, doamnă, și voi.

Elsa a luat aspirina.

Ajunsese aproape de ușa principală, când a apărut un bărbat masiv, care a străbătut holul îndreptându-se spre ea.

– Oprește-o, Fred! E o infractoare! a strigat femeia de la birou.

El i-a blocat ieșirea.

Cu bâta în mână, Elsa s-a apropiat de bărbatul în uniformă maro de agent de securitate. Inima îi bubuia în piept, dar, în mod ciudat, se simțea calmă. Chiar stăpână pe sine. Avea medicamentul și nimeni nu putea s-o oprească din a i-l duce lui Jean.

– Cât de tare vrei să mă oprești, Fred?

Privirea bărbatului s-a înmuiat.

– Eu și soția mea am venit aici, din Indiana, acum cinci ani. Era mult mai ușor pe atunci. Îmi pare rău pentru felul în care sunteți tratați, a spus el scoțând din buzunar o bancnotă de cinci dolari. Oare asta o să ajute?

Elsa aproape că a început să plângă din cauza acelei mici dovezi de bunătate.

– Mulțumesc.

– Acum, du-te. Probabil că Alice deja cheamă copoii.

Elsa a fugit afară din spital, a aruncat bâta de baseball în bena camionetei, apoi a pornit motorul și a apăsat pe accelerație. Vechea mașină a derapat pe pietriș, după care, lent, a luat-o în linie dreaptă pe șoseaua cenușie.

Elsa a cotit, a intrat în tabără și a oprit în fața camionetei lui Jeb.

L-a găsit pe Jeb în benă, ținându-și soția în brațe; copiii stăteau cu Loreda sub streașina de lemn, aproape de marginea mașinii. Băieții le țineau pe fete de mână.

– Tot cere gin, a spus Jeb cu un aer îndurerat și confuz. Ea nu bea.

Elsa a urcat în benă și s-a așezat de cealaltă parte a lui Jean.

– Hei, fată rea. Am niște aspirină.

Jean a deschis ochii.

– Am auzit că le faci probleme și ceri gin, a spus Elsa.

– Un martini înainte să mor. Nu mi se pare că cer mult.

Elsa a ajutat-o să înghită două aspirine și să bea un pahar de apă, apoi a mângâiat-o pe fruntea fierbinte.

– Să nu abandonezi, Jean...

Jean s-a uitat la Elsa, respirând greu și transpirând.

– Dansează tu, Elsa, a spus ea, aproape prea încet ca să se audă. Pentru amândouă, a adăugat, strângând-o pe Elsa de mână. Te-am iubit, prietena mea.

„Nu la timpul trecut. Te rog.“

L-a auzit pe Jeb izbucnind în plâns.

– Și eu te iubesc, Jean, a șoptit Elsa.

Jean a întors încet capul ca să se uite la soțul ei.

– Acum... unde... sunt copiii mei, Jeb?

Elsa a trebuit să se forțeze să plece, să iasă din camion. Cei patru copii Dewey au urcat și s-au adunat în jurul lui Jean.

Elsa a auzit șoapte. Elroy a spus:

– Așa o să fac, mamă.

În acest timp, fetele plângeau.

Apoi s-a auzit din nou vocea tremurătoare a lui Jean:

– Mai aveam atât de multe să vă spun tuturor...

Loreda a atins-o pe Elsa pe umăr.

– Ești bine?

Răspunsul Elsei a fost un urlet venit din rărunchi.

Odată ce a început, n-a mai putut să se oprească.

Loreda și-a luat mama în brațe și a ținut-o așa câtă vreme aceasta a plâns tot ce avea de plâns: felul în care trăiau, visurile pe care le pierduseră, viitorul în care crezuseră orbește. A plâns mai ales pentru copiii care aveau să crească fără s-o cunoască pe Jean. Fără să-i cunoască umorul, blândețea, forța, speranțele pe care le avea pentru ei.

Elsa a plâns până când s-a simțit golită pe dinăuntru.

S-a îndepărtat de Loreda, care arăta speriată.

– Îmi pare rău, a spus Elsa ștergându-și ochii.

– Uneori te simți... înfrânt. Ajută să te înfurii.

– Ai dreptate, a spus Elsa. *Destul*. Dacă aș vrea să-i găsesc pe domnul Valen și pe prietenii lui comuniști, ai ști să-mi spui unde să-i caut?

– Cred că da.

– Unde?

– Într-un hambar unde fac pliante și alte chestii. La capătul străzii Willow.

– Bine, a spus Elsa trăgând aer adânc în piept și expirând încet. Bine, atunci.

Mai târziu, pe când noaptea s-a lăsat peste vale și stelele au apărut pe cer, Elsa și-a mânat în liniște copiii afară din baracă și i-a dus la camionetă. Nimeni nu a vorbit în timp ce s-au urcat în mașină și au plecat. Fiecare dintre ei înțelegea cât de periculos era ceea ce se hotărâseră să facă.

– Întoarce aici, a spus Loreda.

Elsa a intrat pe un drum de pământ ce străbătea niște câmpuri maro, necultivate. La capătul drumului se afla un hambar cenușiu-cafeniu, alături de o casă veche, cu geamurile sparte și cu ușile astupate cu scânduri. În fața ei erau parcate vreo șase sau șapte mașini.

Elsa a oprit lângă un Packard prăfuit. Ea, Ant și Loreda s-au dat jos și s-au dus la hambar. Loreda a deschis ușa pe jumătate ruptă.

Interiorul era luminat de felinare. Câteva mese erau așezate direct pe podeaua acoperită cu paie, iar mai multe scaune erau așezate la întâmplare de-a lungul pereților. Acolo se aflau cel puțin zece oameni în plină activitate: unii la mașini de scris, alții la șapirografe. Fumul de țigară împâclea aerul, dar nu putea anula mirosul dulce de fân.

Elsa și copiii au înaintat printre comuniști; nimeni nu părea să-i observe. Elsa a văzut o hârtie care ieșea dintr-un șapirograf. *LUCRĂTORI, UNIȚI-VĂ!* era titlul îngroșat. Se simțea un miros ciudat de cerneală și de metal.

Au trecut pe lângă o femeie minionă, cu părul închis la culoare, cu ochelari pe nas și care se plimba în sus și în jos în timp ce îi dicta altei femei, care scria la mașină: *Nu le putem permite celor bogați să devină și mai bogați, în timp ce săracii sărăcesc și mai mult. Cum ne putem numi „tărâmul libertății“ când există oameni care trăiesc pe străzi și mor de foame? Schimbările radicale cer metode radicale*...Loreda i-a tras un cot Elsei, care s-a uitat în sus.

Jack venea spre ele.

– Vă salut, doamnelor, a spus el uitându-se intens la Elsa. Loreda, Natalia e la șapirograf. Ar avea nevoie de niște ajutor.

– Și tu, Ant, a zis Elsa. Stai cu sora ta.

Jack a condus-o pe Elsa afară, spre o vatră în jurul căreia era aranjată o colecție desperecheată de obiecte de mobilier pe care zăceau risipite mai multe scrumiere pline cu mucuri de țigară.

– Deci, comuniștii stau în jurul focului și fumează, la fel ca toată lumea, a spus Elsa.

– Suntem aproape umani din acest punct de vedere.

S-a apropiat de ea. Ce s-a întâmplat? a vrut el să știe.

– Jean a murit. Nu am avut cum s-o salvăm. Magazinul din tabăra Welty era închis ca să ni se dea o lecție, iar cei de la spital n-au vrut să ne ajute. Am folosit chiar... o bâtă de baseball ca să le atrag atenția. Tot ce-am primit a fost niște aspirină. O, și azi ne-au scos de pe statele de plată de la biroul de ajutor. Dacă poți culege bumbac, asta trebuie să faci. Nu mai primești ajutor de la stat.

– Am auzit. Plantatorii au șantajat statul în sensul ăsta. O numesc politica „Cine nu muncește nu mănâncă“. Se tem ca nu cumva ajutorul să vă permită să vă hrăniți copiii în timp ce faceți grevă pentru salarii mai bune.

Elsa și-a încrucișat brațele.

– Toată viața mi s-a spus să nu atrag atenția, să nu vreau prea mult, să fiu recunoscătoare pentru orice rest pe care îl primesc. Și asta am făcut. Am crezut că dacă fac ceea ce se așteaptă de la o femeie și joc după regulile lor, lucrurile... nu știu... se vor schimba. Dar felul în care suntem tratați...

– Este incorect, a spus el.

– Este greșit, a spus ea. Nu așa suntem în America.

– Nu.

– O grevă, a spus Elsa, pronunțând cuvântul înfricoșător pe un ton scăzut. Poate să funcționeze?

– Poate.

Ea i-a fost recunoscătoare pentru sinceritate.

– Plantatorii o să ne facă rău pentru că încercăm.

– Daaa, a spus el. Dar viața înseamnă mai mult decât ceea ce ni se întâmplă, Elsa. Trebuie să facem niște alegeri.

– Nu sunt o femeie curajoasă.

– Și totuși, iată-te aici, foarte aproape de lupta care va începe.

Cuvintele lui au atins o coardă sensibilă a Elsei.

– Bunicul meu a fost polițist texan. Obișnuia să-mi spună că, ei bine, curajul este o minciună, el nefiind altceva decât frica pe care o ignori. Elsa l-a privit pe Jack și a adăugat: Ei bine, mi-e frică.

– Tuturor ne e frică, a spus el.

– Am copii la care să mă gândesc, copii pe care trebuie să-i hrănesc, să-i îmbrac și să-i țin în siguranță. Nu le pot pune viețile în pericol.

El nu a spus nimic. Elsa a știut de ce. O lăsa pe ea s-o spună.

– Ei deja sunt în pericol, a continuat ea. Nu pot fi învățați că asta este ceea ce merităm, că asta e America. Trebuie să-i învăț să-și apere drepturile.

Elsa simțea în același timp o ușurare incredibilă, aproape ca o revelație, ca o regăsire de sine... și o frică profundă și copleșitoare. „Curajul este frica pe care o ignori.“ Dar cum se putea pune în practică un asemenea principiu?

– Turnul de pază pe care l-au construit pe câmp... este ca să ne sperie, nu? Ceea ce facem – greva – este ceva legal.

– Greva este legală. Este esența Americii, la naiba! Ne-am construit pe dreptul de a protesta, dar legile sunt impuse de guvern. De poliție. Ai văzut cum susțin marile afaceri.

Elsa a dat din cap în semn de aprobare.

– Și ce facem?

– Mai întâi trebuie să împrăștiem vorba. Am stabilit vineri o întâlnire pentru grevă. Dar e periculos chiar și să le spui oamenilor, cu atât mai mult să apari la întâlnire.

– Totul e periculos, a spus ea. Și ce dacă?

Jack a mângâiat-o pe obraz.

Elsa a savurat atingerea lui, luându-și forță și alinare din ea.

Capitolul 33

În întunericul de dinaintea răsăritului, Loreda a deschis ușa barăcii și a ieșit. Întâlnirea Alianței Lucrătorilor din noaptea precedentă îi dăduse energie, o însuflețise. Comuniștii munceau din greu ca să organizeze o grevă, dar aveau nevoie de oameni ca Loreda, care să împrăștie vorba prin tabere. Comuniștii nu aveau cum s-o facă de unii singuri.

„Totuși, e periculos“, îi spusese Natalia Loredei la întâlnirea din hambar. „Nu uita asta. În copilărie, am văzut revoluția de aproape. Atunci când oamenii ies în stradă, curge sânge. Să nu uiți nici o clipă că statul are toată puterea – bani, arme și oameni.“

„Noi avem suflet și disperare“, fusese răspunsul Loredei.

„Daaa“, răspunsese Natalia expirând fum. „Și creier, așa că folosește-l pe al tău.“

Loreda a închis ușa în urma ei și a pornit-o prin tabără. Îi auzea pe oameni pregătindu-se pentru o nouă zi, punând mâncarea pe mese, împachetând gustări. La toalete se formase o coadă lungă.

Dar liniștea era ceva nou și stresant. Nimeni nu râdea și nici măcar nu vorbea. Frica se mutase în tabără. Cu toții știau că erau urmăriți de către oameni care le erau loiali plantatorilor, nu culegătorilor. Din păcate, nu descopereai niciodată care era trădătorul până când nu spuneai lucrul greșit persoanei nepotrivite, iar apoi te trezeai cu o bătaie în ușă la miezul nopții. Oamenii auziseră țipetele familiilor care fuseseră date afară din tabără.

Primele nuanțe ale răsăritului se reflectau în firele de sârmă ghimpată ale noii îngrădituri. Loreda s-a așezat la coada de la toalete și și-a așteptat rândul. Apoi l-a văzut pe Ike umplându-și bidonul la pompa de lângă spălătorie. Fata a încercat să aibă un aer complet degajat în timp ce mergea spre el, dar era posibil să nu fi reușit. Era plină de adrenalină, speriată, exaltată și entuziasmată.

S-a apropiat de el și, fără să se oprească, i-a spus:

– Vineri. Hambarul din strada Willow. Ora opt. Împrăștie vorba.

A continuat să meargă fără ca măcar să se uite în urmă ca să vadă, din expresia lui, dacă auzise. S-a dus înapoi la hambar, mergând foarte încet și așteptându-se în fiecare clipă să fie oprită.

Ajunsă la baracă, a intrat și a închis ușa în urma ei.

Mama și Ant s-au uitat la ea.

– Ei bine? a întrebat-o mama cu glas scăzut.

Loreda a dat din cap și a zis:

– I-am spus lui Ike.

– Bine, a răspuns mama. Haideți să mergem să culegem bumbac.

În noaptea aceea, după încă o zi lungă și fierbinte petrecută la câmp, o scrisoare de la Tony și Rose i-a umplut de bucurie. După cină, copiii s-au urcat în pat împreună cu Elsa, au deschis plicul și au scos epistola. Fusese scrisă pe spatele ultimei scrisori pe care le-o trimisese Elsa. În acele vremuri nu era cazul să faci risipă de hârtie.

Dragii noștri,

Vara aceasta a fost una fierbinte și uscată. Vestea bună este că vântul și praful ne-au dat un respiro. De zece zile nu a mai fost nici o furtună de praf. Nu e suficient ca să putem spune că furtunile s-au terminat, dar e, în orice caz, un răspuns la rugăciunile noastre. Luna august a fost neplăcută în întregime. A părut că n-am făcut altceva decât să măturăm, dar până acum septembrie pare să fie o perioadă cu mult mai liniștită. De asemenea, guvernul și-a dat seama, în sfârșit, că ajutorul de care avem cea mai mare nevoie este apa, care acum ne este livrată cu camioanele. Ne rugăm să existe o recoltă de grâu de iarnă. Măcar cât să hrănim cele două vaci noi pe care le avem și noul cal. Dar așa ceva e în continuare greu de obținut.

Vă trimitem toată dragostea noastră. Ne e foarte dor de voi.

Cu dragoste, Rose și Tony

– Crezi că-i vom mai vedea vreodată, mamă? a întrebat Loreda în liniștea care a urmat lecturii scrisorii.

Elsa s-a sprijinit de speteaza ruginită a patului. Ant s-a reașezat și și-a pus capul în brațele ei. Elsa l-a mângâiat pe păr.

Loreda stătea în fața Elsei, sprijinită de piciorul patului.

– Îți amintești casa în fața căreia am oprit, la Dalhart, în ziua în care am plecat spre California?

– Cea mare, cu fereastra spartă?

Elsa a dat din cap în semn de încuviințare.

– Era mare, într-adevăr. Acolo am crescut... într-o casă fără inimă. Familia mea... m-a respins, presupun că ăsta e cel mai potrivit cuvânt. Aspectul fizic era important pentru familia mea, iar lipsa mea de atractivitate a fost un defect fatal.

– Ești...

– Nu încerc să obțin complimente, Loreda. Și Dumnezeu știe că sunt prea bătrână pentru minciuni. Îți răspund la întrebare. La asta și la cea pe care n-ai pus-o. Despre mine, despre bunicii tăi și despre tatăl tău. Oricum, ceea ce vreau să spun este că am fost singură pe când eram copilă. N-am înțeles niciodată ce făcusem ca să merit izolarea. M-am străduit atât de tare să fiu drăguță.

Elsa a tras aer adânc în piept, apoi a continuat: Am crezut că totul s-a schimbat când l-am întâlnit pe tatăl tău. Și s-a schimbat. Pentru mine. Dar nu pentru el. Întotdeauna și-a dorit mai mult decât o viață la fermă. Întotdeauna. După cum știi.

Loreda a dat din cap în semn că înțelegea.

– L-am iubit pe tatăl tău. Cu adevărat. Dar asta n-a fost suficient pentru el, iar acum îmi dau seama că nu era suficient nici pentru mine. Merita mai mult, și eu la fel, a spus Elsa, simțind cum acele cuvinte neașteptate o remodelau, într-un fel. Dar știi ce a schimbat viața mea cu adevărat? Nu căsnicia, ci ferma. Rose și Tony. Am găsit un loc căruia îi aparțineam, oameni care mă iubeau și care au devenit căminul la care visasem încă de când eram doar o fetiță. Iar apoi ai apărut tu și m-ai învățat cât de mare poate fi iubirea.

– M-am purtat cu tine ca și cum ai fi fost ciumată.

Elsa a zâmbit.

– Vreme de câțiva ani. Dar înainte de asta nu... nu puteai sta departe de mine. Plângeai după mine seara, la culcare, spuneai că nu puteai dormi fără mine.

– Îmi pare rău, a spus Loreda. Pentru...

– Fără regrete. Ne-am certat, ne-am luptat, ne-am rănit una pe alta, și ce dacă? Asta e iubirea, cred. Ea e de toate: lacrimi, bucurie, luptă. Și, cel mai important, e rezistentă. Durează. Niciodată în acele vremuri – în timpul prafului, al secetei, al certurilor cu tine – nu am încetat să vă iubesc pe tine, pe Ant sau ferma.

Elsa a râs, apoi a încheiat: Așa că răspunsul meu întortocheat la întrebarea ta este acesta: Rose, Tony și ferma înseamnă *acasă*. Îi vom vedea din nou. Într-o zi.

– Erau nebuni, a spus Loreda. Cei din familia ta, vreau să spun. Și au pierdut ceva.

– Ce?

– Pe tine. Nu au văzut cât de specială ești.

Elsa a zâmbit.

– Probabil că ăsta este cel mai drăguț lucru pe care mi l-ai spus vreodată, Loreda.

Vineri după-amiază, la sfârșitul încă unei lungi zile de cules bumbac, Elsa și copiii s-au furișat de pe câmp și au mers cu camioneta până la capătul străzii Willow, ca să ia parte la întâlnirea pentru grevă.

În hambar, mașinile de scris țăcăneau; oamenii vorbeau tare și se învârteau de colo colo. Cea mai mare parte dintre ei erau comuniști. Nu veniseră prea mulți culegători.

Jack i-a văzut intrând și a venit la ei.

– Plantatorii devin agitați, a spus el. Am auzit că Welty e foarte nervos.

– Azi-noapte tabăra era plină de bărbați cu arme. Nu ne-au amenințat, dar am înțeles mesajul, a spus Loreda.

– Nu avem cum să-i învinovățim pe oameni pentru că păstrează distanța, a spus Jack.

– Familia Brenna nu vine, a spus Ant. Au zis că suntem nebuni că venim.

– Nu suntem pe terenul plantatorilor. Nu există nici o lege care să ne interzică să stăm de vorbă, a spus Loreda.

– Uneori, drepturile legale nu contează pe cât ar trebui, a spus Jack.

Natalia a venit la Jack. Ca de obicei, era îmbrăcată impecabil, în pantaloni negri, într-un blazer bej, croit pe talie, și într-o bluză de mătase albă, închisă până la gât. Nu era de mirare că Loreda o idolatriza. În mijlocul unei întâlniri periculoase, reușea să fie cochetă și calmă. Cum putea o femeie să ajungă să fie atât de sigură pe ea?

– Veniți, a spus ea luându-l de braț pe Jack. Cu toții.

Natalia i-a condus la ușa hambarului.

Pe câmpul dintre acea fermă părăsită și stradă, Elsa a văzut o coadă neîntreruptă de mașini care veneau spre hambar. Una după alta, ele parcau în față; ușile se deschideau. Oamenii coborau și se adunau, nesiguri pe ei; soseau din ce în ce mai mulți. Alții veneau pe jos, peste pășunea stearpă.

Elsa a văzut felul în care se manifestau oamenii adunându-se – nervoși, uitându-se cu coada ochiului spre stradă și spre câmpul gol.

Elsa a estimat că, până la ora opt, se adunase o mulțime de cinci sute de oameni. Veneau, în continuare, de pe stradă, amestecându-se cu cei care deja se adunaseră în fața hambarului. Vorbeau între ei, dar încet. Tuturor le era frică să se afle acolo, frică de consecințele simplului fapt de a asculta o discuție despre grevă.

– Ar trebui să le vorbești, i-a spus Jack Elsei.

Ea a râs.

– Eu? De ce m-ar asculta pe mine?

– Tu îi cunoști pe oamenii ăștia. Pe tine o să te asculte.

– Haide, i-a spus ea, îmbrâncindu-l în glumă. Convinge-i așa cum m-ai convins și pe mine.

Jack a scos o masă din hambar și a așezat-o în fața ușilor mari, duble, iar apoi s-a urcat pe ea.

Mulțimea s-a potolit. Elsa a contemplat fețele familiare: oameni care veniseră din Midwest sau din sud, din Texas sau din Marea Câmpie; oameni care munciseră din greu toată viața și care încă voiau s-o facă, oameni care apucaseră niște vremuri inexplicabil de grele și care erau confuzi, înfrânți. Precum Elsa, cu toții credeau sau crezuseră că, dacă ar fi primit șanse egale, ar fi putut să pună din nou pe linia de plutire corabia vieții lor.

– Acum opt ani, mexicanii culegeau aproape toată recolta din vale, a spus Jack. Veneau de peste graniță, se mutau temporar pe aceste câmpii, culegeau recolta și apoi plecau. În februarie se duceau pentru mazăre la Nipomo. În iunie, pentru caise la Santa Clara. În august, pentru struguri la Fresno. Iar în septembrie pentru bumbac, aici. Veneau, culegeau și se întorceau acasă pe timpul iernii. În cursul tuturor acestor etape, ei erau invizibili pentru localnici. Până când Crahul din ’29 a doborât sistemul și i-a făcut pe californieni să se teamă pentru slujbele lor. Le-a fost frică de ce le-a fost întotdeauna frică americanilor: de intruși. Așa că statul a început represaliile împotriva imigranților ilegali, i-a numit pe mexicani infractori și i-a deportat. Până în ’31, majoritatea plecaseră sau se ascundeau. Ar fi fost o catastrofă pentru agricultură, dar atunci..., s-a întrerupt Jack ridicându-și brațul, a venit Dust Bowl. Seceta. Marea Recesiune. Milioane de oameni și-au pierdut slujbele și casele. Ați venit în vest, având nevoie de slujbe, vrând doar să puneți mâncare pe masă și să vă hrăniți familiile. Ați luat locurile mexicanilor la câmp. Acum oamenii voștri alcătuiesc

nouăzeci la sută dintre culegători. Dar nu vreți să fiți nevăzuți, nu-i așa? Ați venit ca să trăiți aici, să vă înfigeți rădăcinile, să fiți *californieni*.

– Suntem americani! a strigat cineva din mulțime.

– Avem tot dreptul să fim aici.

– Drepturi, a spus Jack uitându-se la ei. Contează în America, nu-i așa?

– Da!

– Aici aveți dreptul să fiți plătiți corect pentru munca voastră. Aveți dreptul la un venit din care să puteți trăi, dar trebuie să vă luptați pentru el. Angajatorii nu o să vi-l dea pur și simplu. Le pasă mai mult de portofelele lor decât de supraviețuirea voastră. Trebuie să ne unim. Bărbați, femei și copii care le culeg recoltele. Trebuie să ne unim, să ne ridicăm și să spunem *GATA*. Nu vom fi tratați ca niște nimicuri. O să luăm atitudine pe 6 octombrie. Spuneți mai departe. O să fim pașnici. Asta e foarte important. Acesta e un protest, nu un scandal. O să intrați în lanul de bumbac și o să vă așezați. Atâta tot. Dacă putem încetini mijloacele de producție, chiar și numai pentru o zi, o să le captăm atenția.

– Atenția lor e periculoasă! a strigat cineva. O să ne facă rău.

– Vă fac rău în fiecare zi. Trebuie să ne amintim pentru ce luptăm, a spus Jack. Pe data de 6, tovarășii mei conduc greve la fiecare fermă și lan unde s-a putut organiza așa ceva, pe tot întinsul văii. Dacă putem face grevă peste tot în același timp, putem...

Sirenele l-au întrerupt.

Poliția. Invadând strada cu mașinile, cu girofarurile aprinse.

– Copoii! a urlat cineva.

– Grevă pe data de 6, a spus Jack. Duceți vorba mai departe. Cu toții în aceeași zi. În toate lanurile.

În spatele mașinilor de poliție erau camioane pline cu bărbați care aveau bâte, lopeți și crose.

Un bărbat din spatele unui camion spunea la megafon:

– Vă rugăm să vă împrăștiați! Sunteți implicați în activități ilegale!

Camioanele au tras în față și au parcat. Bărbații au sărit jos din camioane, ținându-și armele în mâini.

Mulțimea s-a dispersat. Oamenii țipau și se împingeau.

– Loreda! a strigat Elsa, care nu putea să-și vadă copiii în haosul creat. Ant!

Oamenii alergau în toate direcțiile. Cei care veniseră cu mașini au sărit în ele și au plecat. Ceilalți au luat-o la fugă peste câmp, ca să-și salveze viețile.

Elsa i-a văzut pe Loreda și pe Ant. Erau agățați unul de celălalt, iar valul de oameni îi împingea înainte.

Tocmai își lua avânt ca să alerge după ei, când ceva a lovit-o în cap cu putere și a căzut, inconștientă, la pământ.

Elsa și-a revenit în etape. Avea gura uscată. Îi era sete. Ultimul lucru pe care și-l amintea era...

– Loreda! Ant!

S-a ridicat atât de repede, încât a amețit.

Jack era lângă ea.

– Sunt aici, Elsa, a spus el.

Elsa era în pat. Dar într-o cameră pe care n-o mai văzuse înainte. Lângă pat era un scaun gol.

Jack i-a dat un pahar cu apă și s-a așezat pe scaun.

– Unde sunt copiii mei?

– Natalia a luat mașina ta și i-a dus pe copii la voi în baracă.

– De unde știi?

– Eu i-am spus s-o facă. Natalia nu dă greș niciodată. O să fie în baracă, iar ușa va fi încuiată. O să împuște pe oricine va încerca să le facă rău copiilor.

– Ei știu că eu sunt în siguranță?

– Natalia știe că ești cu mine, așa că răspunsul e „da“. Are încredere în mine, iar eu am încredere în ea.

– Voi doi aveți o relație specială.

– Am trecut prin multe împreună.

Elsa a băut toată apa din pahar și s-a lăsat pe spate. Avea un țiuit în urechi și o pulsație dureroasă în partea din spate a capului. A atins zona cu delicatețe. Și-a luat mâna de acolo și a văzut că avea sânge pe degete.

– Ce s-a întâmplat?

– Te-a lovit unul dintre bătăușii lor.

Elsa a văzut zgârieturile pline de sânge de pe încheieturile degetelor lui Jack.

– L-ai lovit?

– Și încă cum!

Jack a înmuiat o cârpă într-un lighean cu apă, a stors-o și i-a așezat-o Elsei pe frunte.

Răcoarea a liniștit-o.

– Acum cât timp?

– O oră, poate. Au obținut ce-au vrut: oamenii sunt prea speriați ca să mai facă grevă.

– Erau speriați și înainte, Jack, dar au venit. A mai fost rănit cineva în afară de mine?

– Mai mulți. Unii au fost arestați. Au dat foc hambarului. Ne-au luat toate șapirografele și mașinile de scris.

Elsa a aruncat o privire prin cămăruță și a observat decorul spartan: un dulap vechi, o noptieră cu o lampă de alamă pe ea, un covor zdrențuit. De-a lungul pereților erau aliniate teancuri de hârtii, cărți, reviste și ziare. Nu exista nici o oglindă. Nici o debara. Doar câteva haine bărbătești, agățate de cârlige bătute în perete. Totul avea un aer de provizorat. Sau poate că așa trăiau bărbații care nu aveau o femeie în viața lor.

– Unde suntem? a întrebat Elsa, deși știa.

– Dorm aici ori de câte ori sunt în oraș, a răspuns el, iar după aceea a rămas tăcut.

– Interesant e că nu spui că locuiești aici, s-a mirat Elsa.

– Viața mea. E... mai mult o idee. O cauză. Sau a fost.

– Ce vrei să spui?

– Ani întregi m-am luptat ca să-i determin pe bogați să le dea lucrătorilor lor salarii din care să poată trăi. Urăsc inegalitatea dintre cei care au și cei care n-au. Am fost bătut și aruncat în pușcărie pentru asta. I-am văzut pe tovarășii mei încasând bătăi, dar în seara asta... atunci când am văzut că erai bătută...

– Ce?

– M-am gândit... că nu merită, a spus Jack uitându-se la ea. M-ai dezechilibrat, Elsa.

Ea a avut o senzație de conexiune, dar n-a știut cum să o folosească, n-a știut cum să-l abordeze fără să se umilească.

– Nici eu nu sunt eu însămi în preajma ta, a fost singurul lucru pe care s-a putut gândi Elsa să-l spună.

El i-a luat mâna și i-a ținut-o într-a lui.

Tăcerea a devenit stânjenitoare. Jack părea să aștepte ca ea să mai spună ceva, dar ce?

– Ai sânge pe față și în păr. Poate că ai vrea să faci o baie înainte să te duc înapoi la baraca ta. Ca să nu te vadă copiii în halul ăsta.

A ajutat-o să se dea jos din pat, a susținut-o și a dus-o într-o baie de dimensiuni reduse. Apoi a dat drumul la apă în cada de porțelan și a lăsat-o singură.

Elsa s-a dezbrăcat și a intrat în cadă. Cu un suspin, a alunecat în apa fierbinte.

Asta a relaxat-o cum n-o mai relaxase ceva de mult timp. S-a spălat pe cap și pe corp și s-a simțit întinerită.

Dar în tot acest timp s-a gândit la Jack.

„Știi cât de frumoasă ești?“ Elsa nu uitase nici o clipă momentul în care el rostise acele cuvinte remarcabile, iar acum, în plus, susținuse că era dezechilibrat de ea. Cu siguranță că și ea simțea la fel.

A ieșit din cadă și s-a șters, apoi și-a înfășurat corpul gol cu prosopul și s-a aplecat ca să-și ia rochia zdrențăroasă.

Apoi s-a oprit.

Dacă îmbrăca rochia aceea, avea să fie din nou Elsa.

Nu voia asta. Cel puțin, nu voia să fie acea Elsa care rămânea tăcută, accepta puțin și credea că asta merita. Prefera să încerce să ceară dragoste și să eșueze, decât să nu încerce deloc.

A apăsat încet pe clanță.

Chiar în timp ce deschidea ușa, nu-i venea să creadă că făcea așa ceva: ea, care tânjise după atingerea soțului ei mai bine de doisprezece ani, dar nu avusese niciodată curajul să-l abordeze, urma să iasă din baie îmbrăcată numai cu un prosop.

Părea cel mai curajos lucru pe care îl făcuse vreodată. A deschis ușa, a intrat în cameră.

Jack stătea sprijinit de perete, cu brațele încrucișate. Văzând-o, și-a desfăcut brațele și a venit spre ea.

Elsa a dat drumul prosopului, încercând să nu se simtă rușinată de corpul ei sfrijit.

El s-a oprit, apoi s-a apropiat mai mult, i-a șoptit numele.

Elsei nu-i venea să creadă că el o privea în felul acela, dar era adevărat. Dorință. Pentru ea.

– Ești sigură? a întrebat el luându-i o șuviță de păr și ridicându-i-o de pe umărul gol.

– Sunt sigură, a răspuns ea.

A luat-o de mână și a dus-o la pat. Ea s-a întins spre veioză ca să o stingă. El a oprit-o, spunând cu voce aspră:

– Nu. Vreau să te văd, Elsa.

Apoi și-a aruncat cămașa și maioul pe jos, și-a dat jos pantalonii și a luat-o în brațe.

– Spune-mi ce vrei, a șoptit el cu buzele pe buzele ei.

Îi cerea să-i spună cuvinte pe care ea nu le cunoștea, să-i dea răspunsuri pe care ea nu le avea.

– Poate că vrei să te sărut aici? Sau aici?

– O, Doamne, a spus ea, iar el a râs, sărutând-o din nou.

Atingerea lui era magică, îi crease o dorință pe care ea n-o putea controla sau nega, ci o făcea să fie disperată după mai mult.

Mâinile lui erau pe tot corpul ei, atingând-o cu o intimitate pe care Elsa nu și-o imaginase până atunci. Lumea a dispărut, totul s-a evaporat, cu excepția dorinței și a nevoii ei. Nimeni nu o cunoscuse în acel fel; el îi arăta puterea corpului ei, frumusețea nevoii ei. Elsa a îndrăznit să facă toate lucrurile la care visase întotdeauna. Alinarea venea în valuri; se simțea eterică, fără trup, una cu aerul din cameră. Plutea. Atunci când s-a întors în ea însăși – și așa s-a simțit, ca și cum s-ar fi întors în corpul ei după ce fusese numai nevoie – a deschis ochii.

Jack stătea pe o parte, privind-o.

Curajoasă, ea s-a aplecat în față și l-a sărutat pe gură, pe tâmple. La un moment dat, și-a dat seama că plângea.

– Nu plânge, iubirea mea, a șoptit Jack luând-o în brațe și ținând-o lipită de el. Mai am multe să-ți ofer. Ăsta e doar începutul.

Iubirea mea.

– O să faci un șanț în podea, a spus Natalia expirând fum.

Loreda a încetat să se mai plimbe de colo colo.

– Au trecut două ore. Poate că a murit.

Ant a izbucnit:

– Crezi că e moartă?

Loreda a dat din cap. „Sunt o proastă dacă îmi imaginez așa ceva!“

– Nu, Antsy. Nu cred.

– O să se întoarcă, a spus Natalia. Jack va avea grijă de asta.

Loreda a auzit pași afară.

– Ant, a spus ea cu o voce dură. Vino aici!

El s-a dus lângă ea și i s-a lipit de șold. Loreda i-a pus o mână protectoare pe umăr.

Natalia s-a ridicat în picioare și s-a așezat în fața lor, în timp ce ușa se deschidea.

Jack și mama au intrat.

– Mami!

Ant s-a aruncat în brațele ei.

– Ușurel, l-a domolit mama. Încetișor, băiete. Sunt bine.

S-a aplecat și l-a sărutat pe frunte.

Jack a spus:

– Acum ar trebui să doarmă.

A ajutat-o pe Elsa să meargă la pat și să se întindă.

Ant i s-a așezat imediat la picioare și s-a încolăcit ca un cățeluș.

Loreda, Natalia și Jack s-au dus spre ușă.

– Chiar e bine? a întrebat Loreda.

– Da, a răspuns Jack. A primit o lovitură urâtă în spatele capului, dar va fi nevoie de mai mult decât atât ca s-o oprească pe mama ta. Este o războinică.

– E periculos, a spus Loreda, dându-și seama pentru prima dată cât de adevărate erau acele cuvinte.

Toată lumea îi spusese, dar ea nu înțelesese cu adevărat până în seara aceea. Riscau totul printr-o grevă. Nu doar slujbele lor. Lucrurile puteau deveni cu adevărat urâte.

– Acum vezi, a spus Jack. O luptă ca asta nu e romantică. Eram în San Francisco atunci când Garda Națională i-a atacat cu baionetele pe participanții la grevă.

– Au murit oameni în ziua aceea, a spus Natalia. Dintre cei care făceau grevă. E numită Joia Însângerată.

– Totuși, trebuie să ne luptăm cu ei, a răspuns Loreda. Cu tot ce avem. Ca atunci când mama a intrat cu bâta de baseball în spital, ca să ia aspirină pentru Jean.

– Da, a răspuns Jack cu un aer sumbru. Așa e.

Capitolul 34

În dimineața zilei de 6 octombrie, chiar înainte de răsărit, Elsa și copiii s-au urcat într-unul dintre camioanele Welty care așteptau.

Culegătorii erau tăcuți, supuși. Oamenii aveau reticențe să se privească în ochi. Elsa nu știa dacă asta însemna că erau pentru sau împotriva grevei, dar cu toții știau despre ea. Se vorbea peste tot de grevă. Cuvinte spuse cu precauție, pe la colțuri. Toți cei care munceau în vale știau că aceea era ziua grevei. Ceea ce însemna că și plantatorii știau.

– Vreau să vă văd pe tine și pe Ant tot timpul, a spus Elsa în timp ce camionul oprea în fața lanului de bumbac.

Camioneta lui Jack era parcată în mijlocul drumului; el, Natalia și câțiva dintre tovarășii lor îi așteptau pe greviști cu pancarte în mâini. Poarta de acces în lan era deschisă.

– Salarii corecte! Salarii corecte! Salarii corecte! a strigat Jack în timp ce culegătorii coborau din camion.

Câteva camioane și mașini au apărut pe drumul din spatele lui Jack și al Nataliei, înaintând încet. În câteva minute, Jack și tovarășii lui aveau să fie prinși între greviștii din fața lor și plantatorii din spate, și blocați pe celelalte două laturi de gardurile lanurilor de bumbac.

Culegătorii s-au oprit în bloc, într-o masă compactă, față în față cu comuniștii.

Prima mașină s-a oprit în spatele camionetei lui Jack. Din mașină au coborât trei bărbați, fiecare având câte o pușcă.

Un alt camion a oprit lângă cel dintâi. Încă doi bărbați au sărit în drum.

A apărut și un al treilea camion, iar din el a coborât domnul Welty, cu un pistol în mână. A înaintat și s-a oprit cam la un metru de Jack, cu fața la greviști.

– Azi salariile scad la șaptezeci și cinci de cenți pentru patruzeci și cinci de kilograme de bumbac. Dacă nu acceptați plata și nu culegeți, există destui alții care o vor face.

Cinci bărbați cu armele pregătite s-au împrăștiat în spatele lui.

Jack s-a întors cu fața la Welty, a mers cu îndrăzneală spre proprietar, a ajuns față în față cu el, devenind vârful de lance al greviștilor.

– Nu vor culege pentru atât, a spus Jack.

– Tu nici nu culegi pentru mine, comunist nenorocit! a spus Welty.

– Încerc să-i ajut pe culegătorii ăștia. Nimic altceva. Lăcomia ta e neamericană. Nu vor culege pentru șaptezeci și cinci de cenți. Ăsta nu e un venit din care să se poată trăi, a spus Jack, iar apoi s-a întors spre lucrători. Are nevoie de voi ca să culegeți, dar nu vrea să plătească. Voi ce spuneți?

Nimeni nu a răspuns.

Oamenii lui Welty și-au lovit pușile de palme.

– Sunt mai deștepți decât tine, comunistule, a spus Welty.

Elsa știa ce ar fi trebuit să facă în clipa aceea; cu toții știau. Jack le spusese în hambar: „Intrați în lanul de bumbac. Așezați-vă“.

Dacă nu s-ar fi mișcat, nu ar fi acționat, greva s-ar fi terminat înainte de a începe. Ei, culegătorii, ar fi pierdut, iar șefii ar fi devenit și mai puternici.

Elsa a pus câte o mână pe umerii copiilor ei.

– Haideți copii, să intrăm în lan.

Au înaintat, au trecut prin mulțime și au ieșit din ea, trei siluete solitare, aflate la distanță de restul mulțimii, mergând spre intrarea în lan.

Sârma ghimpată din vârful gardului strălucea în lumina soarelui; un bărbat înarmat stătea lângă parapetul turnului de pază, cu pușca îndreptată spre culegători.

– Vezi? i-a spus Welty lui Jack. Micuța doamnă știe cine o plătește. Șaptezeci și cinci de cenți e mai bine decât nimic.

Elsa a trecut de Jack și de Welty fără să se uite la nici unul dintre ei. Ea și copiii au intrat în câmpul de bumbac.

Loreda s-a uitat în spate.

– Nu mai vine nimeni, mamă.

„Urmați-ne“, a gândit Elsa. „Vă rog. Nu ne lăsați singuri. Atunci totul va fi degeaba.“ Jack spusese că era nevoie ca toți culegătorii să acționeze în bloc și să oprească mijloacele de producție.

– Salarii corecte! a strigat Jack în spatele lor. Salarii corecte!

Drumul spre lanul de bumbac a însemnat cele mai lungi șase minute din viața Elsei. Ea și-a ocupat locul în rând și s-a întors.

Pentru o clipă, mulțimea de culegători a stat nemișcată, uitându-se la Elsa și la copii, care erau singuri în lan.

Ike a fost primul care a făcut un pas în față, și-a croit loc prin mulțime și a început să meargă spre porțile deschise.

– Uite, mamă, a spus Loreda cu răsuflarea tăiată, în timp ce, unul câte unul, culegătorii îl urmau pe Ike, intrau în câmp și umpleau rândurile.

Ca un singur om, lucrătorii s-au întors cu fața spre Welty.

– Bărbați, apucați-vă de lucru! a țipat acesta din urmă.

Ca și cum ar fi fost doar bărbați acolo.

Elsa s-a uitat la oamenii care stăteau în lanul de bumbac, oamenii din categoria *ei*. Cei ca ea. Curajul lor a impresionat-o.

– Știți ce să faceți! a strigat Elsa.

Lucrătorii s-au așezat.

Pe când se apropia asfințitul, greviștii s-au ridicat în picioare și au ieșit din lan, sub privirile pline de furie ale șefului și ale oamenilor lui.

Greviștii ocupaseră lanul toată ziua, șezând pe pământ în liniște.

Jack i-a așteptat pe drum. Avea sânge pe buze și un ochi negru; cu toate astea, a zâmbit grupului.

– Bună treabă, toată lumea! Le-ați atras atenția. Mâine trebuie să începem mai devreme. De data asta vor fi pregătiți și nu vor trimite camioane ca să vă ia. Ne întâlnim la ora patru dimineața. În fața hotelului El Centro.

Cu toții au început lungul drum spre casă.

Loreda jubila.

– Azi nu s-a cules nici măcar o capsulă de bumbac. Asta o să-l învețe pe domnul Motan Gras să nu mai profite de noi, a spus ea.

Elsa mergea lângă Jack. Ar fi vrut să fie la fel de fericită ca fiica ei, dar îngrijorarea înlocuia entuziasmul. Își dădea seama că majoritatea greviștilor se simțeau la fel ca ea. Uitându-se la fața zgâriată a lui Jack, a spus:

– Tu chiar le-ai atras atenția, se vede.

El s-a apropiat. Degetele lui s-au atins de ale ei în timp ce mergeau.

– Atunci când cineva recurge la violență, asta înseamnă că este speriat, a spus Jack. E un semn bun.

– Oare nu cumva ne-am înrăutățit singuri situația?

– Mâine vor fi pregătiți să ne înfrunte, a spus Jack.

– Cât timp o să dureze asta? a întrebat Elsa. Fără ajutorul de la stat, vom avea probleme, Jack. Nu ne vor da credit la magazin dacă nu culegem, și nici unul dintre noi nu are economii. Nu putem să rezistăm mult timp...

– Știu, a răspuns Jack.

Au ajuns la tabăra lui Welty. Lucrătorii care locuiau acolo au intrat, îndreptându-se spre corturi și barăci. Loreda și Ant au luat-o înainte. Alții au mers mai departe pe drum.

Jack și Elsa s-au oprit și s-au uitat unul la altul.

– Ai fost uimitoare azi, a spus el cu glas scăzut.

– Tot ce-am făcut a fost să stau jos.

– A fost un lucru curajos, iar tu știi asta. Ți-am spus că ceilalți aveau să te asculte.

Elsa a atins zona roșie și umflată de sub ochiul lui.

– Trebuie să ai grijă mâine.

– Întotdeauna am grijă.

I-a zâmbit într-un fel care ar fi trebuit să o liniștească, dar nu s-a întâmplat asta.

*

Mai târziu în seara aceea, Elsa stătea lângă reșou și fierbea o oală de fasole.

Cineva a bătut la ușă atât de tare, încât s-au zguduit pereții.

– Copii, treceți în spatele meu, a spus Elsa, după care s-a dus și a deschis ușa.

În prag s-a ivit un bărbat cu un ciocan în mână.

– Măi, măi, a spus el. E chiar femeia din fața rândului! Curva comunistului.

Elsa i-a protejat pe copii cu trupul ei.

– Ce vrei?

El i-a dat o bucată de hârtie.

– Știi să citești?

Ea i-a smuls hârtia din mână și a citit-o.

Către John Doe și Mary Doe, ale căror nume reale rămân necunoscute:

Vă rog să luați cunoștință de faptul că vi se cere să eliberați locuința pe care o ocupați; zisa locuință fiind cunoscută ca Unitatea 10, Terenurile California.

Aceasta este o înștiințare prealabilă care stabilește termenul de trei zile pentru eliberarea proprietății mai sus numite, pe baza faptului că sunteți

ilegal în posesia ei, iar dacă nu o eliberați după cum se menționează mai sus, se vor lua măsurile legale cuvenite împotriva dumneavoastră.

Thomas Welty, proprietar, Fermele Welty

– Ne dați afară? Cum sunt aici ilegal? a întrebat Elsa. Plătesc șase dolari pe lună pentru baraca asta.

– Asta e o baracă pentru culegători, a spus bărbatul. Ai cules azi?

– Nu, dar...

– Încă două nopți, cucoană. Pe urmă venim, îți luăm toate bulendrele și ți le aruncăm afară. Ai fost anunțată.

Apoi a plecat.

Elsa stătea în pragul ușii deschise, uitându-se la haosul din tabără. O duzină de bărbați mărșăluiau amenințători, lipind avize pe uși, deschizând uși, lovindu-le, înmânând notificări de evacuare și țintuindu-le de stâlpi lângă toate corturile.

– Nu pot face asta! a țipat Loreda. Porcii!

Elsa și-a tras copiii înăuntru și a trântit ușa.

– Nu ne pot evacua pentru că ne exercităm drepturile noastre de americani, a spus Loreda. Nu-i așa?

Elsa a văzut momentul în care Loreda chiar a înțeles riscul. Pe cât de rău fusese înainte traiul pe malul șanțului, atunci cel puțin aveau un cort. Acum, dacă erau dați afară de acolo, nu aveau nimic.

Plantatorii știau asta, știau că a doua zi urma să fie mai greu pentru lucrători să nu culeagă, și chiar mai rău în ziua următoare.

Cât timp puteau să protesteze pentru o idee niște oameni înfometați și fără adăpost?

Elsa s-a trezit cu palma cuiva pusă peste gura ei.

– Elsa, sunt eu.

Jack. Ea s-a ridicat.

Jack și-a luat mâna de pe gura ei.

– Ce s-a întâmplat? a întrebat Elsa în șoaptă.

– Se vorbește că vor fi probleme. Vreau să scoți copiii din tabără în seara asta.

– Da. Azi ne-au evacuat pe toți. Cred că ăsta e doar începutul.

Ea a dat pătura la o parte și a coborât din pat. Mâna lui a alunecat peste corpul ei, într-o mângâiere grăbită.

Elsa a închis aerisirea, apoi a aprins lampa cu kerosen și s-a dus să-i trezească pe copii.

Ant a mormăit, a împins-o și s-a întors pe partea cealaltă.

– Ce-i? a întrebat Loreda căscând.

– Jack spune că mâine s-ar putea să avem probleme. Vrea să plecăm.

– Din baracă? a întrebat Loreda.

În lumina slabă, Elsa a văzut frica din ochii fiică-sii.

– Da, a răspuns ea.

– Bine, atunci, a zis Loreda dându-i un cot fratelui ei. Trezește-te, Ant! Trebuie să ne mutăm.

Au împachetat repede cele câteva lucruri pe care le aveau și au pus în bena camionetei cutiile, împreună cu lăzile și cu gălețile pe care le găsiseră în ultimele câteva luni.

La sfârșit, Elsa și Loreda au stat în prag, uitându-se amândouă la cadrele ruginite ale paturilor, la saltele și la rețoul mic, gândindu-se la luxul pe care îl reprezentaseră toate acestea.

– Putem să ne întoarcem după ce se termină greva, a spus Loreda.

Elsa nu a răspuns, dar știa că nu aveau să mai locuiască vreodată acolo.

Au plecat de la baracă și s-au dus la camionetă.

Copiii au urcat în spate, Elsa a ocupat locul șoferului, iar Jack s-a așezat lângă ea.

– Gata? a întrebat el.

– Presupun.

Ea a pornit motorul, dar nu a aprins farurile. Huruind, camioneta a pornit la drum.

Elsa a parcat în fața hotelului El Centro, unde stătuseră în timpul inundației.

Jack a desfăcut lanțul greu de la ușa din față și i-a condus înăuntru.

Holul mirosea a țigări și a transpirație. Fuseseră oameni acolo, chiar recent. În întuneric, Jack i-a condus în sus pe scări și s-a oprit la prima ușă închisă de la etajul al doilea.

– Sunt două paturi aici. Loreda și Ant?

Loreda a dat din cap, obosită, lăsându-și fratele pe jumătate adormit să se sprijine de ea.

– Nu aprindeți lumina, a spus Jack. Venim de dimineață să vă luăm la grevă. Elsa, camera ta... e alături.

– Mulțumesc.

Ea l-a strâns de mână și apoi i-a dat drumul, după care și-a instalat fiecare copil în patul lui.

Ant a adormit imediat; îi auzea respirația. A lovit-o cu o claritate dureroasă conștiința faptului că acel sunet simplu era chiar esența responsabilității ei. *Viețile* lor depindeau de ea, iar ea le permitea să facă grevă a doua zi.

– Ți se citește îngrijorarea pe față, a spus Loreda atunci când Elsa s-a așezat pe marginea patului, lângă ea.

– Ba mi se citește iubirea, a spus Elsa mângâind părul fiicei ei. Sunt mândră de tine, Loreda.

– Ți-e frică pentru ceea ce se va întâmpla mâine.

Elsei ar fi trebuit să-i fie rușine din pricină că Loreda îi văzuse expresia atât de clar, dar nu-i era. Poate că obosise să se mai ascundă de oameni, să creadă că nu era suficient de bună; umpluse suficienți ani cu acele sentimente, iar acum scăpase de ele. Nu le mai simțea povara.

– Da, a spus ea. Mi-e frică.

– Dar o vom face chiar și-așa.

Elsa a zâmbit, gândindu-se din nou la bunicul ei. Îi luase zeci de ani, dar, în sfârșit, înțelegea adevăratul sens al spuselor lui. Nu frica era cea care conta în viață. Contau alegerile pe care le făceai fiindu-ți frică. Erai curajos mulțumită fricii tale, nu în pofida ei.

– Da.

S-a aplecat și a sărutat fruntea Loredei.

– Dormi ușor, fetița mea. Mâine e o zi importantă.

Elsa a plecat din camera copiilor ei și s-a dus în camera următoare, unde Jack stătea pe pat, așteptând-o. O singură lumânare ardea într-un sfeșnic de pe noptieră. Puținele cutii care conțineau lucrurile lor erau așezate lângă unul dintre pereți.

Jack s-a ridicat în picioare.

Elsa a mers cu îndrăzneală la el. În ochii lui a văzut iubire. Pentru *ea*. Era o iubire tânără, nouă, nu una profundă, așezată și familiară ca iubirea lui Rose și a lui Tony. Oricum, era iubire, sau cel puțin începutul ei frumos și plin de promisiuni. Toată viața așteptase un moment precum era acela,

tânjise după el, și nu avea de gând să-l lase să treacă neobservat. Timpul părea incredibil de prețios în acele ore de dinaintea grevei.

– I-am promis unei prietene o nebunie.

– O, da?

Elsa și-a ridicat mâinile și i-a cuprins lui Jack ceafa cu palmele.

– N-am invitat niciodată un bărbat la dans. Și știu că nu avem muzică.

– Elsa, a șoptit el aplecându-se ca să o sărute și mișcându-se pe un cântec care nu era cântat. Noi suntem muzica.

Elsa a închis ochii și l-a lăsat să conducă.

„Pentru tine, Jean.“

Capitolul 35

Elsa a fost trezită de un sărut. A deschis ochii încet. Dormise mai bine decât dormise vreodată în viața ei, ceea ce părea un lucru aproape obscen, având în vedere circumstanțele.

Jack s-a aplecat peste ea.

– Tovarășii mei ar trebui să fie jos deja.

Ea s-a ridicat și și-a dat la o parte de pe față părul ciufulit.

– Câți sunteți?

– În tot statul suntem mii de oameni. Dar luptăm pe multe fronturi. Avem organizatori în fiecare lan în care putem, de aici până la Fresno.

A sărutat-o din nou. Ne vedem la parter.

Elsa s-a dat jos din pat și s-a dus – dezbrăcată – până la una dintre cutiile în care erau lucrurile lor. Scotocind prin ea, a găsit jurnalul și un ultimul capăt de creion. Ant îl găsise la școală, în coșul de gunoi.

Așezându-se înapoi în pat, a deschis jurnalul la prima pagină albă și a început să scrie.

Iubirea este ceea ce rămâne după ce toate celelalte lucruri au dispărut. Asta ar fi trebuit să le spun copiilor mei atunci când am plecat din Texas.

Este ceea ce am să le spun diseară, deși ei încă nu sunt pregătiți să înțeleagă. Cum ar putea? Eu am patruzeci de ani și abia acum am înțeles acest adevăr fundamental.

Iubirea. În vremurile cele mai bune, e un vis. În vremurile cele mai rele, e o salvare.

Sunt îndrăgostită. Asta e. Am scris-o. În curând o să o spun cu voce tare. O să i-o spun lui.

Sunt îndrăgostită. Pe cât de nebunesc, de ridicol și de neverosimil ar suna, sunt îndrăgostită. Și, la rândul meu, sunt iubită.

Iar asta – iubirea – îmi dă curajul de care am nevoie azi.

Cele patru vânturi ne-au adus aici pe noi, pe niște oameni din toate colțurile țării, chiar la marginea acestui pământ măreț. Iar acum, în sfârșit, ne spunem punctul de vedere, luptăm pentru ceea ce știm că e corect. Luptăm ca visul nostru american să fie din nou posibil.

Jack spune că sunt o războinică și, deși nu-l cred, atâta știu: un războinic crede într-un final pe care nu-l poate vedea și luptă pentru el. Un războinic nu renunță niciodată. Un războinic luptă pentru cei mai slabi decât el.

Mie mi se pare că seamănă cu maternitatea.

Elsa a închis jurnalul și s-a îmbrăcat repede, iar apoi s-a dus în camera alăturată.

Ant sărea pe pat, spunând:

– Ete-te la mine, Loreda! Zbor.

Loreda se plimba prin cameră ignorându-l pe fratele ei și rozându-și unghiile.

Elsa a intrat, iar ei amândoi au rămas încremeniți.

– E timpul? a întrebat Loreda, cu ochii strălucitori.

Arăta entuziasmată, pregătită să plece.

Elsa a simțit un fior de îngrijorare.

– Azi va fi...

– Periculos, a spus Loreda. Știm. Toată lumea e jos?

– M-am gândit că ar trebui...

– Să mai stăm de vorbă? a întrebat Loreda, nerăbdătoare. Am vorbit destul.

Ant a sărit din pat și a aterizat lângă sora lui, în picioarele goale.

– Eu sunt Shadow! Nimeni nu mă sperie!

– Bine. Azi trebuie să stați aproape de mine. Vreau să vă văd în orice clipă.

Loreda a împins-o pe Elsa spre ușă, iar Ant, încurcat în ghete, a strigat:

– Așteptați-l pe Shadow!

Au coborât și au găsit holul de la intrare gol, dar în câteva minute s-au adunat o mulțime de oameni. Membri ai Alianței Lucrătorilor erau adunați ciorchine; așezau pliante pe mese și sprijineau pancarte de pereți. Lucrătorii din tabăra de pe malul canalului, cei de la fermele Welty și cei din tabăra nou-construită din Arvin stăteau tăcuți, cu mine neliniștite.

Elsa i-a văzut pe Jeb și pe copiii lui în colțul din spate, iar apoi l-a zărit pe Ike, care venise împreună cu unii dintre lucrătorii din tabăra Welty.

Elsa a ridicat o pancartă pe care scria SALARII CORECTE și s-a dus lângă Natalia, pe a cărei pancartă scria: LUCRĂTORI, UNIȚI-VĂ!

Jack s-a postat în fața mulțimii.

– Prieteni și tovarăși, e timpul. Țineți minte planul nostru: grevă pașnică. Intrăm pe câmp și ne așezăm. Asta-i tot. Sperăm ca în această dimineață să se întâmple același lucru pe tot cuprinsul statului, tot așa cum sperăm că ni se vor alătura tot mai mulți lucrători. Să mergem!

Au ieșit din hotel și s-au adunat în stradă. Erau mai puțin de cincizeci de oameni. Natalia s-a așezat la volan în camioneta lui Jack și a pornit motorul. Jack stătea în bena mărginită de grătare de lemn, cu fața la mica adunare.

– Lumea poate fi schimbată de o mână de oameni curajoși. Azi luptăm în numele celor cărora le e frică. Luptăm pentru un salariu decent, a spus el, iar apoi a strigat: Salarii corecte! Salarii corecte!

Loreda își ținea pancarta în aer și striga împreună cu Jack:

– Salarii corecte! Salarii corecte!

Camioneta mergea înainte; greviștii o urmau. Jack s-a aplecat, a luat un megafon și și-a amplificat cuvintele:

– Salarii corecte! Salarii corecte!

Elsa, copiii ei și greviștii urmau camioneta în timp ce îl ascultau pe Jack.

Au trecut pe lângă o reclamă la Lucky Strike. Câțiva dintre oamenii care locuiau sub panoul cel uriaș s-au ridicat în picioare, au traversat agale câmpul maro și li s-au alăturat greviștilor.

Patru sute de metri mai încolo, li s-a alăturat un grup de clerici, având pancarte pe care era scris: SALARII MINIME PENTRU LUCRĂTORI.

La fiecare nouă stradă sau tabără, se alăturau mai mulți oameni. Vocile lor sunau din ce în ce mai tare.

– Salarii corecte! Salarii corecte!

Încă niște oameni s-au alipit grupului.

La un moment dat, Elsa s-a întors și a văzut mulțimea. Ea număra în clipa aceea cam șase sute de oameni, adunați ca să lupte pentru un salariu decent.

Elsa i-a dat un cot Loredei ca să-și întoarcă privirea și să-i vadă pe cei din spatele lor.

Loreda a rânjit și a strigat mai tare:

– Salarii corecte! Salarii corecte!

Jack și Alianța Lucrătorilor aveau dreptate. Plantatorii erau obligați să-i trateze corect pe lucrători dacă voiau să li se culeagă bumbacul înainte să se schimbe vremea și înghețul să ruineze recolta. Nu era vorba despre a fi comunist sau agitator. Aceasta era o luptă pentru drepturile fiecărui american.

După ce a mai parcurs încă un kilometru și jumătate, mulțimea alcătuită acum din aproape o mie de oameni a cotit mărșăluind și scandând, cu pancartele ridicate, și s-a apropiat de intrarea în fermele Welty. Drumul se întindea în fața lor, o linie dreaptă mărginită pe ambele laturi de lanuri de bumbac împrejmuite. Îi aștepta un singur om, care stătea în mijlocul drumului.

Welty.

Natalia a oprit camioneta chiar în fața lui.

Aflându-se în continuare în spatele camionetei, Jack a vorbit mulțimii prin megafon:

– Asta e ziua voastră, oameni buni. Momentul vostru. Proprietarii vă vor asculta. Nu pot ignora atât de mulți oameni care spun „Gata!“

Loreda a răspuns cu voce tare, strigând:

– Gata! Gata!

Mulțimea i s-a alăturat, fluturând pancartele ca să dea greutate scandării.

– Vom fi pașnici, dar vom rămâne pe poziții, a spus Jack la megafon. Nu vreți să mai fiți exploatați și înfometați. Meritați un salariu corect pentru ziua de muncă.

Elsa a auzit huruitul motoarelor. Știa că și ceilalți le auziseră. Scandarea s-a estompat.

– Intrați în lan. Stați jos. Dărâmați poarta dacă e nevoie.

Elsa s-a întors și a văzut un camion pentru fân plin de lucrători, care a oprit în spatele grevi știlor. Șoferul a claxonat ca să i se facă loc.

– Spărgători de grevă. Au venit să vă ia locurile de muncă, a spus Jack. Nu-i lăsați să intre.

Mulțimea s-a împrăștiat și a blocat calea camionului spre porți.

– Nu muncim! Salarii corecte! a strigat Jack.

Welty s-a dus pe partea laterală a camionetei lui Jack și s-a uitat la grevi ști.

– Azi plătesc șaptezeci și cinci de cenți, a spus el. Cine vrea să-și hrănească familia și să se mute într-una dintre barăcile mele? Cine vrea credit pe perioada iernii la magazinul local și saltele pe care să doarmă?

– La naiba, în nici un caz! a strigat Jack.

Un vuiet de aprobare s-a ridicat din mulțime.

Pe drum, în spatele lui Welty, a apărut un camion care a mers înspre grevi ști. Din el a coborât un bărbat care avea o pușcă, așezată lejer pe umăr. S-a dus la porțile de la intrarea în lan și le-a deschis.

– Nu vor trage! N-am făcut nimic greșit! a strigat Ike. Fiți puternici!

Bărbatul cu pușca a urcat în vârful turnului de control și a îndreptat arma spre grevi ști.

– Nu ne pot împușca pentru nimic! a strigat Ike. Asta e totuși America.

Mai multe camioane, pline cu lucrători migranți dispuși să culeagă pentru șaptezeci și cinci de cenți, au oprit în spatele grevi știlor, claxonând ca să fie lăsate să treacă.

– Nu-i lăsați să treacă! a strigat Jack.

Sirene.

Pe șosea, în depărtare, au apărut mașini și camionete de poliție ce ridicau un nor de praf în urma lor. Au intrat una câte una pe drumul secundar, au parcat în linie dreaptă și au creat o baricadă în fața camionetei lui Jack.

Portierele vehiculelor de poliție s-au deschis. Oameni mascați au coborât din mașini, ținând în mâini crose, bâte și arme.

Paramilitari. Zece.

Polițiștii au ieșit din mașini cu armele scoase.

Paramilitarii înaintau încet.

Mulțimea de greviști s-a dat înapoi; scandarea s-a oprit.

– Oamenii ăștia poartă măști fiindcă le e rușine de ceea ce fac, a spus Jack la megafon. Știu că nu e corect.

Elsa se uita la bărbatul cu mască ce se apropia de ea și de copiii ei. Ținându-și strâns copiii, a început să meargă cu spatele.

– Mamă, nu! a strigat Loreda.

– Sst, a spus Elsa, trăgând-o pe Loreda mai aproape.

– Rămâneți pe poziții, a spus Jack, iar apoi a privit-o țintă pe Elsa și a îndemnat-o: Nu-ți fie frică!

Trei paramilitari au sărit în spatele camionetei lui Jack. Unul dintre ei l-a lovit pe Jack în spate cu bâta. Jack a scăpat megafonul și s-a împleticit în față. Paramilitarii l-au apucat de păr și l-au târât afară din camionetă; unul dintre ei l-a lovit în cap cu patul armei. Jack a căzut în genunchi.

– Apucați-vă de lucru! a țipat Welty. Greva s-a terminat.

Paramilitarii l-au încercuit pe Jack și au început să-l lovească.

Lucrătorii s-au retras; unii dintre ei s-au furișat spre lanul de bumbac. Camioanele cu spărgători de grevă au claxonat ca să fie lăsate să treacă.

– Elsa! a strigat Jack, lucru pentru care a fost lovit din nou.

Ea știa ce îi cerea el să facă. „Pe tine te vor asculta.“

Elsa s-a urcat în spatele camionului, a luat megafonul lui Jack și s-a întors cu fața spre greviști. Îi tremurau mâinile.

– Opriți-vă! a strigat ea.

Lucrătorii și-au încetat retragerea și s-au uitat la ea.

Respira greu. Și acum, ce?

„Gândește.“

Îi știa pe acei oameni, chiar îi *cunoștea*. Erau oameni din categoria ei. Toți – o apă și-un pământ, spuseseră californienii în batjocură, dar acela fusese un compliment.

Erau ca ea. În ziua aceea făceau parte dintr-un nou grup: oameni care se revoltau, își foloseau vocile ca să spună „Gata!“ Se treziseră în toiul nopții, înfometați, ca să lupte pentru drepturile lor, iar acum era rândul Elsei să le arate copiilor ei ce o învățase bunicul cu atât de mult timp în urmă. A prins între degete săculețul fin de catifea pe care îl purta la gât. „Sfinte Jude, patron al cazurilor disperate și al cauzelor pierdute, ajută-mă!“

– Ce?! a strigat cineva.

– Hope[27] e numele unei monede pe care o țin mereu cu mine: un bănuț american primit de la un bărbat pe care am ajuns să-l iubesc. În timpul călătoriei mele... au existat momente în care am simțit că acel bănuț și speranța pe care el o reprezenta erau singurele lucruri mulțumită cărora puteam să merg mai departe. Am venit în vest... în căutarea unei vieți mai bune... dar visul meu american s-a transformat în coșmar din cauza sărăciei și a greutăților, a spus ea fixându-l cu privirea pe Welty, după care a continuat: ...Și a lăcomiei. Acești ultimi ani au fost o perioadă în care am pierdut lucruri: locuri de muncă, locuințe, mâncare. Pământul pe care l-am iubit s-a întors împotriva noastră, ne-a îngenuncheat pe toți, chiar și pe bărbații bătrâni și încăpățânați care obișnuiau să vorbească despre vreme și să se felicite reciproc pentru recolta bogată de grâu. „Un bărbat trebuie să lupte ca să-și câștige existența în ținuturile astea“, își spuneau unii altora.

Elsa a privit mulțimea, a văzut toate femeile și toți copiii care erau acolo și care se uitau în sus la ea. Și-a văzut viața prin ochii lor, și-a simțit durerea în umerii lor încovoiați.

– Un bărbat. Întotdeauna a fost vorba despre bărbați. Păreau să creadă că a găti, a face curat, a naște copii, a avea grijă de grădini erau lucruri fără valoare. Dar și noi, femeile din Marea Câmpie, munceam de la răsărit până la apus, trudeam în fermele de grâu până când ajungeam să fim la fel de uscate și de arse de soare precum pământul pe care îl iubeam. Jur că uneori, atunci când închid ochii, pot încă să simt gustul prafului din Texas.

Elsa a făcut o pauză, surprinsă de cât de puternică și de răspicată devenise vocea ei. S-a uitat la lucrători, a văzut pentru prima oară că hainele lor zdrențăroase și fețele înfometate erau embleme ale curajului, ale supraviețuirii. Erau oameni buni, care nu renunțau.

– Am venit aici ca să ne construim o viață mai bună, ca să ne hrănim copiii. Nu suntem leneși sau lipsiți de vlagă. Nu vrem să trăim în felul în care am ajuns s-o facem. E timpul, a spus ea. E timpul să spunem: „Gata!“ Gata cu înșelăciunea de la magazinul companiei, care ne ia toți banii și ne menține săraci. Gata cu tăierile de salarii. Nu mai vrem să fim exploatați, să ni se vorbească de sus și să fim asmuțiți unii împotriva celorlalți. Meritățm ceva mai bun. *Gata!*

– Gata! a strigat Ike.

Loreda a strigat:

– Gata!

După o pauză de o clipă, mulțimea s-a raliat, i-a blocat pe spărgătorii de grevă și a scandat la unison cu Elsa:

– Gata! Gata! Gata!

Mulțimea și-a ridicat vocea și pancartele, ignorându-i pe bărbatul înarmat din turnul de control, pe polițiști și pe paramilitari.

Curajul lor a uimit-o și a revigorat-o pe Elsa, care a scandat împreună cu ei.

– Salarii corecte! scandau culegătorii, ridicându-și pancartele în aer.

Elsa a auzit un șuierat ascuțit, apoi ceva metalic a aterizat la picioarele ei. O secundă mai târziu s-a declanșat fumul, acoperind totul, întunecând lumea.

Pe Elsa o usturau ochii. I-a văzut pe greviști lovindu-se unii de alții, orbiți, panicați. S-au dat la o parte din calea camionului.

Cineva a strigat:

– Aruncă bombe lacrimogene!

În mulțime au aterizat mai multe butelii șuierătoare de bombe lacrimogene; fumul s-a întins peste tot.

Elsa și-a ridicat megafonul.

– Fugiți pe câmp, nu plecați! a strigat ea, tușind tare, iar apoi și-a șters ochii, dar n-a ajutat. Nu renunțați!

Lucrătorii s-au panicat, au fugit în toate direcțiile, s-au lovit unii de alții. Nimeni nu vedea mare lucru prin fumul înțepător.

S-a auzit o împușcătură. Zgomotul ei a acoperit toată nebunia.

Elsa a simțit ceva lovind-o atât de tare încât s-a dezechilibrat. Și-a încleștat mâinile pe coaste.

Cald, umed, lipicios.

„Sângerez.“

A auzit-o pe Loreda țipând:

– Mamă!

A vrut să răspundă, să spună „Sunt bine“, dar durerea...

Durerea.

A scăpat megafonul, l-a auzit căzând cu o bufnitură în spatele camionetei. Prin perdeaua înțepătoare și fierbinte de fum, a văzut-o pe Loreda croindu-și drum prin mulțime, țipând, cu Ant împleticindu-se pe urmele ei.

Tot ce voia Elsa era să fie lăsați să ajungă la ea, să rămână trează, să le spună cât de mult îi iubea, dar durerea o copleșea, o strângea până când a

ajuns să nu mai poată respira... „Copiii mei“, s-a gândit, întinzându-se după ei.

Părea să se întâmple cu încetinitorul: sunetul puștii, mama împleticindu-se în față, sângele înroșindu-i rochia. Jack aruncându-i cât colo pe bărbații care îl țineau.

Loreda a țipat și l-a apucat pe Ant de mână, luptându-se să ajungă la camionetă prin mulțimea panicată. L-a văzut pe Jack lovindu-l pe unul dintre paramilitari cu propria bâtă și doborându-l pe altul cu un pumn.

– Au împușcat-o! a strigat cineva.

Paramilitarii s-au îndepărtat de camionetă.

Jack a sărit în spatele camionetei și a luat-o pe mama de mână.

– Trăiește?! a țipat Loreda.

Mama a deschis ochii înlăcrimați și roșii și s-a uitat la Jack.

– Am eșuat.

Jack a ridicat-o în brațe și a cărat-o afară din camionetă.

Stătea în fața greviștilor, cu Elsa în brațe. Sângele îi curgea printre degete pe pământ. Gazul lacrimogen a plutit dincolo de ei.

– Grevă... condu-i, a șoptit mama, iar Loreda a înțeles.

– Arestați-i! le-a strigat Welty acoliților lui, dar polițiștii s-au retras de lângă femeia acoperită de sânge.

Paramilitarii au înghețat. Câțiva și-au aruncat armele. Spărgătorii de grevă au amuțit.

Loreda a văzut o pușcă pe jos, la picioarele ei. A ridicat-o, s-a dus la Welty, care bloca intrarea în lan, și a îndreptat arma spre pieptul lui.

Welty a ridicat mâinile în aer.

– Nu ai îndrăzni...

– Nu? Dacă nu te dai la o parte, te omor. Cum mă vezi și cum te văd.

– N-o să îți folosească la nimic. O să-ți înăbuș nenorocita de grevă.

Loreda a încărcat arma.

– Nu azi.

Welty s-a dat la o parte, mișcându-se încet.

Ike a făcut un pas în față, și-a croit loc prin mulțime. A trecut de Jack și s-a îndreptat spre lan. Apoi Jeb și copiii lui l-au urmat... și Bobby Rand, și tatăl lui.

Lucrătorii au intrat, tăcuți, în lan, ocupând loc între rânduri, asigurându-se că nimeni nu putea culege bumbacul în acea zi.

În brațele lui Jack, mama a ridicat capul și s-a uitat la greviștii adunați în fața ei. A zâmbit și a șoptit:

– Gata!

Pe cât de speriată și de tulburată era Loreda, nu fusese în viața ei mai mândră de cineva.

*

Jack a deschis ușa spitalului și a intrat cu mama în brațe.

– Soția mea are nevoie de ajutor.

Femeia de la recepție arăta îngrozită atunci când s-a ridicat de pe scaunul comod.

– Nu puteți...

– Sunt rezident californian, a spus Jack. Chemați un doctor.

– Dar...

– Acum!

Vocea lui Jack a sunat așa de periculoasă încât până și Loreda a simțit un fior de frică.

Femeia a chemat un doctor.

În timp ce așteptau, sângele se scurgea pe podeaua curată. Ant a văzut și a început să plângă. Loreda l-a tras mai aproape.

Un bărbat în uniformă albă a venit agitat spre ei, flancat de o asistentă în uniformă apretată.

– Împușcată în abdomen, a spus Jack.

Vocea i s-a spart la jumătatea frazei și Loreda i-a simțit teama, ceea ce i-a amplificat-o pe a ei.

Doctorul a chemat ajutoare și, în câteva secunde, mama era pe o targă, luată în viteză de lângă ei.

Jack l-a tras pe Ant aproape și l-a ținut strâns. Loreda s-a apropiat. Jack și-a trecut un braț în jurul ei.

Loreda nu se putea gândi decât la cât de răutăcioasă fusese cu mama ei. Ani în șir. Acum erau atât de multe de spus, de reparat. Voia să-i spună mamei cât de mult o iubea și o admira, cum voia să fie exact ca ea atunci când avea să fie mare. Oare de ce nu îi spusese lucrurile astea mai înainte?

Loreda și-a șters lacrimile, dar ele îi curgeau în continuare. Nu putea nici măcar să fie puternică pentru Ant. S-a rugat pentru prima oară în ani de zile: „Te rog, Doamne, salveaz-o! Nu pot trăi fără mama mea“.

Alb.

Lumini prea puternice.

Înțepături.

Durere.

Elsa a deschis ochii din nou, i-a mijit din cauza intensității luminii de deasupra.

Era în pat.

A întors încet capul. O durea fiecare respirație.

Jack stătea pe un scaun de lângă pat, cu Ant în brațe. Ochii fiului ei erau roșii, congestionați. Lacrimile îi brăzdau obrajii pistruiați.

– Elsa, a șoptit Jack.

– E trează, a spus Ant.

Loreda a intrat în grabă, aproape împingându-i într-o parte pe Jack și pe Ant.

– Mami, a spus ea.

Mami.

Acel cuvânt a adus totul înapoi: Elsa legănând-o pe Loreda ca să adoarmă, Elsa citindu-i povești, Elsa învățând-o să facă *fettuccine*, șoptindu-i „Fii curajoasă!“ la ureche.

– Unde...

Jack i-a atins fața.

– Ești la spital.

– Și?

A văzut răspunsul pe fețele celor iubiți. Deja o jeleau.

– N-au putut să refacă stricăciunile, a spus Jack. A fost prea multă sângerare internă, iar inima ta... ei spun că e ceva în neregulă cu ea. Că nu face față, sau o porcărie de genul ăsta. Ți-au dat medicamente pentru durere... nu mai pot face altceva.

– Dar greșesc, a spus Loreda. Toată lumea a greșit întotdeauna în legătură cu tine, mamă. Nu-i așa? Așa cum am făcut și eu, a recunoscut Loreda, începând să plângă. O să fie bine. Ești puternică.

Elsa nu avea nevoie ca ei să-i spună că era pe moarte. Își simțea corpul stingându-se.

Dar nu și inima. Aceasta îi era atât de plină, încât nu putea conține toată iubirea pe care o simțea atunci când se uita la acei trei oameni care îi arătaseră lumea. Crezuse că avea o întreagă viață la dispoziție ca să le demonstreze că-i iubea.

Timp.

Timpul ei se scursese prea repede. Abia descoperise cine era.

Se bazase pe o viață întreagă în care să-și învețe copiii tot ceea ce ar fi trebuit să știe, dar acum i se refuza acel dar al păsuirii și al timpului. Totuși, le dăduse ceea ce conta: fuseseră iubiți și știau asta. Restul era neesențial.

Iubirea rămâne.

– Ant, a spus ea, deschizându-și brațele.

El s-a desprins din brațele lui Jack și s-a cățărat ca o maimuță într-ale ei. Greutatea lui a apăsat-o și i-a provocat o durere chinuitoare. I-a sărutat obrazul ud.

– Nu muri, mami.

Asta o durea mai tare decât rana.

– O să... veghez asupra ta... toată viața. Ca... Shadow. Noaptea... în timp ce dormi.

– De unde o să știu?

– O să-ți... amintești de mine.

Ant i-a spus, plângând:

– Nu vreau să pleci.

– Știu, puiule.

I-a șters lacrimile și a simțit cum începeau să curgă ale ei.

Jack i-a văzut durerea și l-a tras pe Ant la el în brațe. Elsei i s-a frânt inima să-l vadă pe Jack ținându-l pe fiul ei. Era o scânteie... o licărire din viitorul care se pierdea încetul cu încetul. Familia care ar fi putut deveni.

Ea s-a uitat la Jack.

– Doamne, ce viață am fi putut avea.

El s-a apropiat, continuând să-l țină pe Ant în brațe, a sărutat-o pe buze și a zăbovit suficient de mult cât să-i guste lacrimile.

Elsa a ridicat o mână și și-a pus palma pe obrazul lui, ca să-i simtă atingerea pentru ultima dată.

– Du-i acasă în locul meu, i-a șoptit ea pe când buzele încă li se atingeau.

El a dat din cap în semn de încuviințare.

– Elsa... Doamne, te iubesc...

Loreda a apărut în spatele lui Jack, care s-a dat la o parte, și l-a consolat pe Ant mângâindu-l pe spate.

– Hei, mamă, a spus ea cu o voce tremurată.

Elsa s-a uitat la îndrăzneața, impetuoasa, frumoasa ei fiică.

– Voiam să te văd cucerind lumea, fetița mea.

– N-o pot face fără tine.

– Poți... și o vei face.

– Nu e corect, a spus Loreda. Nimeni nu mă va iubi niciodată ca tine.

Elsa respira cu greu. Se simțea ca și cum s-ar fi înecat din interior spre exterior. A ridicat mâna încet și și-a dezlegat săculețul de la gât, simțind cum o durea fiecare mișcare. Cu mâini tremurânde, a luat săculețul de catifea și i l-a pus fiicei ei în palmă.

– Continuă... să crezi... în noi.

Elsa a făcut o pauză să-și regleze respirația. Durerea îi creștea clipă de clipă.

Loreda a luat săculețul în mână și l-a ținut în timp ce lacrimile îi curgeau pe obraz.

– Ce mă fac fără tine?

Elsa a încercat să zâmbească, dar nu a putut. Era prea obosită. Prea slăbită.

– Trăiește, Loreda, a șoptit. Și să știi... în fiecare clipă... cât de mult te-am iubit. *Găsește-ți vocea și folosește-o... riscă... nu renunța niciodată.*

Elsa nu a mai putut să-și țină ochii deschiși. Mai erau atâtea de spus, o viață întreagă de iubire și de sfaturi pe care să le ofere copiilor ei, dar nu mai era timp...

„Fii curajoasă!“ se poate să fi spus, sau poate că numai a gândit.

Capitolul 36

– Ea vrea să mergem acasă, a spus Loreda.

Neașteptatul cuvânt – *acasă* – i-a conferit puțină stabilitate; ceva de care să se agațe. Bunicul și bunica. Trebuiau să știe.

– Așa a spus, a fost de acord Jack.

El continua să îl țină în brațe pe Ant, care adormise plângând.

– Bun. N-o s-o îngrop aici, a spus Loreda. Iar eu și Ant nu putem rămâne. Chiar dacă sunt în continuare furtuni de praf în Texas. Nu putem sta aici. *Nu vreau* să stau aici cu nici un preț.

– O să vă duc înapoi, bineînțeles, dar...

– Bani, a spus Loreda, plictisită.

Totul se reducea la asta.

– O să vorbesc la Alianța Lucrătorilor. Poate că...

– Nu! a spus Loreda, tăios, surprinsă de furia bruscă pe care a simțit-o, de intensitatea ei.

Destul era destul.

Al naibii de destul.

Vremurile disperate cereau măsuri disperate. Știa ce făcuse mama ei pentru Jean într-un moment similar.

– Știu de unde să luăm ceea ce ne trebuie, a spus ea. Mă lași să-ți conduc camioneta?

– Nu pare o idee bună...

– Nici nu e. Îmi dai cheile tale?

– Sunt în camionetă. Nu mă face să regret asta.

– Mă întorc cât de repede pot.

Loreda a ieșit în grabă din spital și a condus camioneta lui Jack spre nord. „Uite, mamă, o urgență de condus“, s-a gândit ea, începând să plângă din nou.

În oraș, a trecut pe lângă paramilitarii care mergeau pe străzi în sus și-n jos cu difuzoare, spunându-le oamenilor să se întoarcă la muncă dacă nu voiau să fie arestați pentru vagabondaj și promițându-le de lucru.

Putea s-o facă.

Putea.

Iar dacă avea să moară sau să se ducă la dracu’ sau la închisoare, foarte bine. Voia ca, orice s-ar fi întâmplat, să o ducă pe mama ei acasă și să o îngroape în pământul pe care ea îl iubise, și nu în California, în acel loc care îi înfrânsese și îi trădase.

A oprit mașina în fața hotelului El Centro și s-a dus în camera mamei, de unde a luat o armă. A băgat câteva haine într-un sac de rufe, s-a întors la camionetă și a pornit spre nord.

Nu departe de ferma Welty, a parcat în spatele unui panou de reclamă la țigările Old Gold. A luat arma și sacul de rufe și a intrat repede în tabără, trecând pe lângă chioșcul gol al pazniculuui.

Tabăra era liniștită; pe fiecare ușă fluturau avize de evacuare. Loreda a luat câteva haine băiețești de pe o sârmă de rufe – o pereche de pantaloni de lână, un pulover negru – și a găsit într-o baltă de noroi o căciulă neagră, lăbărțată. A tras hainele băiețești largi peste rochia ei decolorată și și-a ridicat părul sub căciulă, iar apoi și-a mânjit obrajii cu noroi.

Spera să arate ca un băiat care se ducea la vânătoare de iepuri.

O atmosferă de înfrângere domina întreg locul. Paramilitarii plecaseră, dar își arătaseră limpede punctul de vedere. Autoritatea fusese restabilită. Loreda nu avea nici o îndoială că, deși mama ei își dăduse viața pentru ea, acea grevă avea să fie înăbușită. Dacă nu în ziua aceea, atunci a doua zi sau în ziua următoare. Oamenii flămânzi și disperați nu puteau lupta prea multă vreme.

Loreda a trecut pe lângă câteva femei și câțiva copii care stăteau la coadă – la dușuri, la toalete, la spălătorie – și nu s-a uitat în ochii nimănui. Oricum, pe mulți dintre ei nici nu i-a recunoscut; tabăra se umplea deja cu oameni noi, gata să culeagă pentru orice sumă ca să aibă mâncare pe masă.

Magazinul taberei era o clădire de sine stătătoare, luminată în interior, pregătită să-i bage pe nou-veniții neavizați în datorii.

Loreda a deschis ușa cu precauție și s-a uitat înăuntru.

Nu erau clienți.

A răsuflat ușurată.

A lăsat ușa să se trântească cu zgomot în urma ei și a făcut tot posibilul să înainteze cu mersul hotărât al unui băiat, ca să nu își trădeze deghizarea. Și-a ținut privirea plecată.

La casă era un bărbat nou, unul pe care nu-l mai văzuse niciodată.

Ce noroc!

Loreda a ridicat pușca și a îndreptat-o spre el.

Bărbatul a căscat ochii.

– Ce faci, fiule?

– Te jefuiesc. Dă-mi banii din casă.

– Suntem o afacere pe credit.

– Nu mă insulta. Știu că aveți bani ca să îi dați cu împrumut, a spus ea, iar apoi a înclinat arma. Ești gata să mori pentru banii lui Welty?

Bărbatul a deschis casa cu o smucitură și a scos bancnotele, pe care le-a pus pe tejghea pentru Loreda.

– Și monedele.

El a scos monedele și a băgat toți banii într-un sac de pânză.

– Poftim. E tot ce avem. Dar Welty te va găsi și...

Loreda a luat sacul.

– Stai jos în colț. Dacă te văd că fugi după mine, te omor. Crede-mă, sunt suficient de nebun ca s-o fac.

A ieșit cu spatele din magazin, ținând arma orientată spre spatele lui încovoiat.

Ajunsă afară, a aruncat arma în tufișuri și a fugit spre copacii din spatele taberei, scoțându-și puloverul în timp ce mergea. L-a folosit ca să își șteargă mizeria de pe față; și-a scos căciula și pantalonii, apoi a aruncat toate lucrurile într-o pubelă și a băgat sacul cu bani în sacul ei de pânză.

Acum era doar o fată slăbănoagă, îmbrăcată într-o rochie decolorată.

Era la jumătatea drumului spre chioșcul pazniculuі, când a auzit pe cineva sunând dintr-un fluier.

În tabără au intrat bărbați înarmați cu puști și s-au oprit la magazin.

Loreda s-a dus la spălătorie și s-a așezat la rând.

Cineva a strigat:

– I-am găsit pușca!

– Împrăștiați-vă, căutați peste tot.

Sigur. Pe acei mari plantatori nu îi deranja să îi înșele pe oameni, dar urau să fie jefuiți. Le-ar fi plăcut să bage pe cineva la pușcărie pentru jaf armat.

Loreda a înaintat la coadă cu inima bătându-i și cu gura uscată, dar nici unul dintre paramilitari nu s-a uitat, măcar, la femeile care stăteau la coadă la spălătorie.

Uneori era bine să fii femeie.

Bărbații alergau prin tabără căutând băieți, luându-i la întrebări, smulgându-le orice aveau în mână, lătrând întrebări.

Apoi s-a terminat.

După ce au plecat, în sfârșit, Loreda a ieșit din rând și a mers de-a lungul gardului până când a ieșit din tabără, ducând cu ea sacul de rufe plin cu

bani. Nimeni nu s-a uitat de două ori la ea.

Pe drumul principal, a văzut lumini roșii. Poliția mergea din tabără în tabără, punând întrebări, trăgând trecătorii deoparte.

Loreda s-a dus înapoi la spital.

Acolo a parcat și a numărat banii.

O sută douăzeci de dolari. Și nouăzeci de cenți.

O avere.

În noaptea aceea au traversat în linie dreaptă munții și cea mai rea parte a deșertului Mojave printr-un întuneric fără stele, cu un coșciug de lemn de pin în bena camionetei.

Erau puține mașini pe drum. Loreda nu vedea prea mult dincolo de peisajul luminat de faruri. Ant dormea sprijinit de ea. Nu scosese nici un cuvânt de când murise mama.

La miezul nopții, imediat după ce au trecut de Barstow, Jack a tras pe marginea drumului și a parcat.

Neavând cort, au întins pături și cuverturi pe bucata plată de pământ care se întindea în fața lor, iar apoi s-au întins deasupra, cu Ant așezat între ei.

– Vrei să-mi spui acum? a întrebat Jack cu glas scăzut, peste sforăitul lui Ant.

– Ce să-ți spun?

– De unde ai banii?

– Am făcut un lucru rău dintr-un motiv bun.

– Cât de rău?

– La fel de rău ca și a te folosi de bâtă într-un spital, ca să ți se dea o aspirină.

– Ai rănit pe cineva?

– Nu.

– Și n-o să mai faci altă dată, și știi că e greșit?

– Daaa. Totuși, lumea e cu susul în jos.

– Este.

Loreda a oftat.

– Mi-e atât de dor de ea încât nu pot respira. Cum o să rezist așa tot restul vieții?

A fost recunoscătoare că el nu a răspuns. Exista un adevăr în acea tăcere. Ea deja știa că aceea era o suferință care nu avea să se termine în veci.

– Nu i-am spus niciodată că eram mândră de ea, a zis Loreda. Cum am putut...

– Închide ochii, a spus Jack. Spune-i acum. Am vorbit așa cu mama mea ani întregi.

– Crezi că aude?

– Mamele știu totul, fetițo.

Loreda a închis ochii și s-a gândit la toate lucrurile pe care și-a dorit să i le fi spus mamei ei. „Te iubesc. Sunt mândră de tine. Nu am văzut pe nimeni atât de curajos ca tine. De ce am fost răutăcioasă atât de mult timp? Mi-ai dat aripi, mamă. Știai asta? Te simt aici. Oare o să te simt întotdeauna?“

Când a deschis ochii, deasupra erau stele.

„Ale căror nume sunt necunoscute“ (în limba engleză în original) – roman al scriitoarei americane Sanora Babb, scris în 1930 și publicat prima oară în 2004

Acronim pentru Confederate States of America – Statele Confederate ale Americii

Acronim pentru Work Progress Administration – Administrația Progresului Lucrărilor, program inițiat de F.D. Roosevelt

Fel de mâncare din bucătăria sud-americană

„Speranță“ (în limba engleză în original)

EPILOG

1940

Stau în spatele casei de la fermă într-un câmp de iarbă de bivol verde-albăstruie. În stânga mea, un lan de grâu auriu se unduiește în briză. La fel ca toate fermele mari din ținut, și cea a bunicilor mei a fost inclusă în programul de schimbare a metodelor de arat astfel încât să se reducă gradul de eroziune a solului. Ziarele îi acordă credit președintelui pentru planul de conservare a solului și de salvare a Marii Câmpii, dar bunica mea spune că Dumnezeu este cel care ne-a salvat; Dumnezeu și ploaia Lui.

Arăt ca oricare altă fată de vârsta mea, dar sunt diferită de majoritatea. O supraviețuitoare. Nu am cum să uit prin ce am trecut în timpul Marii Recesiuni sau să ignor lecțiile vremurilor grele. Deși am doar optsprezece ani, îmi amintesc de copilărie ca de un timp al pierderilor.

A ei.

De ea îmi e dor în fiecare zi, ea este ceea ce nu pot să înlocuiesc.

Merg în spatele casei, spre cimitirul familiei. A fost restaurat în ultimii ani. Un gard alb, nou, împrejmuiește peticul de iarbă bogată. Unul dintre noi îl udă în fiecare zi. De-a lungul gardului cresc flori de aster. Fiecare mugur nou aduce un zâmbet pe fețele noastre. Nu luăm nimic ca și cum ni s-ar cuveni din principiu.

Vreau să mă așez pe băncuța pe care a construit-o bunicul meu, dar dintr-un motiv anume rămân în picioare, uitându-mă la piatra ei funerară. Ar trebui să fie azi aici, lângă mine. Ar însemna atât de mult pentru ea... și mai mult pentru mine. Îi păstrez cu sfințenie jurnalul. Puținele cuvinte pe care le-a scris vor trebui să îmi ajungă o viață întreagă.

Aud poarta deschizându-se în spatele meu. Știu că e bunica. M-a urmărit. Simte când mă cuprinde tristețea; în unele zile se ține departe și mă lasă să

mă confrunt singură cu suferința mea, iar în altele mă ia de mână. Nu îmi dau seama cum se face că ea știe întotdeauna ce îmi trebuie.

Poarta se închide.

Bunica vine să stea lângă mine. Simt mirosul lavandei pe care o pune în săpun și pe cel al vaniliei pe care a folosit-o azi la gătit. Acum are părul alb; spune că această culoare este ca o medalie primită pentru curaj.

– Asta a venit prin poștă, pentru tine. E de la Jack.

Îmi întinde un plic mare, galben, cu adresa expeditorului la Hollywood. Jack e angajat în alte lupte zilele astea, împotriva fascismului, acum că e război în Europa.

Deschid pachetul. Înăuntru este o carte subțire, cu un semn în ea. Deschid cartea la pagina marcată astfel.

Acolo găsesc o poză neclară, alb-negru, a mamei mele stând în bena unei camionete, cu un megafon la gură. Titlul este: *Organizatorul sindical Elsa Martinelli conduce greviștii printre bombele cu gaz lacrimogen și gloanțe.*

Ating poza ca și cum aș fi oarbă și degetele mele ar putea cumva să capteze o imagine mai profundă. Închid ochii și mi-o amintesc stând acolo, strigând: „Gata! Gata! Gata...!“

– Ziua în care și-a găsit vocea, spun.

Bunica dă din cap. Despre asta am vorbit deseori în ultimii ani.

– Ar fi trebuit s-o vezi, spun. Am fost atât de mândră de ea.

– Cum ar fi și ea de tine azi, răspunde bunica.

Deschid ochii și văd piatra de mormânt din fața mea.

Elsa Martinelli
1896–1936
Mamă. Fiică.
Războinică.

– Aș vrea să-i fi spus că eram mândră de ea, zic eu cu glas scăzut. Părerea de rău reapare în cele mai ciudate momente.

– Of, *cara*, ea știe.

– Dar de ce nu i-am spus-o? Totul era atât de îngrozitor, iar eu... m-am uitat dincolo de ea. Mă tot gândeam că viața mea era *acolo*, în altă parte, când, de fapt, era chiar lângă mine. Ea era chiar lângă mine.

– Știa, spune bunica cu blândețe. Iar acum e momentul să pleci.

– Cum pot s-o părăsesc?

– Nu o părăsești. Așa cum nici ea nu o să te părăsească niciodată.

În depărtare, aud râsul lui Ant. Mă întorc ca să-l văd alergând spre noi împreună cu golden retrieverul nostru, lovindu-se unul de altul. Bunicul mă așteaptă lângă moară ca să mă ducă la gară, de unde o să plec la facultate în California, într-un oraș de lângă mare.

„California, mamă. Mă întorc. Neînfrântă.“

– Trenul nu așteaptă, a spus bunica. Nu mai zăbovi.

O aud îndepărtându-se și știu că mă lasă să petrec un ultim moment aici, singură. Ca și cum cuvintele pe care nu am putut să le găsesc ani la rând îmi vor veni brusc.

– Mă duc la facultate, mamă.

O adiere mișcă iarba; în ea îi aud vocea, jur că îi aud vocea și că îmi amintesc cuvintele de mult uitate: „Tu ești parte din mine, Loreda, într-un fel care nu poate fi știrbit niciodată. Tu m-ai învățat să iubesc. Tu, prima din întreaga lume, iar iubirea mea pentru tine îmi va supraviețui“.

Iată o unică amintire perfectă. Un adio care îmi oferă liniște și curaj. Curajul ei. Dacă aș avea fie și numai o fărâmă din el, aș fi norocoasă.

„Fii curajoasă!“

A fost ultimul lucru pe care mi l-a spus pe această lume și aș vrea să îi fi spus și eu că aveam să fiu întotdeauna ghidată de curajul ei. În visele mele, îi spun „Te iubesc“, îi spun în fiecare zi cum m-a modelat, cum m-a învățat să îmi apăr drepturile și să îmi găsesc glasul de femeie, chiar și în această lume a bărbaților.

Astfel merge mai departe iubirea mea pentru ea: în momente pe care mi le amintesc și în momente pe care mi le imaginez. Așa o păstrez vie. Vocea din mintea mea, conștiința mea, e a ei. Văd lumea, cel puțin parțial, prin ochii ei. Povestea ei – care este povestea unei epoci, a unui ținut și a voinței invincibile a unui popor – este povestea mea; două vieți împletite împreună, și ca orice poveste bună, povestea noastră va începe și se va termina și va începe din nou.

„Iubirea este ceea ce rămâne.“

– Adio, șoptesc, deși nu dau drumul cuvântului, ci îl țin aproape.

Mă uit la piatra ei de mormânt, văd acel cuvânt, cel care o va defini întotdeauna pentru mine: *războinică*.

Zâmbind, mă întorc și mă uit la ferma care va fi întotdeauna acasă, care va aștepta să mă întorc.

Dar acum sunt din nou explorator. După ce greutățile și pierderile m-au făcut temerară și puternică, plec în vest, în căutarea a ceva ce există numai în imaginația mea. O viață diferită de cea pe care am cunoscut-o până acum.

Hope este o monedă pe care o țin cu mine, pe care am primit-o de la o femeie pe care o s-o iubesc întotdeauna. Țin cu mine moneda acum, când călătoresc spre vest, ca parte dintr-o nouă generație de căutători.

Primul Martinelli care se duce la facultate.

O fată.

NOTA AUTORULUI

La 6 septembrie 1936, în discursul pe care, stând la gura focului, președintele Franklin Roosevelt l-a adresat națiunii, el a spus:

„Nu voi uita niciodată lanurile de grâu atât de distruse de căldură încât nu mai puteau fi recoltate. Nu voi uita niciodată lan după lan de porumb uscat, știuleții fără boabe și fără frunze, căci lăcustele au luat ceea ce mai lăsase soarele. Am văzut pășuni maro, pe care nu se afla nici o vacă pe o suprafață de cincizeci de acri.

Totuși, n-aș vrea să credeți nici măcar o clipă că s-a produs un dezastru permanent în aceste zone cu secetă sau că imaginile pe care le-am văzut înseamnă depopularea acestor zone. Nu există pământ suficient de crăpat, soare și vânt suficient de arzătoare sau lăcuste ca să-i doboare pe fermierii americani invincibili, pe văcari, pe soțiile și copiii lor, care au mers înainte în vremuri disperate și care ne inspiră cu încrederea în forțele proprii, tenacitatea și curajul lor. A fost sarcina părinților lor aceea de a construi cămine; este sarcina lor să păstreze aceste cămine; este sarcina noastră să-i ajutăm în luptă“.

Tenacitatea și curajul lor. Încrederea în forțele proprii. Cuvinte care descriu cea mai măreață generație. Cuvinte care îmi rămân întipărite în minte și care au o semnificație profundă.

Mai ales acum.

Acum, când scriu acest mesaj, suntem în luna mai a anului 2020 și lumea se luptă cu pandemia de coronavirus.

Amicul cel mai bun al soțului meu, Tom, a fost unul dintre primii noștri prieteni care m-au încurajat să scriu. El era nașul fiului nostru. Tom s-a infectat cu virusul săptămâna trecută și tocmai a murit. Nu putem să fim alături de văduva lui, Lori, și de familia lui, ca să-l plângem.

Acum trei ani am început să scriu acest roman despre vremurile grele din America: cel mai mare dezastru natural din istoria noastră; colapsul economiei; efectul șomajului masiv. Nici în cele mai nebunești vise ale mele nu mi-am imaginat că Marea Recesiune avea să devină atât de relevantă în timpurile noastre moderne, că aveam să văd atât de mulți oameni fără locuri de muncă, ajunși nevoiași, speriați de viitor.

După cum știm, istoria ne oferă lecții. Speranța poate veni din greutățile pe care le-au întâmpinat alții.

Am traversat vremuri grele și înainte și am supraviețuit, chiar am prosperat. Istoria ne-a înfățișat forța și durabilitatea spiritului uman. Până la urmă, idealismul, curajul nostru și angajamentul unora față de ceilalți – ceea ce avem în comun ne vor salva. Acum, în aceste vremuri tulburi, putem să ne uităm la istorie, la moștenirea celei mai mărețe generații și la povestea trecutului nostru și să ne extragem forța din ea.

Deși romanul meu se bazează pe personaje fictive, Elsa Martinelli este reprezentanta sutelor de mii de bărbați, femei și copii care, în anii 1930, au mers în vest în căutarea unei vieți mai bune. Mulți dintre ei, precum pionierii care merseseră în vest cu o sută de ani înaintea lor, nu au luat cu ei decât dorința de a supraviețui și speranța într-un viitor mai bun. Puterea și curajul lor au fost remarcabile.

Scriind această poveste, am încercat să prezint istoria cât de fidel am putut. Greva care se petrece în roman este fictivă, dar se bazează pe greve care au avut loc în California în anii 1930. Orașul Welty este și el fictiv. Partea în care mă abat în principal de la consemnările istorice este cronologia evenimentelor. Sunt situații în care aleg să manipulez datele astfel încât să se potrivească mai bine firului poveștii mele fictive. Le cer scuze în avans istoricilor și cercetătorilor specialiști în istoria acelei perioade.

Dacă vreți mai multe informații despre Dust Bowl sau experiența migrației în California, vă rog să vizitați site-ul meu, KristinHannah.com, pentru o listă de lecturi complementare.

MULȚUMIRI

Aș vrea să-i mulțumesc lui Sharon Garrison, care m-a dus într-un tur extins și personalizat al taberei Weedpatch din Arvin, California, construită în 1936 de către Administrația Progresului Muncii pentru lucrătorii migranți. Îți mulțumesc, Sharon, pentru că ți-ai împărtășit amintirile cu mine. Le mulțumesc, de asemenea, numeroșilor voluntari care au păstrat vie amintirea acelei perioade prin intermediul evenimentului anual numit Zilele Dust Bowl. Sunt recunoscătoare că am întâlnit și că am vorbit cu atât de mulți oameni care au trăit în tabere.

Le mulțumesc Universității Texas din Austin și Centrului Harry Ransom. Lucrările originale ale Sanorei Babb au fost neprețuite. Romanul ei *Whose Names Are Unknown* este o lectură obligatorie pentru oricine e interesat de această perioadă.

Port o deosebită recunoștință „satului“ meu de creație. Nu aș fi putut face asta fără voi. Într-o ordine aleatorie, le adresez mulțumiri lui Jill Marie Landis, Jennifer Enderlin, Andrea Cirillo, Jane Berkey, Ann Patty, Megan Chance, Jill Barnett și Kimberly Fisk. Câteodată îmi pierd mințile fie în timpul procesului editorial, fie în timpul scrisului (câteodată în timpul amândurora) și le sunt recunoscătoare femeilor inteligente care m-au ținut pe linia de plutire și m-au făcut să râd.

Îi mulțumesc echipei mele de elită de la Agenția Jane Rotrosen. Anul acesta se împlinesc douăzeci de ani de când colaborăm. Acești ani parcă au trecut într-o clipă și nu mi-aș putea imagina niște parteneri mai buni în caruselul călătoriei editoriale.

Îi mulțumesc lui Matthew Snyder, împreună cu care este o bucurie absolută să lucrezi și care mă ghidează, cu statornicie și umor, prin lumea inexplicabilă a filmelor și televiziunii. Și lui Carol Fitzgerald, care face tot posibilul să mă păstreze în lumea virtuală. Mulțumiri Feliciei Forman și lui

Arwen Woehler pentru ajutorul pe care mi l-au dat în ceea ce privește studierea perioadei descrise în cartea mea.

Le mulțumesc oamenilor responsabili de organizare și de coordonare la St. Martin Press. Îmi place să lucrez cu voi toți: Sally Richardson, Lisa Senz, Dori Weintraub, Tracey Guest, Brant Janeway, Andrew Martin, Anne Marie Tallberg, Jeff Dodes, Tom Thompson, Kim Ludlam, Erica Martinaro, Elizabeth Catalano, Don Weisberg, Michael Storrings. Și, bineînțeles, îi mulțumesc căpitanului vasului, John Sargent. Sunt mai recunoscătoare decât puteți să vă închipuiți pentru că fac parte din echipă.

Îi mulțumesc bunicii mele, Barbara Kurek. Te iubesc.

Și, în acest an, mulțumiri speciale oamenilor din linia întâi a pandemiei – paramedici, întregului personal din domeniul medical, personalului din sectoarele esențiale și tuturor celor care apără siguranța comunităților noastre. Sunteți niște staruri rock.

În încheiere, dar nu în cele din urmă, îi mulțumesc soțului meu, Ben. Pentru iubire, râs, pentru că îmi oferă stabilitate. Pentru tot.

În colecția Blue MOON au apărut:

Jojo Moyes, *Ultima scrisoare de dragoste*
Danielle Steel, *Învingătorii*
Elin Hilderbrand, *Zvonul*
Jacqueline Susann, *Valea păpușilor*
Tatiana de Rosnay, *Se numea Sarah*
Jojo Moyes, *Înainte să te cunosc*
Nora Roberts, *Obsesia*
Jojo Moyes, *Fata pe care ai lăsat-o în urmă*
Danielle Steel, *Daruri de preț*
Danielle Steel, *Sub acoperire*
Kristin Hannah, *Privighetoarea*
Jojo Moyes, *După ce te-am pierdut*
Danielle Steel, *O viață perfectă*
Danielle Steel, *Jocuri de putere*

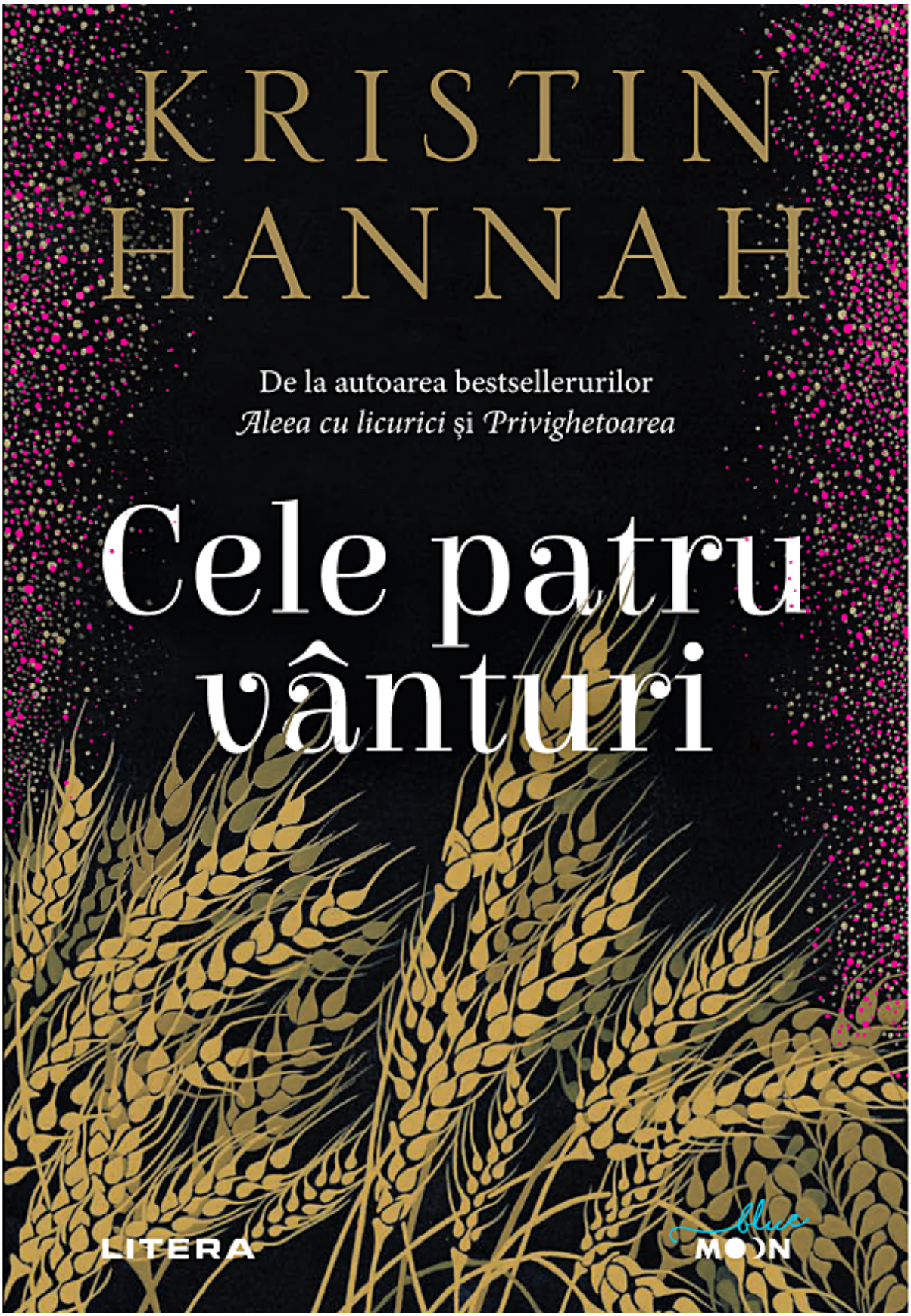
Martha Hall Kelly, *Când înflorește liliacul*
Danielle Steel, *Fiul risipitor*
Danielle Steel, *Aripile destinului*
Kristin Hannah, *A doua șansă*
Barbara Taylor Bradford, *Cavendon Hall*
Jojo Moyes, *Un bărbat și o femeie*
Jodi Picoult, *Pactul*
Nora Roberts, *Secrete și minciuni*
Jojo Moyes, *În căutarea unui destin*
Tracy Brogan, *Nebunie de-o vară*
Jojo Moyes, *Silver Bay*
Danielle Steel, *Moștenirea secretă*
Danielle Steel, *Blue*
Margaret Mitchell, *Pe aripile vântului* (vol. I-III)
Kristin Hannah, *Aleea cu licurici*
Tatiana de Rosnay, *Vieți secrete*
Jojo Moyes, *Eu, și totuși alta*
Lucinda Riley, *Secretul Helenei*
P.Z. Reizin, *Algoritmul fericirii*
Lucinda Riley, *Trandafirul nopții*
Gill Paul, *Soția secretă*
Jojo Moyes, *Un bilet pentru Paris*
J.P. Monninger, *Harta care mă duce la tine*
Kristin Hannah, *Un nou început*
Sofia Lundberg, *Caietul cu nume pierdute*
Jodi Picoult, *Al zecelea cerc*
Carolyn Brown, *Secrete și speranțe*
Jodi Picoult, *Povestitorul*

Kristin Hannah, *Grădina de iarnă*
Kerry Lonsdale, *Viața pe care am visat-o*
Elin Hilderbrand, *În seara asta, vorbește-mi de iubire*
Rosie Nixon, *Stilista*
Beth O'Leary, *Dragoste în contratimp*
Elin Hilderbrand, *Paradisul de la malul mării*
Lucinda Riley, *Cele șapte surori. Povestea Maiei*

În colecția Buzz BOOKS au apărut:

Celeste Ng, *Tot ce nu ți-am spus*
L.S. Hilton, *Maestra*
Jonathan Dee, *Privilegiații*
Emma Healey, *Elizabeth a dispărut*
Peter Swanson, *Cei care merită să moară*
Fiona Barton, *Văduva*
Carla Guelfenbein, *Cu tine în depărtare*
Carla Guelfenbein, *Restul e tăcere*
Austin Wright, *Tony şi Susan*
Martin Suter, *Maestrul bucătar*
J.P. Delaney, *Fata dinainte*
Patricia Highsmith, *Carol*
Alexandra Oliva, *Supraviețuitoarea*
Charles Belfoure, *Arhitectul parizian*
Ottessa Moshfegh, *Eileen*
Elan Mastai, *Omul care a cucerit timpul*
Carla Guelfenbein, *Femeia vieții mele*
L.S. Hilton, *Domina*
Susanna Tamaro, *Mergi unde te poartă inima*
Agatha Christie, *Crima din Orient Express*
Sana Krasikov, *Patrioții*
Celeste Ng, *Mici focuri pretutindeni*
Darcey Bell, *O mică favoare*
Fiona Barton, *Copilul*
Michel Faber, *Cartea Lucrurilor Noi şi Ciudate*
Maria Semple, *Unde ai dispărut, Bernadette?*
Tim Johnston, *Coborârea*
Susanna Tamaro, *Ascultă glasul meu*
Matthew FitzSimmons, *Dispariția*
A.J. Finn, *Femeia de la fereastră*

Jonas Bonnier, *Jaf cu elicopterul*
Aimee Molloy, *O mamă perfectă*
Greer Hendricks, Sarah Pekkanen, *Soția dintre noi*
Niklas Natt och Dag, *1793. În umbra morții*
Donna Tartt, *Sticletele*
Lynda La Plante, *Văduve*
Stefan Ahnhem, *Victimă fără chip*
Cynthia D'Aprix Sweeney, *Moștenirea*
Sarah Pinborough, *Prin ochii ei*
Alex Michaelides, *Pacienta tăcută*
Sarah Vaughan, *Anatomia unui scandal*
Agatha Christie, *Ucigașul ABC*
Christine Mangan, *Necunoscuta din Tanger*
Shirley Jackson, *Casa bântuită*

KRISTIN HANNAH
De la autoarea bestsellerurilor
Aleea cu licurici și *Privighetoarea*
Cele patru vânturi
LITERA
Blue MOON